

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**4-6 YAŞ KUR'AN KURSLARINDA DEĞERLER EĞİTİMİ VE DİN
ÖĞRETİMİNDE YARARLANILAN MATERYALLERİN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Yasemin ATEŞMEN

Ankara, 2022

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**4-6 YAŞ KURAN KURSLARINDA DEĞERLER EĞİTİMİ VE DİN
ÖĞRETİMİNDE YARARLANILAN MATERYALLERİN İNCELENMESİ VE
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Yasemin ATEŞMEN

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Yıldız KIZILABDULLAH**

ANKARA, 2022

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN EĞİTİMİ BİLİM DALI

**4-6 YAŞ KUR’AN KURSLARINDA DEĞERLER EĞİTİMİ VE DİN
ÖĞRETİMİNDE YARARLANILAN MATERYALLERİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Yıldız KIZILABDULLAH

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

Adı ve Soyadı

1. Prof. Dr. Yıldız KIZILABDULLAH
2. Doç. Dr. Halise Kader ZENGİN
3. Dr. Öğr. Üyesi Zeynep YÜKSEL

Tez Savunması Tarihi

23/06/2022

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Prof. Dr. Yıldız KIZILABDULLAH danışmanlığında hazırladığım “4-6 Yaş Kur’an Kurslarında Değerler Eğitimi ve Din Öğretiminde Yararlanılan Materyallerin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi” adlı yüksek lisans ☐ doktora/ bütünleşik doktora ☐ tezindeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

Yasemin ATEŞMEN

Tarih: 23.06.2022

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	iv
ÖNSÖZ.....	vii
KISALTMALAR	viii

1. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Çalışmanın Amacı ve Önemi.....	3
1.2. Konunun Sınırları	4
1.3. Yöntem.....	4
1.4. İlgili Çalışmalar	5
1.5. Temel Kavramlar	12
1.6. Problem Durumu.....	14

2. BÖLÜM

DEĞER KAVRAMI

2.1. Değer Kavramı, Değerlerin Özellikleri ve Tasnifi	28
2.2. Değerler Eğitimi	32
2.3. Değer Eğitimi Uygulama Alanları.....	34
2.4. Ailede Değer Eğitimi.....	35
2.5. Okulda Değer Eğitimi.....	36
2.6. Değerler Eğitiminde Öğretmenin Rolü.....	38
2.7. Değer Öğretme Yaklaşımları.....	40
2.7.1. Değerlerin Doğrudan Öğretimi Yaklaşımı (Telkin).....	41
2.7.2. Değerlerin Gizli Öğretimi Yaklaşımı (Örtük Program)	43
2.7.3. Değer Açıklama Yaklaşımı (Değer Ayrımı ya da Belirginleştirme)..	44
2.7.4. Değer Analizi Yaklaşımı	45
2.7.5. Ahlaki Muhakeme Yaklaşımı ya da Ahlaki Gelişim (İkilem)	47
2.7.6. Karakter Eğitimi Yaklaşımı	47

2.8. Değer Eğitimi Yöntemleri	49
2.9. 4-6 Yaş Çocukta Değer Kavramı.....	53

3. BÖLÜM

4-6 YAŞ DÖNEMİ KUR'AN KURLARINDA İNCELENEN MATERYALLER VE DEĞERLENDİRME KRİTERLERİ

3.1. 4-6 Yaş Kur'an Kurslarının Amaçları	56
3.2. 4-6 Yaş Kur'an Kurslarının Bu Yaş Dönemi Çocuklara Katkısı	57
3.3. Materyallerin Önemi, Amacı ve Çocuğun Gelişimindeki Rolü	58
3.4. Materyal Tasarlama ve Seçim İlkeleri	62
3.5. Biçimsel Özellikler-Tasarımsal İlkeler	65
3.6. 4-6 Yaş Dönemi İçin Hazırlanan Kitaplar	68
3.6.1. Kur'an Kursları Etkinlik Kitabı 1-2	68
3.6.2. Masal Kitabım	70
3.6.3. Cıkciki'nin Sevinçli Hikâye Seti.....	71
3.6.4. Okul Öncesi Dini Eğitim Seti	72
3.6.5. Okul Öncesi Değerler ve Dini Kavramlar Eğitim Seti.....	74
3.7. Çocuk Kitaplarını İncelemede Kullanılabilecek Ölçütler.....	75
3.7.1. İncelenen 4-6 Yaş Kur'an Kursu Kitaplardaki Dil ve Anlatım.....	76
3.7.2. İncelenen 4-6 Yaş Kur'an Kursu Kitaplardaki Bilimsel İçerik.....	77
3.7.3. İncelenen 4-6 Yaş Kur'an Kursu Kitaplardaki Tasarım.....	78
3.7.4. İncelenen 4-6 Yaş Kur'an Kursu Kitaplardaki Görsel Düzen.....	79
3.7.5. İncelenen 4-6 Yaş Kur'an Kursu Kitaplardaki Fiziksel Yapı	79
3.8. Dış Yapı ve İç Yapı Özellikleri	80

4. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

4.1. Materyallerin Genel Özellikleri	82
4.2. Materyallerin İçeriği	82
4.2.1. 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Etkinlik Kitabı 1-2	82
4.2.1.1. Materyallerin Kazanım Boyutu	83

4.2.1.2. Materyallerin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi	95
4.3. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınlarına Ait İncelenen Kitaplarda Yer Alan Karakterlerin Analizi	95
4.4. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayını Kitaplarda Yer Alan Değerlerin Analizi ..	99
4.4.1. Masal Kitabım	99
4.4.2. Tahin ile Pekmez Okul Öncesi Değerler ve Kavramlar Eğitim Seti..	117
4.4.3. Okul Öncesi Dini Eğitim Seti	132
4.4.4. Ciki'nin Sevinci Hikâye Seti.....	146
4.4.5. 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Etkinlik Kitabı	148
4.4.6. "4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Etkinlik Kitabı" Değer Öğretme Yaklaşımları Açısından Değerlendirilmesi	151
SONUÇ VE ÖNERİLER	169
EKLER	173
EK-1. KUR'AN KURSLARI ETKİNLİK KİTABI ETKİNLİKLERİ	173
EK-2. KUR'AN KURSLARI DİNİ BİLGİLER ETKİNLİK KİTABI	175
EK-3.MASAL KİTABIM MASALLARI VE DEĞERLER	177
EK-4. OKUL ÖNCESİ DEĞERLER VE KAVRAMLAR SETİ.....	180
EK-5. OKUL ÖNCESİ DİNİ EĞİTİM SETİ VE DEĞERLER	181
EK-6. CİKCİKİ'NİN SEVİNCİ HİKÂYE SETİ VE DEĞERLER	182
KAYNAKÇA	183
ÖZET	195
ABSTRACT	196

ÖNSÖZ

Çocuğun temel beceri, tutum ve alışkanlıklarının kazanılması, bilişsel yeteneklerinin hızlı bir şekilde gelişmesi ve biçimlenmesine ait ilk temellerin erken çocukluk döneminde atılması nedeniyle 4-6 yaş dönemi büyük bir öneme sahiptir. Bu yaş dönemi çocuklara karakter gelişimi ve kişilik oluşturma sürecinde din öğretimini ve değerler eğitimi gerekliliği kılmalıdır.

Çocuklara değerlerin öğretilmesi konusunda materyal olarak kullanılan kitapların önemi büyüktür. Bu kapsamda çalışmada, Diyanet İşleri Başkanlığının 4-6 yaş Kuran Kursları programı kapsamında kullanılan birtakım kitaplar incelenmiştir. Bu materyaller; bir masal kitabı, bir hikâye seti ve iki tane ahlaki-dini öğretim ve değer eğitimi setidir.

Diyanet İşleri Başkanlığı din öğretimi ve değerler eğitimi esas alan 4-6 yaş Kur'an kursları, çocukların karakter oluşumu ve sosyokültürel kimlik geliştirmesi için bu yaş dönemi önemlidir. Bu amaçla materyaller incelenirken içerik analizi yönteminden yararlanılmıştır. Bu incelemeler ile materyaller değer öğretme yaklaşımları ile değerlendirilmiştir.

Bu çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm giriş bölümüdür. Çalışmanın problem durumu, amacı, önemi, konunun sınırlılıkları, yöntemi, ilgili çalışmalar ve temel kavramlar başlıkları yer almaktadır. İkinci bölümde, değer kavramı üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölüm, 4-6 yaş dönemi için hazırlanan bazı materyallerin incelenmesine ayrılmıştır. Son bölümde ise, değer öğretme yaklaşımları çerçevesinde bu kitapların değerlendirmesi yapılmıştır.

Bu çalışmanın başından itibaren yardımını ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyen tez danışmanım saygıdeğer hocam Prof. Dr. Yıldız KIZILABDULLAH'a teşekkürü borç bilirim.

Yasemin ATEŞMEN

Ankara/2022

KISALTMALAR

a.g.e	: Adı geçen eser
a.g.m	: Adı geçen makale
Bkz.	: Bakınız
CTAD	: Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi
ev.	: Çeviren
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
DKAB	: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
Ed.	: Editör
Fak.	: Fakülte
S.	: Sayfa
SD	: Süleyman Demirel Üniversitesi
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
U..	: Uludağ niversitesi
ni.	: Üniversite
V.d.	: ve diğerleri
Y. Lisans	: Yüksek Lisans
Yay.	: Yayınları

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Gelenek, töre, inanç, yol, kulluk manalarına gelen din kelimesinin Arapça “dal-ya-nun” kökünden türetilmiş bir mastar veya isim olduğu kabul edilir. Kelime sözlüklerde “itaat, âdet, ceza, mükâfat, hüküm, hesap” gibi anlamlara gelir. Din, “bireylerin yaratıcı olarak kabul ettikleri üstün güce olan imanlarını, ona yapacakları ibadetlerin bütünü ve bu imana göre davranışların nasıl olması gerektiğini düzenleyen inanış yolu” (Ayverdi, 2016, s. 341) olarak tarif edilir.

Din, insanoğlunun hayatında bir gerçek olarak yer bulmakta ve insanın eylemlerini etkileyerek tüm yaşamını kapsamaktadır. Din, inanan bireyin hayatını inanç esasıyla, ibadetiyle, duasıyla bir manalar bütünü olarak kuşatmaktadır. İnsanoğlunun yaşamının her döneminde din vurgusu önemlidir. Bu dönemler içerisinde çocukluk döneminin önemi daha da büyüktür.

Çocukluk dönemi, ferdin karakterinin biçimlendiği dönem olması bakımından önem arz eder. Bu dönem bireyi yetişkinliğe hazırlamada önemli rol oynar. Hatta bazı psikologlar kişilik gelişiminin %90'ının çocukluğun ilk 6 yılında meydana geldiğini savunurlar (Çağlar, 1981, s. 72). Bu durum erken çocukluk dönemindeki din ve değer eğitiminin önemini göstermektedir. Çocuğa sunulacak iyi bir eğitimle çocuktaki din duygusunun sağlıklı gelişimi sağlanabilir.

Değerler, toplumu şekillendiren ve olumlu davranış kazanımı sağlayan güçlü tutumlardır. Bu anlamda toplum içerisinde değer aktarımının oldukça önemli bir yeri vardır.

Değerler, çeşitli modellerle sınıflandırılabilirdiği gibi toplumdan topluma değişen değer ayrımları da söz konusudur. Bu ayrımlara rağmen toplumlar tarafından kabul edilen birtakım ortak özellikler de mevcuttur. İnsanoğlunun dinî ve millî değerlerden

uzaklaştığı, bunun sonucu olarak bir anlam boşluğu yaşadığı günümüz dünyasında bu alana yönelik çalışmaları hızlandırmıştır. Bu çalışmalardan birisi Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yürütülmektedir. Diyanet İşleri Başkanlığının faaliyet gösterdiği kitlelerde zamanla farklılaşmalar meydana gelmiş, bu kitlelere çeşitli uygulamalarla birlikte 4-6 yaş grubu da eklenmiştir. Bu dönem değerler kazanımında önemli bir paya sahiptir. Bununla birlikte din öğretimi ve değer eğitiminin 4-6 yaş grubu çocukların karakter oluşumunda ve sosyokültürel kimlik gelişimindeki etkisi, çocuğun bu dönemde ahlak ve inanç içerikli eğitimini gerekli kılmaktadır. Bu yaş döneminde, çocuğun dinî nitelikli merakının ve ilgisinin gelişigüzel bir şekilde karşılanması veya gelişimine uygun cevaplar verilememesi ilerleyen dönemlerde din ile alakalı birtakım olumsuz düşünce ve tutumların oluşmasına neden olmaktadır. Bu nedenle çocukların gereksinimi olan dinî eğitimin, hedef kitlenin temel özellikleri göz önüne alınarak pedagojik ilkeler çerçevesinde verilmesi gerekmektedir. Bu da Kur'an kurslarında okul öncesi dönemde din ve değer eğitimi için özel hazırlanmış bir programın varlığını doğurmuştur.

Diyanet İşleri Başkanlığı bu ihtiyacı karşılamaya yönelik dinî bilgilerin, Kur'an harflerinin ve başat değerlerin öğretimini içeren "Kur'an Kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş)"nı hazırlamıştır. Bu program dâhilinde materyal olarak "Öğretici El Kitabı-1", "Öğrenci El Kitabı-1/2", "Etkinlik Kitabım", "Okul Öncesi Dinî Eğitim Seti", "Okul Öncesi Dönemi Hikâye Seti" "Masal Kitabım" adlı kitaplar kullanılmaktadır.

Diyanet İşleri Başkanlığının hazırlamış olduğu materyallerdeki değerler hikâye, boyama, şiir, şarkı, bulmaca, eğitici oyunlar, yapboz ve drama etkinlikleri içerisinde yer almaktadır. Bu materyallerde ayrıca veli desteğini içeren performans çalışmalarına da yer verilmiştir.

1.1. Çalışmanın Amacı ve Önemi

Din eğitimi, erken çocukluk döneminde kişilik gelişimi ve karakter oluşumunun şekillenmesinde önemli bir ön hazırlık dönemidir. Bu yaş döneminde çocuklara Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından değerler eğitimi ve din öğretimi sunulmaktadır.

Değerler eğitimi birey, aile ve toplumsal düzenin sağlanmasında önemli bir yere sahiptir. Bu sebeple değerler eğitimi erken çocukluk döneminde verilmeye başlanmaktadır. 4-6 yaş döneminde değerler eğitimi ve din öğretimi üzerine kurslar aktif bir şekilde devam etmektedir. Bu kurslarda değerlerin öğretilmesi amacıyla bazı materyaller bulunmaktadır. Bunlar çeşitli hikâye kitapları, masallar, ahlakî-dinî değerler öğretim setleri ve etkinlik kitaplarıdır. Araştırmamız bu materyallerin incelenmesi ve değerlendirilmesini amaçlamaktadır.

Bu amaçla çalışma kapsamında şu soruların cevaplandırılması hedeflenmektedir:

4-6 yaş grubu Kur'an kursu içeriği, ihtiyaç ve beklentileri ne düzeyde karşılamaktadır?

4-6 yaş grubu Kur'an kursları erken çocukluk dönemi çocuklarına içerik bakımından uygun mu?

4-6 yaş grubu çocuklara verilen değerler eğitiminde dikkat edilecek hususlar nelerdir?

4-6 yaş grubu çocuklara verilen değerler eğitimi uygulamaları ve örnekleri yeterli midir?

4-6 yaş grubu Kur'an kurslarında yararlanılan materyaller nelerdir?

4-6 yaş grubu Kur'an kurslarında incelenen materyallerin içerikleri Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından belirlenen programla örtüşüyor mu?

4-6 yaş grubu Kur'an kurslarında yararlanılan materyallerde değer öğretme yaklaşımları uygun bir şekilde işlenmiş mi?

4-6 yaş grubu Kur'an kurslarında incelenen materyallerde konuların ele alınışında izlenilen yöntem öğretim sürecinde tutarlı bir şekilde ele alınmış mı?

4-6 yaş grubu Kur'an kurslarında yararlanılan materyallerde sayfa düzeninin tasarımında boşlukların etkili kullanımına dikkat edilmiş mi?

4-6 yaş grubu Kur'an kurslarında yararlanılan materyallerde kullanılan görseller bu yaş grubu çocuklar için uygun mu?

1.2. Konunun Sınırları

Bu çalışmada 4-6 yaş Kur'an kurslarında yararlanılan bazı materyallerin incelenmesi ve değerlendirilmesi konu edinilmiştir. Bu dönem içerisinde çocukta meydana gelen fiziksel, bilişsel, sosyal, duygusal ve ahlakî gelişimler incelenmiştir. Genel olarak bu gelişim dönemleri değerlendirilirken 4-6 yaş ile sınırlandırılmıştır.

Çalışmanın sınırlılığı gereği bu araştırmada değer kavramının tüm detayları değinilmemiştir. Yalnızca 4-6 yaş dönemine yönelik hazırlanmış ve bu kapsamda incelenen materyallerdeki değerleri kazanmasına yönelik başlıklar belirlenerek, konu bu çerçevede ele alınmıştır.

Konuyla ilgili materyaller değerlendirilirken değer öğretme yaklaşımları göz önünde bulundurulmuştur.

Çalışmayla ilgili araştırma yapılırken zengin kaynak birikimine ulaşılamamıştır. Bu nedenle 4-6 yaş döneminde değerler eğitimi ve din öğretimi bağlamında az sayıda çalışma olması, çalışmanın bir başka sınırlılığı olmuştur. Dolayısıyla bu çalışma, bir masal kitabı, bir hikâye seti ve iki set ile sınırlandırılmıştır.

1.3. Yöntem

Çalışmamızda nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel verilere bir hayli ihtiyaç duyulan bu yöntemde ele alınan durumların ayrıntılı olarak incelenmesi söz

konusudur. Nitel araştırma yöntemi, ele alınan araştırma problemi üzerinde derinlemesine incelemeler gerçekleştirilerek (problemin) betimlenmesi amaçlar (Karasar, 2019, s. 17).

Araştırmamızın deseni ise durum çalışmasıdır. Birey, çeşitli durumlarda kurum, grup ve ortamda çalışılacak konularda sıklıkla yararlanılan bir desen olarak karşımıza çıkmaktadır.

Durum çalışması deseninde çok boyutlu şekillerde toplanan veriler durum zengin ve teyit edilecek bir şekilde veri çeşitliliğine ulaşılmaktadır (Şimşek & Yıldırım, 2018, s. 289). Durum çalışması desenin araştırmamız için tutarlı olduğu düşünülmüştür.

Araştırmamızın veri toplama yöntemi doküman incelemesidir. Araştırmamızda görüldüğü üzere doküman incelemesinde tek başına bir veri toplama yöntemi olabileceği gibi diğer veri toplama yöntemleri ile birlikte kullanılabileceği de bilinmektedir.

Araştırmanın veri analiz yöntemi ise içerik analizi yöntemidir. Araştırmamızda yararlanılacak olan içerik analizi ile kavramlara sorular sorulabilir, inceleyebiliriz ve başka kavramlarla ilişkilendirme imkânı sağlayarak kavramlar daha anlaşılır hale gelmesi ile araştırmaya netlik kazandırmak olarak hedeflenmiştir.

1.4. İlgili Çalışmalar

4-6 yaş grubu kurslarının tarihi süreci henüz yeni olsa da çalışma konusuyla ilgili çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Tespit edebildiğimiz kadarıyla İbrahim Kurt tarafından hazırlanan “*Velilerin 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarından Memnuniyet Düzeyleri ve Beklentileri Üzerine Bir Araştırma (Ankara Örneği)*” ve Yasemin Şahin tarafından yazılan “*Okul Öncesi Çocuklarda Değerler Eğitimi Kapsamında Yardımlaşma ve Paylaşma Değerleri*” adlı yüksek lisans tezleri bu alanda yapılmış ilk çalışmalardır.

Ayrıca Betül Erdoğan tarafından “*Öğretici Görüşleri Doğrultusunda 4-6 Yaş Kur'an Kursu Eğitimi (Nitel Bir Araştırma)*” başlığı altında hazırlanan yüksek lisans tezi, Zeynep Şamlı tarafından “*Diyanet İşleri Başkanlığı'na Bağlı 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarında Din Eğitimi - İstanbul İl Örneği*” başlığı altında hazırlanan yüksek lisans tezi ve Abdulkadir Şekerci tarafından “*Diyanet İşleri Başkanlığına Bağlı 4-6 Yaş Grubuna Yönelik Kur'an Kurslarında Verilen Eğitimin Değerlendirilmesi (Erzurum İli Örneği)*” başlığı altında yüksek lisans tezi konuyla ilgili yapılan diğer çalışmalar arasındadır.

4-6 yaş Kur'an kursları uygulaması ile ilgili temin edilen literatür taraması şu şekildedir:

1. Betül Yıldırım, “*Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden 4-6 Yaş Arası Çocuklara Din Eğitimi (Sivas İli Örneği)*” (Yüksek Lisans Tezi)

Çalışma, 2014-2015 Eğitim-Öğretim yılında Sivas ilinde gerçekleştirilmiştir. Çalışmada araştırmacı, 4 farklı kurstan, 4 öğretici ve 3 yönetici ile görüşme yapmıştır. Bu çalışma giriş ve iki bölümden oluşmuştur. Giriş bölümünde araştırmanın konusu, amacı, yöntemi vb. başlıklara yer verilmiştir. Birinci bölümde “Araştırmanın Kavramsal ve Kuramsal Çerçevesi” başlığı altında Din eğitimi ile ilgili temel kavramlar, okul öncesi eğitim programında dini bilgiler (inanç, ibadet, ahlak, Kur'an-ı Kerim) hakkında bilgi verilmiştir. Bu bölümlerde 4-6 yaş Kur'an kursu öğretim programında ve bununla ilgili öğretim materyallerinde yer alan bilgiler sunulmuştur. Araştırmacı programın ve eğitim materyallerinin öğretmenler tarafından uygulanışı ile ilgili olarak gözlemlerini aktarmıştır.

2. *İbrahim Kurt, “Velilerin 4-6 Yaş Grubu Kur’an Kurslarından Memnuniyet Düzeyleri ve Beklentileri Üzerine Bir Araştırma (Ankara Örneği)” (Yüksek Lisans Tezi)*

Çalışma, Ankara’da 2015-2016 eğitim-öğretim döneminde seçilen ilçelerde açılan 4-6 yaş grubu Kur’an kurslarına katılan öğrenci velilerinin bu kurslardan memnuniyet düzeyleri ve beklentilerini tespit etmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede anketten yararlanılmıştır. Bu çalışmanın sonucuna göre veliler 4-6 yaş grubu Kur’an Kurslarından büyük oranda memnun olduklarını ifade etmişlerdir. Bununla birlikte fiziki yapı ve öğretici formasyonun geliştirilmesini arzulamaktadırlar. Veliler, çocuklarını bu kurslara Allah’ı, Hz.Muhammed’i, temel dini bilgileri öğrenmeleri, cami ortamını sevmeleri, sosyalleşerek toplumsal kuralları öğrenmeleri amacıyla gönderdikleri sonuçlarına ulaşılmıştır.

3. *Samet Yağcı, “Öğreticilere Göre Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Grubu Kur’an Kursları (İzmir İli Örneği) (Yüksek Lisans Tezi)*

2017-2018 eğitim-öğretim döneminde yapılan bu çalışmada 4-6 yaş Kur’an kurslarının “ihtiyaç ve beklentileri ne ölçüde karşılandığı” sorusuna cevap aramak maksadıyla yapılan bu çalışmada İzmir ilinde görev yapan 30 kadar öğreticinin görüşlerinden yararlanılmıştır. Araştırmada yarı yapılandırılmış anket kullanılmıştır. Bu çalışmanın sonucunda 4-6 yaş Kur’an kurslarının incelenen dönem itibariyle ihtiyaç ve beklentileri karşılamada önemli eksikliklerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmada dikkat çeken sorunlara yönelik çözüm önerileri tartışılmıştır.

4. *Ayşegül Gün, “Veli ve Öğretici Görüşleri Doğrultusunda 4-6 Yaş Grubu Kur’an Kursu Eğitimi: Samsun İli Örneği” (Makale)*

2016 yılında yayımlanan bu makalede, veri toplama aracı olarak anketten yararlanılmıştır. Araştırmada öğretmenler ve veliler hakkında sorulan bağımsız sorularla birlikte, öğretmenlerin pedagojik formasyon durumu, eğitim programının öğrenci

seviyesine uygunluğu, eğitim görülen fiziki mekânın yeterliliği gibi sorulara cevap aranmıştır. Bu çalışmanın sonucunda öğretmenlerin pedagojik formasyon konusunda eksikliklerinin olduğu, öğretim programının öğrenci seviyesine uygun bulunduğu ancak öğrencilerin konu ve harfleri kavramada öğrenme güçlüğü çektiği tespit edilmiştir. Kursların öğrenme ortamının ise fiziksel anlamda yetersiz kaldığı ifade edilmiştir.

5. *Cemal Tosun ve Fatma Çapcıoğlu, “4-6 Yaş Kur'an Kursları Öğretim Programlarının Dini Gelişim Kuramları Çerçevesinde İncelenmesi” (Makale)*

Bu makale “Diyanet İşleri Başkanlığı” tarafından 2014 yılında hazırlanan “Kur'an Kursları Öğretim Programı (4-6 yaş grubu)” ve programın öğretimi için hazırlanmış olan “Öğretici Kitabı 1-2” doküman analizi tekniğine bağlı olarak dini gelişim kuramları açısından incelenip değerlendirilmiştir.

6. *Fatma Akdağ, “4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Üzerine Bir Araştırma (Denizli Örneği)” (Yüksek Lisans Tezi)*

Çalışma, 2019-2020 eğitim-öğretim yılı Denizli ili ve ilçelerinde bulunan 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarında yer alan bütün unsurlar öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda değerlendirme yapılmıştır. Bu çalışma, 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarındaki durumun saptanmasını, problemlerin tespit edilmesini ve öğrencilerin gelişimine katkı sağlanmasını temel hedef edinmiştir. Aynı zamanda öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun mekân, materyal ve tekniklerin kullanıldığı daha verimli din eğitimi verilmesine katkı sağlamak amacıyla yapılmıştır.

7. *Esra Kılıç, “DİB 4-6 yaş Kur'an Kursu Öğretim Programının Uygulanmasında Eğitici Görüşlerinin Dini Gelişim Kuramları Bağlamında Değerlendirilmesi (Gaziantep Örneği)” (Yüksek Lisans Tezi)*

Bu tez çalışmasında 2020-2021 eğitim-öğretim döneminde Gaziantep'te görev yapan 4-6 yaş din eğitimi veren personelin, öğretim sırasında kullandıkları yöntem ve

teknikler, bu süreçte çocukların hedeflenen kazanımlara nasıl ve ne kadar ulaştıkları, deneyimlenen avantaj ve dezavantajlı durumlar, ortaya çıkan sonuçlar, eğitimcilerin öğretim sırasında karşılaştıkları sorunlar literatür tarama ve mülakat tekniği kullanılarak tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmada 4-6 yaş çocuklara verilecek din eğitimi ve öğretiminde, çocukların gelişim özellikleri, dini gelişim teorileri, dini gelişim aşamaları ve uygun öğretim yöntemlerinin bir bütün olarak verilmesinin önemini Gaziantep örneğiyle ortaya çıkarmayı amaçlamıştır.

8. *Fatma Tuba Şaşa, “Öğretici Görüşlerine Göre Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 yaş Kur'an Kurslarında Kur'an Öğretiminde Eğitsel Oyun Uygulamaları” (Yüksek Lisans Tezi)*

Bu araştırma 2021 yılında Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı 4-6 yaş Kur'an kurslarında, Kur'an öğretiminde kullanılan eğitsel oyunları tespit ederek uygulama süreçlerini değerlendirmek amacıyla yapılmıştır.

9. *Züleyha Betül Eken, “4-6 Yaş Kur'an Kurslarında Görev Yapan Kur'an Kursu Öğreticilerinin Drama Alanındaki Yeterliliklerinin Belirlenmesi (Kocaeli İli Örneği)” (Yüksek Lisans Tezi)*

Bu tez çalışması, 4-6 Yaş Kur'an kurslarında 2020-2021 eğitim-öğretim döneminde görev yapan Kur'an kursu öğretmenlerinin drama alanındaki yeterliliklerinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın örneklem grubunu Kocaeli İl Müftülüğü bünyesinde bulunan 4-6 Yaş Kur'an kurslarında görev yapan 151 Kur'an kursu öğreticisi oluşturmuştur. Araştırmada verilerin toplanmasında araştırmacı tarafından geliştirilen anket kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda 4-6 yaş Kur'an kurslarının etkinliklerinde yararlanılan dramanın değerler eğitimi uygulamalarında yararlı olabileceği tespit edilmiştir.

10. *Serkan Türkmen, “4-6 Yaş Grubu Çocuklara Yönelik Kur'an Kurslarında Karşılaşılan Sorunlar (Gaziantep İli Örneği)” (Yüksek Lisans Tezi)*

2020-2021 eğitim-öğretim yılında yapılan bu çalışmada 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarının kurumsal yapılanma, fiziki şartlar, öğretim programı ve materyaller noktasında sık karşılaşılan sorunlar, söz konusu kurslarda görev yapan ve doğrudan eğitim unsurları ile temas halinde bulunan öğretmenlerle yapılan görüşmeler neticesinde tespit edilmeye ve ilgili literatürden yararlanılarak birtakım değerlendirilmeler yapılmaya çalışılmıştır. Yapılan araştırmada 4-6 yaş Kur'an kurslarının gerekli altyapı çalışmaları yapılmadan uygulamaya konulduğu, idari yapılanma, fiziki durum ve öğrenme – öğretme sürecinde bazı eksikliklerin bulunduğu tespit edilmiştir.

11. Kübra Peşkersoy, “Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Kur'an Kursları Etkinlik Kitapları ve Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim Kurumları Etkinlik Kitapları İçeriğinin Toplumsal Cinsiyet Açısından İncelenmesi” (Yüksek Lisans Tezi)

2021 yılında yapılan bu çalışmanın amacı, Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Kur'an Kursu etkinlik ve öğretici kitaplarında ayrıca Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim etkinlik kitaplarını ve öğretmen kitabında yer alan cinsiyet rollerini, cinsiyete yönelik kalıp yargıları, dini ve toplumsal açılardan incelemektir. Çalışmanın veri kaynağını, Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim etkinlik kitapları serisi ve öğretmenler için örnek etkinlik kitabı, Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu etkinlik kitapları ve öğretici kitapları oluşturmaktadır. Bu kapsamda yer alan sekiz kitaptan elde edilen veriler, nitel araştırma yöntemlerinden, doküman incelemesi ve içerik analizi kullanılarak çözümlenmiştir.

12. Zülfi Doğan, “4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlik Algıları (Kayseri Örneği)” (Yüksek Lisans Tezi)

Araştırmada 4-6 yaş grubu Kur'an Kursu öğretmenlerinin 2020-2021 eğitim-öğretim yeterlik algıları yoklanmıştır. Araştırmaya Kayseri iline bağlı Kocasinan,

Melikgazi, Talas ilçelerindeki 4-6 yaş grubu Kur'an Kurslarında görev yapan 179 Kur'an Kursu öğreticisi katılmıştır.

Öğreticilerle yapılan görüşmelerde ise okul öncesi çocuğunun bilişsel, duyuşsal, psiko-motor ve dini-ahlaki gelişim özelliklerini bilmede eksiklikleri olduğu, çocuğu teorik bilgiden ziyade kendi kişisel tecrübeleriyle tanımaya çalıştıkları ortaya çıkmıştır. Yapılan görüşmelerde yine öğretimi planlama, öğretimi düzenleme ve öğretimi değerlendirmede eksiklikleri olduğu, bu konularda da teorik bilgilerinin olmadığı daha çok kendi tecrübeleri ile öğretim sürecini yönettikleri tespit edilmiştir. Çocuğun gelişimi hakkında aileyle iletişim kurdukları ancak okul öncesinde aileyle işbirliğinin önemini yeterince bilmedikleri ve kurslarda aile eğitimine yer vermedikleri belirlenmiştir. Kursların belirlenen amaçlara ulaşması için kendini sürekli geliştirmesi gereken öğretmenlerin bu konuda yeterli gayreti göstermedikleri tespit edilmiştir.

13. *Ayşe Sevde Karaca,” Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğrencilerine Uygulanan Değerler Eğitiminin Öğretici Görüşleri Açısından İncelenmesi” (Yüksek Lisans Tezi)*

Bu çalışma 2019-2020 yılında eğitim-öğretim dönemi içinde DİB 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu öğrencilerine uygulanan değerler eğitiminin incelenmesini, Konya ili Selçuklu ilçesi içerisinde DİB'e bağlı 4-6 yaş grubu Kur'an Kurslarında görev yapan 10 öğretici ile yapılan görüşmelerden elde edilen verilerden hareketle tespit etmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda çalışmada öncelikle 4-6 yaş grubu çocuğun gelişim özellikleri ve çocuğun dini eğitimi ele alınmış, daha sonra DİB 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarının, amaçları uygulanan programın temel ilkeleri, eğitim-öğretim materyalleri, fiziki durum ve öğretici yeterlilikleri itibarıyla ihtiyaç ve beklentileri ne ölçüde karşıladığı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Son olarak değer kavramı ve değerler eğitimi üzerinde durulmuş, özellikle yardımlaşma ve sabır değerlerinin uygulanması ele alınmıştır.

14. Kevser Tüfekçi, “Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Kur’an Kursları Eğitiminin Öğretici ve Veli Görüşlerine Göre İncelenmesi” (Yüksek Lisans Tezi)

2020-2021 eğitim-öğretim yılında yapılan bu çalışmada, öğretici ve velilerin okul öncesi din eğitimini önemli ve gerekli gördükleri, DİB tarafından yürütülen 4-6 yaş grubu Kur’an kursu eğitiminin bu ihtiyaca cevap verebildiği tespit edilmiştir. Bunun yanında, öğretici eğitimi, öğretim programı, ders materyalleri konusunda giderilmesi gereken eksikliklerin olduğu ve eğitim-öğretim süreci içerisinde öğreticilerin karşılaştıkları sorunlar hususunda destek bekledikleri tespit edilmiştir. Ayrıca velilerin 4-6 yaş grubu Kur’an kurslarına ilişkin beklentilerinin yüksek olduğu, bu beklentilerine önemli ölçüde cevap buldukları, öğreticilerin alanda karşılaştıkları sorunları ve eksiklikleri velilere yansıtmadığı, velilerin genel olarak 4-6 yaş grubu Kur’an kurslarından memnun kaldıkları tespit edilen bulgular arasındadır.

Alanda yapılan çalışmaların büyük bir kısmında görüldüğü gibi temel problematik 4-6 yaş Kur’an kurslarında sorunların tespit edilmesi, öğretici yeterlilikleri, bu kurslara yönelik veli görüşleri etrafında şekillendiği tespit edilmiştir. “4-6 Yaş Kur’an Kurslarında Değerler Eğitimi ve Din Öğretiminde Yararlanılan Materyallerin İncelenmesi” adlı çalışmada Diyanet İşleri Başkanlığının yayınları ve 4-6 yaş Kur’an kurslarında yararlanılan materyaller seçilen değer öğretme yaklaşımları çerçevesinde incelenmiştir. Bu çalışmada etkinliklere ve materyallere yönelik içerik analizi yapılmıştır. Bundan sonraki akademik sahada ilgili alanda çalışma yapacak araştırmacılar içinde bir başlangıç çalışması yapıldığı düşünülmektedir.

1.5. Temel Kavramlar

Erken Çocukluk: “Erken çocukluk eğitimi olarak da isimlendirilen okul öncesi eğitim, çocuğun doğumundan ilköğretim birinci sınıfa başladığı zamana kadar geçirdiği 0-72 ayları içerir (Ergin & Köseoğlu, 2017, s. 5).”

“Erken çocukluk eğitimi, çocukların bütün gelişimlerini içinde yaşanan toplumun öz değerleri kıstas alınarak desteklemeye çalışan, duygu gelişimini ve algı gücünü yükselterek akıl yürütmede çocuklara destek veren ve yaratıcılığını geliştirdikleri bir süreçtir. Bununla birlikte çocukların millî, manevî, insanî, kültürel ve ahlaki değerleri benimsemesini sağlayan; düşüncelerini ortaya koymasına, özdenetim kazanabilmesine ve bağımsız hareket edebilmesine fırsat sunan planlı bir eğitim sürecidir (Kasten, 2017, s. 7).”

Değer: Değeri, çevreyle etkileşim neticesinde içselleştirilen, bireyin davranışlarına yön veren kalıcı bir standart ve yargı olarak tanımlamak mümkündür. (Kaymakcan, 2010). Bunun yanı sıra değer, bir durumu diğerine tercih etmek olarak da tanımlanmaktadır (Erdem, 2003, s. 55-72).

Değerler Eğitimi: Değer eğitimi, bireye has olan ve insanı diğer varlıklardan ayıran olanakları diğer bir ifadeyle insana özgü tüm aktiviteleri insani aktiviteler olarak hedeflerine uygun biçimde gerçekleştirebilecek hale gelmelerine katkı sağlamaktır (Kuçuradi, 1985). Değerler eğitiminin verilme yaşı üzerinde eğitimciler arasında bir birlik bulunmamaktadır. Ancak okul öncesi dönemin çocuğun kişiliği üzerinde oldukça büyük bir etkisinin olduğu bilinen ve kabul edilen bir husustur. Erken çocukluk döneminde çocuğun sorumluluğu ailede olduğu için değerleri kazanmada ailenin önemi artmaktadır. Bir başka ifadeyle, aile değer eğitiminin verilmeye başladığı ilk basamak olarak kabul edilebilir (Dam, 2014). Değerler eğitiminde aile ve okulun iş birliği içinde olmaları, aile ve öğretmenin koordineli bir şekilde çalışmalar yapmaları gerekmektedir.

Materyal: Öğrenme yaşantılarını zenginleştiren, öğrenilecek konunun anlaşılmasını sağlayan, öğretmenin sistematik ve etkili bir öğretim yapmasına olanak tanıyan bu sebeplerden dolayı öğrenme-öğretme süreçlerinin yardımcısı olarak tanımlanan araçlardır (Korkmaz, 2018, s. 48). Bilişsel, duyuşsal ve sosyal becerilerin

geliştirilmesinde kullanılan materyaller içerisinde bulunan çocuk kitapları, tanımlanan materyal kavramı içerisinde yer almaktadır.

Kur'an Kursu: Bu çalışmada Kur'an kurslarından kasıt, yaygın eğitim içerisinde yer alan ve "Diyanet İşleri Başkanlığı" bünyesinde faaliyet gösteren "4-6 Yaş Kur'an Kursları", bu yaş dönemindeki çocukların belli düzeyde Kur'an'la, Hz. Muhammed ile tanışmaları, birtakım dinî bilgiye sahip olmaları, belli duaların ezberletilmesi amacıyla değerler eğitimi çerçevesinde sağlıklı bir din ve ahlak gelişimi göstermelerini hedeflenmektedir (Korkmaz, 2019, s. 11).

1.6. Problem Durumu

Çalışmanın kapsamında incelenen 4-6 yaş grubu erken çocukluk olarak adlandırılan bir dönemdir. Bu dönemde sosyal ilişkilerle beraber çocuğun bilişsel, motor, duygusal ve kişilik gelişiminde önemli değişimler meydana gelir (Selçuk, 1989). Yaklaşık dört yaşına gelen çocuk sürekli konuşmaya ve etrafında olup bitenleri daha iyi anlamaya başlar. Çocuk beş yaşına geldiğinde neyin yanlış neyin doğru olduğunu sürekli araştırır. Çocuk altı yaşına geldiğinde ise bedensel olarak gelişmenin yanı sıra zihinsel ve dilsel olarak da gelişerek takriben yirmi bin kelime hazinesine sahip, karmaşık cümleler kurabilen ve nesneleri sınıflandırabilen bir ferde dönüşür. Bu dönemde çocuk özgürlüğüne daha düşkün olmakta, ebeveynlerine ise daha az bağılılık göstermektedir (Köylü & Oruç, 2017). 4-6 yaş dönemde çocuk aynı zamanda benmerkezci bir özellik sergiler ve bu yedi yaşına kadar sürer. Bu dönem çocuklarda güneşin kendisi için ışık saçtığını, etrafındaki insanların kendisi için var olduğunu, hatta Allah'ı kendi gereksinimlerini karşılayan bir varlık olarak algılama durumu söz konusudur (Oruç, Tecim, & Özyürek, 2011). Çocukların bu benmerkezci nitelikleri dualarında da kendini gösterir (Köylü, 2004).

Erken çocukluk döneminde yer alan 4-6 yaş çocukların bazı özellikleri ön plana çıkar. Bu dönemde merak duygusu çocuğun gelişiminin bir parçasıdır. Çocuk bu dönemde her konuyu öğrenmek ister ve sorular sorar. Bu sorular çocuğun sosyal, dil ve kişilik gelişimini desteklemede önemli bir rol oynar (Yazıbaşı, 2017). 5 yaşındaki çocuk her şeyin nedeni ve niçini ile ilgilidir. Ancak bilişsel olarak hazır olmadığından zaman zaman açıklamalardan bir şey anlamayabilir. Bu dönemde çocuklara verilen yanıtlar onların gelişim özelliklerine uygun değilse yanlış anlaşılmalara neden olabilir (Köylü, 2004).

Bu dönem çocuklarının bir başka özelliği başkalarını kendilerine rol model almalarıdır. Rol model alma, çocukta yaklaşık dört yaşlarında gelişmeye başlar(Doğan D. , 2014). 4-6 yaşta, çocuklar yalnızca insanların davranışlarını taklit etmezler. Okudukları kitapların karakterleri, izledikleri çizgi filmlerin kahramanları da çocukların model alabileceği kimseler olabilir(Oruç, Tecim, & Özyürek, 2011).

Duygusal ve sosyal açıdan 4-6 yaş dönemi önemli bir dönemdir. Çocukların bütün duyguları erken çocuklukta ortaya çıkar. Öfke, korku, güven, sevgi bu dönemde ortaya çıkar ve gelişir (Dam, 2013). Bu yaşlarda çocukların duygularında iniş çıkışlar görülür. Onlar için gülmekten ağlamaya, öfkeden mutluluğa geçiş oldukça kolaydır. Ayrıca sosyal bir ortam içerisinde bulunan çocuklar, başkaları ile ilişki kurarak sosyal yönlerini geliştirirler. Grup oyunlarından çok hoşlanırlar(Doğan D. , 2014). Bu dönemde çocuklar ebeveynlerinden farklı yeni arkadaşlar edinirler. Kreşler, anaokulları, yeni öğrenme ortamları çocuklar için ayrı birer dünyadır ve yeni bir sosyal çevre oluştururlar. Bununla beraber yeni bilgiler ve deneyimler kazanır. Bu tecrübeler hayatın merkezinde yer alır ve oyunlarla, materyallerle bu öğrenmeler kalıcı hale gelir(Doğan D. , 2014).

Bu dönemin başka bir özelliği de çocukların sahip olduğu antropomorfik düşünce şeklidir. Antropomorfizm Allah, melek gibi soyut olan varlıkları insan

özelliklerine göre somut olarak düşünme demektir(Yavuzer, 2002). Buna göre çocuklar Allah'ı yaşlı, olgun ve erkek suretinde insani özellik taşıyan varlıklar olarak tasavvur eder. Aynı zamanda 4-6 yaş erken çocukluk döneminde çocukların düşüncelerinde animizm hâkimdir. Erkek çocuklar tahta parçasını at gibi yapıp üzerine binerek, kız çocukları ise oyuncak bebeklerine yaşayan bir bebek gibi davranarak canlı olmayan nesnelere canlı özelliği katarlar(Dam, 2013).

Bu kapsamda 4-6 yaş çocukların bedensel, motor, bilişsel, sosyal-duygusal ve ahlaki gelişim özelliklerine kısaca değinilecektir.

Bedensel Gelişim

İlk çocukluk dönemi oyun dönemi veya erken çocukluk dönemi olarak da bilinir. Çünkü oyun, bu dönemde zenginleşmekte ve gelişimin tüm alanlarını desteklemektedir. Bu dönem büyüme hızının nispeten azaldığı bir dönemdir (Yavuzer, 2002, s. 5).

Erken çocukluğun ilk yıllarında gözlemlenen gelişim hızı, sonraları daha yavaş bir hal alır. Yürüme çağında hareketlerin artmasıyla çocukta kilo kaybı görülür. Beden genişledikçe organlar sistemli bir biçimde yerleşir ve vücut dikleşmeye başlar. Çocuk beş yaşına geldiğinde fiziksel görünümü ile bir yetişkine benzer (Köylü & Oruç, 2017). Fiziksel gelişimlerine ek olarak dört yaşın sonlarından itibaren çocuklarda diş değişimleri görülür. Dört yaş grubu çocuklar denge, zihin faaliyet, algı, motivasyon, ifade edebilme ve hayal gücü gibi pek çok beceriyi geliştirir (Poyraz, 2017). Erken çocukluk prefrontal kortekste gerçekleşen belirli becerilerin kazanıldığı dönemdir. Bununla birlikte yön bulabilme, resim çizme ve matematiksel şekilleri tanıma gibi uzamsal beceriler de yavaş yavaş gerçekleşir. Erken çocukluk döneminde el kullanımı kapsamlı becerilere doğru genişler (Berk, 2013, s. 289-307).

Motor Gelişimi

Hareket, çocuğun gelişiminde önemli bir faktördür. Hareket etmek okul öncesi dönem çocuğu için en iyi etkileşim yoludur. Çocuklar bu dönemde koşarlar, dans ederler, tırmanırılar, boyarlar, elleriyle yuvarlama-kesme yaparlar, yetişkini taklit ederler (Özer & Özer, 2021). Kısacası yaşamın içindeki varlıklarını etkin bir şekilde göstermeye çalışırlar (Turan & Yükselen, 2015). Çocukluk döneminde hareketli öğrenme ortamlarında tek başına ya da akranlarla beraber oynanan oyunlar çocuğun kendine inanmasına yardımcı olmaktadır. Dolayısıyla 4-6 yaş çocuğun motor gelişimini desteklemek, çocuğun bütün yaşamını etkiler (Doğan D. , 2014).

Hareketin niceliği motor gelişimdeki önemli ölçütlerdendir. Oyun sırasındaki tecrübeler, gerçek hayatta da deneyimler elde etmeye yardımcı olmaktadır (Poyraz, 2017). Dört yaş döneminde çocuk büyük kas becerilerinden merdiven çıkıp inebilir, aynı zamanda zıplamalı hareketler yapabilir. Üst vücudu belirli ölçülerde kullanarak hareketli nesneleri fırlatıp tutabilir. Küçük kas becerilerinden büyük düğmeleri çıkarabilir. Tek başına kendi yemeğini alabilir. Kâğıt ve makaslarından yararlanabilir. Bazı geometrik şekillerin aynısını yapıp temel şekilleri belli başlı olacak şekilde çizebilir(Berk, 2013, s. 314).

4-5 yaş dönemi büyük kas becerilerinden olan iki ayağını da kullanarak merdiven inme eylemini gerçekleştirebilir. Bu dönemde çocuğun koşma becerisi gelişir. Tek ayağını kullanarak hareketler yapabilir. Topu fırlatabilir, topu elleriyle yakalayabilir. Üç tekerlekli bisikleti düzgün bir biçimde sürebilir. Küçük kas becerilerinden ise çatal kullanımını iyi bir şekilde sergileyebilir. Bir çizginin üzerinden giderek makas yardımıyla kesme becerisi gösterir. Kare, çizgi gibi şekilleri ve farklı harfleri taklit eder (Berk, 2013, s. 315).

5-6 yaş döneminde büyük kas becerilerinin de etkisiyle koşma sürati artar. Hızlı ve iri adımlarla yürüme eylemini düzeltir. Daha etkin hareketli faaliyetler gerçekleştirir.

İki tekerlekli bisikleti destekle birlikte sürer. Katı olmayan besinleri kesmek için ince kas becerilerinden olan bıçak yardımını alır. Ayakkabılarını tek başına giyebilir. İnsan vücudunu daha ayrıntılı bir biçimde çizer. Temel rakamların ve sözcüklerin aynısını yazar (Berk, 2013, s. 315). Bu dönemdeki çocuğun hem büyük kas gelişiminde hem de küçük kas gelişiminde hızlı bir artış görülür. Ellerini etkili bir şekilde kullanmaya başladıkça yapbozları bitirmeye, küçük bloklarla binalar inşa etmeye, kesmeye, yapıştırmaya, boncukları ipe dizmeye başlarlar. Öz bakım becerilerinde gelişme görülen 5-6 yaş arasındaki çocuk kendi yemeklerini yiyebilir, kıyafetlerini giyip çıkarabilir. Öz bakım becerilerini yerine getirebilir. Bu beceriler ile birlikte kâğıt ve boya ile dış dünyayı taklit etmek adına karalamalar yapabilir (Yavuzer, 2002). Motor gelişiminde gözlenen cinsiyet farklılıkları bu dönemde de belirgindir. Kızlar, hassasiyet ve denge gerektiren becerilerde daha baskındır. Erkekler ise yakalama, fırlatma ve koşma gibi becerileri geliştirmek için aldıkları destekten yararlanırlar (Turan & Yükselen, 2015, s. 23-24).

Sonuç olarak 4-6 yaş grubu çocukların motor gelişimi açısından desteklenmesi çocuğa birtakım yeni beceriler kazandırır. Dayanıklılık, esneklik gerektiren becerileri kazanan çocuklarda, olumlu benlik imajının gelişmesi, öz farkındalığının oluşması ve sosyal uyum becerilerinin kazanmasına imkân sağlayabilir (Özer & Özer, 2021).

Bilişsel Gelişim

“Bilişsel gelişim doğumdan başlayarak, çevreyle etkileşimi ve çevrenin anlaşılmasını sağlayan bilginin elde edilmesi, kullanılması, saklanması, yorumlanarak yeniden düzenlenmesi ve değerlendirilmesi aşamalarındaki tüm zihinsel süreçleri içine alan bir gelişim sahasıdır (Turan & Yükselen, 2015, s. 38).”

Bilişsel gelişim sahası üzerine “Jean Piaget, Lev Semyonovich Vygotsky ve Jerome Bruner” gibi pek çok kuramcı çeşitli boyutlarda çalışmıştır. Bilişsel gelişimi

evrelere göre açıklayan kuramcılarının başında gelen Piaget'e göre dönemler kalıplaşmış tarzda belli sıra ile meydana gelir (Ergin & Köseoğlu, 2017, s. 32). Yani dönemlerin sırası sabittir ve dönemler bir hiyerarşi oluştururlar (Berk, 2013, s. 319). Bu durum göstermektedir ki 4-6 yaş dönemindeki çocuk bilişsel gelişim açısından iyi gözlemlenmeli ve iyi bir şekilde değerlendirilmelidir (Doğan D. , 2014).

Bu kurama göre çocukların olayları ve durumları açıklamaları, içinde bulundukları gelişim dönemine bağlı olarak değişiklik gösterir (Trawick-Smith, 2021). Bu gelişim dönemlerinin her biri belirli özellikler içermektedir. 4-6 yaş, Piaget'in bilişsel gelişim dönemlerinden "işlem öncesi döneme (2-7)" karşılık gelmektedir (Wadsworth, 2015).

Bu dönem içerisinde çocukların düşünmelerinde ilerleme ve gelişmeler gözlemlenir (Oruç, Tecim, & Özyürek, 2011). Bunun en önemli işareti olarak bebeklik döneminin ilkel, döngüsel ve deneme-yanılma tarzı problem çözümünün ortadan kalkmasıdır (Köylü, 2014). Çocuklar, temel ve basit düzeyde mantıksal ilişkiler kurmaya başlar. İşlem öncesi dönemde, çocuklar yetişkinleri "bu ne?", "neden?" şeklinde soru yağmuruna tutarlar. Soru sorma çocukların zihinsel merakını ortaya koyar. Bununla birlikte zekâ gelişimleri hakkında ipucu verir (Ergin & Köseoğlu, 2017, s. 38).

Beş yaşındaki çocuklar hikâye dinlemekten ve anlatmaktan hoşlanırlar (Doğan D. , 2014). Bu yaştaki çocuklar kitaplara ilgi duymaya başlarlar. Sayılar onlar için oldukça dikkat çekicidir. Altı yaşındaki çocuklar ise mantıklı olan vazifelerden hoşlanırlar. Öğrenmeye isteklidirler ve uygun bir öğrenme çevresinde kendisini geliştirme fırsatı yakalarlar. Olayları sonuçlarına bakarak değerlendirir ve karar verirler. Bu dönemde çocukların düşünme becerileri henüz gelişmediğinden hayali durumları zaman zaman gerçek sanabilirler (Köylü & Oruç, 2017). Çocukların bu dönemde hayal dünyaları oldukça geniştir. Hayali arkadaşları ile ya da oyuncakları ile konuştukları görülür. Yaptıklarıyla ilgili olarak hayal ürünü olan hikâyeler anlatmaktan hoşlanırlar.

Bu özellik, gerçek ve gerçek olmayanı ayırt ettiği zaman kendiliğinden kaybolur (Aydoğan, Öztürek, & Akdoğan, 2015, s. 104).

Piaget, işlem öncesi dönemi iki aşama da incelemiştir. Bu evrelerden ilki “sembolik ya da kavram öncesi” dönemdir (2-4 yaş). Bu dönemde çocukların dil gelişimi oldukça hızlıdır. Çocuk, bu dönemde sözcükleri tanımaya başlar ve kelime dağarcığını artırır. Basit seviyedeki sembolleri ve bu sembolle temsil ettiği nesne arasındaki ilişkiyi anlamaya başlar (Aydoğan, Öztürek, & Akdoğan, 2015).

Piaget’in işlem öncesi dönemi incelediği ikinci evre ise “sezgisel dönemdir” (4-7 yaş). Bu dönemde rasyonel fikirler yerine sezgilere dayalı bir düşünme şekli söz konusudur. Çocuk yalnızca nesnenin odak toplayan boyutuna odaklanır. Nesneleri gruplandırma, nitelendirme veya ilişkilendirme gibi birtakım belleksel işlemler uygular. Fakat tüm bunları bilinçli yaptığı söylenemez. Piaget bu dönemi “mantık öncesi” olarak da isimlendirir (Yavuzer, 2021).

Piaget, işlem öncesi döneme ilişkin özelliklerin yetişkinlerde bazı temel farklılıklar gösterdiğini ifade etmektedir. Bu temel farklılıklar algı-temelli düşünce, odaklanma (odaktan uzaklaşmama)/tek boyutlu düşünce, özelden özele akıl yürütme, benmerkezcilik (egosantrizim), sınıflama/kategorizasyon, hiyerarşik sınıflama, korunum, sembolik oyun olarak sıralanabilir (Aldemir, 2019). Bu kuramda çocuk “-mış gibi oyun”un temsili bir etkinlik olduğunun farkına varır. Büyü, sihir inancının yerini kabul edilebilir açıklamalar alır. Sözel olarak görünüm-gerçek problemlerini çözer ve daha güvenli bir anlayış gösterir (Kasten, 2017). Piaget teorisinden çıkan üç temel ilke erken çocukluk eğitimindeki uygulamalarda ve öğretmen eğitiminde bugünde önemini korumaktadır. Bunlar keşfederek öğretim, çocukların öğrenmeye hazır bulunuşluklarına hassasiyet gösterme ve bireysel farklılıkları kabul etme şeklinde sıralanabilir (Berk, 2013, s. 329). Piaget gibi Rus gelişimci Vygotsky de çocukların aktif bir şekilde kendi bilgilerini yapılandırdıklarını savunmuştur. Buna karşın Vygotsky, bilişsel gelişimde

sosyal etkileşimlere ve kültüre Piaget'e kıyasla daha çok önem vermiştir. Vygotsky'ın vurguladığı “-miş gibi oyun” ile okul öncesi dönemdeki çocukların öğrenme ortamına zengin ve nesnelerle çeşitlendirilmiş etkinlik sunan bir çevre gerektirmektedir (Turan & Yükselen, 2015, s. 49).

Sosyal ve Duygusal Gelişim

4-6 yaş dönemi çocuktaki bedensel gelişim ve motor gelişimine paralel olarak dil gelişiminde de zenginleşmeler görülmektedir. Bu dönemde bilişsel gelişim ve dil gelişimindeki ilerlemeler, çocuğun sosyal çevresine yönelik farkındalığını arttırmakta ve çocuk artık sosyalleşme duygusunu daha yoğun yaşamaya başlamaktadır. Çocukluk döneminde kazanılan sosyal ve duygusal zekânın yaşamdaki başarıyı belirlemedeki önemi Goleman'ın araştırmalarında vurgulanmıştır (Goleman, 2017).

Sosyal ve duygusal gelişimi anlamak için ilk olarak sosyal ve duygusal gelişime ilişkin tanımların ve kavramların incelenmesi gerekmektedir. Bu kavramlar arasında duygu, bağlanma, mizaç ve sosyalleşme ön plana çıkmaktadır (Güney, 1998). Yukarıdaki kısımda belirtildiği gibi duygu kavramı hem sosyal gelişimde hem de duygusal gelişimde merkezi bir özellik taşımaktadır (Goleman, 2017).

Sosyal-duygusal gelişimi açıklamaya yönelik pek çok kuram ortaya konulmuştur. Bu kuramlar her ne kadar sosyal ve duygusal gelişimin çeşitli boyutlarına odaklansalar da bu iki gelişim alanlarının karşılıklı etkilerini ortaya koymuşlardır (Bakırcıoğlu, 2019).

Sosyal ve duygusal gelişim açısından farklı yaştaki okul öncesi çocukların genel özellikleri aşağıda kısaca belirtilmiştir. Buna göre 4 yaşın özellikleri şunlardır: Oyun arkadaşlarıyla yakın ilişkiler kurmaya başlarlar. Kendisine ve çevresine yönelik artan bir güvenleri vardır. Kendisini güvende hissetmesi için yapıya ve rutinlere ihtiyaç duyarlar. Diğer arkadaşlarıyla işbirliği yapar, grup etkinliklerine katılırlar (Oruç, Tecim,

& Özyürek, 2011). Sıklıkla patronluk taslayabilir, aşırı istekte bulunabilir ve saldırgan davranabilirler. Sıklıkla mızızlanıp ağlayabilirler. Her şeyi tek başına yapma konusunda ısrarcı olur ama problem çıktığında öfke nöbeti geçirebilirler. Başarılarıyla gurur duyar, sürekli yetişkin onayı ararlar. Çoğunlukla bencil görünür, her zaman sırasını bekleyemez ya da bazı ortamlarda sıra beklemenin sebebini anlayamazlar. Kendi uydurduğu öykülerle övünür, abartır ve gerçeği biraz değiştirir. Çoğu zaman fiziksel saldırganlıktan ziyade sözel saldırganlığı tercih edebilir (Ogelman, 2021).

5-6 yaş dönemdeki çocukların genel özellikleri ise şu şekilde ifade edilebilir: Arkadaşlık kurmaktan zevk alırlar, genellikle bir ya da iki özel oyun arkadaşları vardır (Dam, 2013). Karanlığa, düşmeye, köpeğe ya da fiziksel incinmelere (bu yaşa özgü bir korku değildir) karşı korku tepkisi gösterebilirler. Grup oyunlarına katılır ve diğer çocuklarla etkinlikleri paylaşırlar. Yaratıcı ve kapsamlı oyun fikirlerini dile getirirler (Aldemir, 2019). Yetişkinlerin rahatlatmasına ve onaylamasına ihtiyaç duymaya devam ederler. Annenin ya da temel bakım veren kişinin dönmeyeceğinden korkabilirler. Anne ya da temel bakım veren kişi hala onun yaşamının merkezindedir (Aydoğan, Öztürek, & Akdoğan, 2015). Öz-kontrol becerileri daha gelişmiş, duygusal dalgalanmaları daha azdır. Şaka yapmayı, eğlendirmeyi ve insanları güldürmeyi severler. Genellikle cömert davranır, oyuncaklarını paylaşır, sırasını bekler, işbirliği içinde oynarlar. Ebeveynlerin ve bakıcıların isteklerini genellikle yerine getirir, yönergelere uyar ve çoğunlukla sorumluluklarını tamamlarlar. Kendisinden daha küçük ya da canı yanmış çocuklara ve hayvanlara karşı ilgili ve duygusaldırlar (Ogelman, 2021).

Erken çocukluk dönemi, çocukların duygu düzenleme becerilerinin hızla geliştiği ve kendi duygularının yanında başka bireylerin duygularını da anlamaya başladığı bir dönemdir. Duygu düzenleme becerisi bireyin kendi amaçlarına ulaşmak için duygusal durumunu uygun yoğunluğa getirebilme becerisidir (Trawick-Smith, 2021). Erken çocuklukta duyguları düzenleme becerisinin gelişmesi çok önemlidir.

Sonuç olarak öz-kontrol kapasitesi ile çocuğun duygusal iyi oluşu, sosyal yeterlilikleri ve duygusal sorunlarının oluşumu yakından ilişkilidir. “Çocukların sosyal ve duygusal gelişimlerini desteklemek geleneksel olarak akademik ve zihinsel gelişimin ardından okul öncesi programlarının en önemli hedeflerinden birisi olmuştur. Çocuklar okul öncesi kurumuna gitmeye başladıklarında kendilerini başka çocukların ve yetişkinlerin olduğu yeni ve karmaşık bir sosyal ortam içerisinde bulurlar ve bu karmaşık sosyal durumları idare etmeyi öğrenmeleri gerekir (Kasten, 2017, s. 20).”

Araştırmalar okul öncesinde akran ilişkileri zayıf olan çocukların daha sonraki yaşamlarında sosyal ve duygusal sorunlar yaşadıklarını, akademik yabancılaşma ve başarısızlık konusunda risk altında olduklarını göstermektedir (Turan & Yükselen, 2015, s. 73-83). Bütün bunlar sosyal duygusal gelişimin önemli olduğunu ve desteklenmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Okul öncesi çocuklarının sosyal ve duygusal yetkinliğini desteklemeyi amaçlayan herhangi bir programın temel amaçları şu şekildedir; Çocukların duyguları anlamalarına yardımcı olmak, gerçek ve uygun duygusal tepkileri model olarak yapmak, çocukların duygularını yönetmelerini desteklemek, çocukların duygularını ifade etme tarzlarını fark etmek ve buna saygı duymak, çocukların eğitimlerini olumlu duygularla birleştirmek, güvenli duygusal çevre yaratmaktır (Ogelman, 2021).

Öğretmenler ve öğreticiler çocukların sosyal ve duygusal gelişimlerini sosyal bir müfredat kullanarak destekleyebilirler (Karip, 2017).

Sonuç olarak sosyal ve duygusal gelişim karmaşık bir süreçtir. Ve bu süreç çocukların gelişen duygusal ve zihinsel kapasitelerini, onların yaşamlarının kişisel ve sosyal bağlamını yansıtır (Yaşar, 2015, s. 84-85).

Ahlaki Gelişim

4-6 yaş çocuğun gelişiminde önemli dönemlerden birisi de ahlaki gelişimdir. “Ahlaki gelişim, bireylerin diğer bireylerle ilişkilerinde nasıl davranması gerektiğine dair ilkeler ve geleneklere yönelik duygular, fikirler ve eylemlerin geliştirilmesini kapsar. (Santrock, 2021).” Başka bir tanımla ahlaki gelişim “Çocukların belli davranışları doğru ya da yanlış olarak değerlendirmelerine rehberlik eden ve kendi eylemlerini yönetmelerini sağlayan ilkeleri kazanmaları süreci olarak kabul edilir (Aydoğan, Öztürek, & Akdoğan, 2015, s. 226-227).”

Ahlaki normlar ise bireyin kendisiyle ve diğer bireylerle olan ilişkisini düzenlemektedir. Aile, okul, sosyal ortam da normların edinileceği alanlardır (Köylü & Oruç, 2017). Bu anlamda sağlam karakterli ve sağlıklı tutum sergileyen çocukların yetiştirilmesi için ahlak eğitiminin verilmesi önemlidir.

4-6 yaş dönemi, ahlaki gelişim teorilerinde “ahlak öncesi dönem” olarak nitelendirilmektedir (Karaca F. , 2007). Çocuklar bu dönemde tam manasıyla iyi veya kötüye dair bir fikir edinememişlerdir. Bu nedenle çocuklar bazı davranışların neden iyi bazı davranışların neden kötü olduğunu anlayacak seviyeye erişememişlerdir (Hökelekli, 2016). Bu sebepten ötürü çocuğa ahlaki eğitim verilirken sergilenen tutumun neden iyi veya neden kötü olduğunu onun anlayabileceği bir şekilde ifade etmek gerekir (Aldemir, 2019).

“Çocukların ve yetişkinlerin sosyal davranışları büyük ölçüde neyin doğru neyin yanlış olduğuna dair ahlaki değerler tarafından belirlenmektedir. Her ne kadar sosyal kurallar ve ahlaki değerler öğrenme sonucu kazanılmakta ise de ahlaki gelişim belirli eğitim ve kurallardan bağımsız görülmekte, çocuklar bilişsel yönden geliştikçe ahlaki gelişim aşamaları da belirli bir sıra izlemektedir. Bu

sebeple ahlaki gelişime bilişsel gelişimin bir özelliği olarak bakılmaktadır (Er & Kaplan, 2020).”

Piaget çocukları gözleyerek, çocuklardaki doğru ve doğru olmayan kararlarının yaşa göre nasıl farklılaştığını incelemiştir. Özellikle de çocukların yaşa bağlı yargı değişimlerini anlamının en iyi yolunun çocukları oyunlarında gözlemek olduğunu vurgulamıştır (Çinemre, 2020).

Bu yaş döneminde çocuk, kalıplaşmış kuralları fark eder. “Yine de daha çok kendi koyduğu kurallara uyar. Ona göre kurallar, Tanrı ve yetişkinler tarafından konulmuştur. Kurallar kutsal olarak kabul edilir (Hölekli, 2007).” Kurallarda değişiklik yapılmaz. Piaget bu evreyi “bağımlılık evresi” olarak isimlendirmiştir. Bu yaş aralığındaki çocuklar, kendinden büyük çocukları gözlemler ve onların davranışlarını taklit eder. Bu konuda tam bir düşüncesi olmasa da kuralları çiğnemez. Buna karşın çocuklar oyunu sosyal bir faaliyet olarak görmez. Bu dönemde çocuklar oyunları birlikte oynasalar da herkes kendi kurallarını uygular ancak çocuklar genel oyun kurallarına uyduklarını düşünürler (Santrock, 2021).

Çocuğun ahlaki yargılar yönünden başkalarına bağımlı olduğu dönem 4-6 yaş arasında değerlendirilmektedir. Bu dönemde adalet ve kurallar, bireylerin kontrolleri dışında gelişen ve dünyanın değişmeyen yasaları olarak görülmektedir (Köylü, 2014). Hatta bu aşamadaki çocuk kuralların yaratıcı, polis, ebeveyn gibi otoriteler eliyle konulduğunu ve bu kuralların asla değişmeyeceğine inanır. Bu dönemde çocuğun davranışların sonucunu dikkate alarak doğruluk ve güzelliği irdelediği, ancak bireyin niyetini hiç düşünmediği ortaya çıkmaktadır (Hölekli, 2007).

Son olarak ahlaki gelişimde şu soruya değinelim. Çocukların ahlak eğitiminde ahlaki gelişim özelliklerini göz önüne alarak nasıl bir yol izlenebilir? “Selçuk, ahlak öğretiminde dikkat edilmesi gerekenleri şu şekilde sıralamaktadır:

1. Ahlak terbiyesi gerçek hayatı unutturmamalıdır: Çocuklardaki hareketlilik, nee, oyuna düşknlk eğilimleri göz ardı edilmemelidir.
2. Toplumsal duygular zaafa dönüştürülmemelidir: ocukta başkalarının duygularına katılma, merhamet, şefkat gibi eğilimler beslenmeli, kuvvetlendirilmelidir. Fakat duyguların iradelerini işlemez hale getirmesine izin verilmemelidir.
3. Kendini, başkalarını sevmek ve vatan sevgisi kazandırılmalı: Kendini sevmekle, zaman içinde en çok ilişkide bulunulan kişileri sevmeye yönelir. Aile başkasını sevmekte kaynaktır. Kanunlara saygı ve itaat, ana-babaya saygı ve itaatle alışılır. Toplumsal eğilimlerin en önemlisi vatan sevgisidir. Vatan sevgisinin cahilce bir taassup haline gelmesine izin verilmemelidir. lke büyüklerinin, dinî ve millî bayramların, kandillerin, şehitlik ve gaziliğin, vatan savunmasının kutsallığının, bayrak sevgisi vb. değerlerin çocuğa kazandırılması gerekir.
4. Yüksek ve ince duygulara yönlendirilmeli: Doğru, güzel, iyi kavramları işlenmeli; zaten fıtratlarında var olan doğruya, iyiye ve güzele eğilim güçlendirilmelidir.
5. İrade güçlendirilmelidir: Masallar, hikâyeler, kahramanların ve büyüklerin hayat hikâyeleri çocukların iradeleri üzerinde derin tesirler bırakmaktadır.
6. Vicdan eğitimi yapılmalıdır: Çocuklarda, başlangıçta büyüklerin emir ve yasaklarından ibaret olan vicdan zamanla kendi kalplerinden ve akıllarından gelen emir halini alır. Vicdan, ahlak eğitiminin en etkili araçlarındandır. Öğrencilere iyi ile kötü, sorumluluk ile sorumsuzluk hakkında açık ve tam bilgiler verip bunlar hakkında fikirler oluşturulmalıdır.

Bununla birlikte çocuklarda değerlerin gerçeğini sahtesinden ayırt etme, gerçek değere sevgi ve bağlılık duyma kabiliyetleri de geliştirilmelidir (Bilgin & Selçuk, 1999)”.

Bu çalışmaya hazırlık aşamasında ilgili literatür incelendiğinde 4-6 yaş Kur'an kursları ile alakalı pek çok sorun tespiti çalışması olduğu görülmüştür. Yapılan çalışmalarda materyallerle alakalı eleştiriler dikkat çekicidir. Problem durumu bu kursların materyallerin incelenmesi ve seçilen değer öğretme yaklaşımları açısından değerlendirilmesi etrafında şekillenmiştir.

Bu çalışmanın problem durumu belirlenirken 4-6 yaş Kur'an kurslarında yararlanılan materyallerin bu yaş grubunun gelişim özelliklerine uygun olarak oluşturulup oluşturulmadığını tespit etmek önem taşımaktadır. Bunun yanında 4-6 yaş Kur'an kursları öğretim programının öğrenme-öğretme sürecinin temel niteliklerinin nasıl olduğu, 4-6 yaş Kur'an kurslarında yararlanılan materyallerde değer öğretme yaklaşımlarının tespiti, 4-6 yaş çocuklarının gelişim özellikleri ile değerlerden yararlanma bu etkinliklerde nasıl ele alındığı çalışmanın problem cümleleri arasındadır.

2. BÖLÜM

DEĞER KAVRAMI

Çalışmanın bu bölümünde değer kavramı ele alınmış, kavrama ait çeşitli tanımlamalara yer verilmiştir. Ardından değerlerin özellikleri ve işlevleri belirlenmiş, değerlerin tasnifi yapılmış, değerler eğitimi üzerinde durulmuştur. Değerler eğitiminde temel uygulama alanlarını aile, okul ve öğretmenler oluşturmaktadır. Bu bağlamda ailenin, okulun ve öğretmenlerin değerler eğitimindeki rolünden bahsedilmiştir. Değerleri öğretmede kullanılan yöntem ve yaklaşımların ardından 4-6 yaş çocuklardaki değer kavramının da ele alınmasıyla genel bir çerçeve çizilmiş ve konu nihayete erdirilmiştir.

Değer kavramı konusunda geçmişten günümüze kadar pek çok yönden tartışmalar ve araştırmalar yapılmasına rağmen kesin tanımlaması konusunda bir ittifak sağlanamamıştır. Farklı kavramlarla ilişki içerisinde olması ve sık sık bu kavramların içerisinde yer alması değer kavramının tanımını zor bir hale getirmektedir. Bu nedenle çalışmanın bu bölümünde değer tanımlanması, değerlerin özellikleri, işlevleri, tasnifi, uygulama alanları ile genel bir çerçeve çizilmesi düşünülmektedir. Bunların yanında değerler eğitimi ve değer öğretme yaklaşımları ele alınacaktır.

2.1. Değer Kavramı, Değerlerin Özellikleri ve Tasnifi

Değer sözcüğü herhangi bir şeyin önemini belirlemede fayda sağlayan somut olmayan ölçü, herhangi bir şeyin eriştiği karşılık, yarar ve etkili nitelik anlamlarına gelmektedir. Değer kavramı terim olarak bireylerin nesneleri, fikirleri, olguları, durumları, davranışları, istenen, arzu edilmeyen, olumlu, olumsuz buna benzer etkileri oluşturan ölçümlerimizi ve ilkelerimizi anlamlandırmak amaçlarını taşır (Doğan M. , 2008, s. 350).

Değer sözcüğü sosyoloji, felsefe ve psikoloji, din bilimleri, matematik, tarih, iktisat gibi bilim dallarının çoğunda kullanılmaktadır. Değer kavramını bu denli önemli yapan, bireyin davranış ve tutumlarını inceleyerek açıklamasıdır (Kaymakcan, 2010, s. 9). İnsanlar sosyal kurallar, gelenek ve görenekler vasıtası ile doğru ile yanlış, iyi ve kötüyü birbirinden farklılaştırarak bireysel ahlaki prensipler istikametinde kendilerine bir ölçü belirlemeyi öğrenirler. Bu bağlamda değer, insanlar arasında benimsenip kabul görmüş ve devam ettirilmekte olan sosyal, beşerî, tanrısal ya da ideolojik her çeşit davranış, kural, düşünüş, duyuş olarak da tanımlanabilir (Yazıcı, 2006, s. 12).

Değerlerin ne olduğunu daha iyi kavrayabilmek için niteliklerinin bilinmesi önemlidir (Güney, 1998, s. 15). “Bu bağlamda değerlerin özellikleri şu şekilde belirtilebilir:

1. İnanışlarımızdır. Fakat bütünüyle objektif, sezgilerden arınmış görüşlerden oluşmazlar. Aktif olmaya başladıklarında duygularla birbirlerine yakınlaşırlar.
2. İnsanların hedefleri ile ve bu hedeflere ulaşmak için sergiledikleri davranış şekilleri ile alakalıdır.
3. Kendileri ile ilişkin olan durum ve eylemlerle ilgilenirler.
4. Bireylerin, hareketlerin ve durumların elenmemesini veya varyasyonunun seyrini belirleyen normlar olarak görev alırlar.
5. Üstlendikleri göreve göre kendi içlerinde bir sıralama oluştururlar. Oluşturmuş oldukları bu sıralamalar ile öncelik verilen değeri belirten bir mekanizma kurulur.
6. Farklılığa açık, değişebilen yapılardan oluşurlar. Zamanla oluşan etkileşimlerle oluşan ihtiyaçları karşılamak adına öncelikli değerlerde değişiklik olabilir.

7. İçinde bulundukları kültürel yapılara, toplumlara göre değişim gösterirler. Ayrıca içinde bulundukları kültürlerde dahi farklılıklar gözlemlenebilir.
8. Soyutlurlar. Maddesel olmayan zihinsel, düşünsel, kavramsal olgulardır.
9. Kesin ve mutlak değildir. Dinamiktir. Yer ve vakitlere göre değişiklik gösterebilir.
10. Genetik özellikler taşımazlar. Değerler sonradan kazanılır, öğrenim ve öğretim gerçekleşebilir. Bireyler yaşayarak ve yaparak bu değerlere sahip olurlar.
11. Alanların birçoğu ile ilgilenirler. Elde bulunan değerlerin bireyler için toplum içindeki yerinin oluşmasında etkilidir. Bu değerler ile insanlar birbirleriyle etkili bir iletişim halinde olabilir ve toplumdaki yerini belirlemek için işlevsel bir temel oluşturabilir (Ulusoy & Dilmaç, 2020, s. 13).”

Değerler kendi içinde kişisel ve toplumsal olmak üzere pek işlev barındırır. “Bu işlevler şu şekilde sıralanabilir:

1. Koruyucudurlar. Kabul görmeyen eylemlerden, yanlış hareketlerden, kötülüklerden, kötü fikirlerden bireyleri korur. Otokontrol aracıdır. Örneğin bir kişinin belleğinde oluşan fikir veya davranışta akıl devreye girerek “Toplum bunu hoş karşılamayabilir, ayıp, topluma karşı rezil olurum.” gibi düşüncelerle bireyi bu davranıştan veya düşünceden vazgeçilir. Böylelikle bireyin sosyal hayatın hükmederek onun otokontrolünü sağlamış olur.
2. Yönlendirme görevini üstlenirler. İnsanların toplumda kabul gören davranışlara ulaşmalarına rehberlik ederler.
3. Birleştirici işlevleri vardır. İnsanların toplumda veya aile içerisinde ve bir arada olmalarına sebep olan etkidir

4. Karar verirken yardımcıdırlar. Bireyler, toplumsal hayatlarında yargıda bulunma, sorunları çözmeye, tarafsızlığı sağlayabilme gibi konularda ölçüt olarak değerleri kullanırlar.
5. Toplumsal hayatın düzenlenmesinde rol alırlar. Bireylerin sosyalleşerek dayanışma içerisinde bulunmalarında, belirlenen sosyal kuralların gereğini yerine getirmelerinde önemli rol oynar. Bunun sonucunda insanların ahlaki değerlerle sosyal uyum düzeniyle yaşamlarını sürdürmesine, kişisel ve sosyal yaşantısına düzen getirmesine olanak sağlar.
6. Kùltürlerin devam etmesine yardımcıdırlar. Sosyal yaşamın birlik kuvvetini artırarak, toplumsal kuralları yerine getirmesini sağlayarak yeni gelen kuşaklara ulaştırır.
7. Teşvik edici ve dürtücüdür. İnsanların amaçlarına ulaşırken karşılarına çıkan zorluklar ile savaşmalarını motive ve teşvik eden bir işlevdir, unsurdur (Aydın & Akyol, 2013, s. 6-7).”

Değerler arasında kesin farklar bulmak olanaksızdır. Fakat değerler kapsamlı düşünüldüğünde özellik ve işlevlerine göre tasnif edilebilir. Dünden bugüne kadar bilim insanları sınıflandırmalar yapmışlardır. Vernonvee Allport yapmış oldukları araştırmalarda değerleri, sosyal, siyasal, dini, ekonomik ve bilimsel olarak sınıflandırmışlardır. “Spranger, değerleri altı grupta sistematize etmiştir. Bunlar bilimsel, ekonomik, siyasi, dini ve estetik değerlerdir (Akbaş O. , 2014, s. 16).

“Rokeach ise değerler konusunda uzun bir müddet araştırmalarda bulunmuş ve bunun sonucunda değerleri, araç ve amaç olarak iki bölüme ayırarak incelemiştir. Amaç değerler, hayatın başlıca amaçları olan başarılı olmak, özgürlük, sevinç, aile güvenliği, barış içinde, dini olgunlukla, bilgelik, eşitlik, zevk gibi değerlerdir. Araç değerlerse, bu amaçlara ulaşabilmede kullanılacak davranış stillerini (neşeli, sevecen, yaratıcı olma, dürüst, cesaretli, hırslı, geniş

görüşlü, mantıklı, kendine hâkim olma, yardımsever, kibar, bağımsız olma, bağışlayıcı, itaatkâr, otokontrol olan, mantıklı, yaratıcı olma, temiz gibi) içerir (Dam, 2014, s. 12).”

Amaç ve araç değerlerde on sekiz amaç ve on sekiz araç olmak üzere toplamda otuz altı değer vardır. Felsefe tarihindeki nesnelci ve öznelci görüş açılarına göre değerler bir araya getirilmiş, aşağıdaki gibi gruplandırılmıştır:

“Bunlar; Hazcı (Hedonist) Değerler (Olumlu: haz, olumsuz: acı), Bilgisel/Bilgi Değerler (Olumlu: doğru, olumsuz: yanlış), Ahlaksal Değerler (Olumlu: iyi, olumsuz: kötü), Estetik Değerler (Olumlu: güzel, olumsuz: çirkin), Dinsel Değerler (Olumlu: sevap, olumsuz: günah) (Dilmaç & Ulusoy, 2018, s. 10).”

Hilmi Ziya Ülken değerleri öz karakterlerine göre içkin değerler, aşkın değerler ve normatif değerler olmak üzere üç bölümde incelemiştir. Bu değerlerin vazifeleri farklı değerleri birbirleri ile kıyaslamak ve ölçmektir. Bu ölçü değerleri iktisadi, lisanî, hukuki değerlerdendir. Sosyal süreçler ve toplumsal roller de göz önünde bulundurulduğu zaman değerler, zorlayıcı değerlerine göre değerlendirilebilir ve bunun sonucunda değerler, sosyal kişilikleri etkileme seviyesine göre düzenlenmiş olur (Dilmaç, Kulaksızoğlu, & Ekşi, 2007, s. 11).

2.2. Değerler Eğitimi

Değerler eğitimi, insanlara olumlu öz yapı kazandırmayı, sosyal ve kişisel huzuru sağlamayı ve güzel davranışlarda bulunan bireylerde değer aktarımının oluşmasını amaçlar.

Değerler eğitimini rastgele yapılan düzenlemeler içinde bulunan geliş güzel bir hareket şeklinde tanımlamak mümkündür.

Bir başka düşünceye göre “değerler okullarda yapılan uygulamaların odağını meydana getirmektedir. Başta okullar olmak üzere medya, aile ve yaşlıları ile beraber

gençlerin, çocukların ve bununla birlikte tüm toplumun değerlerinin yenilenmesinde, gelişmesinde asıl etkiye sahiptir. İkinci bir fikir olarak ise okullar sosyal yapıların değerlerini şekillendirerek yansıtır (Köylü, 2019, s. 23).”

Eğitim, insanlara sosyal değerlerini kazandırma sorumluluğunu aşılarken diğer taraftan değerlerin biçimlendirilmesi vazifesini yerine getirir (Çengelci, 2010, s. 12). “Değerler eğitimi, eğitim anlayışı kapsamında ilk olarak ailede başlar. Bu zamanda öğrenme tarzı informal eğitim ile gerçekleşir. Öğrenme şekli taklit ve gözlemdir. Çocuklarda temel olan değerlerin gelişmesi için ilk önce anne/baba görevlerini bilerek yerine getirmelidir. Formal eğitime başlandığı zaman değerler eğitimi eğitim programları içerisinde yerini alacaktır (Yurtseven, 2019, s. 24-25).”

Değerler eğitimine etki eden pek çok faktör bulunmaktadır. Örneğin çocuklar ilk zamanlarında dürtüleriyle hareket ettiklerinden dolayı kendilerine haz hissini veren her şeyi yapmakta ısrarcıdırlar. Yaş almaya devam ettikçe çocuklar anne ve babayla kurdukları özdeşimler ile doğru/yanlış, iyi/kötü ayrımını anlayarak uygulamaya başlarlar. Anne babası tarafından hoş karşılanmayan durumları, kendilerine haz verse dahi yapmamakta kararlı olabilir veya onların göreceği ortamda yapmaktan çekinebilirler. Çünkü çocuklar zaman içerisinde kendi kendini gözetten bir sistem kurarlar. Bir müddet sonra anne ve babasının kendisine olan sevgisi için onların yasaklanan kurallarını da özümsemeye başlarlar. Giderek ebeveynlerinin değerlerini benimseyen çocuk, uyması gereken toplumsal kuralları, yasakları ve değer yargılarını kendi özünde oluşturur. (Tortop & Yılmaz, 2018, s. 26). Bu durum değer eğitiminde ebeveyn faktörünün önemini ortaya koymaktadır.

Çocukların gelişimlerinde hayli önemli süreçlerinden biriside sosyalleşme, toplumsallaşmadır. Bu önemli süreçte insanlar, hayatlarını işlevsel kılacak bazı değerleri, inançları ve davranışları benimser, öğrenir (Uzuner, 2019, s. 42). Bu bağlamda değerler, çocukların sosyalleşmelerinde bir araç olarak kullanabilecek sosyal

ortamların oluşturulması hem ebeveyn hem de eğitimcilerin göz önünde bulundurması gereken hususlardandır.

Değerlerin gelişiminde kişilik, duygular, zekâ, ahlaki özellikler bir bütün olarak değerlendirilir. Çocuklar büyümeye devam ettikçe okul, aile gibi değişkenlik özellikleri barındıran çevrede yeni değerler kazanır, bunları öğrenerek sınar ve bunlardan kendisine uygun olanı seçerek bir değer bütünü oluşturur (Çalışkur, 2010, s. 34).

2.3. Değer Eğitimi Uygulama Alanları

Günümüzde insanlar bireysel, toplumsal ve küresel olarak endişe veren sorunlar ile karşı karşıyadır. Bununla birlikte, gerek eğitim gerek sağlık ve gerekse ekonomik gelişmişlik bağlamında, geçmişe oranla daha iyi bir seviyede oldukları da söylenebilir. Öte taraftan, birçok ahlaki sorunla da yüz yüze olunduğu kaçınılmaz bir gerçektir. Dünya çapındaki bu sorunların temel nedeni olarak sosyoekonomik anlamdaki istikrarsızlıklar, çatışmalar, savaşlar ve şiddet olaylarında gözlemlenen artışlarla ekolojik dengenin sarsılması gösterilmektedir. Bu sorunlarla baş edebilmenin ana şartı doğru, bilimsel ve dinin ana kaynaklarına dayalı bir din ve değer eğitiminin sağlanmasıdır (Köylü, 2007, s. 51).

“Türkiye’nin de arasında bulunduğu gelişmekte olanlkelerde kreselleşe ve onun aracı kabul edilen medya ve internet, geleneksel değerlerin etkililiğini zayıflatmakta ve çocukları çoğu zaman ikilemler içinde bırakmaktadır. Bu durum öyle ya da böyle eğitimde, okullarda ve hazırlanan eğitim programlarında yeni değerlerin işe koşulmasını ve edinilmesini zorunlu kılmaktadır (Kaymakcan, 2010, s. 35).”

Değerler eğitimi uygulama alanı da bu anlamda geniş bir sahaya yayılmıştır (Sapsağlam, 2016, s. 69). Bu çerçevede genel anlamda değerler eğitiminde temel uygulama alanları şunlardır:

2.4. Ailede Değer Eğitimi

“Aile çocuk için, beslenme, korunma, sevgi ve güven gibi duygusal ihtiyaçları karşılayan bir mekanizmadır. Aile, çocuğun kişiliğinin oluşmasını büyük ölçüde etkilerken toplumsal değerler sistemini çocuğa aktararak sosyalleşme sürecine de katkıda bulunur (Hökelekli, 2013, s. 83).”

Eğitim açısından da en önemli kurumlarından biri ailedir. Yaşantımızdaki pek çok bilginin, davranışın, tutumun ve becerinin temelleri ailede atılır. Çocukların değer edinme süreçleri de ilk önce ailede başlayıp okulla sürer. Bu sürecin başlangıcını oluşturan aile, çocuklarına küçük yaşlarda kazandırılmaya çalışılan karakter eğitimi ile ahlaki değerlerin davranışa dönüştürülmesinde çok büyük bir rol oynar. Ebeveynler, sosyal gereklilik açısından kendi kültürel değerlerini çocuklarına aktarmak adına emek verirler (Aladağ, 2009, s. 84-85).

Aile içerisinde değer eğitimi verilirken esas olan eğitimin hangi yöntemler ile verileceğidir. Bu bağlamda dikkat edilmesi gereken temel husus, çocuğun yaptığı ya da yapacağı tercihlerde kesinlikle özgür bırakılması gerekliliğidir. Ebeveynlerin kendi değerlerini çocuklarına direktmeden, zorlamadan, baskı altında tutmayarak saygı çerçevesinde benimsetmeye çalışmaları çok önemlidir.

“Tesiri olan bir karakter gelişiminde ailenin pozitif yönde etkisini artıracak davranışlar veya sorumluluklar şu şekilde sıralanabilir:

1. Ebeveynlerin çocuklara iyi örnek olması gerekir. Çünkü çocuklar yakınlarını gözlemleyerek, onları taklit ederek öğrenirler.
2. Aileler, çocuklardaki doğru/yanlış kavramlarının yerleşip gelişmesi için kendi değerleri ile ilgili düşüncelerini ve davranışlarını net bir biçimde çocuğa aktarmalıdır.
3. Ailelerin çocuklarına zaman ayırarak onları dinlemeleri gerekmektedir.

4. Ebeveynler, çocuklara kendiliğinden doğru kararlar alabilmelerine katkıda bulunmalıdırlar.
5. Aileler çocukların okul hayatını ve sosyal çevresinde yaptıkları faaliyetleri yakından takip etmelidirler (Aydın & Akyol, 2013, s. 87).”

Ailede etkin iletişimin sağlanması için çocuğu fert olarak benimsemek onun ihtiyaç ve ilgilerine katkıda bulunmak gerekir. Çocuğa ayrılan vaktin nitelikli ve kaliteli olması etkili eğitim ortamının da sağlıklı olmasına imkân sağlar. “Gelenek ve göreneklerle ilgili değerler ise küçük yaşlardan itibaren paylaşılan yaşantılarla kazanılıp içselleştirebilir (Gülseren, 2009, s. 68).” Fakat ailevi değerler, çocuğun seçmiş olduğu değerlerle örtüşmüyorsa çocuklar bundan olumsuz yönde etkilenecektir (Ulusoy & Dilmaç, 2020, s. 85-88).

Kısacası anne ve babanın çocuklara baskı ile kendi kişisel düşüncelerini aktarmaması son derece önemlidir. Kararlar yaptırımlarla büyüklüğe ulaşmaz. Bu sebeple çocukların erken yaşlardan itibaren, kendi kararlarına ulaşabilmeleri için özgür bırakılması lazımdır.

“Anne babanın bir çocuğun arkadaşları tarafından dışlandığı zaman ya da şiddete maruz kaldığı zaman hissedeceği duyguları çocuğundan hissetmesini beklemesi ve o durumda kendisi olsa nasıl hissedeceğini zihinlerinde canlandırmasını istemesi çocuklarının kendiliğinden doğru kararlar alabilmelerine kılavuzluk eder. Onları artık kritik anlarda hayır demeye yönelten, eski otoriter sistemin dayatmaları değil, kendi iradesi ve kişisel sorumluluk duygusudur (Çetin, 2021, s. 30).”

2.5. Okulda Değer Eğitimi

Küreselleşmeyle beraber geleneksel toplumlarda bulunan geniş aile tarzının daha minimal ailelere geçiş evreleri, kadınların iş hayatına girmeleri, çocukların eğitiminde

ebeveynlerine etkide bulunan dış etmenlerin çoğalmas, ailenin sorumluluk ve görevlerinin bir bölümünün okula taşınmasına yol açmıştır. Bu yönüyle okullar, temel yapısını ailenin oluşturduğu değerleri pekiştirme görevini üstlenmektedirler (Aydın & Akyol, 2013, s. 32). Okul, informal eğitim kanallarıyla temin edilen bilgilerin formal eğitim ile desteklendiği ve mana kazandığı bir yerdir. Bununla birlikte yaygın eğitim yoluyla elde edilen bilgilerin daha sistemli hale getirildiği mekândır (Bilgin & Selçuk, 1999).

Okul, bilgileri bariz bir plan ve program çerçevesinde öğretim ilke ve yöntemleri dâhilinde öğrencilere aktaran bir kurumdur. Okuldaki eğitimin her bir aşaması uzman kontrolünde planlandığı için sistemli, sağlıklı bilgilerin öğrenilmesi ve öğretilmesi ile daha verimli gerçekleşir (Özdemir S. , 2020, s. 40-41). Ailede başlayıp hayat boyunca devam eden değerler eğitiminin fayda sağlayabilmesi için, yapılan eğitim ve öğretim uygulamalarının planlı bir şekilde uygulanması gerekmektedir(Tarhan, 2011, s. 20).

Öğrencilerin değerlerine şekil vermek isteyen öğretmenler, bu değerlere model oluşturmalıdır. “Sınıfta değerlerin öğretimine yönelik bir yaklaşım olarak değerlerin anlaşılır olması, çocuğa birtakım değerler şemasını aşlamaya çalışmak demek değildir.”Önemli olan çocuğa değer edindirilen demokratik bir ortamın sunulmasıdır. Demokratik toplumların kendine has değerleri mevcuttur.

“Bu toplumlar çocuklara karar verme, kendini ifade etme ve kendini bu değerlere adama imkânı vermelidir. Şüphesiz okulların demokratik eğitime katkısı, yalnızca bu konuyla daha yakından ilgili müstakil dersler yoluyla gerçekleşmez (Ulusoy & Dilmaç, 2020, s. 85).” Değerlerin başlıca bir ders olarak verilip verilemeyeceği her ne kadar tartışılrsa da yaygın görüş değerlerin öğretilebileceği yönündedir (Özdemir S. , 2020, s. 41).

Okulun bireylere sunduğu değerlerle toplumda hayat bulan değerler arasında uyum olmazsa, birey içinde bulunduğu toplumu benimsemekte zorlanabilir. “Kendi

değerleri olan ve bunları hizmet verdiği insanlara yansıtan bir kurum olarak okulda değer kavramı bir şemsiye kavram olarak görülmüştür. Bu şemsiyenin altına erdem, karakter ve ahlak gibi insanı insan yapan tüm kavramlar girmektedir (Akbaş O. , 2004, s. 42).”

2.6. Değerler Eğitiminde Öğretmenin Rolü

Değer öğretiminde öğretmenin rolü tartışmasız olarak çok büyüktür. Öğretmenler, kendi değerlerini kendileri seçerek geliştiren öğrencilere, bu süreçlerinde yardımcı ve yönlendirici olarak rol alırlar. Gerek yapısal gerek eleştirel çocuk psikolojisine göre öğreticiler, öğrencilerine değerleri direkt olarak aşılamamalı, öğrencilerin kendi değerlerini seçmelerine ve doğru olanı bulmalarına teşvik edecek şekilde bir yönlendirmede bulunmalıdırlar (Hökelekli, 2016, s. 28). Çocukların değer kazanma dönemlerinde öğretmen-öğretici, kendi değerlerini sistemli ve mantıksal bir şekilde oluşturmaları için öğrencilere rehberlik etmeli, onlara saygı aşılmalı ve ahlaki değerleri uygulama becerisi kazandırmalıdır. Bu yolla çocukların tecrübe, deneyim ve duygusal öğrenmeleri ahlaki öğrenmelerinde anahtar bir rol oynayabilir (Sapsağlam, 2016, s. 68).

Eğitimin işlerlik kazanmasının güçlü öncüleri eğitimcilerdir. Fakat eğitimin hayatımızın içinde yer bulabilmesi için ilk olarak davranış, beceri, bilgi ve değerlerin kazanılması gerekir. Öğretmenlerin çoğu dini inançlarla ilişkili olduğu için ahlak ve değerlerle ilgili bir şey öğretmekten uzak durmaktadır. Bu yüzden öğretmenler çocuklara değer kazandırma sürecini sosyal becerilerle birleştirerek oluşturmalıdır (Ulusoy & Dilmaç, 2020, s. 90).

“Ryan ve Bohlin, eğitimcilerin iyi bir karakter eğitimcisi olabilmesi için sahip olması gereken yedi yeterlik olduğunu belirtmiştir. Bunlar,

1. Öğretmenler iyi karaktere ve iyi bir karakter oluşturmaya örnek olabilmelidir.
2. Öğretmenler, öğrencilerin karakter gelişimini mesleki bir sorumluluk ve öncelik haline getirmelidir.
3. Öğretmenler öğrencileri ile hayattaki doğrular ve yanlışlara ilişkin konuşabilmelidir.
4. Öğretmenler çeşitli etik konularda kendi konularını net biçimde tanımlayabilmeli; fakat kendi fikirler ve görüşlerini öğrencilere yüklememelidir.
5. Öğretmenler farklı insanların hayatlarını anlayabilmeleri için çocuklara destek olmalı, kendi dünyalarından çıkarak farklı kişilerin dünyalarına girebilmeleri sağlanmalıdır.
6. Öğretmenler kendi sınıflarında olumlu bir değerler sistemini, yüksek etik standartların bulunduğu ve herkesin birbirine saygı duyduğu bir ortamı oluşturabilmelidir.
7. Öğretmenler okulda ve toplulukta öğrencilere fedakâr ve etik davranma tecrübesi ve pratiği verecek faaliyetler sağlayabilmelidir (Demirel M. , 2009, s. 96).”

Okulda etkili ve sistematik bir değerler eğitimi sürecinin gerçekleşmesi tümüyle öğretmenler eliyle değildir. Aksine tüm okul personelinin ilgilendiren bir mesele olduğu için tüm okul çalışanlarına görev ve sorumluluk düşmektedir. Üzerine sorumluluk düşen bütün çalışanların, ahlaki değerler açısından olumlu bir okul değerler sisteminin ve okul kültürünün oluşmasına destek olmaları gerekmektedir (Sapsağlam, 2016, s. 70).

2.7. Değer Öğretme Yaklaşımları

Yaşadığımız çevrede sıhhatli nesillerin yetiştirilebilmesi, bir manada verilen eğitim sürecinin değerler sistemiyle olan bağlantısının kurulmasıyla mümkün olabilir. Sağlıklı bireyler ve buna bağlı olarak sağlıklı toplum yetiştirilmek isteniyorsa değer eğitiminin ve öğretiminin sistematik bir şekilde oluşturulmalıdır. Bu çerçevede yapılan araştırmalar ve çalışmalar incelendiğinde, değerlerin öğretilmesi ile ilgili farklı yaklaşımların olduğu ortaya konulmuştur (Ulusoy & Dilmaç, 2020, s. 68). Bu konu üzerinde birçok fikir beyan edilmiş, değerlerin sistemli bir biçimde öğrencilere öğretilmesi amaçlanmıştır. Yaklaşımların bir bölümü değerlerin doğrudan öğretimi, bir bölümü ise sorgulama, akıl yürütme ve aksettirici düşünce süreçlerini inceler. Bu yaklaşımların bazıları sınıfta ders programları kapsamında faaliyetler olarak görülürken, bazı yaklaşımlar ise okulda bulunan açık/kapalı bütün programları kapsar (İbalı, 2015, s. 67).

“Bu yaklaşımlar: 1. Değerlerin Doğrudan Öğretimi Yaklaşımı, 2. Değerleri Belirginleştirme Yaklaşımı, 3. Değer Analiz Yaklaşımı, 4. Bütüncül Yaklaşım, Kholberg’in Adil Topluluk Okulları, 5. Değerler Eğitiminde Gizilgüç: Örtük Program, 6. Karakter Eğitimi (Ulusoy & Dilmaç, Değerler Eğitimi, 2020, s. 69) şeklinde sınıflandırılmaktadır.”

“Diem ile Naylor değerler eğitiminin dört yaklaşımdan oluştuğunu, isimlerinin ise “Değerin Doğrudan Öğretimi Yaklaşımı (Değer Telkini)”, “Değer Açıklama”, “Değer Analizi” ve “Ahlaki Muhakeme Yaklaşımı” olduğunu ifade etmişlerdir (Aktepe, 2010, s. 38). Superka ise tezinde, değerler eğitimini “telkin etme”, “değer analizi”, “ahlaki gelişim”, “davranış öğrenme”, “değer belirginleştirme/aydınlatma” yaklaşımları olarak beş bölümde ele almıştır (Aladağ, 2009, s. 22).”

2.7.1. Değerlerin Doğrudan Öğretimi Yaklaşımı (Telkin)

“Değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımı” en çok kullanılan yaklaşım türüdür. “Öğretmen merkezli olan bu yaklaşım” özünde yetişkin insanların ahlaksal değerlerini çocuklara direkt olarak empoze etmeyi, davranışlarına rota belirleyerek sorumluluk ve görevlerini sunmalarına destek olma isteğini barındırır (İbalı, 2015, s. 15).

Dünden bugüne değerler eğitiminde popüler olarak kullanan telkin yaklaşımı, öğretmenler ve öğreticiler için uygulama kolaylığı taşımaktadır. Ancak burada öğretmenlerin ve öğreticilerin dikkat etmesi gereken husus, değerleri bireylere sert bir şekilde dayatmak yerine, onların değerlerin içerdiği anlamı benimsemeleri ve değerleri performansa dönüşecek ilkeler olarak kavramalarını sağlamaya çalışmaktır (Çengelci, Hancı, & Karaduman, 2013, s. 12).

Bu yaklaşım alıştırmayı yapmak, tekrarlarla pekiştirmek, didaktik soru sormak, anlatımda bulunmak, gösteriler yapmak ve benzeri yöntemleri kapsamaktadır. Sebebe dayanan bir yapı ile donatılan bu yaklaşım, bilginin aktarılmasında önemli rol oynamaktadır. Tümdengelimci yapıya sahip olduğundan dolayı bu yaklaşım türünde ilk önce kurallar ve genellemeler tanıtılır. Sonrasında ise örnekler yardımı ile kurallar ve genellemeler kuvvetlendirilir (Taşpınar & Atıcı, 2002, s. 15).

Oldukça fazla kullanılan telkin yaklaşımı içsel ve dışsal olarak iki türde de kullanıma uygundur. Değer öğretim yaklaşımı sürecine bakıldığında ise öğrenilecek belli başlı değerlerin yetişkin bireylerin yol göstermesi ile öğrenildiği süreci kapsadığını görürüz (Dilmaç & Ulusoy, 2018, s. 69).

“Bu yaklaşımda, öğrencinin faydalanacağı materyallerin yapılandırılması ve kademe kademe öğrenciye sunulmasında öğretmen lider rol üstlenmektedir. Öğrenciye benimsetilecek hedefler, hedeflere varılacak etkinlikler için kullanılacak zaman bellidir. Bu süreçte öğrencinin tutum ve davranışları izlenir

ve öğrenciye anında geribildirim verilerek rehberlik edilir. Bu bağlamda öğrenci katılımı önemli bir işleve sahiptir (Senemoğlu, 2005, s. 22).”

Bu yaklaşım erken çocukluk ve çocukluk döneminde ahlaki değerleri öğretmede yararlanılan bir yaklaşım olarak görülmektedir. Bu yaklaşımda bireylere öğretmenler ya da öğreticiler tarafından ev, okul gibi hayatın çeşitli alanlarında ya da medya vasıtasıyla direkt yolla olmak üzere değerler eğitimi verilir. Bu eğitimle de kişilerin davranışlarını doğrudan yapılandırmak, görev ve sorumluluklarını önemseyen bireyler yetiştirmek amaçlanır (Ulusoy & Dilmaç, 2020, s. 70).

Değerlerin doğrudan öğretiminde okuma metinleri, çocuklara ahlaki mesaj sunan kısa hikâyeler, şiirler, fabllar, kısa hikâyeler ve masallardan yararlanılabilir. Değerlerin öğretim süreci formal ya da informal kanallar yoluyla gerçekleştirilebilir. Bu yaklaşım yoluyla bireylere iyi karakteri gösteren davranışlar kazandırmak hedeflenir (Sapsağlam, 2016, s. 28).

“Telkin yaklaşımının savunucularından olan Wilson, ahlak ve değer eğitiminin farklı ders programlarında tartışmalara imkân vererek gerçekleştirilemeyeceğini söylemiştir. O, değer ve ahlak kavramının tek başına başlıca bir konu olarak ele alınmasını savunmuştur. Bu anlamda müstakil bir değerler ve ahlak eğitimi programı gerçekleştirmenin zorunluluğunu ortaya koyarken, doğrudan öğretim yaklaşımına bir anlamda vurgu yapmıştır (Çileli, 1986, s. 22-30).”

“Bu yöntemde, öğrencilere öğretilmesi istenilen değerlerle tutarlı bir davranış göstermesi için, amacın ve ölçütün belirlenmesi, uygulanacak yöntemin seçilmesi, seçilen yöntemin uygulanması, seçilen yöntemin değerlendirilmesi ve gerektiğinde de tekrar etmek şeklinde beş basamak işlem uygulanır (Sapsağlam, 2016, s. 29).”

2.7.2. Değerlerin Gizli Öğretimi Yaklaşımı (Örtük Program)

Alan yazında örtük programla ilgili yer alan tanımlamaya göre kavram “belli bir eğitim kurumu olan okulda bilinçli ve açık olarak uygulanan programların, kuralların, kararların dışında kalan okul ortamı ve hayatı” anlamına gelmektedir. Örtük kavramının üzerinde çalışan bilim insanları belli teorik verilere dayanarak hareket etmişlerdir. Örtük program terimi ilk olarak 1968 yıllarında kullanılmış olsa da 20. Yy. ortaya konularak geliştirilmiştir. “Örtük program içeriği geniş bir kavramdır. Ders dışı etkinlikleri de kapsamaktadır (Yüksel, 2004, s. 76).”

Bu yaklaşım türünün en dikkat çekici özelliği yazılı olmamasıdır. İçeriği okulda görevli öğretmen ve yönetimde bulunan insanların davranış şekilleri, inançları, değer yargıları, okulun niteliği, yaklaşımları, öğrencilerin etkileşiminde okulun rolü, okul içerisinde yazıları bulunmayan kuralları, otoriteyi, disiplini ve benzeri pek çok kültürel etkenden oluşmaktadır (Tezcan, 2003, s. 37).

Değerlerin öğretimlerini sağlamak amacı ile okulların resmi programları yapılmak üzere hazırlanırken bu programlarda direkt olarak ahlaki konuların işlenmesi yeterli bulunmamaktadır. Plan çerçevesinde hazırlanan bu programların, okulun işleyiş biçimi, yöneticiler-öğretmenler ve öğrencilerin beklentileri ve tutumları, sorunları çözümüleme biçimleri, eğitim kapsamındaki uygulamaları, toplumsal görüş ve değişikliklere göre biçimlendiği gözlemlenmektedir. Bu nedenle resmi programlar uygulanmaya başladığında eş zamanlı olarak örtük programlarında devrede bulunması gereklidir (Akbaş O. , 2004, s. 30).

Değerlerin örtük programla kazanımının sağlanmasını savunanlara göre, değer ve ahlak ilkelerini öğretmek için okulun formal programları düzenlenirken, bu programlara ahlak dersinin eklenmesi yeterli değildir. Ders programına ilave edilen bu dersler, değerleri öğretirken teorik olarak faydalı olabilir. Fakat “değerlerin kalıcı olabilmesi için okul ve sınıflarda örtük programların tespiti gerekmektedir. Bu tespit

esnasında ders programlarında verilen ahlak bilgisi derslerindeki anlatılanla örtük program arasında farklılıklar varsa verilen ahlak bilgisi dersi amacına ulaşamayacaktır (Ulusoy & Dilmaç, 2020, s. 78).”

2.7.3. Değer Açıklama Yaklaşımı (Değer Ayrımı ya da Belirginleştirme)

“Bu yaklaşım, değerler eğitiminin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Yaklaşımın dayanak noktası, bireyin kendi yaşamında neyin önemli olduğunu nasıl belirlediğine dayanmaktadır. Bu yaklaşım, John Dewey’den ve İnsancıl (Hümanistik) kuramdan yola çıkarak Louis Rahts, Merril Harmin, Howard Kirchenbaum ve Sidney Simon tarafından 1966’da geliştirilmiştir (Tepe, 2002, s. 71).”

“Raths, Harmin ve Simon’a göre bu yaklaşımda bir değer kazanımının amacına varabilmesi için üç farklı aşamanın yer alması gerekir.” Bunlar seçme, ödüllendirme ve davranıştır. Seçme kısmında çocukları değer seçiminde özgür bırakma ve cesaretlendirerek alternatif seçim oluşturmalarına rehberlik etmek önemlidir. Ödüllendirme kısmında ise yapmış oldukları seçimleri başkalarına sunmaları ve bu süreçten mutlu ve tatmin olmaları hedeflenir. Davranış kısmında da seçilen değerler ile yaşanan değerler arasındaki ilişkiye dikkat çekilerek çocukların seçtikleri davranışları tekrardan ortaya koyabilmeleri noktasında yardımcı olmak gerekir (Aydın & Akyol, 2013, s. 73).

Değer belirginleştirmedeki temel amaç öğrencilerin duygu ve fikirlerini anlamalarını sağlamak, değerleri belirleme ve farkına varma süreçlerinde öğrenciyi merkeze konumlandırmaktır. Ancak buradaki önemli nokta kişiye, başkalarının değerlerini kabul etmeye zorlamadan, kendi değerlerini netleştirme fırsatı tanımaktır. Bu yaklaşımdaki bir diğer önemli unsur ise öğrencilerin belirledikleri değer ya da ahlak

konularının belirginleştirmesini, seçtikleri değerlerle ilgili düşünmelerinin sağlanmasının hedeflenmesidir (Dilmaç & Ulusoy, 2018, s. 72).

Bu yaklaşım türünde değerlerin direkt olarak aktarılması değil de çocukların kendi değerlerini anlamalarında ve değerlerini kendilerinin açıklamalarında yardımcı olunması gerektiği fikri ortaya atılmıştır. Bu düşünceye göre bu yaklaşım kullanılırken yetişkin bireylerin iyiyi ve kötüyü öğretmelerine veya onları empoze etmelerine karşı çıkarak değerlere karşı rastgele bir davranış, tutum sergilemeleri istenmektedir (İbalı, 2015, s. 17).

Bu yaklaşım 1960-1980 yılları arasında etkili olan bir öğretim yaklaşımı türüdür. Ancak bu yıllardan sonra popülaritesini yitirmiştir. Bu yaklaşımın öncüsü olan Kirschenbaum da içlerinde olmak üzere bu görüş terk edilmiştir. Kirschenbaum da kapsamlı olarak değerlendirdiği, karakter eğitimi yaklaşımını benimsemiştir (Dilmaç, Kulaksızoğlu, & Ekşi, 2007, s. 38).

2.7.4. Değer Analizi Yaklaşımı

Değer analizi yaklaşımı, değer çözümlenmesi yaklaşımı olarak da isimlendirilmektedir. Ahlaki değerler içeren örnek olaylar hakkında fikir kabiliyetlerini kullanarak, bu değerler hakkında rasyonel düşünce becerileri kazandırmayı hedefleyen bir yaklaşımdır. Telkin ve öğütlerle değer aktarımını değil, analiz etmeye dayalı yargıya varma becerilerini geliştirmeyi amaçlar (Aydın & Akyol, 2013, s. 74).

Değer analizi yaklaşımının bir diğer amacı değer öğretiminde düşünceyi, ayırt etmeyi ve dikkat etmeyi öğretmektir. Öğrenci bu yaklaşımda suni ya da gerçek bir sorunla karşı karşıya geldiğinde, mantıksal düşünce ile akılcı bir şekilde duygusal olmayan süreçleriyle sorunları çözümlerine ulaştırmak için çaba gösterir (Aydın & Akyol, 2013, s. 78). Rasyonel ve analitik düşünme sisteminin merkezi, bu yaklaşım biçimidir (İbalı, 2015, s. 18).

Bu yaklaşımda öğrencilere, karşılarına çıkacak değerler ile ilgili iyi veya kötü problemleri çözümlerken karar verebilmeleri için mantıksal düşünme ve bilimsel araştırma süreçlerinden yararlanmaları için yol gösterilir (Yurtseven, 2019, s. 62).

Değer analizi yaklaşımında, problem çözme adımlarının toplumsal, ahlaki olaylarla değerlendirilmesi söz konusudur (Kaymakcan & Meydan, 2011). Problemi belirleme, tanımlama, bilgi toplama ve elde edilen bilgileri değerlendirme çalışmaları ile birlikte ihtimal çözüm yollarını tahmin etme ve bu ihtimalleri değerlendirme sonrasında karara varma ve seçilen çözüm yolunu uygulama şeklinde bir sıra izleyerek uygulanır (Aydın & Akyol, 2013, s. 76-78).

Bireyin akılcı düşünme becerilerini aktif bir şekilde kullanması hedeflenen değer analizi yaklaşımında ulaşması hedeflenir.

“Bu hedefler Bacanlı tarafından şu şekilde sıralanmıştır:

- Öğrencilere ele alınan değer çalışmasını belli bir biçimde değerlendirmeyi öğretmek,
- Öğrencilerin söz konusu değer nesnesi konusunda en akılcı sonuca varmalarına rehberlik etmek,
- Öğrencilere en rasyonel yargıya varmayı kavratmak,
- Öğrencilere, bazı değer nesneleri konusunda genel bir değer yargısını paylaşan bir grubun üyesi olunabileceğini öğretmek (Bacanlı H. , 2017, s. 14)”

Değer analizi yaklaşımında çoğunlukla kişisel ve grup çalışmaları, sınıf tartışmaları, seminer çalışmaları, buldurma yöntemi gibi uygulama ve yöntemler kullanılmaktadır (Tosun C. , 2016, s. 171).

2.7.5. Ahlaki Muhakeme Yaklaşımı ya da Ahlaki Gelişim (İkilem)

Bu yaklaşım Kohlberg tarafından gerçekleştirilmiştir. Kohlberg, öğrencilerin ahlaki akıl yürütme ve mantıksal düşünme becerilerine odaklanmıştır. O, doğrudan değer aktarımı yapmak yerine muhakeme yaparak ve eleştirel düşünerek değerleri kazandırmanın önemli olduğunu vurgulamıştır (Demirhan, 2007, s. 8).

Ahlaki muhakeme yaklaşımında, öğrencilerden ahlak temalı hikâyelerdeki ikilemleri değerlendirerek, en üst ahlaki basamağa çıkartılması istenilmektedir. Kohlberg, bireylere ahlaki ikilem içeren hikâyeler sunarak onların ahlaki yargılarını gözler önüne sermeye çalışmıştır (Dilmaç & Ulusoy, 2018, s. 75).

Bu yaklaşımın uygulanmasında öğretmenin rolü, gerçek veya kurgusal ikilemlerin içerisinde bulunduğu örnekleri öğrencilere vererek öğrencilerin kendi çıkmazlarını çözmelerine katkıda bulunmaktır. Öğretmen tüm bunları gerçekleştirirken, her öğrenciyi ahlaki ikilemle karşılaştırarak, gruptaki başka öğrencilerin verilen örnek olayla ilgili sunulanları duymalarına ortam hazırlar. “Bu yaklaşım doğruluk, adalet, eşitlik ve insan onuru gibi birtakım ahlaki değerler üzerinde önemle durur; sosyal, kişisel ve estetik gibi diğer değerleri inceleme alanı içerisine dâhil etmez (Sapsağlam, 2016, s. 77).”

2.7.6. Karakter Eğitimi Yaklaşımı

“Karakter eğitimi, değerlere bağlı olarak ahlaki özellikleri geliştirmek ve bir sıra karakter tutumlarını tanımlamak ve meydana getirmek için öğrencilere yardım etme hedefi taşıyan yönergeler, planlanmış deneyimler ve etkinlikler şeklinde karşımıza çıkmaktadır (Dilmaç & Ulusoy, 2018, s. 79).”

Karakter eğitimi sorumluluk, dürüstlük, adalet, saygı, merhamet, vatandaşlık erdemleri, sevgi gibi belirli karakter özelliklerini vurgulamaya odaklanır.

Tüm toplumlarda aileler, öğretmenler, öğreticiler ve eğitimciler çocuklarda etik temelli bir karakter eğitimi ile ilgilenmekte ve bunları inşa etmek için çaba göstermektedir. Karakter eğitimi duygusal, bilişsel ve sosyal kabiliyetleri gerektirir. Karakter temelli eğitimde aynı zamanda çocuğun doğasında bulunan öğrenme merakı, sosyalleşme, öz düzenleme ve akran etkileşimi vardır (Sapsağlam, 2016, s. 4).

Karakter eğitimi yaklaşımını benimseyenler, erken çocukluk eğitim programlarının çocukların değerleri kazanmalarında merkezi bir konumu olduğunu savunmuşlardır. Çocukların sağlam bir karaktere ulaşmaları için yapılan çalışmaların aynı zamanda onların ahlaki gelişimlerini ve akademik başarılarını da etkilediğini ifade etmişlerdir (Katılmış, 2011).

Karakter eğitimi ile ilgili çalışmalar incelendiğinde, Türkiye’de ulusal düzeyde bir müfredat çalışması ve programa rastlanılmamaktadır. Bahsedilen alanda yapılan çalışmaların daha çok lisansüstü çalışmalar şeklinde olduğu görülmektedir. Ancak birtakım özel okullarda bir program halinde olmasa bile karakter eğitimi ile ilgili etkinlik çalışmalarına yer verildiği görülmektedir (Sapsağlam, 2016).

Karakter eğitimi yaklaşımı ABD’de Lickona tarafından oluşturulmuştur. Lickona, ahlaki değerlerin kazandırılmasında okulun ve öğretmenin daha etkin olması gerektiğini savunmaktadır (Tosun C. , 2016, s. 172). O, aynı zamanda karakter eğitimi stratejilerini ikiye ayırmıştır: okul ve sınıf stratejileri. Okul stratejilerinde, okulda pozitif yönde bir ahlak kültürü meydana getirmek; okul, aile ve toplumun birlikte çalışmasını sağlamak ve bu birliği sınıfın ötesine taşımak amaçlanır. Sınıf stratejilerinde ise demokratik sınıf ortamı çerçevesinde işbirlikçi öğretmeyi kullanmak, çatışma yöntemlerini etkili kullanmak, iş vicdanı geliştirmek ve sınıfta ahlak topluluğu oluşturmak hedeflenir (Kaymakcan, 2010).

2.8. Değer Eğitimi Yöntemleri

Değerleri yeni nesillere aktarabilmek, gençlerin ve çocukların ahlaklı ve nitelikli bireyler olmalarını sağlayabilmek için anlaşılır, doğru, basite indirgenmiş ve sonuç veren değerler eğitimi yöntemlerinden yararlanmak gereklidir. Bu değerleri çocuklara kazandırma ve devamlılığını sağlayabilme noktasında farklı sistemler, metotlar, teknikler ve uygulamalar kullanılmaktadır. Bunlar aşağıdaki gibidir.

- ***Telkin Yöntemi***

Telkin, sözlük anlamı itibarıyla “bir düşünce veya bir duyguyu bir insanın belleğine yerleştirmek, aşılama” anlamlarına gelmektedir (TDV, s. 406). Değerler eğitiminde ise belirlenmiş olan bir değeri aktarmak, o değerın anlamını veya işlevini söylemek hedeflenir. Bu yöntemde rol model olmak, olumlu/olumsuz davranış kalıpları, canlandırma, taklit, benzetmeler, buldurma yolu ile öğretim teknikleri kullanılmaktadır (Dilmaç & Ulusoy, 2018, s. 71). Bununla beraber öğretmenler aktarmak istedikleri değerlerle alakalı, kurgusal, ahlaki ve tarihsel hikâyeleri ve masalları sınıf içerisinde kullanabilirler (Dam, 2014, s. 65).

- ***Davranış Değıştirme Yöntemi***

Bu yöntem istenmeyen davranış biçimlerini değıştirmek amacı ile yapılan şartlanma metoduyla değer edinme yöntemidir. Doğrudan öğretim yaklaşımının yöntemlerinden biri olarak istenilen değerle uyumlu davranışların gösterilmesi durumunda ödöl, uyumlu olmayan davranışın gösterilmesi durumunda ise ceza verilmelidir. Böylelikle öğrenciler kötü davranışlardan uzak durup iyi davranışları sergilemeyi alışkanlık haline getirerek değerleri kazanır. Sınıflarda sıklıkla uygulanan bu yöntemin amacı ödöl ve pekiştirmeler ile uyumlu davranışları kuvvetlendirmek ve

cezalarla uyumsuz davranışları engelleyerek olumsuzluğu azaltmak/ortadan kaldırmaktır (Keskin, s. 87-88).

- ***Değer Açıklama Yöntemi***

Bu yöntemi iki ana başlıkta incelemek mümkündür. Birinci başlık öğrenci merkezli açıklama yöntemi, ikinci başlık ise öğretmen merkezli açıklama yöntemidir. Öğrenci merkezli yöntemde öğrenciler değerlerini kendileri belirler ve kendi tercihleri doğrultusunda davranışlarda bulunurlar. Burada amaç öğrencinin davranışlarını keşfetmesi, kendi değerlerini belirleyerek, yaşamsal becerilerini geliştirip karşısına çıkan durumlar karşısında bir birey olarak baş edebilme yetisini kazanmayı öğrenmesidir (Akbaş O. , 2014, s. 42). Öğretmen merkezli yöntemde ise öncelik olarak değerler hakkında bilgi verilir. Değerler yeteri kadar tanıtıldıktan sonra insanlar davranış, tutum ve inanç sahibi olabilirler.

Bu yöntem ile eğitici veya öğretmen kimliğindeki kişi, öğrencilere değerler hakkında bilgi vererek değerlerin fayda ve özelliklerinden bahseder (Dam, 2014, s. 71-72).

- ***Ahlaki Muhakeme/ Sorgulama Yöntemi***

Bu yöntemde öğretmen, ikilemlerden oluşmuş örnek olayları öğrencilerine tanıtır ve bir tanesini seçmelerini ister. Daha sonra öğrencinin seçmiş olduğu seçenek tartışılarak kanılara varılır. Böylelikle bir çözümlemeye ulaşılır. Bunun sonucunda insanlara değerler kazandırılmış olur ve ahlaki gelişmeler içselleştirilir (Bayram B. , 2014, s. 65).

- ***Değer Analiz Yöntemi***

Bu yöntem ile öğrenciler tanıtılan değerlere yönelik sorunlar hakkında mantıksal düşünme ve bilişsel süreçlerin yardımı ile karar vermektedirler. Bu yöntemle beraber zihinsel süreç, bilimsel araştırma ve mantığa da bağlıdır. Öğrenci değerleri öğrenmekle kalmaz analiz ederek kavrar ve içselleştirir (Akbaş O. , 2014, s. 44).

- ***Karakter Eğitimi Yöntemi***

Bu yöntem eğitim sistemini düzenleyen insanlar tarafından değerleri çocuklara kazandırma amacıyla önceden planlanmış olan faaliyetler ile okul, aile ve toplumda etkisi olan kurumların iş birliğinde yapılan bir yöntemdir. Bu yöntemde bireyler karakterlerini doğuştan kazanmamışlardır. Karakterin okul, ebeveyn çabası, eğitim sistemi, okul ve toplumsal faktörlerin sayesinde kazanılacağı söylenir (Çakmak A. , 2013, s. 45).

- ***Eylem Davranış Öğrenimi (Yaşayarak Yaparak) Yöntemi***

Öğrenci bu yöntem ile tanıtılmış değer seçeneklerinden özgür bir şekilde tercihte bulunup değerleri davranışa dönüştürür. Bu şekilde değer kazanırken aynı zamanda kendini de geliştirir (Aydın & Akyol, 2013, s. 85-86).

- ***Gözlem Yoluyla Öğrenme Yöntemi***

Çocuklar bu yöntemde büyüklerini, sevdikleri insanları veya sürekli tekrar ettiği eylem ve davranışları bilinçli veya bilinçsizce görerek taklit edip örnek alırlar (Aslan, 2009, s. 23).

- ***Sorumluluk Verme Yöntemi***

Yapılan araştırmalara bakıldığında etkili bir yöntem olarak karşımıza çıkan sorumluluk verme yöntemi öğrencilerdeki sorumluluk bilincinin canlandırılmasını ve sorumluluk duygusunun arttırılmasını amaçlar. Bu yöntemde öğrencilere görevler verilerek sorumluluk bilinci kazandırılır (Aydın & Akyol, 2013, s. 34).

- ***Sürekli Tekrar Yapma Yöntemi***

Değerleri çocuk ve gençlere kazandırmak adına devamlı olarak tekrar yapma yönteminden yararlanmak gerekmektedir. Bu yöntemde göre değerler rutin hale getirildiği takdirde çocukların ve gençlerin zihinlerine yerleşebilir. Bunun için olumlu davranışlar devamlı olarak tekrar halinde olarak hatırlatılmalıdır (Dam, 2014, s. 74-75).

- ***Yönlendirme Yapma Yöntemi***

Başta aileler olmak üzere eğitici konumunda bulunan insanlar, çocukların ve eğitmekte oldukları insanların karakterlerini, yönelimlerini ilgi odağına alarak eğitim uygulama ve süreçlerini dizayn etmelidirler.

Bireylerin üç tarz eğilimi vardır. Bunlardan ilki iyiliğe, ikincisi kötülüğe, üçüncüsü ise bazen iyiliğe bazen de kötülüğe yönelik eğilimlerdir. Bu eğilimlerden yola çıkan eğitimcilerin görevi iyilik eğilimine sevk eden duyguları kuvvetlendirmek, kötü eğilimlere sevk eden davranışları köreltmek ve etkisiz hale getirmek, bununla birlikte bazı zaman iyiliğe bazı zaman kötülüğe sevk eden eğilimlerin ise iyilik yönünü güçlendirip kötü yönüne karşı koymaktır (Aydın & Akyol, 2013, s. 36).

- ***Düşündürme Yöntemi***

Bu yöntem insanları düşünmeye yönlendirerek kazanılacak değerlerin ve erdemlerin körü körüne kabul edilmesini değil de bu değerlerin amacını, yararını

kavrayarak benimsenmesini bekler. Sağlam irade ve güçlü bir zihinle insanın güdülerini doğru yönlendirmesine ve insanın doğruyu bulmasına yardımcı olur. Kur'an'ın çoğu ayetinde Allah (c.c), insanların akıllarını kullanmalarında, düşünmelerinde ve tefekkür etmelerinde düşüncelerinden ibret almalarını söyler. Bu sebepten dolayı çocukların genel olarak çoğu şeyi sorgulamaları gerekmektedir. Sorgulamayan, düşünmeyen çocuğun bir süre sonra iradesi kuvvetini kaybetmeye başlar ve toplumda pasif bir birey olarak yaşamaya devam eder (Dam, 2014, s. 77).

2.9. 4-6 Yaş Çocukta Değer Kavramı

Değer kavramı, çocukların kendine has yeteneklerini keşfetmesinde, iyi ve kendini geliştirmiş insan olmasında önemli bir yardımcı faktördür. Bununla birlikte değer, davranışların “olumlu”, “doğru”, “iyi”, “kutsal”, “güzel” olduğunu kabul ettiğimiz inançlar bütünüdür (Hökelekli, 2016, s. 265).

Erken çocukluk dönemi, bireyin hayatının şekillenmesi, gelişim ve öğrenme özelliklerini sağlıklı bir şekilde tamamlanması, çocuğun bir nevi gelecekle ilgili planlarının belirlendiği, şekillenmeye başladığı bir dönemdir (Mehmedoğlu, s. 120). Bu nedenle erken çocukluk bireyin eğitiminde asla ihmal edilmeyecek bir dönemdir.

4-6 yaş okul öncesi dönemdeki çocukların hayal ettikleri herhangi bir şeyi veya nesneleri temsil edebilme yetenekleri vardır. Bu hayal gücü gelecekteki yaşamına, olaylara, insanlara ve kendi benliklerine olan bakışlarına yön verir. 4-6 yaş, okul öncesi dönem çocukların gelişiminin artmasının başlangıcıdır (Yavuzer, 2021). Bu yıllarda benimsenen davranışlar, yetişkinlik dönemlerinde olacak kişilik yapısının, tavırlarının, inançlarının, alışkanlıklarının ve değer yargılarının biçimlenmesinde önemli bir etkiye sahiptir (Aldemir, 2019).Çocukların geleceğinin alt yapısını kuran ahlaki ve toplumsal değerlerin oluşması, çocuğun yaşamının ilk yıllarında başlar. Kazanılan değerlerin

devamlı olabilmesi için ve gelecek nesillere aktarılabilmesi için 4-6 yaş yani okul öncesi dönem eğitimi temel yapıtaşını oluşturur (Gül, 2019).

Daha önce de belirttiğimiz gibi ilk çocukluk dönemi, çocuğun yaşama karşı ilk deneyimlerini ortaya koyduğu hassas bir dönemdir. Bu yaşta öğretilen bilgilerin, değerlerin, yani ahlaki kural ve davranışların kalıcı olduğu bilimsel olarak ortaya konulmuştur (Özdemir S. , 2020, s. 38-46).

Literatürde erken çocukluk dönemi olarak yer bulan bu dönemde ailelere büyük sorumluluk düşmektedir. Çünkü bu dönemlerde çocuk, ailesiyle birlikte olmakta ve zamanının büyük bir kısmını ailesiyle birlikte geçirmektedir. Aile, çocuğuyla zaman geçirirken bir taraftan ona günlük yaşamda ihtiyaç duyduğu tutumları öğretmek diğer taraftan da manevi yön olarak değerleri, ahlaki olanı vermekle sorumludur (Hökelekli, 2016).

Diğer bir açıdan bakacak olursak, değer öğretimi veya ahlaki konular aslında soyut kavramlardır. Buna karşın bu soyut kavramların pratik hayattaki bulduğu yer ve yaşama geçirilen örnekliği çocuklara değer öğretimiyle ilgili kavramları anlatma ve öğretmede yardımcı olacaktır. Böylelikle çocukluk döneminde çocuğun zihninde yer edinen olumlu davranışlar tutuma dönüşerek bireyin karakteri haline gelecektir (Tepe, 2002).

Bu yaş grubundaki çocukları küçük görerek veya küçümseyerek değer kavramlarını henüz anlayamayacaklarını ve kavrayamayacaklarını düşünmek yanlış bir yaklaşımdır. Kişi hangi yaşta olursa olsun anlatılanları, öğretilenleri kendi gelişim özellikleri düzeyinde anlayacak, öğrenebilecektir. Bu nedenle çocuk, küçük olarak görülmemeli çocuğa değer verilerek değerler öğretilmeye çalışılmalıdır. Bu anlamda çocuğa değer vermeden değer öğretmek söz konusu değildir.

Çocukluk dönemi eğitimi hazırbulunuşluk açısından çocukları öğrenmeye hazır hale getirecektir. Öğrenmeye hazır olan birey, daha sonraki toplum hayatı olan çevrede,

çeşitli mekânlarda ve eğitim kademeleri olan ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite yıllarında bu eğitimi tamamlayacaktır. Aksi durumda çocukluk döneminde değerlere uzak bir yaşantı geçiren birey için ileriki dönemlerde verilecek eğitimin hedefine ulaşması ve bireyin bazı kazanımları elde etmesi zor olacaktır. İşte bu nedenle çocukluk dönemindeki eğitim ve değerler eğitimi oldukça önemlidir (Gündüz, 2003, s. 53-55).

Çocukların ilk olarak ailede öğrenmeye başladığı değerler, aileden sonra karşılaştıkları çevreden aldığı değerler eğitimiyle ve okullarda öğrenmeye başladığı değerlerle zıt düşebilir. Bu durumlarda çocuk zaman zaman bocalamalar yaşasa da karşılaştırmalar yaparak doğru olanı seçebilir (Samur, 2015, s. 50-55).

3. BÖLÜM

4-6 YAŞ DÖNEMİ KUR'AN KURSLARINDA İNCELENEN MATERYALLER VE DEĞERLENDİRME KRİTERLERİ

3.1. 4-6 Yaş Kur'an Kurslarının Amaçları

Ahlak eğitimi ve din eğitimi 4-6 yaş grubu çocukların karakter oluşumunda ve sosyokültürel kimlik gelişiminde önemli bir yer tutmaktadır. Bu yaş döneminde, çocuğun ahlak ve inanç temalı eğitiminde, “Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı 4-6 yaş Kur'an kursları” faaliyet göstermektedir. Bu kurslar, erken çocukluk dönemdeki çocukların kendi seviyelerince İslam dini ile ilgili değerleri ayırt edip anlamalarını, kutsal kitap Kur'an ile tanışmalarını, temel düzeyde sure ve dua öğrenmelerini, Hz. Muhammed'i tanımlarını amaçlamaktadır.

Bu kurslar, onların sağlıklı din ve ahlak gelişimi göstermelerinde, kendi değerlerini oluşturmalarında ve belli bir dünya görüşü kazanmalarında önemli fonksiyonlara sahip olabilirler. Bu bağlamda söz konusu kurs programlarının amaçlarını incelemek faydalı olacaktır.

“Bu programın amacı, Türk Milli Eğitimi'nin genel amaçları ve temel ilkelerine uygun olarak çocukların kendi seviyelerinde:

1. İslam dininin değerlerini, insan hayatına anlam kazandıran unsurlardan biri olarak fark etmelerini,
2. Kazanacakları değerleri gündelik hayatta kullanmalarını,
3. İslam'ın temel kaynağı olan Kur'an-ı Kerim'i ses ve şekil olarak tanımlarını,
4. Allah'ı sevgi temelinde tanımlarını ve yaratılıştaki düzeni fark etmelerini,
5. Peygamber Efendimizin kişiliğini ve karakterini tanımlarını, sevmelerini ve model almalarını,

6. Sağlıklı bir din ve ahlak gelişimi göstermelerini,
7. İyi alışkanlıklar kazanmalarının yanı sıra beden, zihin ve duygu gelişimlerine katkı sağlayacak nitelikte öğrenim görmelerini sağlayacak uygun bir ortam sunmayı amaçlamaktadır (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2018).”

Görüldüğü gibi programın temel amaçları, “Türk Milli Eğitimi’nin genel amaçları ve temel ilkelerine uygun olarak 7 maddede belirtilmiştir. Bu amaçlar içerisinde çocuklardan, değerler ve din konusunda kendi gelişim özelliklerine ve seviyelerine uygun bazı bilgi, beceri ve davranışlara sahip olmaları beklenmektedir (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2018).”

Yukarıda ifade edilen genel amaç ve temel ilkelerden de anlaşılacağı üzere bu program ile birlikte erken çocukluk dönemindeki çocukların düzeylerine uygun olarak İslam dini ile ilgili bazı değerleri kazanması ve Kur’an-ı Kerim’i tanımaları hedeflenmektedir. Ayrıca Kur’an-ı Kerim’i başlangıç seviyesinde yüzüne okuma kabiliyeti kazanmalarını sağlamak, bir takım kısa sure ve duaları öğretmek, Hz. Muhammed’i tanıtmak, İslam dini ile alakalı bazı temel bilgileri öğretmek bu şekilde sağlıklı bir din ve ahlak gelişimi sergilemelerine yardımcı olmak amaçlanmaktadır (Korkmaz, 2019, s. 11).

3.2. 4-6 Yaş Kur’an Kurslarının Bu Yaş Dönemi Çocuklara Katkısı

İnsan yaşamının en önemli dönemlerinden birisi de çocukluktur. Yetişkinlik dönemindeki pek çok davranış, düşünce, değer ve alışkanlığın temeli çocuklukta oluşmaktadır. Bu nedenle çocuğun yaşantıları, eğitim aldığı mekân çocuğun dini ve değer eğitimi açısından da son derece önemlidir. Bu dönem bir anlamda yetişkinliğin laboratuvarıdır(Korkmaz, 2019, s. 7). Oysa yetişkinliğe ilişkin pek çok tutum ve davranışın, ahlaki ilkeleri ile değerlerin temeli erken çocuklukta atılmaktadır.

Bu eğitim çerçevesinde edindiği yaşantılar sağlıklı dini bir çevre ile tanışması bireyin inanç gelişimine olumlu katkı yapmaktadır. Bu anlamda bu yaş dönemi çocuklara, bahsedilen “4-6 yaş Kur’an kursları” çocuğun kendi değerlerini inşa etmesine, yaşamı anlamlandırmasına, çevresi ile sosyal ilişkiler kurmasına katkı sağlayabilir.

“3-4 yaşlarından itibaren çocukların din ile ilgili konuları merak ettiği, dini kavramlar ile ilgili sorular sorduğu, etrafındaki dini etkinliklere karşı ilgi gösterdiği bilinmektedir (Tosun & Çapcıoğlu, 2016, s. 705-720).” Bu dönemde 4-6 yaş Kur’an kurslarında aktif olan çocukların yararlandığı eğitim materyallerinin değerler eğitimi ve değer öğretme yaklaşımları ile incelenmesi önemlidir.

Yüzyıllar boyunca çocuğun din eğitimi aileye bırakılmıştır. Fakat değişen hayat şartları, küreselleşmenin etkisiyle aile yapısında meydana gelen değişimler, çalışma koşullarının zorlaşması, kadınların iş hayatına girmesi, bu görevi yerine getirmeyi zorlaştırmıştır. Bu duruma paralel olarak ailelerin profesyonel yardım almaları önemli hale gelmiştir. Bu bağlamda ortaya konulan 4-6 yaş Kur’an kurslarının bu konudaki ihtiyaçlara cevap vererek bu yaş dönemi çocuklara katkı sunması beklenmektedir.

Diyanet İşleri Başkanlığının bünyesinde faaliyet gösteren “4-6 yaş Kur’an kursları”, çocuğun karakter ve ahlak gelişimi, temel alışkanlık ve tutumların edinildiği bu dönemlerde çocuğa çeşitli etkinlik ve faaliyetlerle sunulacak davranış örnekleriyle çocuğun kişilik gelişimi ve eğitim yaşantısı üzerinde etkili olarak çocuğa bu yönde katkı sunabilir.

3.3. Materyallerin Önemi, Amacı ve Çocuğun Gelişimindeki Rolü

“Doğum öncesi başlayan yaşam serüveni, doğumla birlikte hızlı bir biçimde devam etmektedir. Doğumdan başlayarak çevreyle etkileşimi ve çevrenin anlaşılmasını sağlayan bilginin edinilmesi, kullanılması ve yorumlanması,

yeniden düzenlenmesi ve değerlendirilmesinde bilişsel kapasiteye olumlu etkiler yaratan duyular aracılığıyla yaşamı somutlaştıran materyaller önemli yer tutmaktadır (Avcı, 2015, s. 13).”

“Duyular, çocuğun çevresini tanımasına farklılıkları ayırt etmesine, benzerlikleri bulmasına ve nesneler arası ilişki kurarak bunları anlamasına yardımcı olup yaşama hazırlanmasında önemli etkiler ortaya koymaktadır. Bebekler ve çocuklar, duyuları sayesinde nesneler ve materyallerle ilgili neden- sonuç ilişkileri geliştirmektedir. Bebek dünyaya geldiği andan itibaren duyu organlarını kullanarak çevresindeki nesnelere uzanır, dokunur, kavrar ve bu nesneye ilişkin ayrıntıları keşfetmeye çalışır. Bu gelişimsel süreçte çocuğun çevresindeki uyarıcı faktörlerin zengin olması önemli görülmektedir. Bu uyarıcılar kimi zaman doğada bulunan canlı bir varlıkken, kimi zaman çocuğun hayatında önemli bir yer tutan materyallerdir (Montessori, 2007, s. 101-113).”

“Okul öncesi dönem çocukları için hazırlanan materyaller genel olarak pek çok duyu ve algı alanına yönelik hazırlandığı için materyal kullanımı sayesinde algılama ve öğrenme kolaylaşmaktadır. Öğrenme sürecine katılan duyu organlarının sayısı ne kadar fazla olursa bireylerin öğrenme düzeyi ve hızı artmakta ve unutma süreleri azalmaktadır. Okul öncesi eğitim ortamlarında, zaman zaman yapılandırılmış zaman zaman yapılandırılmamış olarak bir öğrenme ortamı oluşturulmaktadır. Bu ortamlarda bulunan materyaller çocuk için doğal ve zengin bir öğrenme sağlamak ve çocukların gelişimlerini desteklemektedir. Ayrıca bu ortamlarda bulunan materyaller, çocuğun eğlenmesine olanak sağlarken diğer yandan da bağımsızlık, girişimcilik, yaratıcılık gibi genel beceriler edinmesine de katkıda bulunmaktadır. Ayrıca çocuklarla geliştirilen etkinliklerle kullanılan araç, materyal ve yöntem, çocukların duygularını ifade etmede ve yaratıcılıklarını ortaya koymada etkili

olmaktadır. Okul öncesi eğitimin temelini oluşturan pek çok düşünür ve eğitimci, eğitim ortamlarının ve materyallerin önemini vurgulamıştır. Örneğin Jean Jacques Rousseau, çocukların doğal ortamı içerisinde özgürce büyümeleri gerektiğini belirtmiş, Montessori, çocuk eğitimini kendi geliştirdiği materyallerle gerçekleştirmiştir (Montessori, 2016, s. 121).”

“Çocuğun gelişimi için dört-altı yaş döneminin önemi kabul edilmekte ve kişiliğinin temellerinin atıldığı bu dönemde çocuğun yüksek öğrenme kapasitesine sahip olduğu bilinmektedir. Bu nedenle bu dönemde, çocuğun duygu ve düşüncelerini rahatça ifade edebileceği çevre ve bu evre içinde yer alan materyallerin varlığı büyük önem taşımaktadır. Çocuğun doğum öncesinden başlayarak etkileşim halinde oldukları çevreden kazandıkları, onun yetişkinliğindeki kişiliğini, alışkanlıklarını, değer yargılarını biçimlendirmesine neden olurken bu çevre içinde yer alan materyaller çocuğun farklı gelişim alanlarına yön vererek aynı zamanda yaratıcılığını geliştiren önemli bir potansiyel olarak görülmektedir. Materyaller, çocuklara zengin bir hayal gücü sunmakta ve çocuğun dünyayı neşeli bir şekilde keşfetmesi ve öğrenmesi için ortam sağlamaktadır. Dolayısıyla çocuk materyallerin etkisiyle gerçek yaşama ilişkin uygulamaları öğrenme olanağı bulabilmektedir (Atalay, 2012).”

“Çocukların çeşitli deneyimler yaşayarak öğrenmesini sağlayan bu materyaller, öğrenmenin çocuklar için daha kolay ve anlaşılır olmasına ve öğrenme süreci içerisindeki amacına ulaşmasına destek olmaktadır. Çocukların bireysel farklılıklarını da ortaya çıkaran materyaller, öğrenmelerini bu farklılıklar doğrultusunda desteklemekte ve çocukların araştırma, inceleme, gözlem yapma ve dinleme gibi farklı davranış ve etkinliklere yönelmesine zemin hazırlayabilmektedir. Farklı materyaller çocukların özgün düşünmesini ve yaratıcı olmasını, arkadaşları ile iletişim ve işbirliği içerisinde bir eğitim süreci

yaşamasını kolaylaştırmakta, dil ve sosyal gelişimini desteklemektedir (Avcı, 2015, s. 15-16).”

Materyaller çeşitli duyu organlarına hitap ederek etkili bir öğrenme mekânı oluşturmaktadır. Materyaller çocukların bir yandan yaratıcılıklarını geliştirecek bir yandan da problem çözme becerilerini geliştirip olayların somutlaştırılmasına zemin hazırlayacaktır. Genel olarak bu materyaller sayesinde çocukların fiziksel becerileri, duygusal ve dile özgü becerilerinin gelişmesine büyük ölçüde katkı sağlaması amaçlanmaktadır. Buradan hareketle farklı gelişim sahalarına destek sağlayan materyaller şu şekilde sıralanabilir:

“Büyük kasların gelişimini destekleyen oyun materyalleri, küçük kas gelişimini destekleyen oyun materyalleri, duyu ve kasların gelişimini destekleyen oyun materyalleri, belleği çalıştıran, problem çözme becerisini geliştiren oyun materyalleri, dramatizasyon materyalleri, duygu ve düşüncüyü açığa çıkaran yaratıcılığı geliştiren oyun materyalleri (Atalay, 2012).”

Eğitsel materyalleri çocuğun fiziksel ve motor gelişimindeki rolü bakımından inceleyecek olursak okul öncesi dönemde çocuk, büyük kas gelişimini tamamlamak, kaslarına denge ve koordinasyon kazandırmak için çeşitli materyalleri kullanmaya ihtiyaç duymaktadır. Ayrıca eğitsel materyaller, çocuğun bedenini tanımasına olanak sağlamakta, vücut esnekliğini arttırmakta, cesaret yetisini güçlendirmekte ve kaslarını geliştirmektedir. Materyaller sayesinde çocuk, motor becerilerini geliştirebilirken diğer yandan da günlük yaşantıda birçok becerisinin kullanılmasına olanak verecektir. Örneğin su, kum, kil, çamur gibi doğal malzemelerle yapılan oyunlar; karalama, çizme boyama, vb. kalem, fırça, makas kullanımı gerektiren etkinlikler çocukların el ve parmaklarını güçlendirmektedir (Güneş, 2016).”

“Materyaller ilk başta çocuğun algılamasını, el-göz koordinasyonunu sağlamasını, akıl yürütme ve dikkat gibi çocuğun temel zihinsel süreçlerinin

gelişmesine yardımcı olur. Ayrıca nesneye ilişkin özelliklerin çocuk tarafından farkına varılmasına, şekil, boyut hacim, renk gibi kavramların kazanılmasında çocuğun bütün-parça ilişkisi kurabilmesine, neden-sonuç ilişkisiyle olayları analiz edebilmesine, mantıksal düşünmesine, yaratıcı düşünmesine ve pratik yapma imkânı sayesinde problemlere çeşitli çözüm yolları kullanarak bulabilmesine olanak vermektedir. Böylece çocuklar merak duygularını geliştirerek keşfetme isteklerini arttırmakta, dikkat ve konsantrasyonlarının gelişmesine yardımcı olmaktadır (Avcı, 2015, s. 15-16).”

Çocuğun sosyal ve duygusal gelişimindeki rolünde de, okul öncesi dönemde çocuklar için hazırlanan ve sunulan materyaller onların keşfetme yeteneklerini geliştirmektedir. Akran gruplarıyla birlikte kullanabilecekleri materyaller ise sosyal ilişkilerini geliştirerek aynı zamanda da grup bilinci kazanmalarına, etkileşime daha açık bir hale gelmelerini sağlamaktır (Atalay, 2012).

Eğitsel materyallerin dil gelişiminde de önemli katkıları bulunmaktadır. Bunlar, okul öncesi dönemde çocukların çevreyi anlayıp anlamlandırmasına yardımcı olduğu gibi aynı zamanda çocukların kendilerini rahatlıkla ifade edebilmelerine, öğrendikleri bilgileri geliştirerek önceki edindikleri bilgilerle daha sonra edindikleri bilgiler arasında ilişki kurmalarına ve sürece ilişkin ayrıntıları ifade etmelerine ortam hazırlamaktadır (Ergin & Köseoğlu, 2017).

3.4. Materyal Tasarlama ve Seçim İlkeleri

“Materyaller çoklu öğrenme ortamı sağladıkları, çocukların bireysel ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı oldukları, dikkat çektikleri, hatırlamayı kolaylaştırdıkları, soyut şeyleri somutlaştırdıkları, zamandan tasarruf sağladıkları, güvenli gözlem yapma olanağı verdiği için önem kazanmıştır (Korkmaz, 2018, s. 8).”

Ayrıca materyaller, tekrar kullanılabilirlikleri, içeriği basitleştirerek anlamayı daha da kolaylaştırdıkları, eğitimi öğretimi daha kalıcı kıldıkları, alışılmış öğretim yöntemlerinin sıradanlığı giderdikleri, motive edici bir özelliğe sahip oldukları, ilgi ve dikkati arttırdıkları için çocukların yaşamında büyük bir öneme sahiptir (Güneş, 2016, s. 15-17).

Doksanlı yıllarda materyal tasarlama ve ilkeleri üzerine çalışmalar yapılmaya ve kitaplar yazılmaya başlanmıştır. Aynı zamanda materyal tasarlama ile ilgili pek çok esas olduğu ve materyallerin seçiminde ve kullanımında bazı kurallara dikkat edilmesi gerektiği belirtilmiştir (Onay, 2008).

Materyalin önemine ilişkin Çilenti'den aktarımla diyebiliriz ki “Okuduklarımızın %10’unu, işittiklerimizin %20’sini, gördüklerimizin %30’unu, görüp işittiklerimizin %50’sini, söylediklerimizin %70’ini, yaptıklarımızın %90’ını öğrenip hatırlayabiliriz. Bu yüzden öğrenme işlemine katılan duyu organlarının sayısı ne kadar fazla ise o kadar iyi öğrenir ve o kadar geç unuturuz (Keskin M. , 2008, s. 28).”

Erken çocukluk dönemindeki çocuklara yönelik hazırlanacak olan materyallerin tasarlanması sürecinde öncelikli olarak çocuğun yaşı, gelişim düzeyi, ağırlık ve boyut, kullanım şekli bakımından çocuğa uygun olmalıdır. Çocuğun sağlığını tehdit edecek nitelikler taşımaması, dayanıklı olması, geliştirilmeye açık aynı zamanda çocuk açısından ergonomik özellikler taşıması beklenmektedir (Avcı, 2015, s. 18).

Hazırlanacak materyaller aynı zamanda çocuğu güdülemeli ve çocuğun ilgisini çekmelidir. Hatta materyalin kullanımı için gerekli kullanım kılavuzları ve yazılı dokümanlarda hazırlanarak ebeveynlere yol göstermelidir (Avcı, 2015, s. 19).

Erken çocukluk dönemi içerisinde değerlendirilen 4-6 yaş grubu çocuklar için hazırlanan materyallerde bulunması gereken birtakım özellikler söz konusudur. Bu özellikler şunlardır:

- Sağlığa uygun olma: Materyaller çocuk sağlığı için son derece kritik bir öneme sahip olması nedeniyle yapımında kullanılan malzemenin çocuğun gücü ve yeteneğinden ağır, kırılabilir ve parçalanabilir olmaması, keskin kenarları ağza, burna, göze kaçabilecek küçük parçaları olmaması, zehirli maddeleri içermemesi, zımba ya da iğne kullanılmaması gerekmektedir (Atalay, 2012).
- Geliştirebilir olma: Materyallerin bir kısmı istenildiği zaman kolayca tekrarlanabildiği için gerçek yaşantıların yerini alabilmekte ve bu yaşantıları yansıtmaktadır. Basit, sade, anlaşılır özellikleriyle yeni durumlara uyarlanabilmelidir (Avcı, 2015, s. 17-19).
- Ergonomik olma: Bu özellik, okul öncesi dönemde çocuklar için hazırlanan materyalin etkililiğine katkı sağlamaktadır. Materyalin ergonomik ölçümlerle hazırlanması bir yandan eğitim sürecini kolaylaştırırken diğer yandan da görsel anlamda çocukların dikkatini çekecek şekilde tasarlanmasına ve kullanım koşullarına ilişkin, aileleri çocukları yönlendirecek ölçütler sunmaktadır. Ergonomik materyal Dul ve Weerdmeester tarafından araç-gereç, teknik sistemler, işlerin insan sağlığı, güvenliği, rahatlığı ve performansı arttıracak şekilde tasarlanması, anatomik, psikolojik ve fizyolojik bilgileri uygulaması ve temel yasalarla insan-makine-çevre etkileşimi ortaya koymaya çalışan bir disiplin olarak tanımlanmaktadır (Avcı, 2015).
- Dayanıklı olma: Çocuklar dünyaya gözlerini açtıklarından itibaren etraflarını keşfetme, yaparak yaşayarak dünyayı deneyimler yoluyla öğrenmeye çalışırlar. Bu öğrenme sürecinde çocuklar bilerek ya da bilmeyerek gün içerisinde vakit geçirdikleri farklı özelliklerle oluşturulmuş materyallere zarar verebilmekte veya tasarım özelliklerini merak ederek sökmeye çalışabilmektedir. Bu sebeple çocuklar için hazırlanacak materyallerin uzun ömürlü olabilmesi için materyal yapımında kullanılan malzemelerin kaliteli olmasına ve materyal seçimi

yapılırken bu ölçütlerin göz önüne bulundurulmasına dikkat etmek gerekir (Montessori, 2016, s. 121).

- Gelişim düzeyine uygun olma: Her çocuğun sahip olduğu gelişimsel özellikler ve bireysel gereksinimler çocuğun materyal seçimini ve öğrenme stilini etkilemektedir. Çocuğun gelişim düzeyine uygun olmayan materyaller çocukların ilgisini çekmemektedir. Çocukların hazır bulunuşluk düzeyleri dikkate alınmalı, ilk olarak basit sonra da karmaşık materyaller hazırlanarak çocuğa sunulması gerekmektedir. Çocuğun gelişim düzeyine uygun materyal sunulduğunda çocuğun gelişiminin desteklenme süreci daha nitelikli olmaktadır (Atalay, 2012).

3.5. Biçimsel Özellikler-Tasarımsal İlkeler

Tasarım, bireysel ve grup öğrenmesinde etkili rol alan, sistemli oluşturulduğunda bireyin gelişimine katkı sağlayan, öğrenme ve öğretme süreçlerinin etkili planlanmasına yol açabilen bir husustur. Bu süreç sonunda ortaya çıkan materyaller tasarlanırken görsel olarak çocukların ilgisini çekecek, eğlenmesine, öğrenmesine katkı sağlayacak, yaratıcı düşünme gücünü geliştirecek ve çocuklara tüm gelişimsel sahalarda yardımcı olabilecek; çizgi, şekil, boyut ve renk gibi unsurlarla da ön plana çıkacak özellikte olması gerekmektedir.

Biçimsel Özellikler

Çizgi: İnsanoğlunun kendini bildiğinden bu yana kendini, hayatını, hayat şartlarını, duygularını anlatmada kullandığı, düşüncelerin, görselliğin, hallerin canlanmasına yarayan görselliğe dayalı anlatımların ve aktarımların birinci ve önemli ögesi, vasıtası olarak tanımlamaktadır (Avcı, 2015, s. 21).

İnan yaptığı çalışmada çocukların duygu ve düşüncelerini ifade etmelerinde çizgileri bir araç olarak kullanabildiklerini ve çocuğu anlamada çizgilerin önemli bir yeri olduğunu ifade etmiştir (İnan, 2006).

Şekil: Yüzey üzerine oluşturulan iki boyutlu biçimlere denir. “Farklı şekiller bir araya getirilerek anlamlı bir bütün oluşturulabilir.” Materyalin şekilsel olarak çocuğun dikkatini çekecek niteliklere uygun olması, materyalin parçalarının çocuğa zarar verecek özellikler taşımaması, çocuğun güvenliğini tehdit edecek özelliklerden uzak olması aynı zamanda çoklu öğrenme sürecine destek olan şekilsel özelliklere sahip olmasına önem verilmesi gerekmektedir (Yavuzer, 2013, s. 23).

Boyut: Bir cismin herhangi bir yöndeki uzantısına boyut denir. Okul öncesi dönemde çocuklar için hazırlanan materyalin birçok özelliği gibi boyutunun da belirlenmesi oldukça önemlidir. Mesajın iletilmesine olan katkısına göre materyalin boyutu değişse de ne çocuğa tehlike arz edecek kadar büyük, ne de yutabileceği kadar küçük olmalıdır. Bu nedenle materyaller üzerine tehlike oluşturabilecek faktörler ve hangi yaş grubuna uygun olduğunun belirtilmesi gerekir (Güneş, 2016, s. 33).

Renk: Işığın cisimlere çarptıktan sonra yansıyarak görme duyumuzda bıraktığı etkiye denir (Karip, 2017, s. 55). Görsel açıdan estetik amaçla kullanılan ve değişik duygusal etkilere sahip bir öge olan renkler bireyin üzerinde farklı etkiler oluşturmaktadır. Özellikle dört-altı yaş arasındaki çocukların, fiziksel çevrelerini algımlarken şekilden ziyade, rengi ön plana çıkardıkları bilinmektedir. Materyal içerisinde renk tercihi uyumlu ve yeteri derecede sağlandığında, öğrenmeler daha etkili ve daha uzun süreli olabilmektedir.

Tasarım İlkeleri

Okul öncesine yönelik yani erken çocukluk diye ifade edilen bu döneme ait materyaller incelendiğinde, materyallerin biçimsel özelliklerinin yanı sıra tasarımsal ilkelerinin de büyük önem taşıdığı görülmektedir. Bu ilkeler genel olarak oran-orantı, vurgu, yakınlık, denge ve bütünlük olarak sınıflandırılmaktadır.

Oran-Orantı: Şekil ve boyut arasındaki ilişki bakımından uygunluğuna oran-orantı denir. Bu özellik sayesinde, materyalin oluşturulması sırasında parçaların birbirleriyle orantılı olmalarına katkı sağlayarak ölçüsel anlamda bir uyum yakalamaktadır. Bu durum, özellikle okul öncesi dönemdeki çocuklar için önemli bir tasarım ögesi olup, çocukların fiziksel büyüklük kavramlarının geliştirilmesine katkı sağlamaktadır. Bu nedenle eğitsel materyallerin bütünü oluşturan parçaları arasında ölçüsel uyumlarını korumasına dikkat edilmelidir.

Vurgu: Bir tasarım sürecinde, öne çıkarılmak istenilen unsurların daha belirgin bir şekilde yansıtılmasına ve materyalde belirtilmek istenen görsellerin ön plana çıkartılmasına vurgu denir. Anlamanı güçlendirilmesi için faydalanan bir tasarım ilkesi olup materyalin can alıcı noktası olarak ifade edilmektedir. Vurgulama amacıyla materyallerde kalınlaştırma, boyut büyütme, vurgu renklerinden yararlanma ve dikkatin ilk yöneldiği konuma yerleştirme gibi bir takım yöntemlerden yararlanılmaktadır (Avcı, 2015, s. 23).

Yakınlık: Görsel içinde öğeler birbirine yaklaştıkça aralarında bir ilgi olduğu algısı belirir ve görsel buna göre anlamlandırılır. Bu nedenle birbirleriyle bağlantılı öğelerin birbirlerine yakın, alakasız ya da yüksek derecede ilişkisiz olanların durumlarına göre konumlandırılması gerekir (Güneş, 2016, s. 34).

Denge: Tasarımın temel ilkelerinden biridir. Objenin göz tarafından algılanan ağırlığına denge denir. Denge şekilde, renkte, harekette, açık-koyuda kendini göstermektedir. “Bütünü oluşturan parçaların aralarında kurulan denge ilişkisi,

materyalin etki gücünü artırırken dengelenmemiş materyaller görsel karmaşaya yol açarak etki gücünü yitirmektedir.” Tasarım öğelerinin yüzeye orantılı dağılımıyla elde edilen denge iki türdür: simetrik ve asimetrik denge. Simetrik dengede materyal ikiye bölündüğünde her iki tarafa da eşit biçimde dağılır. Asimetrik dengede ise materyal ikiye bölündüğünde dengeli dağılım göstermez (Karip, 2017).

Bütünlük: Bir materyal ile o materyali oluşturan öğeler arasındaki ilişkiye bütünlük denilmektedir. Bir materyali oluşturan parçalar arasında ilişkinin doğru kurulması bütünlüğün doğru bir şekilde meydana gelmesini sağlamakta ve materyalin etki gücü bütünlük ilkesinden etkilenmektedir (Atalay, 2012).

3.6. 4-6 Yaş Dönemi İçin Hazırlanan Kitaplar

4-6 yaş Kur'an kurslarında ilgili yaş dönemindeki çocuklara değerler eğitimi sunulurken bazı temel materyallerden yararlanılır. Bu ana materyalleri kitaplar oluşturmaktadır. 4-6 yaş döneminde yararlanılan kitapların türlerine bakıldığında çoğunlukla masal, hikâye, fıkra, şiir, şarkı, tekerleme, parmak oyunu, bilmece, okuma parçası, masalımsı eserler, fabl, sözcüksüz kitaplar olduğu görülmektedir. Bu bölümde, çalışmanın örnekleme içerisinde yer alan 4-6yaş için kullanılabilecek kitaplardan bazıları incelenecektir. İncelenen bu kitapların basımını Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından gerçekleştirmiştir. Bu kapsamda bir etkinlik kitabı, bir masal kitabı, bir hikâye kitabı, iki tane set ele alınmıştır.

3.6.1. Kur'an Kursları Etkinlik Kitabı 1-2

Bu kitap, 4-6 yaş Kur'an kursları programı çerçevesinde Kur'an-ı Kerim 1-2, Dini Bilgiler 1-2 ve kazanımlardan (Öğrenme Alanlarından) meydana gelmektedir. İncelenen programın içeriğine bakıldığında, Dini Bilgiler-1 bölümünde, “Dua, Şükür ve Özür Dileme”, “Sevgi ve Merhamet”, “Saygı”, “Sorumluluk”, “Yardımlaşma”, “Sabır”,

“İyilik”, “Doğruluk ve Dürüstlük”, “Adalet” gibi değerler dokuz başlık altında sunulmuştur (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2020, s. 7).

Dini Bilgiler-2 bölümünde “Allah’ı Seviyorum”, “Peygamberimi Seviyorum”, “Kitabımı Seviyorum”, “İnsanları Seviyorum”, “Kâinatı Seviyorum”, “Dinimi Seviyorum”, “Dini Mekânlarımızı Seviyorum”, “Vatanımı Seviyorum”, “Bayramlarımızı Seviyorum” ünitelerine yer verilmiştir (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2020).

Kur’an-ı Kerim-1 başlığı altında ise ilk olarak bölümler halinde Elif-ba harflerinin tanıtıldığı, daha sonraları ise kısa sure veya duanın ezberletilmesinin planlandığı görülmektedir. “Kur’an-ı Kerim-2 bölümünde harflerin başta, ortada ve sondaki şekilleri, harekeler, cezm, şedde, tenvin, uzatma harfleri ve Kur’an okumaya geçiş çalışmaları” yer almaktadır. Ek olarak bu bölümde harflerle ilgili drama, boyama, oyun, çizgileri birleştirme gibi etkinliklere verilmiştir (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2020).

4-6 yaş Kur’an kurslarında yararlanılmak üzere ana materyal olarak kullanılan etkinlik kitabının, “Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları:1039, Çocuk Kitapları:270 başlığı” ile basımı gerçekleştirilmiştir. Bu yayınlı ilişkili olarak 4-6 yaş Kur’an kursuyla ilgili çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bunlardan “4-6 Yaş Kur’an Kurslarında Din Eğitimi (Sorunlar ve Çözüm Önerileri)” adlı Doç. Dr. Mehmet Korkmaz’a ait çalışmada 4-6 yaş eğitim programıyla ilgili olarak birtakım konuların çocukların bilişsel gelişim özelliklerine uygun olmadığına, bazı ünite ve konuların yeterince açık olmadığına, onların seviyesine uygun olmayan kavramlar içerdiğine değinilmiştir. Özellikle 4 yaş grubu çocukların programın içeriğinde zorlandıkları ifade edilmiştir (Korkmaz, 2019, s. 65).

Başka bir çalışmada bu kitapların bazı kısımlarında yer alan kavram ve hikâyelerin o dönemdeki çocukların zihinsel seviyesine uygun olmadığı hususunda tespitler yapılmıştır (Tosun & Çapcıoğlu, 2016).

Başka bir araştırmada öğretmenlerin çoğu materyalleri yeterli bulmakla birlikte, yukarıdakilere benzer eleştiriler getirenler olmuştur (Gün, 2016). Fakat yine de incelenen etkinlik kitabında bazı hikâyelerin çeşitli sorunlu yanları olsa da pek çok drama, oyun, şiir, kes-yapıştır etkinlikleri olması dolayısıyla programın okul öncesi çocukların gelişim özelliklerine uygun olduğu tespiti de söz konusudur.

3.6.2. Masal Kitabım

Kültürden ve dilden beslenen, zamanla zenginleşen, geleceği aydınlatan bir tür olan masallar şöyle tanımlanmaktadır: “Hayvan ya da olağanüstü varlıkların kahramanlarını meydana getirdiği, hayal ürünü olup, masal ülkesinden öğeler barındıran sözlü anlatım çeşididir (Sakaoğlu, 1999).”

İncelenen “Masal Kitabım” adlı eser Diyanet İşleri Başkanlığı yayınlarına aittir. Kare, sert formatta sunulan kitap Nehir Aydın Gökdoğan tarafından hazırlanmış, Murat Tanhu Yılmaz tarafından resimlenmiştir. “Masal Kitabım” beş yaş ve üzeri için oluşturulmuştur (Gökdoğan, 2017). Kitabın içerisinde seksen adet masal bulunmaktadır. Bu masallar içerisinde hayvan masalları, asıl masallar (olağanüstü masallar, gerçekçi masallar), güldürücü fıkralar, nükteli hikâyeler yer almaktadır (Güleç, 2020).

Masalların karakterleri kedi, aslan, köpek, kelebek, karınca, ayı, güvercin gibi hayvan öğelerinden seçildiği gibi, dut ağacı, meşe ağacı gibi doğada bulunan bitkilerden de seçilmiştir. Bunların yanı sıra masallarda insanlara, olağanüstü efsanevi karakterlere, sevimli ve olumlu karakterler ile olumsuz karakterlere de yer verilerek çeşitli mücadeleler anlatılmıştır. Kahramanları hayvanlardan seçilen masallarda daha çok bir değer telkin etme, öğüt verme, ders çıkarma çabası olduğu görülmektedir. Çocuğa değer aktarımında sıklıkla yararlanılan masallarda incelenen kitapta da görüldüğü gibi kıssadan hisse, bir ahlak öğretimi verilmeye çalışılmıştır. Bu tarz masallarda kullanılan bazı mecazlı ifadeler ve atasözleri bu yaş dönemi çocuğun zaman zaman anlayabileceği

düzeyin üzerindedir. Bu durum çocuğa okuyucu ile birlikte verilmesini gerekli kılmaktadır (Gökdoğan, 2017). Ancak erken çocukluk döneminde, gelişim dönemi özelliklerine göre “çocuğa görelik” ilkesinin uyulması önem taşımaktadır (Güleç, 2020, s. 94).

3.6.3. Cıkıcı’nın Sevinci Hikâye Seti

Din öğretimi ve değer aktarımında kullanılabilecek önemli materyallerden birisi de hikâye setleridir. Derse hikâye ile başlamak ve dersi hikâye ile bitirmek çocuğun derse karşı ilgisini arttırmaktadır (Korkmaz, 2018, s. 141).

Diyanet İşleri Başkanlığı yayınlarına ait bu set altı kitapçıktan oluşmaktadır. Bunlardan birincisi “Cıkıcı ile Küçük Ördek”, ikincisi “Cıkıcı ile Küçük Tavşan”, üçüncüsü “Cıkıcı ile Küçük Lütfi”, dördüncüsü “Cıkıcı ile Küçük Kedi”, beşincisi “Cıkıcı ile Küçük Kuş”, altıncısı ise “Cıkıcı ile Küçük Ağaç” başlığını taşımaktadır.

İncelenen hikâyelerde Cıkıcı isimli küçük bir kuşun ana karakter olduğu görülmektedir. Ördek ailesi, küçük bir kuş, tavşan, kedi, Lütfi ve kardeşi hikâyenin diğer karakterlerdir. İçerikteki ifadeler kalıp şekilde ve öğüt verir biçimde kullanılmıştır. Her ne kadar hikâyeler yarıda bırakılıp, çocuğun tamamlaması istense de varılacak sonuca resimlerle yönlendirmeler yapılmıştır. Bu durum, çocukların düşünme becerilerini kullanmalarını ve yaratıcılık becerilerine katkı sunmasını ortadan kaldırmaktadır. Oysa hikâye kitaplarının doğru kullanılabilmesi için çocuğun pasif değil aktif olması gerekmektedir (Korkmaz, 2018, s. 142).

İncelenen sette hayvan doğa ilişkileri sıklıkla işlenmiş, bol resim kullanılmıştır. Okumayı bilmeyen veya kendi başına okuyabilen çocuklar için hayvanların karakter olarak kullanıldığı hikâye kitaplarında görsel kullanımı oldukça önemlidir (Güleç, 2020). Ancak içerik, çocuğun gelişim özelliklerine, yaş grubuna uygun olmak durumdadır. Bu

set dil ve anlatım ögeleri ve resimleme yönüyle 4-6 yaş grubu için olumsuz içerikler taşımaktadır.

Bu sette amaçlanan değerler çalışkanlık, dostluk, yardımlaşma, sorumluluk, merhamet ve çevre bilincidir. Amaçlanan bu değerler hikâye çerçevesinde karakter, olay ve mekânla verilmeye çalışılmıştır. Anlatılan içerikte bazı kısa hadis ve ayetler kullanılmıştır. Dua etmek, merhametli olmak, bencillikten uzak durmak, yardımlaşmak kavramları üzerinde durulmuştur. Sette çocuğa yönlendirilecek sorular bulunmamaktadır.

3.6.4. Okul Öncesi Dini Eğitim Seti

Bu sette, Sevgili Peygamberime 40 Salâvat Boyama Kitabı, 40 Hadis Boyama Kitabı, Dualar ve Sureler Kitabı, Dini Terimler Sözlüğü, Özel Gün ve Geceler Kitapçığı, Harika Harfler Etkinlik Kitabı, Cüz Kitabı, Bitirme Belgesi –Tebrik Kartı- bulunmaktadır.

Peygamberimizin Arkadaşları serisi ile “Hz Ali, Bilal Habeşi, Hz Ebubekir, Enes bin Malik, Ebul Erkam, Hz Hamza, Hz Ömer ve Peygamberimiz Hz. Muhammed’in Hayatı” adlı kitaplardan oluşmaktadır.

Sette yer alan 40 Salâvat Boyama Kitabı’nda salâvat kavramı Hz. Muhammed’e sevgi ile selam göndermek olarak ele alınmıştır. “Bu selamlar ne kadar çok olursa peygamber ve ailesi o kadar sevinir ve Allah bizi sevdiklerimizle cennetine koyar (Şen, 2016, s. 5)” şeklinde ödül olarak cennet kavramından bahsedilmiştir. “Salâvat göndermek” kavramını daha somut hale getirmek için kitaba kes-yapıştır etkinlikleri, sevimli çıkartma çalışmaları eklenmiş; güneşin ışıkları kadar, bembeyaz bulutlar kadar, yağmur damlaları kadar, gökyüzündeki renkler kadar, kar taneleri kadar, denizdeki balıklar kadar ifadeleriyle anlatılan selam göndermek ifadesi aynı temadaki boyama etkinlikleriyle desteklenmiştir. Benzer şekillerde hazırlanan 40 Hadis Boyama

Kitabı'nda da çocuklara Hz. Muhammed'in güzel ahlakından ve tavsiyelerinden örnekler sunarak eğitim materyali olarak kullanılması sağlanmak istenmiştir.

Dualar ve Sureler Kitabı, bu yaş dönemi çocuklara ilk olarak öğrenmeleri gerekli görülen dua ve sureleri severek öğrenmeleri için yardım etmeyi amaçlamaktadır. Seçilen dua ve surelerin kısa olup, ezberlemeye elverişli olduğu ifade edilmiştir. Kitapta yer alan dualar Rabbi-yessir, Rabbena, Sübhaneke, Salli-Barik, Tahiyat, Amentu, Kunut, yemek duası, yatarken okunacak dua ve ezan duası olmuştur. Surelerden ise Fatiha, İhlâs, Kevser, Felak, Nas, Asr, Fil sureleri ile besmeleye yer verilmiştir. Tüm bu ezberlerden sonra kitabı sıradanlıktan kurtarmak için son bölüme yapboz ve dua kâşifi etkinlikleri eklenmiştir. Her bir dua ve sure ezberinden sonra sayfada verilen ipucu, çıkartma sayfasında bulunan Kâbe yapboza yapıştırılacak böylece yapboz tamamlanmış olacaktır (Karaca & Yıldırım, 2016). Çizgileri birleştirme etkinliği ile çocuklara “dua kâşifi” unvanı verilmiş, böylelikle çocuğa uygun düzeyin oluşturulması amaçlanmıştır.

Dini Terimler Sözlüğü, çocuklara dini değerler konusunda kavram öğretimi yapmayı amaçlamıştır (Karaca & Yıldız, 2016). Kavram öğretimi, din öğretiminde, temel bilgi ve değerlerin kazanımında dikkate değer bir yer tutmaktadır. Çocuğun gelişim özellikleri bağlamında düşünüldüğünde, 4-6 yaş çocuğunun birtakım kavramları zihinsel olarak tam anlamıyla anlamlandırması beklenemez. Çocuğun ihtiyaç ve beklentilerinin göz önüne alındığı kavramlar öğretilmelidir. Din öğretiminde kavram öğretimi yapılırken kolaydan zora, basitten karmaşığa, bilinenden bilinmeyene ilkeleri göz önüne alınmalıdır. Çocukların gelişim özellikleri mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır. Çocukların düşüncelerine ve analiz yapmalarına müsaade edilerek kendi tanımlarına ulaşma şansı verilmelidir (Kızılabdullah, 2016).

Dini Terimler Sözlüğü'nde şu kavramlar yer almaktadır: İmanın şartları, Kur'an-ı Kerim, peygamber, İslam'ın şartları, kelime-i şهادet, kelime-i tevhid, besmele, ibadet, namaz, abdest, teyemmüm, gusül, cemaat, oruç, zekât ve sadaka, fitre,

hac, umre, farz, vacip, sünnet, ensar, muhacir, tevekkül, tefekkür, rızık, sıla-i rahim, esma-ülhüsna, dua, şükür (Karaca & Yıldız, 2016).

Özel Gün ve Geceler Kitabı’nda, İslam dininde önemli olarak kabul edilen gün ve geceleri tanıtmak ve çocuklara önerilerde bulunmak amaçlanmıştır (Karaca & Yıldız, 2016).

Bu set içerisinde yararlanılan Harika Harfler Etkinlik Kitabı, Kur’an harflerini etkinliklerle öğretmeyi amaçlamaktadır. Etkinlikler, harflerin tanıtımı ile başlayıp eşleştirme etkinliği ile devam etmektedir. Sonunda ise etkinlikteki harfleri kesme ile pekiştirilmesi amaçlanmaktadır (Karaca A. K., 2016).

Harika Harfler Cüz Kitabı’nda harfleri görsel olarak hatırlamayı kolaylaştırıcı etkinliklerden sonra hareketlerin tanıtımını sağlayan ve hareketlerle sesin birlikte kullanımını amaçlayan etkinliklere yer verilmiştir. Sonrasında ise Kur’an-ı Kerim’i okurken ona rehberlik edecek başlıklardan sırasıyla med harfleri, tenvinler, zamir, med işareti, mukatta harfleri çalışmalarına yer verilmiştir. Kitabın sonunda “âmin alayı” etkinliği yer almaktadır. Aile katılımı ile birlikte gerçekleştirilmesi planlanan bu etkinlik ilk nazil olan ayetin boyanıp çerçevelenmesiyle sona ermektedir (Karaca & Yıldız, 2016). Setin en sonunda kurs bitirme amacıyla verilen “Teşekkürler” sertifikası yer almaktadır.

3.6.5. Okul Öncesi Değerler ve Dini Kavramlar Eğitim Seti

Set altı kitap, bir “Dikkat Etkinlikleri Kitabı” ve bir yapbozdan oluşmaktadır. 4-6 yaş döneminde yararlanılan bu setin 0-6 yaş dönemi için hazırlandığı ifade edilmiştir (Şuşoğlu, Atasaven, & Bahçeci, 2016). Bu set ile yaşadığımız çağın imkânları dâhilinde çocuklara millî ve manevi değerler kazandırılmak istenmiştir. Sette 4-6 yaş çocuğunun bilişsel gelişiminin yanında sosyal, duyuşsal gelişim alanlarına yönelik çalışmalar da mevcuttur. Setteki etkinlikler incelendiğinde öğretim ilke ve yöntemlerinden somuttan

soyuta, kolaydan zora, bilinenden bilinmeyene gibi ilkelerin dikkate alındığı görülmektedir (Gökalp, 2019).

Setin ilk altı kitabında, değerler ve kavramların birlikte verildiği etkinlikler bulunmaktadır. Değerler ve kavramların yanında sayı, renk, şekil çalışmaları da verilmiştir. Etkinlikler, kavram öğretiminde pekiştirici nesne olarak oyun kartları ile desteklenmiştir.

Bu setin içerisinde çocuğun bilişsel ve dil gelişimine katkı sunan hikâye, bilmece, şiir ve fabl gibi edebi türlerden yararlanılmıştır. Çocuğun motor gelişimini sağlamak amacıyla kes yapıştır etkinliklerine, çizgileri birleştirme çalışmalarına ve okuma yazmaya yardımcı etkinliklere yer verilmiştir. Öğretici-öğretmenin gözetiminde drama, fen ve sanat etkinlikleri, matematik dikkat etkinlikleri de çocuğun bilişsel gelişimini destekleyici niteliktedir. Veli, öğretici ve çocuk ilişkileri bağlamında aile katılımlı etkinlikler de sunulmuştur. Aynı zamanda çocuğun dil ve sosyal gelişimine yönelik kelime ve kavram etkinlikleri de sette yer almaktadır (Şuşoğlu, Atasaven, & Bahçeci, 2016).

Okul öncesi değerlerin ve dini kavramların öğretilmesi amacıyla hazırlanan bu set çocuğun gelişim seviyesine uygun olacak şekilde renkli, bol resimli, basit anlatımlı bir içeriğe sahiptir. Ancak zaman zaman bilişsel seviyenin üzerinde etkinliklerin planlandığı görülmüştür. Çocuğun çeşitli zekâ alanlarına yönelik çoklu zekâyâ uygun olarak oluşturulan bu setin bölümleri aşağıdaki gibidir:

Tahin ile Pekmez 1.-6. Kitap

Tahin ile Pekmez Dikkat Etkinlikleri

3.7. Çocuk Kitaplarını İncelemede Kullanılabilecek Ölçütler

Çocuk kitapları, çocukların zihinsel, duyuşsal ve psiko-motor becerilerinin gelişmesinde katkısı yadsınamayacak materyallerdir. Özellikle erken çocukluk

döneminde çocuk kitaplarının özel bir önemi vardır. Bu dönem çocuğun kitapla tanıştığı ilk dönemdir. Bu bakımdan çocuklar için yararlı olabilecek her bir kitaba büyük özen gösterilmelidir. “Çocuk kitaplarının işlevlerini en iyi şekilde yerine getirebilmesi için kitapların şekil ve içerik yönünden gerekli olan bazı özellikleri göstermesi gerekmektedir.” 4-6 yaş Kur’an kursunda incelenen materyalleri değerlendirirken yararlanılabilecek ölçütler altı başlık halinde sunulmuştur. Bu başlıklar incelenen öğretim materyalleri olan çocuk kitaplarının DİB programlarına uygunluğunu, kitapların dil ve anlatım özelliklerini, bilimsel alana hizmet eden içeriğin uygunluğu, kitapların görsel düzen ve tasarım boyutlarını, kitapların fiziksel yapı özelliklerini inceleyip değerlendirmeye yöneliktir (Demirel & Kiroğlu, 2006, s. 2-11).

3.7.1. İncelenen 4-6 Yaş Kur’an Kursu Kitaplardaki Dil ve Anlatım

Dil, zihinsel üretimi içeren ve üretilen anlamı sunan bütünsel bir dizgedir (Demirel & Kiroğlu, 2006). Dil ve anlatım özellikleri değerlendirilirken dikkat edilecek hususlar metnin konusu, metnin ana fikri, metnin işlevsellik örüntüleri, metnin anlatım biçimleri, metnin tutarlılığı ve değerlendirme sorularıdır.

Bu araştırmada yer alan “Masal Kitabım” adlı edebi türde “sevgi”, “başarı”, “azim”, “dostluk”, “arkadaşlık”, “sorumluluk”, “yardımlaşma”, “merak”, “doğruluk-dürüstlük”, “empati”, “iyilik”, “özgürlük” gibi değerleri içeren seksen adet masala yer verilmiştir. Kitabın konusu ve ana fikri bu değerler etrafında şekillenmiştir. Metnin işlevselliği değerlendirilirken öğretme yaklaşımlarından birisi olan sunuş yoluyla öğretme yaklaşımından, zaman zamanda buluş yoluyla öğretme yaklaşımlarından yararlanılmıştır. Masallardaki ilke, değer, kural ve genellemeler çoğunlukla bir düzen dâhilinde öğrenciye sunulmuştur. Masal Kitabım’da anlatım tekniği olarak öyküleme ve betimlemeye yer verilmiştir. Metnin işlevselliği bağlamında 4-6 yaş dönemi için bir satırda en fazla 6 kelime olması gerekirken incelenen metinlerde 9 kelimeye kadar yer

verildiği tespit edilmiştir. Kitapta ayrıca 110 kelime içeren sayfalar da mevcuttur. Bu faktörlerin öğrencinin gelişim özellikleri göz önüne alınarak hazırlanması çocuğun dil gelişimi açısından önemlidir.

“Okul Öncesi Değerler ve Kavramlar Eğitim Seti” ile “Dini Eğitim Seti” eserlerinde değerler eğitimi ve din eğitimi ile ilgili okuma metinleri sunulmuştur. Bu sette “Dinleyelim-Öğrenelim” ve “Öğretmene Not Başlıkları” etkinliklerindeki hikâyelerde sunuş yoluyla öğretme stratejisinden yararlanılmıştır.

Metinlerde anlatım tekniği olarak açıklama, öyküleme ve betimlemeden yararlanılmıştır. Bu setlerde zaman zaman değerlendirme sorularına da yer verilmiştir.

Hikâye seti olarak incelenen Cıkcıki’nin Sevinci’nde ise “çalışkanlık”, “dostluk”, “sorumluluk”, “merhamet”, “yardımlaşma” ve “çevre bilinci” değerlerine yer verilmiştir. Metnin işlevselliği kapsamında öğretme yaklaşımlarından direkt bilgi sunmaya yönelik olan sunuş yoluyla öğretme yaklaşımından yararlanılmıştır. Metnin işlevselliği bağlamında çocuğa görelilik ilkesine uyulmadığı düşünülmektedir.

3.7.2. İncelenen 4-6 Yaş Kur’an Kursu Kitaplarındaki Bilimsel İçerik

Eğitim öğretim mekânı olan okullarda, çocuğun davranışlarında istendik değişiklikler oluşturulmaya çalışılır. Eğitim kavramı bir anlamda kavram eğitime hizmet etmektedir.

Bu kitapların bilimsel nitelikli olmasını sağlayan etkenler “gelişim ve öğrenme psikolojisine göre” oluşturulmalıdır. “Bıçimsel ve tasarımsal ilkeler resim ve grafik gibi bilgilerle uygun olmalı ve konu alanı ne olursa olsun anlatım dilinde dilbilim ve gelişim-öğrenme ilkeleri göz önünde tutulmalıdır.” İlgili kitapların içerisinde yer alan her türlü bilginin kaynağının gösterilmesi gerekmektedir. Kur’an Kurslarının Öğretici Kitabı’nda sunulan kıssalar, hikâyeler ve dini kavramların bilimsel kaynaklarla uyumlu

olduğu söylenebilir. İncelenen kitaplardaki kurguya dayalı metinlerin ve masalların bilimsel içeriğe uygunluğu bu başlığın değerlendirme alanı dışındadır.

3.7.3. İncelenen 4-6 Yaş Kur'an Kursu Kitaplardaki Tasarım

Çocuk kitaplarında tasarım iki boyutta ele alınmaktadır. Bunlar tasarım ilkeleri ve tasarım öğeleridir. Tasarım ilkeleri bütünlük, vurgu, denge, tekrar ve uygunluk kavramlarını içerir. Tasarım öğeleri ise doku, çizgi, renk ve boşluk kavramalarını kapsamaktadır. Bu ilkelerin ve öğelerin doğru seçilmesi ve kullanılması, etkili bir tasarım için önem taşımaktadır (Demirel & Kiroğlu, 2006).

İncelenen çocuk kitaplarındaki fikirlerin somutlaştırılabilmesi için nesnelerin anlamlı bir görsel düzen içerisinde doku, renk, yazı, resimleme vs. görsel elemanlar ile birlikte ele alınması bütünlük ilkesi açısından önemlidir (Demirel & Kiroğlu, 2006).

Tasarım ilkelerinden denge unsuru tasarımda önem taşımaktadır. Bu unsurun içeriğinde yer alan simetrik denge yani iyi orantı kurulmuş denge sistemine “Masal Kitabım” ve “Dini Eğitim Seti”nin okuma metinlerinde rastlanmıştır (Gökdoğan, 2017). Ancak metne hareketlilik katan ve eşit dağılıma rastlanılmayan asimetrik denge unsuruna “Okul Öncesi Değerler ve Kavramlar Seti”nde, “Dini Eğitim Seti”nde ve “Cikciki’nin Sevinci Hikâye Seti”nde rastlanılmıştır.

“Okul Öncesi Değerler ve Kavramlar Seti”nde, kavramlar ve değerler ile ilgili etkinliklerin sunulmasında görsel düzen elemanları, gözün tasarım yüzeyi üzerinde izlediği hareket sırasına göre yerleştirildiği söylenebilir. Görsellerde monotonluk değil devamlılık, renklerde ise bir uyum söz konusudur. Diğer kitaplarda daha yoğun harf ve az resim öğeleri bulunmaktadır.

3.7.4. İncelenen 4-6 Yaş Kur'an Kursu Kitaplardaki Görsel Düzen

Teknoloji ve iletişim alanlarındaki gelişmelerle birlikte görsel materyaller içerisinde önemli bir yere sahip olan çocuk kitapları bu materyallerin başında gelmektedir. Bireyle birebir iletişim içerisine girerek bilgi aktarımı yapan kitaplar, estetik bir bütünlük içerisinde sunulmalıdır. Çocuk kitaplarında da önemsenen bu konu hakkında Platon “Estetik eğitim, eğitimin temelidir” der (Demirhan, 2007). Eğitim uzmanları, çocukların öğrenmelerinde görselliğin etkili öğrenme yollarından biri olduğunu söylerler. İncelenen çocuk kitaplarına çocuğun gelişim özellikleri ve çocuk kitaplarındaki görsel düzen açısından bakıldığında resimleme, tipografi ve iç sayfaları oluşturan kısımların görsel düzenlemelerinde problemler gözlemlenmektedir.

Bu problemler karşımıza resimlemede yaş grubuna uygunluk, kompozisyon, renk seçimi, resimlemenin metinle olan ilişkisi, resimsel dizin gibi bölümlerde çıkmaktadır.

3.7.5. İncelenen 4-6 Yaş Kur'an Kursu Kitaplardaki Fiziksel Yapı

Çocuk kitaplarında çocuğu ilk karşılayan özellikler fiziki yapı ve kapak tasarımıdır. Çünkü çocuğun kitaba dokunması, kitabın içyapı özelliklerinden önce gelmektedir. İncelenen 4-6 yaş çocuk kitaplarındaki fiziki yapı tasarlama ilkelerinin zaman zaman göz ardı edildiği düşünülmektedir.

Çocuk kitaplarında fiziki özelliklerin kalitesi, kitabın uzun ömürlü kullanılabilmesi açısından önemlidir. Masal Kitabım'da kitabın kapağı her ne kadar kare tasarımı, kalın ve sert formatta sunulmuş olsa da sayfaları ince yapraklardan oluşmaktadır. Oysa erken çocukluk dönemi için sağlamlık açısından kuşe kâğıt kullanımı tercih edilebilirdi. Çocuk kitapları sayfa sayısı yönünden hacimli olmaması gerekirken kitap 480 sayfadan oluşmaktadır.

İncelenen setlerden Okul Öncesi Değerler ve Kavramlar Seti'nin kapak tasarımı sert ve renklidir. Modüller için seçilen kâğıt kalındır. 4-6 yaş dönemi kitapları için kâğıdın kolaylıkla yırtılmaması ve deforme olmaması kâğıt özellikleri bakımından önemlidir. Sette gözü yormayan, ışığı daha az yansıtan bir yüzey tercih edilmiştir. Bu sette ciltleme stili olarak plastik spiralle ciltleme kullanılmıştır. Küçük yaş grubu kitaplarının dayanıklı olması için yumuşak maddeler kullanılması önerilebilir. Kitabın cilt kalitesinin artması için forma tekniğinden yararlanıldığı gözlemlenmiştir.

Cikciki'nin Sevinci adlı hikâye setinde kuşe, kalın yapılı kâğıt kullanılmış olsa da resimleme ve tasarım öğelerinin kusurlu olduğu söylenebilir.

3.8. Dış Yapı ve İç Yapı Özellikleri

Bu bölümdeki kitapların dış yapı özellikleri incelenirken kitapların cilt kalitelerinin yeterli olup olmadığı, kitapların baskılarının kaliteli olup olmadığı, kitaplarda kullanılan kâğıdın kaliteli olup olmadığı, kitapların sırtında bulunması gereken bilgilerin uygun bir şekilde yer alıp almadığı, kitap kapağının içerik ve sayfa düzeni ile ilişkili olup olmadığı ve kitap kapağının dayanıklı ve sağlam olup olmadığı sorularına cevap aranmaktadır.

Bu materyallerin dış yapı özelliklerinin yanında içyapı özellikleri de bulunur. Bu özelliklerin belirlenmesi için cevaplanması gereken bazı sorular bulunmaktadır. Sayfa düzeninin tasarımı, boşlukların etkili kullanımı, görsel öğelerin varlığı, kullanılan görsellerin 4-6 yaş grubu çocuklar için uygunluğu, tasarımda bütünlük ve denge ilkelerinin varlığı, yatay ve dikey çizgilerin ekili kullanımı iç yapı özellikleri incelenirken cevap aranan temel sorulardır.

Bunların yanı sıra kitaplarda kullanılan dil, imla ve noktalamanın uygunluğu, incelenen kitap içeriklerinin Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından belirlenen programla örtüşme durumu, konuların değer öğretme yaklaşımlarını etkili kılacak şekilde

işlenmişliği, konuların ele alınışında izlenen yöntemin öğretim sürecindeki tutarlılığı, konunun işlenmesinde öğretim ilkelerinin etkili kullanımı, kitaplarda yer verilen ayet ve hadis açıklamalarının konuya uygunluğu, ayet ve hadislerin anlaşılmasını kolaylaştıracak açıklamaların varlığı cevap aranan diğer sorular olmuştur.

4. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

4.1. Materyallerin Genel Özellikleri

4-6 yaş grubu Kur'an kurslarında yararlanılan materyallerin genel özellikleri ile ilgili değerlendirmelere aşağıdaki başlıklarda yer verilecektir.

4.2. Materyallerin İçeriği

4.2.1. 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Etkinlik Kitabı 1-2

4-6 Yaş Kur'an Kursu Etkinlikler Kitabı incelendiğinde iki öğrenme alanı karşımıza çıkmaktadır. Bunlar: Dini Bilgiler-1 ve Kur'an-ı Kerim-1'dir. Bu öğrenme alanlarından Dini Bilgiler kısmında dokuz ünite bulunmaktadır. Kur'an-ı Kerim kısmında ise iki ünite vardır. Öğrenme alanlarının nasıl ele alınacağı etkinlikler ile planlanmıştır. Bu etkinlikler tablo halinde EK'te sunulmuştur. Dini bilgiler kısmı iki bölümde sunulmuştur. Bu alanlar birinci dönem ve ikinci dönemde sunulacak alanlar olarak düşünülebilir.

Dini Bilgiler-1 kısmının içinde bulunan üniteler "Dua, Şükür ve Özür Dileme", "Sevgi ve Merhamet", "Saygı", "Sorumluluk", "Yardımlaşma", "Sabır", "İyilik", "Doğruluk ve Dürüstlük" ve "Adalet"tir (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2018, s. 13-21).

Dini Bilgiler-2 de ise "Allah'ı Seviyorum", "Peygamberimi Seviyorum", "Dinimi Seviyorum", "Kitabımı Seviyorum", "Kâinatı Seviyorum", "İnsanları Seviyorum", "Vatanımı Seviyorum" ve "Bayramlarımızı Seviyorum" ünitelerine yer verilmiştir (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2018, s. 22-29).

Kur'an-ı Kerim-1 bölümünün öğrenme alanları "Kur'an-ı Kerim'i Tanıma" ve "Kur'an Harflerini Tanıma ve Ezber" başlıklarıdır (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2018, s.

30-38). Bu bölümde harflerin tanıtılması, bir öğrenme alanıdır. Bu öğrenme alanları içerisinde Kur'an-ı Kerim'in özel bir kitap olduğunu fark etme, Kur'an-ı Kerim'e saygı ve sevgi duyulmasını içeren etkinliklerle birlikte besmele, kelime-i tevhit, kelime-i şahadet ve anlamları üzerinde durulmaktadır. Her öğrenme alanı içerisinde üç veya dört harfin öğretilmesi amaçlanmıştır. Harflerin öğretilmesinde yararlanılan yöntem ve teknikler ise soru cevap, drama, anlatım, eğitsel oyun, uygulamalı eğitim, ezberdir. Bu yöntemleri oyun, boyama, çizgileri birleştirme gibi etkinliklerle öğretmek planlanmıştır. Her öğrenme alanı içerisinde ezberlenmesi istenen sure ve dua bulunmaktadır. Bunlar: “Rabbi yesir (başarı duası)”, “Sübhanek”, “İhlâs”, “Kevser”, “Fatiha”, “Salâvat”, “Rabbena”, ezan esnasında söylenebilecek ifadeler ile birlikte “Aziz Allah”, “Kerim Allah”, “La ilahe illallah” ifadeleridir.

Kur'an Kursları Etkinlik Kitabı'nın Dini Bilgiler-1 bölümünde yer alan “Dua, Şükür ve Özür Dileme” kısmı, sekiz etkinlik ile en fazla etkinliğin sunulduğu bölüm olmuştur. En az etkinliğin sunulduğu bölüm ise bir etkinlik ile “Sabır” bölümüdür. Dini Bilgiler-2 kısmında ise en çok etkinlik “Allah'ı Seviyorum” bölümünde sunulmuştur. “Kâinatı Seviyorum” ve “Dinimi Seviyorum” bölümleri ise birer etkinlik ile en az çalışma sunulan bölümlerdir (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2020, s. 13-30).

4.2.1.1. Materyallerin Kazanım Boyutu

Çalışmamızda, Diyanet İşleri Başkanlığının hazırlamış olduğu 4-6 yaş grubu çocuklar için etkinlik kitapları, masal kitabı, okul öncesi değerler eğitim seti ve hikâye seti değerlendirilen ve incelenen materyalleri oluşturmaktadır. Bu materyaller dua, şükür, özür dileme, sevgi ve merhamet, saygı, sorumluluk, yardımlaşma, sabır, iyilik, doğruluk ve dürüstlük ve adalet değerlerinin çocuğa etkinliklerle aktarılmasına yöneliktir.

Bu materyallerin ilk kısmını çocukların kursa uyum sürecine yer veren kazanımlar oluşturmaktadır. Bu kazanımlar içerisinde, çocuğun grup içerisinde kendini tanıtip, arkadaşlarını ve personelleri tanınmasına yönelik etkinlikler yer almaktadır.

4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Etkinlik Kitabı'ndaki kazanımlar incelendiğinde, çocukların gelişim seviyesi ve öğrenme alanı özelliğine göre şekillendirildiği söylenebilir. Verilen kazanımlar, önem sıralamasına göre verilmeyip konu bütünlüğü göz önüne alınarak kavram, beceri ve değer çerçevesinde yazılmıştır. Kazanımlar, hedef davranışa yönelik oluşturulup genel ve açık ifadeler kullanılmıştır. Kazanımlar, programın temelinde yer alan öğrenen merkezli öğrenme yaklaşımı, çoklu zekâ kuramı ve yapılandırmacı yaklaşım ile uyum içinde olacak şekilde birtakım ifadelerin kullanıldığı görülmüştür. Kazanımlar, sadece bilişsel düzeyde kalmayıp karakter, ahlak ve değer eğitimi bağlamında istendik davranışlara ulaşılması hedeflenmiştir. Hedeflenen kazanımların, çocuklar tarafından ulaşıp ulaşılamadığını ölçmek için uygun ölçme ve değerlendirme yöntem ve tekniklerinden yararlanıldığı görülmüştür. Eğitim öğretim sürecinde hem çocuğun hem de öğreticinin kendisini değerlendirmesine yönelik kullanılan bu yöntem ve teknikler şunlardır: performans ödevleri, proje çalışmaları, kısa cevaplı sorular, açık uçlu sorular, posterler, görüşmelerdir (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2020, s. 6).

4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Etkinlik Kitabı kazanımları, 4-6 Yaş Grubu Öğretim Programı'nda belirtilmiştir. Bu kazanımların başında “**dua, şükür, özür dileme**” gelmektedir. Burada dua, şükür, özür dileme ile ilgili ifadelerin kullanılması gerektiği, Allah'a her zaman dua edilebileceğinin bilinmesi, kendisine yapılan iyilikler karşısında teşekkür etme, Allah'ın verdiği nimetlere şükretme gibi kazanımlarla beraber dua etmenin, özür dilemenin, şükretmenin, teşekkür etmenin olumlu sonuçlarının fark edebileceği kazanımlara rastlanmaktadır. Sonuç olarak bu etkinliklerle dua, şükür ve

özür dilemenin Allah'ın sevdiği bir davranış olduğu çocuklara kazandırılmaya çalışılmıştır.

“Dua, şükür, özür dileme ile ilgili kazanımlar aşağıda verilmiştir.

1. Dua ile ilgili ifadeleri kullanır.
2. Şükür ile ilgili ifadeleri kullanır.
3. Özür dileme ile ilgili ifadeleri kullanır.
4. Allah'a her zaman dua edebileceğini bilir.
5. Kendisine yapılan iyilikler için teşekkür eder.
6. Allah'ın verdiği nimetlere şükreder.
7. Hata yaptığında özür diler.
8. Dua etmenin olumlu sonuçlarını fark eder.
9. Teşekkür etmenin olumlu sonuçlarını fark eder.
10. Özür dilemenin olumlu sonuçlarını fark eder.
11. Dua, şükür ve özür dilemenin Allah'ın sevdiği davranışlar olduğunun farkına varır (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 43).”

Dua, şükür, özür dileme ünitesinde kullanılan materyaller, çeşitli renklerdeki kartonlar, mukavva, hikâye metni, şiir metni, makas, yapıştırıcı, ekmek dilimleri, buğday, iğne, makas, örgü ipleri ile sanat etkinlikleri ile kullanılmaktadır.

Yöntem ve teknik olarak ise soru-cevap tekniği, anlatım, uygulamalı eğitim, eğitsel oyun, örnek olay incelemesine yer verilmiştir. Etkinliklerin, kazanıma yönelik sorularla değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Etkinliklerdeki metinler, çocuğa yönelik olan kitapta değil, sadece öğretici kitabında yer almıştır. Bu metinlere yer verildiği durumlarda ise veli ile yapılması planlanan performans ödevleri olduğu belirtilmiştir.

“Sevgi ve merhamet ünitesinde bulunan kazanımlarda aşağıdaki ifadeler yer almaktadır.

1. Kendine dair olumlu düşünceleri ifade eder.

2. Ailesine karşı sevgisini gösterir.
3. Arkadaşlarına karşı sevgisini gösterir.
4. Çevresindeki varlıkları sever.
5. Çevresindeki varlıklara merhamet gösterir.
6. Allah’a olan sevgisini gösterir.
7. Peygambere olan sevgisini gösterir.
8. Sevgi ve merhamet davranışlarının olumlu sonuçlarını fark eder.
9. Sevgi ve merhamet göstermenin Allah’ın sevdiği davranışlardan olduğunun farkına varır.
10. Allah’ın tüm varlıkları sevip onlara merhamet ettiğinin farkına varır (Diyaret İşleri Başkanlığı, 2019, s. 71).”

Bu kazanımlara yönelik planlanan etkinliklerde kullanılan materyaller ise öğrenci kitabında yer alan etkinlik kâğıtları, şiir metni, karton, kâğıt, makas, yapıştırıcı, hikâye metni, okuma metni, hikâyeye yönelik resimli kâğıtlar, şarkı metni, tuvalet kâğıdı, kurabiye malzemeleri bulunmaktadır.

Kazanımlar çerçevesinde kullanılan yöntem ve teknikler anlatım, soru-cevap, ezber, drama, eğitsel oyun sanat etkinliği çerçevesinde planlanmıştır. Kullanılan materyaller ile hedeflenen kazanımlara ulaşma açısından etkinlikler bilişsel, bedensel ve sosyal gelişimleri destekleyecek niteliktedir. Zaman zaman çocukların gelişimi itibarıyla anlayamayacakları soyut konular materyaller yardımıyla somutlaştırılarak verilmiştir.

Sevgi ve merhamet değerlerinin işlendiği etkinliklerde, bu kazanımların birincil öğrenme kaynakları aile, ebeveynler ve öğretmenler olduğu görülür (Sapsağlam, 2016, s. 50-52). Sevgi ve merhamet temelli bir ortamda yetişen çocuklar diğer insanlarla ve canlılarla olan ilişki ve iletişimini bu duygu temeline inşa edecektir.

Konuşmalarda sevgi ve merhamet sözcüklerinin kullanımına rastlanılmıştır.

Sevgi değeri içeren masallar, hikâyeler ve okuma metinleri kullanılmıştır.

Sevgi ve merhamet değerlerine ilişkin şiir ezberi yaptırılması etkinliği de bulunmaktadır.

Hz. Muhammed'in hayatında da sevgi ve merhamet değerlerine ilişkin kıssalar sunulmuştur.

Sevgi teması içeren etkinlik sonu değerlendirme soruları sorularak, sevgi değerinin içselleştirmesi üzerine sohbet edilmesi amaçlanmıştır.

Öğreticilerin ocuklara karşı ilgili ve hoşgörölü davranmalarına yönelik drama etkinliğinden yararlanılmıştır.

Sevgi gösterimi içeren eğitici oyun etkinlikleri yapılmıştır.

Merhamet ve sevgi temelini içeren bitki ve canlı bakımına yönelik uygulamalara yer verilmiştir (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 79-118).

“Saygı değeri kazanımlarına bakacak olursak,

1. Saygı ile ilgili ifadeleri kullanır.
2. Ailesine karşı saygı gösterir.
3. Arkadaşlarına karşı saygı gösterir.
4. evresine karşı saygılı davranır.
5. Allah'a olan saygısını gösterir.
6. Peygambere olan saygısını gösterir.
7. Saygı davranışının olumlu sonuçlarını fark eder.
8. Saygılı olmanın Allah'ın sevdiği davranışlardan olduğunun farkına varır.
9. Peygamberimizin çevresindeki tüm varlıklara karşı saygılı olduğunu bilir.
10. Kur'an-ı Kerim'e saygı gösterir.
11. Ezan okunurken saygı gösterir.
12. Farklılıklara saygı gösterir (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 119).”

Bu kazanımlara bakacak olursak tüm davranışların özelden genele doğru verildiğini görmekteyiz.

Saygı değeri işlenirken ek etkinlik kâğıtları, kartonlar, makas, yapıştırıcı, seccade, takke, eşarp, tesbih, hikâye metni, şiir metni, okuma metni, namaz örtüsü, pusula, boyama kalemleri kullanılması planlanmıştır.

Yöntem ve teknik olarak anlatım, uygulamalı eğitim, soru-cevap yöntemi, drama, ezber metotları kullanılmıştır.

Bu yöntem ve teknikler ile cami maket yapımı, saygı değerlerini ezberleme etkinlikleri, maske yapımı, namaza saygı drama çalışması gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir. Saygı örnekleri hikâyeler ile verilmeye çalışılmıştır. Peygamberin hayatından örneklik sunan saygı ifadesi pekiştirilmeye çalışılmış, namaz kılma drama etkinliği ile materyallerin uygulaması gerçekleştirilmiştir (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 132-164).

Saygı değeri ile ilgili etkinliklere bakıldığında bu etkinliklerin çocukların kendilerine ve başkalarına ait haklara sahip olduğunu anlamasına yönelik etkinlikler olduğunu söyleyebiliriz. Tüm bu haklara saygılı tutumlar sergilemesine yönelik etkinlikler yer almaktadır.

Sorumluluk değeri kazanımlarında ise öz bakım sorumluluklarını yerine getirme ile alakalı kazanımlara rastlanılmaktadır. Bunun yanında ailesine karşı, arkadaşlarına karşı, sorumluluklarını yerine getirme ile alakalı kazanımların yanında, sınıftaki ve çevredeki sorumlulukları da yerine getirmeye istekli olmasına yönelik kazanımlar verilmiştir. Bunların sonucunda sorumluluk almaya istekli olma kazanımının da sağlanması çalışılmaktadır.

“Sorumluluk değeri ile ilgili bölümde kazanımlar aşağıda maddeler halinde sunulmuştur:

1. Öz bakım ile ilgili sorumluluklarını yerine getirir.

2. Ailesine karşı sorumluluklarını yerine getirir.
3. Arkadaşlarına karşı sorumluluklarını yerine getirir.
4. Sınıftaki sorumluluklarını yerine getirir.
5. Çevreye karşı sorumluluklarını yerine getirir.
6. Sorumluluk almaya istekli olur.
7. İnsanların farklı görev ve sorumlulukları olduğunu fark eder.
8. İnsanların sorumlu olduğu toplumsal davranışlara örnek verir.
9. İnsanların Allah’a karşı sorumlulukları olduğunu bilir.
10. Sorumlulukları yerine getirmenin olumlu sonuçlarını fark eder.
11. Sorumlulukları yerine getirmenin Allah’ın sevdiği davranışlardan olduğunun farkına varır (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 183).”

Bu kazanımları inceleyecek olursak, erken çocuklukta gayet önemli olan bu başlık çeşitli etkinliklerle ve temel materyallerle öğretilmeye çalışılmıştır. Kazanımlar, öğretim ilkelerinden yakından uzağa ilkesine göre oluşturulmuştur. Bu ilkenin yanında basitten karmaşığa ilkesinden de yararlanılmıştır.

Sorumluluk değeri işlenirken kullanılan materyaller şunlar olmuştur: etkinlik kâğıtları, çeşitli renklerde kartonlar, tahta çubuk, plastik şişe, gazete, poşet, bant, hikâye metni, şiir metni, çalar saat, gazete parçaları, yazı tahtası, kalem, eski bir defter, veda hutbesi metni.

Sorumluluk değerinin işlendiği başlıkta kullanılan yöntem ve teknikler anlatım, soru cevap, drama, ezber, eğitsel oyundan meydana gelmiştir.

“Yardımlaşma değeri ile ilgili verilen kazanımlar aşağıdaki gibidir:

1. Yardım gerektiren durumların farkına varır.
2. İhtiyacı olduğunda yardım ister.
3. Aile bireylerine yardım eder.
4. Arkadaşlarına yardım eder.

5. Yardım edilmesi ve istenilmesi gereken durumları bilir.
6. Yardımlaşmanın Allah'ın sevdiği davranışlardan olduğunun farkına varır.
7. Peygamberimizin yardımsever bir insan olduğunu bilir.
8. Yardımlaşmanın olumlu sonuçlarını fark eder.
9. Yardımlaşma ve paylaşmaya istekli olur (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 235).”

Bu kazanımların verildiği bölümde etkinliklerde yararlanılan materyaller, hikâye metni, okuma metni, drama da kullanılmak üzere sandalye, kâğıt, boyama kalemleri, tahta çubuklar, plastik kasık, koli bandı, haşlanmış mısır ve ek etkinlik kâğıtlarıdır.

Bu değerin bulunduğu bölümde yararlanılan yöntem ve teknikler ise drama, soru-cevap, anlatım, dramatizasyon (kukla oyunu) olmuştur.

Yardımlaşma, ihtiyacı olan bireye karşılık beklemeden, gönüllü olarak manevi ve maddi destekte bulunma durumu, hayırseverlik demektir. Henüz yeteri kadar beceri düzeyi gelişmemiş çocuklar, ailesinden ve çevresindeki diğer kişilerden öz bakım becerileri, günlük işleri esnasında yardım almaktadırlar. Yardımlaşma değeri için verilen etkinlikler ile çocuklara kazandırılmak istenen tutumlar şu şekildedir:

Çocuğun kendisine önerilen yardımı kabul etme, sonrasında teşekkür etme davranışı kazandırılmaya yönelik etkinlikler, çevresine karşı daha duyarlı bireyler olmalarını sağlayıcı empati odaklı etkinlikler ve yardımlaşma değeri işlenirken insanların yardıma ihtiyaç duyduğu durumları ifade edip çözüm bulmaya yönelik etkinlikler yer almaktadır.

Yardımlaşma değeri, çevreyle etkileşim ile öğretilme yoluna gidilmiştir.

“**Sabır** değerinin işlendiği başlıktaki kazanımlar aşağıda verilmiştir:

1. İsteklerini ertelemesini bilir.
2. Gerektiğinde sırasını bilir.
3. Allah'ın sabırlı davranmayı sevdiğini bilir.

4. Peygamberimizin sabırlı bir insan olduğunu bilir.
5. Sabırlı olmanın olumlu sonuçlarını fark eder.
6. Sabırlı olmanın Allah'ın sevdiği davranışlardan olduğunun farkına varır.
7. Sabırlı olmayı gerektiren durumlara örnekler verir (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 261).”

Sabır değerinin kazanımlarının verildiği bu bölümde yararlanılan materyaller, boş koli, beyaz karton, çocuk sayısınca şeker ve kalın ip, hikâye metni, şiir metni, pamuk, küçük bir kâse, buğday, mercimek, fasulye, okuma metni, bidon, sofr a bezi, salatalık, lahana, domates, sarımsak, tuz, namaz örtüsü, takke, tesbih, mutfak önlüğü, balon, mendildir.

Bu değer anlatılırken yararlanılan yöntem ve teknikler ise eğitsel oyun, soru-cevap yöntemi, anlatım, drama, pandomim, örnek olay olarak tespit edilmiştir.

“İyilik değerinin kazanımları şu şekilde verilmiştir:

1. İyiliğin karşılık beklemeden yapılması gereken bir davranış olduğunu bilir.
2. İyilik olarak nitelendirilebilecek davranışların neler olabileceğini ayırt eder.
3. İyilik yapmanın olumlu sonuçlarını fark eder.
4. İyiliksever bir insanın özelliklerini bilir.
5. İyilik yapmaya istekli olur.
6. İyilik yapmanın Allah'ın sevdiği davranışlardan olduğunun farkına varır.
7. Peygamberimizin iyiliksever olduğunu bilir (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 287).”

İyilik değerinin yer aldığı bu bölümde yararlanılan materyaller karton, yastık, örtü, minder, tabak, bardak, kaşık, kavanoz, mısır, şiir metni, hikâye metni, süsleme sim, makas, renkli karton, kalem, kravat, şapka, örtüdür.

İyilik değerin yer aldığı etkinliklerde yararlanılan yöntem ve teknikler ise drama, soru-cevap, anlatım, eğitsel oyun, örnek olay ve anlatım şeklinde tespit edilmiştir.

“Doğruluk ve Dürüstlük değerlerinin kazanımları aşağıda maddeler halinde sunulmuştur:

1. Dürüst bir insanın özelliklerini bilir.
2. Ailesine her zaman dürüst davranır.
3. Arkadaşlarına her zaman doğruyu söyler.
4. Dürüst olan ve olmayan davranışları ayırt eder.
5. Çevresine karşı her zaman dürüst olur.
6. Dürüst olmanın Allah’ın sevdiği davranışlardan olduğunun farkına varır.
7. Peygamberimizin doğru ve güvenilir bir insan olduğunu bilir.
8. Müslüman’ın güvenilir insan olduğunu bilir.
9. Doğru ve dürüst olmanın olumlu sonuçlarını fark eder (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 317).”

Doğruluk-dürüstlük değerinin etkinliklerinin bulunduğu bu bölümde kullanılan materyaller şiir metni, okuma metni, hikâye metni, küçük bir kutu, şiir metni, zarf, bebek ve hayvan resimleri içerikli kartpostallar, çocuklara verilecek olan küçük hediyeler, müzik, beyaz tebeşir, kalın beyaz iptir.

Bu değerin yer aldığı etkinliklerde yararlanılan yöntem ve teknikler ise anlatım, soru-cevap, eğitsel oyun, drama, örnek olay incelemesidir.

“Adalet değerinin yer aldığı bu bölümde kazanımlar aşağıda verildiği şekildedir:

1. Kendisinin ve başkalarının haklarını korur.
2. Adil olan ve olmayan davranışları ayırt eder.
3. Çevresine karşı adil davranır.
4. Adil olmanın Allah’ın sevdiği davranışlardan biri olduğunun farkına varır.

5. Allah'ın adil olduğunu bilir.
6. Peygamberimizin herkese adil davrandığını bilir.
7. Adil davranışların olumlu sonuçlarını fark eder.
8. Karşılaştığı problemlere adil çözümler üretir (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 339).”

Adalet değerinin yer aldığı bölümde yararlanılan materyaller resim kartonu, çeşitli canlı resimleri, renkli karton, şekerlik, çikolata, şekerler, okuma metni, hikâye metni, bir kutu hurma, örme eldiven, ip, taş, örtü, Kâbe maketi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Adalet değerinde yararlanılan yöntem ve teknikler de drama, soru-cevap, eğitsel oyun, örnek olay incelemesi ve düz anlatımdır.

Dini Bilgiler-2 kısmında Diyanet İşleri Başkanlığı Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğünün hazırlamış olduğu Kur'an Kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş Grubu) çerçevesinde incelenen kazanımlar şu şekildedir (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2018).

Allah'ı Seviyorum bölümünün kazanımlarında açık bir şekilde çocukların Allah'ı tanıyıp sevmelerine yönelik etkinliklerden yararlanılmıştır. Allah'ın insanlara sunduğu güzellikler ve tüm bu yaratılanların özel olduğu vurgulanmıştır. Bu bölümdeki kazanımların, Dini Bilgiler-1 kısmında yer alan sevgi, merhamet ve şükür değerleriyle ilişkilendirildiği söylenebilir (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2018, s. 22).

Peygamberimi Seviyorum kısmında ise çocuklara Hz. Muhammed'i tanıtmaya yönelik etkinliklerle birlikte Hz. Muhammed'in doğumu, ailesi ve çocukluğu hakkında bilgi sunulmaktadır. Bununla birlikte Hz. Muhammed'in çocuk sevgisi vurgulanmaktadır. Bölümde peygamber, salâvat, selamlaşma gibi kavram ve değerleri konu alan etkinlikler yer almaktadır. Peygamberin söz, fiil ve davranışları çocuklara rol-model olarak kazanımlarda sunulmuştur. Bu bölümdeki etkinliklerin sevgi ve saygı değerleri ile ilişkilendirildiği söylenebilir (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 23).

Kitabımı Seviyorum bölümündeki kazanımlar incelendiğinde çocukların Kur'an-ı Kerim'i tanımasına ve onunla olumlu bir ilişki gerçekleştirmesine yönelik etkinliklerin yer aldığı görülmektedir. Bölümde Kur'an-ı Kerim'e saygı gösterilmesi gereken durumlar ele alınmış, bunun yanında çocukların Kur'an-ı Kerim öğrenmeye ve okumaya yönelik teşvik edildiği görülmüştür. Bu üitedeki kazanımlar saygı değeri ile birlikte değerlendirilebilir (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2018, s. 24).

İnsanları Seviyorum ünitesindeki kazanımlarda bireyin aileye, arkadaşına ve toplumda işlevi bulunan insanlara duyduğu ihtiyaç vurgulanmıştır. Bu nedenle insanların birbirleriyle yardımlaşmasının ne kadar önemli olduğu ifade edilmiş ve yardımlaşma değeri ön plana çıkarılmıştır. Bölümde ayrıca insanların birlikte yaşamaları dolayısıyla birtakım kurallara ihtiyaç duyulduğundan ve bu kazanımlar üzerinden görgü kurallarından bahsedilmiştir (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2018, s. 25).

Kâinatı Seviyorum bölümünün kazanımlarında, Allah'ın kâinatı bir düzen içinde yarattığına dikkat çekilmektedir. Çocuklara doğa ve çevre bilinci kazandırma adına sınıf içi ve sınıf dışı etkinlikler planlanmıştır. Bu etkinlikler içerisinde tasarruflu olmak, israftan kaçınmak kavramları üzerinde durularak sorumluluk değeri ile irdelenmiştir (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2018, s. 26).

Dinimi Seviyorum kısmının kazanımları incelendiğinde ise dinimizin İslam olduğu ve İslam dininin özelliklerini tanıtmaya yönelik etkinlikler sunulduğu görülmektedir. Çocuğa görelilik ilkesi temele alınarak namaz, oruç, hac, zekât ve kelime-i şهادet yani İslam'ın şartları ayrıntıya girilmeden açıklanmıştır. Namaz ibadetinin uygulanmasına yönelik etkinlikler, ibadet etmenin katkıları sunularak verilmiştir (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2018, s. 27).

Dini Mekânlarımızı Seviyorum bölümünde çocuklara Kâbe, Mescid-i Nebevi, Mescid-i Aksa tanıtılırken görsel materyallerden yararlanıldığı görülmektedir. bu bölümde camilerin insan hayatındaki önemine dikkat çekilerek minare, mihrap, minber

gibi bölümler tanıtılır. Ayrıca dini mekânlarda bulunmanın olumlu etkilerinden bahsedilirken, çocuğun ezanın önemini fark etmesi de kazandırılmaya çalışılmıştır (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2018, s. 28).

Vatanımı Seviyorum kısmının kazanımlarında vatan sevgisi ve bayrak sevgisi ile vatanı ve bayrağı korumak, sevmek üzerinde durulmuştur. Ülkemizin tarihi ve doğal güzelliklerini tanıyarak, önemli tarihi günler ve tanınmış kişiler ile alakalı etkinliklerle kazanımlara ulaşmak hedeflenmiştir (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2018, s. 28).

Bayramlarımızı Seviyorum kısmının kazanımları incelendiğinde ise çocukların sevgi temelinde bayramlarını tanımlarına katkı sağlayıcı etkinliklerle birlikte dini ve millî bayramların önemine ilişkin etkinliklerin sunulduğu görülmüştür. Mübarek gün ve gecelerde kültürümüzde yer alan bayram geleneklerinin tanıtımı birlik, beraberlik, yardımlaşma değerleriyle birlikte sunulmuştur (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2018, s. 29).

4.2.1.2. Materyallerin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi

Bu bölümde çalışmanın diğer bir örneklemini oluşturan 4-6 yaş grubu çocuklar için hazırlanan materyallerin bazı özellikler çerçevesinde incelenmesi ve değerlendirilmesi yer alacaktır.

4.3. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınlarına Ait İncelenen Kitaplarda Yer Alan Karakterlerin Analizi

Bu bölümde incelenen materyallerdeki başlıca karakterler ele alınacaktır. Bu karakterler incelenirken çocuk kitaplarında karakter analizi üzerine yapılan çalışmalardan yararlanılmıştır (Aslan, 2009).

Pekmez: Siyah saçlı, gülümseme imajıyla dikkat çeken bir kız çocuktur. Uzun, yeşil çiçekli elbisesinde büyük puntolu ‘P’ harfi yazmaktadır. Pekmez karakteri setlerin içeriğinde çoğunlukla arkası dönük bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Karakterin

konuşturulması sade ve basit bir dille ve sohbet balonları ile verilmiştir (şuşoğlu, Atasaven, & Bahęeci, 2016, s. 4).

Tahin: Sarı saçlı, açık tenli, ęizgi erkek ęocuktur. Üzerinde sarı tişört, siyah pantolonu vardır. Tişörtünün üzerinde kırmızı renkli, büyük puntolu ‘T’ harfi bulunmaktadır. Tahin karakteri de Pekmez karakteri gibi sanat etkinliklerinde elinde fıręa ve palet ile fen etkinliklerinde astronot kıyafetleriyle karşımıza ęıkmaktadır. Bunun yanında okul kıyafetleriyle, mini bisikletlerle görsellerini görmekteyiz (şuşoğlu, Atasaven, & Bahęeci, 2016, s. 4).

Tahin ile Pekmez karakterleri anlayan, öğrenen, ılımlı, sevgi-saygı dolu, adap kurallarına göre yetiştirilmeye ęalıřan, sorumluluk bilinci ile yetişmiş ęocuklar olarak sunulmaktadır. Etkinlikler sunulurken problem cümlesi, Tahin ile Pekmez üzerinden verilir. Verilen problem ęözölür ve mutlu bir ortam sağlanır. Tahin ile Pekmez karakterlerine ait mutlu anılar ve mutlu bir ortam sunulur.

Tahin ile Pekmez kardeştirler. Değerlerden şükür değerı ağırlıklı olarak hastalıktan sağlığa kavuşurken işlenmiştir. Bunun yanında sevgi teması, doğaya karşı duyulan merak teması işlenerek ęevre bilinci geliştirmeye yönelik etkinlikler yer almaktadır. Karakterler merakla doğada keşif yaparlar. Temel düzeyde bir tefekkür örneği göstermektedirler. Bunların yanında öz-farkındalığı geliştirici etkinlikler de yer almaktadır. Karakterlerin katıldığı etkinliklerde arkadaşlık ve dostluk teması belirgin bir şekilde kendini göstermektedir. Karakterler aileyle, öğreticileriyle katılım sağladıkları etkinlerde, saygılı olmayı pekiştirici etkinlikler yapmaktadırlar.

Bu sette Tahin ile Pekmez ana karakterlerdir. Bunların yanında yardımcı karakterler de bulunmaktadır. Bu karakterler şunlardır:

Nohut-Leblebi: Tahin ile Pekmez karakterlerinin sınıf arkadaşlarıdır. Derse katılım sağlarlar. Beyin fırtınası, sorgulama ile derste bu yöntem ve tekniklerin örneklerini gösterirler (şuşoğlu, Atasaven, & Bahęeci, 2016, s. 5).

Tarçın: Bu karakter, peygamberi örnek alınacak şahıs olarak göstererek çocuklara misyon yüklemektedir. Görsellerde Hz. Muhammed gül resmi ile gösterilmiştir (Şuşoğlu, Atasaven, & Bahçeci, 2016, s. 31).

Üzüm: Bu karakter, gözlüklü bir erkek çocuk olan üzüm, kediye kötü davranan çocuklara kızmış olarak karşımıza çıkmaktadır (Şuşoğlu, Atasaven, & Bahçeci, 2016, s. 37).

Badem: Yurtdışında yaşayan bir çocuktur. Gayet meraklıdır. Cami ve adabı bu karakter üzerinden işlenmektedir (Şuşoğlu, Atasaven, & Bahçeci, 2016, s. 39).

Bal Teyze: Tahin ile Pekmez'in komşularıdır. Çocuklar bu teyzeye yardıma koşarlar. Bu karakter üzerinden yardımlaşma ve dayanışma değerinin aktarımı sağlanmaktadır (Şuşoğlu, Atasaven, & Bahçeci, 2016, s. 67).

Deniz: Bu karakter görsellerde köye ninesinin dedesinin yanına gider. Böylelikle bu karakter üzerinden büyüklere sevgi, saygı değerleri işlenmektedir (Şuşoğlu, Atasaven, & Bahçeci, 2016, s. 60).

Zarif Çocuklar: Bu karakterlerle adabı muaşeret ve nezaket kuralları verilmektedir (Şuşoğlu, Atasaven, & Bahçeci, 2016, s. 82).

Susam: Dürüstlük sınavından başarı ile geçen çocuktur. Tahin ile Pekmez'in uyumadan önce dinledikleri öyküde geçer. Bu öyküde, doğruluk, dürüstlük değeri işlenmektedir. Susam, doğru söyler ve hikâyenin sonunda kazanır (Şuşoğlu, Atasaven, & Bahçeci, 2016, s. 17).

Bilgin Baykuş: Ormanın en yaşlı üyesidir. Tatlı bir ses tonu olduğu ifade edilmiştir. Daha çok öğüt verir bir şekilde aktarım yapmıştır (Şuşoğlu, Atasaven, & Bahçeci, 2016, s. 63).

Yukarıda verilen yardımcı karakterlere ek olarak, Lokum, Ceviz, Fındık ve Çekirdek de vardır. Ancak bu karakterler daha çok sanatsal etkinliklerin kes-yapıştır

gibi motor becerileri destekleyici etkinliklerinde sadece isim olarak yer almıştır (Şuşoğlu, Atasaven, & Bahçeci, 2016).

İncelenen diğer bir set olan “Okul Öncesi Dini Eğitim Seti”nin karakterleri aşağıda sunulmuştur:

Ali: Okul Öncesi Dini Eğitim setinde yer alır. Kıvırcık saçlı, gözlüklü bir erkek çocuktur. Saf, öğrenmeye açık, meraklı çeşitleri değerleri kişiliğinde görebileceğimiz bir yapıya sahiptir (Karaca & Yıldırım, 2016, s. 3).

Ayşe: En büyük kardeşir. Ali ile ileride yer verilecek olan Amine’nin ablalarıdır. Okulda öğrendiği bilgileri kardeşlerine telkin ederek, duyduğu gibi anlatmaktadır. Ancak yeni konulara karşı gayet sorgulayıcı bir tutum içerisinde (Karaca & Yıldırım, 2016, s. 5).

Âmine: En küçük kardeşir. Kıvırcık, kızıl saçlı kız çocuğudur. Kardeşleriyle yeni bilgiler keşfetmekten hoşlanmaktadır. Sabırsız, meraklı ve eğlencelidir (Karaca & Yıldırım, 2016, s. 4).

Ayşe, Âmine ve Ali gayet meraklı üç kardeşirler. Kitap okumayı, aile içerisinde rutin hale getirmişleridir. Güven ailesi, bu anlamda peygamberimizin hayatını ve arkadaşlarının hayatlarını yaşamlarının içine dâhil eden bir ailedir. Güzel ahlakı ve toplum içerisinde yer bulan değerleri çocuklara sunmak için oluşturulmuş bir settir.

Güven ailesinin fertleri dışında bahsedilen ve diyaloglara katılan diğer karakterler ise şunlardır:

Meryem: Güven ailesi çocuklarının kuzenleridir. Dünyaya yeni gelen bir diğer kuzenleri Enes’in ablalarıdır. Bilgili, atılgandır. Başarı temasıyla daha çok ön plana çıkmaktadır (Karaca & Yıldırım, 2016, s. 5).

Gülcihan Nine: Çocukların ninesidir. Çocukları etrafına toplayarak onlara bilgi aktarımı yapar. Bu karakter üzerinden büyüklere sevgi, saygı değerleri işlenmektedir (Karaca A. K., 2016, s. 3).

4.4. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayını Kitaplarda Yer Alan Değerlerin Analizi

Çalışma kapsamında iki set, bir masal ve bir hikâye kitabı ele alınmıştır. Bu eğitim materyallerinin değerlerinin incelenmesi tablolarla desteklenerek aşağıda sunulmuştur.

4.4.1. Masal Kitabım

Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yayımlanan bu kitapta, her bir masalda işlenen değerler bir tablo oluşturularak sunulmaya çalışılmıştır. Bu tablo EK’de sunulmuştur. “Masal Kitabım” adlı kitapta toplam seksen tane masal bulunmaktadır. İlgili tabloda her bir masalın karşısına açık bir şekilde işlenen değere yer verilmiştir. Bu masalarda “dostluk ve arkadaşlık” değeri ile ilgili dokuz masal bulunmaktadır. “Sorumluluk” değeri ile ilgili sekiz masala yer verilmiştir. “Yardımlaşma” değeri ile ilgili on dokuz masal, “doğruluk ve dürüstlük” ile ilgili beş masal “sevgi ve saygı” değeri ile alakalı on altı masal, “çalışkanlık ve başarı” değerleri ile ilgili beş masal, ”sabır” değeri ile iki masal, “özgüven-özdenetim” ile ilgili üç masal “adalet” değeriyle ilgili bir masal bulunmaktadır. “Güven”, “bencillik”, “merak”, “korku”, “kendini beğenmişlik”, “kibir”, “açgözlülük”, “şükür”, “özgürlük” kavramlarının işlenmesine yönelik birer masala yer verildiği görülmektedir. “Masal Kitabım” adlı eserde en çok yer verilen değer “yardımlaşma” değeri, en az yer verilen değer “adalet” değeridir (Gökdoğan, 2017).

Bu kitapta, masallardaki öğüt ve telkin yöntemleriyle en çok yer verilen değer öğretme yaklaşımı telkin yaklaşımıdır (Köylü, 2019, s. 47). Bu masalarda değer doğrudan verilir çocuğa empoze etme yolunun seçildiği söylenebilir (Gökdoğan, 2017).

“Masal Kitabım” İncelemede Kullanılan Ölçütler

Dil ve Anlatım

Çocuk kitaplarını yetişkin kitaplarından ayıran en temel noktalardan biri de dil ve anlatımdır. Materyal, dış yapı özellikleri bakımından kusursuz olsa bile dil ve anlatımı çocuğun seviyesine uygun değilse nitelikli kabul edilmeyecektir (Oğuzkan, 2001, s. 61).

4-6 yaş dönemi çocuk dili öğrenmeye devam etmektedir. Çocuğun bildiği kelimeler sınırlıdır. Çocuğun seviyesinin üzerinde mecazlı ifadeler içeren cümleler vermekten kaçınılmalıdır (Kasten, 2017, s. 20). Masal Kitabım’da mecazlı ifadelere, deyimlere ve atasözlerine rastlanmıştır:

“Derken Funi önde, kedi arkada amansız bir takip başlamış (Gökdoğan, 2017, s. 7).”

“Kendini beğenmiş, açgözlü bir sivrisinek yaşarmış (Gökdoğan, 2017, s. 11).”

“Tez elden ağaçkakana haber salınmış (Gökdoğan, 2017, s. 31).”

“Hırsızlara göz açtırmıyorum (Gökdoğan, 2017, s. 341).”

“İsabetli bir karar değil mi?”

“Adeta kendinden geçmiş. Duyduklarıyla Mırmır’ın gözleri fal taşı gibi açılmış. Buralara geldiğine bin pişman olmuş (Gökdoğan, 2017, s. 345).”

“Meğer işin püf noktasını bilmiyormuş (Gökdoğan, 2017, s. 273).”

Çocuk kitaplarında çok fazla olmamak üzere atasözleri yer verilebilir. Fakat bu ifadelerin anlamları metin içerisinde çocuğa sezdirilmelidir. İkilemeler, erken çocukluk dönemindeki çocukların dikkatlerini canlı tutar (Yılmaz, 2016, s. 71). Bu kitapta ikilemelere yer verilmiştir.

Bu dönemde çocuklarının dikkat süreleri çok kısa olduğu için uzun cümleler tercih edilmemelidir. Cümleler basit, anlaşılır, belirsizlikten uzak, anlaşılır olmalıdır (Güleç,

2020, s. 25). Zaman zaman bu kitapta devrik ve uzun cümlelere rastlanmıştır. Masal Kitabım’da anlatım uzun cümlelerle verilmiştir.

Bilimsel İçerik

Masallar yapı itibariyle bilimsel içerik açısından değerlendirilmeye uygun değildir. Bu yüzden “Masal Kitabım” bilimsel içerik açısından değerlendirilememiştir (Gökduman, 2017).

Fiziksel Yapı, Görsel Düzen ve Tasarım

Fiziksel yapı, çocuk kitabının dış yapısıyla ilgili durumudur. Görsel düzen ise kitabın resimleme, sayfa düzenleme ve kapak ile ilgili durumudur. İlk aşamada kitaba yönelik ilgi ve tutumun oluşmasında dış yapı özellikleri önemlidir. Çocuğun kitapla bağ kurmasında bazı unsurlar önemlidir. Bu unsurları resim, boyut, cilt, harf, punto, kapak, kâğıt ve sayfa düzeni şeklinde sıralayabiliriz (Yılmaz, 2016, s. 62-72).

Masal Kitabım’da resimler, içeriklerin ana kahramanlarının resmedilmesi ile oluşturulmuştur. Resimlerde alışılmışın dışına çıkılmamıştır. Yani geleneksel nesneler bilinen halleriyle sunulmuştur. Resimlerde zaman zaman zıt renklerden yararlanılsa da çoğunlukla soft renkler hâkimdir. Bu kitapta metin ile resmin uyumlu olduğu söylenebilir. Örneğin “Pamuk ile Kömür” masalındaki ana karakter olan iki kedi siyah ve beyaz renklerde resmedilmiştir (Gökduman, 2017, s. 185).

Çocuğun 4-6 yaş dönemde temel okuryazarlığı bulunmamaktadır. Bu nedenle çocuğun dinlediği ile gördüğünü eşleştirmesi anlama eylemini kolaylaştıracaktır. Ancak bu kitapta resimlemenin yetersiz olduğu görülmüştür. Çünkü yazı-resim uyumu ile birlikte resimlerin tek başına bir hikâyeyi anlatmasına çocuk kitaplarında dikkat edilmelidir (Yılmaz, 2016, s. 62).

Çocuk kitaplarındaki resimlerde, içerikte cinsiyete ilişkin bir kısım rollerin tanıtılmasını uygun bulunmamıştır (Yavuzer, 2013, s. 12). Ancak bu kitaptaki masallarda anne evi temizleyip, çocuklara bakmaktan baba ise evin geçimini sağlamaktan sorumludur.

Masal Kitabım'da hayvan karakterlerin sevimli bir şekilde resmedildiği görülür. Masallarda karakter olarak kullanılan aslan, fare, kurt gibi hayvanların vahşiliğinin ön plana çıkarılarak resmedilmesi sonraki yıllarda çocuğun bu hayvanlara karşı olumlu tutum beslemesini zorlaştırmaktadır.

Bu kitapta renklerin teması ile konunun genel olarak bağlantılı olduğu söylenebilir. Örneğin masal yaz mevsiminde geçiyorsa sarı tonlu renkler daha ağırlıklı kullanılmıştır. Çocuk kitaplarının parlak ve renkli olmasına dikkat edilmelidir. Ancak “Masal Kitabım”ın resimlerinde yumuşak renkler kullanılmıştır.

Boyut açısından 4-6 yaş dönemi çocukları için belirli bir standart boyuttan bahsetmek mümkün değildir. Boyut “çocuğa görelik” ilkesine göre oluşturulmalıdır. Çocuk, kitabı tek başına kaldırabilmeli ve sayfalarını tek başına çevirebilmelidir. Kitap çocuğun kucağına sığabilmelidir (Yalçın & Aytaş, 2018, s. 68). Masal Kitabım kare şekilde hazırlanmıştır. 408 sayfadan oluşan bu kitap oldukça kalın ve ağırdır. Kitabın boyutunda çocuğa görelik ilkesi göz önünde bulundurulmamıştır (Gökdoğan, 2017).

Cilt açısından bakıldığında ise ciltlemede uygun olarak kabul edilen “iplik dikiş” yönteminin tercih edildiği görülür. Ancak kitap gayet kalın olduğundan çocukların çekiştirmesi, buruşturması esnasında dağılabilir.

“Masal Kitabım” kapak ve kâğıt açısından değerlendirildiğinde kapak tasarımı için şunlar söylenebilir: Erken çocukluk döneminde bulunan çocukların kitapla bağ kurma yolları çok azdır. Bu nedenle çocuk kitabın kapağına bakarak kitap hakkında olumlu ya da olumsuz tutum oluşturabilir (Güleç, 2020, s. 69). “Masal Kitabım” sert bir kapağa açık yeşil zeminde, lacivert renkte “Masal Kitabım” yazısıyla sunulmuştur.

Yazı, daha açık sarı tonda bir zemin üzerine yazılmıştır. Başlığın etrafında masalların içeriklerinde fare, horoz, keçi, korkuluk, aslan, köpek ve arı yer almaktadır. Başlık içerikle uyumludur. Kapak üzerinde yazar ve çizer bilgisine yer verilmiştir. İç kapakta basım yeri, yayınevi, matbaa ve iletişim bilgileri yer almaktadır.

Kitabın sayfaları kalındır ancak mat kuşe kâğıt kullanılmamıştır. Bu da sayfaların zamanla kırışabilmesine ve deforme olmasına sebebiyet verebilir. Kapak özelliklerinin yanında iç sayfalarda da dayanıklılık özellerine dikkat edilmelidir (Oğuzkan, 2001, s. 61).

Erken çocukluk dönem çocukları için tasarlanan kitaplardaki punto 24 ila 36 arasında olmalıdır (Sever, 2003, s. 42). Masal Kitabım'da puntonun 14 ila 16 arasında değiştiği görülmektedir. Ayrıca yazılar oldukça yoğun şekilde kullanılmıştır. Bu dönemde resimler yazılardan daha fazla yer kaplamalıdır (Yılmaz, 2016, s. 71).

“Masal Kitabım” Değerler Yönünden İncelenmesi

Dostluk ve arkadaşlık değerleri, her daim birbirlerinin yanında olan, birbirlerinin zor zamanlarında destek veren ilişkilerle vurgulanmıştır. Bu değer, bazen bir ağaç bazen bir korkuluğun bile arkadaşına ihtiyaç duyabileceği düşüncesi etrafında işlenmiştir. Bu masalarda gerçek arkadaşlığın nasıl olması gerektiği ile ilgili öğüt cümlelerine rastlanılmıştır. “Dostluk ve arkadaşlık” değerleri ile ilgili örnekler şu şekildedir:

“Gül ile Bülbül” masasında Gül ile Bülbül’ün arkadaşlığı işlenir. Masalda bu değerler şu ifadelerle geçmektedir:

“-Gerçek dostlar, birbirlerini her zaman anlayıp dinleyendir (Gökdoğan, 2017, s. 253).”

“Meşe Ağacının Yaşama Sevinci” adlı masalda meşe ağacı mutsuzluğunu dile getirmiştir. Bunu gören rüzgâr, meşe ağacına neden mutsuz olduğunu sormuş. Meşe ağacı:

“Kendimi bildim bileli burada dikilip duruyorum. Hiçbir can yoldaşım yok. Galiba ben çok yalnızım.” Rüzgâr meşe ağacına hak vermiş. Meşe ağacına:

“-Ben vuuvuu eserek dünyayı dolaşırım. Herkesle arkadaş olurum. Sana da arkadaş bulmamı ister misin, demiş.” Meşe ağacı bu duruma çok sevinmiş. Derken yuva kurmak için güvenli bir yer arayan sincap ailesine rastlamış. Böylece meşe ağacı ve sincap ailesi dost olmuşlar. Masal şu ifadelerle sonlanmıştır:

“İşte o gün meşe ağacının yalnızlığı bir tüy gibi uçuvermiş. O artık dallarına yuva yapan yeni dostlarıyla çok mutlu. Rüzgâra teşekkür etmeyi de unutmadı (Gökdoğan, 2017, s. 303).”

“Tilki ile Leylek” masasında:

“Gerçek dost kendinden önce karşısındakini düşünür.”

“Köpek ile Korkuluk” masasında Korkuluk:

“-Karga kardeş benimle arkadaş olur musun?”

“Öyleyse bizde ikimiz arkadaş olalım köpek kardeş, demiş.

O günden sonra korkuluk ve köpek arkadaş olmuşlar (Gökdoğan, 2017, s. 49).”

“Gökkuşağının Mutluluğu” adlı masalda:

“Gökkuşağında buluşan renkler neşeyle birbirine sarılmış. O günden sonra dostluk ve kardeşlik denince gökkuşağı gelmiş akla (Gökdoğan, 2017, s. 123).”

“Karınca ile Güvercin” masasında güvercinin karıncaya yardım etmesi üzerine:

“Güvercin ve karınca o günden sonra dost olmuşlar. Hemen her gün bir araya gelip hoşça vakit geçirmişler.” Karınca da güvercini avcıdan kurtarması üzerine:

“Böylece karınca ve güvercinin dostluğu daha da güçlenmiş. Dost birbirinin en zor anında yardıma gidendir (Gökdoğan, 2017, s. 79).”

“Tavus Kuşu’nun Yalnızlığı” adlı masalda güzelliği dillere destan bir tavus kuşu varmış. Bu tavus kuşu kendi güzelliğiyle o kadar meşgul olmuş ki arkadaşlarıyla hiç görüşemez olmuş.”

“Tavus kuşu sonunda sudaki güzelliğini seyretmekten bıkmış. Arkadaşlarıyla geçirdiği günleri özlemeye başlamış. Ama etrafına baktığında tek bir arkadaşının bile kalmadığını görmüş.”

“Yalnızlık herkes için zordur. Tavus kuşları içinde! O şimdi yeniden arkadaşlarını kazanmanın yollarını arıyor. Çünkü dostluk önemlidir! Güzellikten bile (Gökdoğan, 2017, s. 127)...”

“Kurbik’in Üzüntüsü” masasında Kurbik, çok çirkin olduğunu düşünerek herkesten uzak durmuş. Hatta bu yüzden “Benim gibi biriyle kimse arkadaş olmak istemez, diye düşünürmüş.” “Sonrasında göldeki nilüferle arkadaş olan Kurbik’in o günden sonra bütün üzüntüsü geçmiş. Çirkinim diye boşuna üzüldüğünü anlamış. Dostlarının kıymetini bilmiş. Yeni yeni dostlar edinmek içinde çaba göstermiş (Gökdoğan, 2017, s. 131).”

“Kral ile Kartal” adlı masalda kralı zehirli su içmekten koruyan kartal ile kralın dostluğu anlatılır.

“-Benim sevgili dostum, demek beni uyarmak istedin. Başımı acıttığın için sana kızmıştım ama meğer benim iyiliğim içinmiş, demiş. O günden sonra kral, dostlarının uyarılarını hep dikkate almış. Sözleri ve davranışları canını acıtsa bile (Gökdoğan, 2017, s. 167)...”

“Nunu Oğlan” masalında:

“Padişah Nunu Oğlanı kızını güldürdüğü için bir kese altınla ödüllendirmiş. O günden sonra Nunu Oğlan ve padişahın kızı çok iyi arkadaş olmuşlar (Gökdoğan, 2017, s. 395).”

“Bambul’un Arkadaşı” masalında, Bambul’un sahibi tembelliğinden dolayı bu eşeğı satmak ister. Bir alıcı çıkar. Fakat o da çiftliğe götürüp eşeğın huyunu suyunu öğrenmek ister. Sonra bu adam eşeğı almaktan vazgeçtiğini söyler. Sahibine gerekçe olarak ise:

“-Çünkü bu eşek, çiftliğe varır varmaz hemen en tembel eşeğın yanına gitti. Gün boyu onunla otlayıp sonra da uyudu. Kendine en tembel ve obur eşeğı arkadaş edinen eşek de tembeldir. Ondan bana fayda gelmez.” diyerek arkadaş seçiminin önemine değinilmiştir (Gökdoğan, 2017, s. 297).

İyilik değeri, iyi insan olma modeli üzerinden işlenmiştir. İyi insan, padişah tarafından ödüllendirilmiştir.

“Güzel İnsan” adlı masalda padişah yaptırdığı köprünün açılış günü için şu şekilde bir duyuru yaptırmış:

“-Gidin halkıma söyleyin, bugün köprüden geçen en güzel insana büyük bir hediye vereceğim.” Haberi alan herkes en güzel kıyafetlerini giyinerek yollara dökülmüş. Köprünün tam ortasına gelenin yüzü asılıyormuş. Köprünün tam ortasında büyük bir çöp yığını varmış. Bu çöp yığını yalnızca tek bir yoksul ihtiyar temizlemeyi düşünmüş. Derken bir kese altın bulmuş.

Padişah:

“-Köprüye çöpleri de altınları da koyduran benim, demiş. Demek çöpten rahatsız olarak köprüyü temizleyen de sensin. Bir insanın kendinden başkalarını düşünmesi çok güzel. Bu altınlar da senin. “Yoksul adam sevinerek altınları almış. O günden sonra da köprü hep güzel insanların geçtiğı köprü olarak

anılmış. Çünkü artık o ülkede herkes birbirine iyilik yapmak için yarışıyor (Gökdoğan, 2017, s. 143).”

Sorumluluk değeri, “Murat’ın Çiçeği” adlı masalda Murat’ın çiçek yetiştirme sorumluluğu üzerinden vurgulanmıştır. “Leo ile Neo” adlı masalda ise annelerinin sözünü dinlemeyen bundan dolayı başına başları derde giren iki aslan yavrusu üzerinden sorumluluk değeri anlatılmaktadır. Bir başka masal olan “Emre’nin Tembelliği”nde Emre ders çalışmayan, tembellik yapan, sorumsuz bir çocuktur. Emre, doğadaki serçelerin, arıların, ağaçların doğadaki sorumluları karşısında ders alır. Bunun üzerine:

“Emre uzandığı yerden doğrularak, oturmuş. Gerçekten de etrafındaki herkesin bir uğraşı varmış. Üstelik herkes halinden memnunmuş. O günden sonra da tembelliğe son vermiş. İşte bakın, şimdi de kitap okuyor (Gökdoğan, 2017, s. 23).”

Başka bir masal olan “Makuri’nin Atı”nda işlerini yarına ertelemenin, sorumlulukları zamanında yerine getirmemenin kötü sonuçlar doğuracağı üzerinde durulur (Gökdoğan, 2017, s. 233).

Bu değer, masalların içeriğinde her insanın bir sorumluluğu olduğu ve bu sorumlulukları zamanında yerine getirmek gerektiği öğüdü etrafında işlendiği görülmüştür.

Yardımlaşma ve paylaşma değeri, ağaçkakanın dut ağacına yardımı, salyangozun kelebeği zor durumdan kurtarması, küçük kızın yoksul arkadaşına biriktirdiği paralarla elbise alarak yardım etme gayretlerinde olan masal kahramanları etrafında işlenmiştir.

“Yalnız Dut Ağacı” adlı masalda ağaçkakan, dut ağacına yardım eder. Böylece dut ağacı gövdesindeki böceklerden temizlenir (Gökdoğan, 2017, s. 27).

“Kupi’nin Kemiği” adlı masalda Kupi arkadaşı Kıpır’ın kemiğini alıp kaçar. Sonrasında suya düşer ve yaptıklarından pişman olur. Masalın sonunda şu ifadeler yer verilmiştir:

“Kupi, arkadaşı Kıpır’ı arasa keşke. Ondan özür dilese... Ve bulduğu kemikleri arkadaşları ile paylaşmayı bilse (Gökdoğan, 2017, s. 71)!”

“Salyangoz ve Kelebek” adlı masalda salyangoz, yağmurda ıslanan kelebeğe yardım etmeye çalışmaktadır (Gökdoğan, 2017, s. 75).

“Karınca ile Güvercin” masasında güvercin suya düşen karıncaya küçük bir dal ile yardım ederek boğulmaktan kurtarmasını anlatmaktadır (Gökdoğan, 2017, s. 79).

“Tahta Çubuklar” masasında dört kardeşe yardımlaşmanın önemini anlatan kişi yaşlı bilge karakteridir. Bilgenin çocuklara nasihatinden sonra masal şu şekilde biter:

“O günden sonra çocuklar kavgayı bırakmışlar. Birbirlerine her işlerinde yardım etmişler. Yaşlı babanın da yüzü gülmüş. Şu dünyada birlik beraberlik gibisi yokmuş (Gökdoğan, 2017, s. 75).”

“Dört Arkadaş” adlı masalda ceylan, kaplumbağa ve fare çok iyi arkadaşlardır. Günün birinde ceylanın başı derde girer ve arkadaşlarının yardımı ile avcının ağzından kurtulur. Masal şu şekilde sonlanır:

“Böylece dört arkadaş yeniden bir araya gelmişler. Yardımlaşmayla dostlukları daha da güçlenmiş (Gökdoğan, 2017, s. 97).”

“Gece Lambası Şubi” masasında ateş böceği olan Şubi, karanlıkta yolunu kaybeden sincaba yardım ederek onu evine ulaştırmaktadır (Gökdoğan, 2017, s. 115).

“Gümüş Renkli Para” masalı küçük bir kızın kumbarasında geçmektedir. Sonrasında bu paralar yardım için kullanılacaktır.

“Meğer küçük kız biriktirdiği bu paralarla yoksul bir arkadaşına elbise alacakmış (Gökdoğan, 2017, s. 257).”

“Ağustos Böceği ile Karınca” Ezop tarafından yazılan bir fabldır. Bu fabl “Masal Kitabım”da da yer almaktadır. Bu kitapta fablın sonu karıncanın ağustos böceğine yardım edip yiyecek vermesi ile sonlanmaktadır (Gökdoğan, 2017, s. 263).

“Buluta Uçan Serçe” adlı masalda güneşin tam önünde duran bulutu uyararak çiçekleri solmaktan kurtaran serçenin yardımı anlatılır (Gökdoğan, 2017, s. 317).

“Nomik’in Puanlı Elbisesi” adlı masalda “Nomik’in terzi olan annesi ona puanlı elbise dikmiştir. Elbisesini giyip göl kıyısında beneklerini kaybeden kurbağa, kelebek ve uğur böceği ile puanlarını paylaşmış. Nomik’in elbisesinde hiç puan kalmasa da o herkese yardım edip, mutluluk dağıttığı için çok huzurludur (Gökdoğan, 2017, s. 359).”

Doğruluk ve dürüstlük değerlerinin işlendiği masallar, doğru ve dürüst eylemlerde bulunmanın bir karşılığının ve ödülünün olduğu, kendi aleyhinde olsa bile tutumlarında doğru olmak gerektiği gerçeği etrafında şekillenir.

“Boş Saksı” adlı masalda, zamanın birinde yaşayan yaşlı ve bilge kralın hiç evladı olmamış. Yerine geçecek kişiyi belirlemek için padişah:

“Gittikçe yaşılanıyorum. Ben öldüğümde ülkemin iyi biri tarafından yönetilmesi gerek. O yüzden onu şimdiden bulmalıyım!” Padişah bu düşünceyle verdiği fasulye tohumlarının ülkedeki bütün çocuklara dağıtılması emrini vermiştir. “Kim bu tohumları yetiştirirse o büyünce benim yerime geçecek” demiş. Padişahın görevlileri tohumları ev ev dolaşarak çocuklara dağıtmışlar. Derken padişahın dediği gün gelir. Çocuklar tohumları ektikleri saksıları saraya getirirler. Bu çocuklardan biri hariç hepsi gülüyormuş. Çünkü bir tek o çocuğun saksısı boşmuş. Çocuk padişaha:

“Padişahım, elimden geleni yaptım. Tohumu saksıya ekdim. Her gün suladım. Ama bir türlü çimlenmedi” demiş. Bunun üzerine padişahın asık yüzü bir anda gülmeye başlamış. Padişah çocuğa:

“-Hiç üzülme evlat, demiş. Olması gereken buydu. Çünkü dağıttığım fasulyelerin hepsi haşlanmıştı. Hiçbiri toprakta yeniden canlanamazdı. Ama görüyorum ki verdiğim tohumların yeşermediğini gören arkadaşların saksıya

başka tohumlar ekmiş. Şu durumda benden sonra yerime geçecek olan kişi sensin.”

Masal şu cümleyle sonlandırılmıştır:

“Ülkedeki çocukların hepsi yaptığından utanmış. Dürüstlüğün değerini anlamış olmalılar değil mi (Gökdoğan, 2017, s. 33)?”

“Kırmızı Papağan” adlı masalda ise zengin olmayı çok isteyen, kurnaz bir adamın bu davranışından dolayı cezalandırılması işlenmiştir. Dürüstlüğün önemi vurgulanmıştır. Ufak tefek normal bir papağanı allayıp pullayarak padişaha sunan ve karşılığında altın alan hileci adamın uyanıklığını padişahın veziri fark eder. Olup biteni izleyen akıllı vezir “Padişahım, bu papağan uzun yoldan gelmiş. Tüyleri kirlenmiş olmalı. Sahibi gitmeden yıkayalım da parıl parıl parlansın” demiş. Yaptıkları ortaya çıkan hileci adam hapse atılmış. Masal şu cümle ile sonlanır:

“Dürüst olmak güzeldir. En büyük zenginlikte bile (Gökdoğan, 2017, s. 181).”

“İki Yüzlü Seyis” masalında ülkesini dürüstlikle yöneten bir padişah ele alınır. Bu padişah, hile yapan seyis yüzünden görevinden olur. Sonrasında padişahın yerine geçen vezirin ilk işi seyisi cezalandırmak olur. Seyisin hapse atılması üzerine vezir:

“Sen, padişahın sana verdiği görevi dürüstçe yerine getirmedin. Onun sırrını getirip bize verdin. İlerde de bizim sırrımızı başkalarına verirsin. O yüzden senin yerin hapishanedir” diyerek dürüst olmayan davranışların cezalandırılması anlatılmıştır (Gökdoğan, 2017, s. 223).

“Kırk Değnek” adlı masalda bileğinin gücüyle çalışan, kanaatkâr bir çiftçi tarlada çalışırken bulduğu bir çömlek hazineyi dürüst bir şekilde padişaha teslim eder ve bu davranışından dolayı ödüllendirilir (Gökdoğan, 2017, s. 353).

“Altın Balta” adlı masalda ormanın içindeki kulübede yaşayan yoksul oduncu bir gün baltasını göle düşürür. Bu duruma çok üzülen oduncunun karşına gölün içinden bir balık çıkar. Oduncu bu balığa olan biteni anlatır. Ardından balık, oduncuya altın ve

gümüş saplı baltalar getirir. Oduncu, bunların kendisinin baltası olmadığı söyleyerek dürüst davranır. Bunun üzerine balık, oduncuya kendi baltasını getirir. Oduncu, baltasını görür görmez tanır ve sevinir. Balık bu dürüst oduncuyu çok sever. Ona altın ve gümüş saplı baltaları da sunar ve şöyle der:

Bu baltalar benim sana hediyem olsun, demiş. Ödüller her zaman dürüst insanlar içindir. Sen bunu hak ettin (Gökdoğan, 2017, s. 369).”

Sevgi ve saygı değerleri masallarda birlikte ele alınmıştır. Sevgi değeri insan, aile bireyleri, hayvan, doğa sevgisi gibi içeriklerle sunulmuştur. Saygı değeri ise karakterlerin birbirlerinin haklarına karşı saygılı olmayı öğütleyen örnekler üzerinden verilmiştir.

“Ayı ile Aslan” masalında çeşmenin önünde geçen diyalog şu şekildedir:

“-Buyur Aslan kardeş. Önce sen iç” demiş. Aslanda nezaketle geri çekilerek:

“-Çok düşüncelisin kardeşim, lütfen önce sen buyur” demiş (Gökdoğan, 2017, s. 83).

“Gülibik’in Hayali” adlı masalda yaşadığı yerin kıymetini anlayan horozun şarkısı masalda şu şekilde verilmiştir:

“-Kümesim de kümesim, benim güzel kümesim (Gökdoğan, 2017, s. 89)!”

“Mert’in Kedisi” adlı masalda sevgi değeri, hayvan sevgisi kapsamında işlenmektedir. Mert kedi almak isteyen bir çocuktur. Bu durum masalda şu şekilde ifade edilmiştir:

Kediyi sevgiyle kucaklayarak: “-Bu kediyi almak istiyorum” demiş (Gökdoğan, 2017, s. 151).

“Kömür ile Pamuk” adlı masalda siyah kedi, beyaz kediye:

“-Ben siyah tüylerimi seviyorum. Senin kadar ben de güzelim” dermiş.

Beyaz kedi de kömürlüğe düşüp siyah kedi olma empatisini yaptıktan sonra kara kedi olan kömüre:

“-Bugün tüylerin ne kadar da güzel arkadaşım” demiş. “Pırıl pırıl parlıyorsun. Birlikte oynayalım mı?” demiş. Bir daha birbirlerini hiç kırmamışlar. Birlikte sevgiyle oyuna dalmışlar (Gökduman, 2017, s. 185).

“Guguk Guguk” masalında papağan, guguk kuşuna kendisi gibi  tmeyi öğretmesi için ricada bulunur. Ancak guguk kuşu bakmış ki daha gu demeden papağan onu sesiyle bastırıyor. Sonunda dayanmamış:

“-Kusura bakma ama papağan kardeş ben sana guguklamayı  ğretemem” demiş.

Papağan nedeni sorunca:

-Çünkü dinlemeyi bilmiyorsun” demiş guguk kuşu.” “Bir şeyi öğrenmek için önce dinlemeyi bilmen gerek” diyerek ona saygılı davranması gerektiğini vurgulamıştır (Gökduman, 2017, s. 191).

“Huysuz Adamın Dikenleri” adlı masalda diğer insanlara saygı duymayarak yola dikenler eken adamın sonra onları sökerken ne kadar zorlandığı işlenmiştir (Gökduman, 2017, s. 197).

“ p c k Kutusu” adlı masalda Aslı, annesini ve babasını çok severmiş.

Aslı’nın babası eve her gece geç geliyormuş. Aslı babasına bir hediye hazırlamış. Hediye verebilmek için o gece uyumamış. Babası Aslı’ya:

“-Sevgili kızım sen daha uyumadın mı?” demiş babası şaşkın şaşkın. “-Bu gece seni bekledim babacığım” demiş Aslı.“Sen beni her gece uykuda  p yorsun biliyorum. Ama ben seni  pemiyorum. O yüzden  p c klerimi bu kutuya doldurdum. İstediğin zaman alıp yanağına kondurabilirsin.” Babası kutuyu almış. Sevgiyle Aslı’ya sarılarak:

“-Benim güzel kızım” demiş. “Ne kadar da düşüncelisin. Teşekkür ederim (Gökduman, 2017, s. 203).”

“Kimin Evi?” adlı masal bir yuvaya sahip olmak isteyen saksağan kuşu ve keklığın masalıdır. Bu kuşlar uzlaşarak, saygı ve sevgiyle konuyu çözmeye çalışmışlardır (Gökdoğan, 2017, s. 335).

“Uçibo’nun Özgürlüğü” isimli masalda gökyüzüne yükselen uçurtma Uçibo’nun gökyüzünde:

“- Ben değerli bir uçurtmayım.” demiş Uçibo. “Gökyüzünde özgürce uçmak benim en doğal hakkım. Çünkü gökyüzü artık benim. Hepsi benden sorulur.” diyerek arkadaşlarını kırmış, saygılı davranmamıştır (Gökdoğan, 2017, s. 347).

“Mavi Taş” masalında vaktiyle ülkenin birinde bir padişahın üç oğlu varmış. Padişah oğullarının üçünü de çok sever, birbirinden ayırmazmış:

“-Meğer babamız hepimizi çok seviyormuş” demişler mutlulukla.

“İşte böyle... Babaların kalbi çocuklar için aynı çarpar. Hepsini büyük bir sevgiyle severler. Anneler de öyledir... İnanmıyorsan sor (Gökdoğan, 2017, s. 377).”

“Murat’ın Çiçeği” adlı masalda doğa sevgisine yönelik şu olay işlenmiştir:

“Murat ve annesi parka gidiyorlar. Murat’ın elinde bir sulama kabı var. Murat artık parktaki çiçekleri de sulayacakmış. İşte gerçek çiçek sevgisi bu (Gökdoğan, 2017, s. 43).”

Çalışkanlık ve başarı değerleri verilen görevleri yerine getirebilen, karşılaştığı zorlukların üstesinden gelebilen kahramanlar etrafında işlenmiştir.

“İnci’nin Öyküsü” adlı masalda bir su damlasının inci tanesine dönüşmeyi başarması anlatılır. İnci tanesi kralın tacında yerini almayı başardığında ise çok mutludur (Gökdoğan, 2017, s. 39).

“Üç Kardeş” masalında babalarının öğüdü üzerine meslek edinmeyi başaran evlatlarına babaları şunları söylemiştir:

“-Oğullarım, sizi kutlarım. İnsanın hayatta kendi emeği ile geçinmesi kadar güzel bir şey yoktur. Artık üçünüzün de yaşamını kazanacağı bir mesleği var.

Ben bu güne kadar çalışıp kazandım. Hepinizi büyüttüm. Siz de bundan sonra, çalışıp kazanın, yuva kurun ve çocuklarınızı büyütün” demiş. “İşte size bırakacağım miras budur (Gökdoğan, 2017, s. 119).”

“Mopi’nin Cevizleri” masalında ormanda küçük, sevimli bir sincap varmış. Bu sincap oldukça çalışkanmış:

Mopi, cevizleri sayarken birden elinden düşüp etrafa saçılıvermiş. Mopi bu duruma çok üzölmüş. Hüngür hüngür ağlamaya başlamış. Az sonra komşudan dönen annesi Mopi’ye neden ağladığını sormuş. Mopi olanları annesine anlatmış. Annesi:

“-Madem cevizlerimiz yere dököldü. Burada ağlayacağına neden gidip onları toplamıyorsun.” demiş.

“-Ama bu çok zor bir iş” demiş Mopi. “O kadar cevizi nasıl bulabilirim?”

“-İstersen başarısın” demiş annesi. “Denemeye ne dersin?”

Bu işi başarıyla tamamladığını gören annesi Mopi’ye:

“-Aferin Mopi, demiş. Büyük bir iş başardın. Cevizlerimizi bulmasaydın kışın ne yapardık? (Gökdoğan, 2017, s. 401)”

Sabır değeri, yaşlı ve hazırcevap, adı gibi sabırlı olan Sabır Dede’nin ana karakteri olduğu “Sabır Dede’nin Ağaçları” masalında sabırla ağaç dikme olayı üzerinden anlatılmıştır. “Yukimo’nun Ağacı” adlı masalda da bambu ağacı yetiştirmek için uzun bir süre sabredip bu ağacı büyüten Yukimo’nun ağacı üzerinden bu değeri vurgulanmıştır.

“Yukimo’nun Ağacı” adlı masalda Yukimo bir ağaç dikmek istemektedir: Yukimo ağacı dikip bir ay geçmesine rağmen hiçbir canlanma olmamış. Yukimo babasına giderek dert yanmış. Babası:

“-Sabretmeli ve sulamaya devam etmelisin.”

Yukimo’nun ağacı ancak beş yıl sonra filizlenmiş. Babası:

“-Sevgili oğlum işte bu güzel fidanın adı bambudur.” demiş. “Bambu ağacını yetiştirmek büyük bir sabır işidir. Onu beş yıl sularsın. O ise ancak beş yılın sonunda boy verir ve sonra hızla büyür. Beş yıl sabretmeseydin, şimdi böyle güzel bir ağacın olmayacaktı (Gökdoğan, 2017, s. 285).”

Şükür değeri yaşamda şükredecek çok fazla şeyin var olduğuna değinilerek işlenmiştir. Vücudumuzdaki her bir organımız için, sahip olduğumuz her bir nimet için şükür içinde olmamız gerektiği öğüdü çerçevesinde işlenmiştir.

“Şaşkın Şumu” masalında yavaş hareket etmekte olan bacaklarından şikâyetçi olan ve sonradan bunun pişmanlığını duyan Şumu, şükür ifadelerini şu şekilde kullanır:

“-Allahtan Şumu’nun düştüğü yer yumuşacık bir pamuk tarlasıymış. Şumu pamukların üzerinden doğrulurken:

Uçmak güzel şeymiş. Ama ayaklarımı da özlemişim. Yere basmak gibisi yok! (Gökdoğan, 2017, s. 323).”

Adalet değeri, “Islak Buğdaylar” başlığını taşıyan masalda güvercin ailesi üzerinden verilmiştir. Adalet değerinin anlatıldığı temel vurgu “hak” kavramıdır. Bu aileyi Güvercin Bey, Güvercin Hanım ve üç yavru oluşturmaktadır. Güvercin Hanım çocukların bakımından sorumlu bir görev üstlenirken güvercin baba aileye yiyecek bulmakta ve ailenin korunmasını sağlamaktadır. Güvercin Bey, hanımına:

“-Artık büyük bir aile olduk, kış gelmeden yavrularımız için yiyecek taşımamız” demiş. Güvercin Bey buğdayları taşıdıktan sonra hanımıyla buğdaylara yaz boyunca dokunmamak üzere anlaşmışlar. Fakat buğdaylara bakmak için depoya yöneldiklerinde yazdan beri topladıkları buğdayların yarısının olmadığını görürler. Güvercin Bey çok sinirlenir ve Güvercin Hanım’la tartışır. Bu kavga üzerine hanımı yuvayı terk eder. Çocukları da dağılır. Gelecek kış Güvercin Bey yine depodaki buğdayları yarısı boşalmış görür. Meğer yazın ıslak olan buğdaylar, kışa doğru depoda kuruyunca azalmış görünüyormuş.

Bunun üzerine Güvercin Bey ailesine yaptığı haksızlığı anlar (Gökdoğan, 2017, s. 267).”

“Güzel İnsan” adlı masalda adalet değeri, bir kral üzerinden anlatılmıştır. Bu kral hak eden kişilere hak ettikleri şekilde davranmayı kendine ilke edinmiştir. İyilik, güzellik yapan kişileri altınlarla, mücevherler ödüllendirmiştir (Gökdoğan, 2017, s. 143).”

Bir diğer yandan yukarıdaki değerler başlıkları içerisinde değerlendirilmeyen bazı masallara da rastlanılmıştır. Bu masallarda iyiliğin dünya için artık önemli olmadığı vurgulanmıştır. Bu masallarda, değerler eğitimi ve din öğretimine uygun olmayan ifadeler kullanıldığı görülmüştür.

“Köylü ile Kaplan” masalında köylü, kaplanı av olmaktan kurtarır. Buna rağmen kaplan köylüyü yemek ister. Bunun üzerine köylü:

“-Dur, diye bağırmış. Sana yardım ettiğimi unuttun mu?”

Kaplan:

“-Yoo, unutmadım. Ama ben bir kaplanım ve kaplanlar yakaladığını yer.”

Köylü adam, kaplanı kurtardığına bin pişman:

“- Bu yaptığın haksızlık. İstersen karşımıza çıkan üç kişiye soralım.”

Ağaç:

“-Bende insanlara hizmet ediyorum ama onlar beni kesiyorlar, demiş. İyiliğin bir önemi yok bu dünyada.”

İnek:

“-Bende insanlara süt veriyorum ama yaşlanınca beni değirmene götürüp bağlıyorlar (Gökdoğan, 2017, s. 217).”

“Yedi Başlı Ejderha” masalında hazinesini sadece kendine saklayan açgözlü bir ejderha üzerinde durulur (Gökdoğan, 2017, s. 227).

“Devigo”, “Kahraman Tavşan” gibi masallarda kurnazlıkla problemlerin çözümleneceği öğütlenir (Gökdoğan, 2017, s. 237).

“Yavru Fil” adlı masalda ise fil, büyüklüğü ile övünüp ormandaki diğer hayvanları küçük görür. Fakat tilki ona kurnazlığı ile ona büyük bir ders verir (Gökdoğan, 2017, s. 381).

4.4.2. Tahin ile Pekmez Okul Öncesi Değerler ve Kavramlar Eğitim Seti

Tahin ile Pekmez Okul Öncesi Değerler ve Kavramlar Eğitim Seti, G Vitamin Yayınları’nın oluşturduğu, 4-6 yaş Grubu Kur’an kurslarında “değer öğretiminde” tercih edilen bir settir. Bu set ismini etkinliklerde ve kullanılan metinlerde ana karakter olarak yer bulan “Tahin ile Pekmez” isimli iki çocuktan almıştır. Bu sette işlenen değerler: “sevgi ve saygı”, “sorumluluk ve paylaşma”, “doğruluk ve dürüstlük”, “adalet”, “yardımlaşma”, “dostluk-kardeşlik”, “sabır”, “çalışkanlık”, “selamlaşma” dır.

Bu sette işlenen kavramlar ise okul öncesi eğitimde de yararlanılan eş ve zıt anlamlı sözcükler, sayılar, renkler, basit yön kavramları, zaman kavramları, basit geometrik şekillerdir.

Sette okul öncesi etkinliklere yoğun bir şekilde yer verildiği söylenebilir. Bu etkinliklerin din ve değer eğitimlerinin yanında, çocuğun el-göz koordinasyonu, dikkat, gözlem, odaklanma, tahmin etme gibi becerilerini arttırmaya yönelik olduğu anlaşılmıştır (Şuşoğlu, Atasaven, & Bahçeci, 2016, s. 37).

Bu set, çağın imkânlarını kullanarak, çocukta millî ve manevi değerlerin oluşturulması amaçlamaktadır. Bu amaçlara yönelik hazırlanan sette hikâye, oyun, drama, şiir, tekerleme, bilmece ile öğretmen ve aile katılımlı etkinlikler çoğunlukla çocuk merkezli olarak sunulmuştur. Öğretilmesi planlanan her değer için görsel içerik sunulmuştur. Bu içeriklerin temel davranış ve değerler hedefli olduğu görülmektedir. Etkinlikler hayal gücünü ve dikkati geliştirme eksenli planlanmıştır. Set birinci kitaptan

yedinci kitaba doğru incelendiğinde etkinliklerin kolaydan zora, basitten karmaşığa, bilinenden bilinmeyene, soyuttan somuta doğru bir yönelim içerisinde olduğu gözlemlenmiştir. Ancak bazı etkinliklerin 4-6 yaş grubu çocuğun gelişim özelliklerine uygun olmadığı söylenebilir.

Söz konusu set, yedi etkinlik kitabından oluşmaktadır. İlk altı kitapta “değerlerin ve kavramların” birlikte verildiği etkinlikler yer almaktadır. Yedinci kitap, dikkat etkinlikleri kitabıdır. Bu kitap, ilk altı kitabın içerisinde yer alan kavramları pekiştirmektedir. Bununla birlikte diğer kitaplarla eş zamanlı kullanılması planlanmıştır. Yedinci kitabın içeriğinde dikkat, takip, gözlem, eşleştirme, ayırt etme, hatırlatma, tahmin, örüntü, odaklanma, tümevarım, transfer, göz-el koordinasyonu, hayal gücü, dil, mantık, tasarım, matematik, hafıza, algı, sınıflandırma, eşleştirme, konsantrasyon, mekân algısı, şekil-zemin ilişkisi, yazı farkındalığı ve sıralama kazanımlarını destekleyici şekilde öğretme planı hazırlanmıştır. Bu kazanımları çocuklara verebilmek için ilişkili parçaları eşleştirme, noktaları birleştirme, farklı olanı bulma, örüntüyü tamamlama, boyama, yazı çalışmaları, çizgileri birleştirme ve oyunla görev yaptırma gibi yönergeler tasarlanmıştır.

Tahin ile Pekmez Okul Öncesi Değerler ve Kavramlar Eğitim Seti’nde ilk altı kitapta değerlerin ve kavramların öğretiminde hikâye, bilmece ve şiirlerden yararlanarak öğretmen destekli ve aile katılımlı içerikler sunulmuştur. Etkinliklerde çoğunlukla kesme, yırtma, yapıştırma, dokun-hisset çalışmaları ve çizgi çalışmaları bulunmaktadır. Temel matematik etkinlikleri, tefekkür afişleri, oyun kartları ile nezaket ve görgü kurallarının etkinliklerle öğretilmesi de diğer bir planlanan içeriktir.

“Tahin ile Pekmez Okul Öncesi Değerler ve Kavramlar Dini Eğitim Seti”

İncelemede Kullanılan Ölçütler

Dil ve Anlatım

Bu sette sunulan metinler içerisinde, etkinlik yönergelerinin sunumunda dilin olabildiğince sade bir şekilde kullanıldığı söylenebilir. Bu sette cümleler genel olarak açık ve anlaşılırdır. Ancak bazı yerlerde verilen cümleler çocuklar tarafından anlaşılamayabilir (Şuşoğlu, Atasaven, & Bahçeci, 2016, s. 63). Örneğin aşağıdaki cümleler bu yaş grubundaki çocuklar için oldukça zor cümlelerdir:

“-Eğer uykumuzu almazsak, kaportamız hurda olur (Şuşoğlu, Atasaven, & Bahçeci, 2016, s. 63).”

“Dua ettik mi, bizden iyisi yok (Şuşoğlu, Atasaven, & Bahçeci, 2016, s. 63).”

Setteki metinlerde bu dönem çocuğunun özellikleri göz önünde bulundurulmaya çalışılmıştır. İçerikte çocuğun merak duygusunu geliştirecek metinler sunulmuştur (Şirin, 2000, s. 117). Bu metinlerde çocukların aşına olduğu kelimeler kullanılmaya gayret edilmiştir. İçerikte çocuğun kelime hazinesini zenginleştirmek için çeşitli kelimeler kullanılmıştır. Bu kelimeler metin içerisinde kullanımından anlaşılmaktadır. Fakat setin sonunda çocuklar için uygun bir sözlük yer almamaktadır. İçeriğin pekiştirilmesine yardımcı olacak metin sonu soru cümleleri sette yer almamaktadır (Güleryüz, 2002, s. 81). İçerikte noktalama ve yazım kurallarına uyulmuştur. Karakter, olay gibi temel öğeler anlaşılır olup, çocuğun gelişim seviyesine uygundur.

Bu setteki dil ve anlatım özelliklerinin birtakım kusurlar içerse de genel olarak uygun olduğu söylenebilir.

Bilimsel İçerik

Bu sette çeşitli bölümlerde İslam tarihinde yer bulmuş önemli şahıslar (Hz Ömer, Hz Ali, Harezmi) ve peygamberler hakkında konu bağlamında bilgi sunulmuştur. Ek olarak

günlük hayatta gözlemleyerek elde edebileceğimiz bilgiler de bu sette yer almaktadır (tırtılın kelebeğe dönüşümü gibi). İçerikte sunulan bilgiler bilimsel bilgiler ile uyumludur.

Fiziksel Yapı, Görsel Düzen ve Tasarım

Bu sette incelenen unsurları resim, boyut, cilt, harf, punto, kapak, kâğıt ve sayfa düzeni şeklinde sıralayabiliriz.

Bu sette resimleme yapılırken ele alınan içerikle uyumlu resimler ve sembolik resimler kullanıldığı görülmüştür (Çılgın, 2007, s. 62). Örneğin peygamberi rüyasında gören çocuk metninde Hz. Muhammed gül ile tasvir edilmiştir. Anlatımı somutlaştırmak adına resimlerden yararlanılmıştır.

Resimlerde çocukların hayal güçleri kalıplaştırılmamıştır. Çocukların hayal güçleri desteklenmiştir (Körükçü, 2012, s. 65). Mesela yunus balığı kırmızı, balina mor, denizatı sarı, yengeç pembe, ayı turuncu renkle resmedilmiştir.

Setin resimleri incelendiğinde “çocuğa görelik” ilkesinden yararlanıldığı söylenebilir. Gelişim, baştan ayağa doğrudur ilkesi doğrultusunda çocukların başları bedenlerinden büyük olacak şekilde resmedilmiştir. Karakterin resmedilmesinde kontrast renklerden yararlanılmıştır.

Setlerde resimler metinle uyum göstermektedir. Çocuğa “abdest” öğretilirken resimler sırayla yakından uzağa ilkesine göre resmedilmiştir.

Resimlemede, cinsiyete ilişkin rollerin kalıplaştırılmadığı çizimler de yer alır (Yılmaz, 2016, s. 85). Örneğin Tahin erkek karakter olmasına rağmen mutfakta yemek yaparken resmedilmiş, Pekmez de bir kız karakter olmasına rağmen futbol oynarken çizilmiştir.

Sette, doğa ve hayvan sevgisini kazandırma adına doğadaki varlıklar sevimli halleriyle tasvir edilmiştir. Kitapların her birinde parlak, canlı ve koyu renkler kullanılmıştır.

Setteki kitaplar boyut açısından değerlendirildiğinde çocuğun tek başına rahatlıkla taşıyabileceği, sayfalarını çevirebileceği şekilde düzenlendiği görülmektedir.

Bu sette dayanıklı bir cilt kullanıldığı söylenebilir. Ciltleme esnasında plastik spiral tercih edilmiştir. Setteki kitapların ciltlerinin kaliteli malzemeden oluşturulduğu söylenebilir.

Kapak, çocuk kitaplarının ambalajıdır (Geçgel & Güleç, 2015, s. 69). Bu sete belirlenen sabit bir kapak resmi vardır. Fakat zeminde her kitap için farklı renkler tercih edilmiştir (mavi, mor, turkuaz gibi). Kapakta sadece setin adı yazılmıştır. Setin yazarı, resimleyeni, yayınevi, matbaa iletişim numaraları iç kapakta yer almaktadır. Kapak dayanıklı, sert olacak şekilde kuşe kâğıda baskılıdır. İç sayfalarda çeşitli etkinlikler olduğundan kuşe kâğıt değil, dayanıklı kalın kâğıt kullanılmıştır. Harf ve punto bu yaş döneminde 24 ila 36 arasında olmalıdır (Kıbrıs, 2010, s. 71). Ancak bu sette 12-16 arasında değişen punto kullanıldığı görülmüştür. İncelenen setteki harflerin karakterleri büyüklük olarak bu yaş dönemi çocuklar için uygun değildir.

“Tahin ile Pekmez Okul Öncesi Değerler ve Kavramlar Dini Eğitim Seti”

Değerler Yönünden İncelenmesi

1. Kitap

Setin ilk kitabında “sorumluluk” ve “paylaşma” değerlerine yer verilmiştir. Kitapta din öğretiminde “besmeleyi öğreniyorum”, “Allah’ı seviyorum”, “Kur’an-ı Kerim’i seviyorum”, “Peygamberimi seviyorum”, “baktığım her şeyde Allah’ın büyüklüğünü görüyorum”, “Allah her şeyi biliyor”, “kelime-i şehadeti öğreniyorum” başlıklarına değinilmiştir.

“Dinleyelim-Öğrenelim” bölümü besmele ile başlamaktadır. Kitapta besmele ile alakalı şu dörtlükler yer alır:

“Bismillah her hayrın başıdır,

Sözlerin sultanıdır,

Her zaman ve her yerde,

Söylerim hemen neşeyle.”

“Yatağımdan kalkarken,

Yemeğime başlarken,

Kalemimi tutarken,

Derim hemen bismillah (Şuşoğlu, Atasaven, & Bahçeci, 2016, s. 5).”

Burada besmele bir şiir metni ile beraber sunulmuştur.

“Öğretmene Not” kısmında ve “Papağan Oyunu Oynayalım”da besmele kavramı eylemlerle beraber söylenmiş, böylelikle besmele kavramına farkındalık kazandırılmak amaçlanmıştır. Yeni bir kavramı öğretirken sürekli tekrar etme yönteminden yararlanılmıştır: “Besmele çektim, yemek yedim, resim çizdim” bunun bir örneğidir (Şuşoğlu, Atasaven, & Bahçeci, 2016, s. 9).

“Aileye Not” kısmında “Evdeki tüm fertlerden başlayacakları işe çocuğumuzun duyacağı şekilde besmele çekerek başlamalarını isteyelim. Bu şekilde 15 günlük bir farkındalık kazandıralım.” şeklinde vurgu yapılmıştır (Şuşoğlu, Atasaven, & Bahçeci, 2016, s. 9). Bu kısımda aile bireylerinin model olması istendiği için burada “gözlem yoluyla değer öğretiminden” yararlanılmıştır.

“Dinleyelim-Öğrenelim” bölümünün içerisinde yer alan “O’na Benzeyen Hiçbir Şey Yok” okuma metninde öğretmen çocuklara 1 (bir) rakamını öğretmektedir.

Öğretmen:

“-Peki, etrafınızda sadece bir tane olan şeyleri söyler misiniz?”

Çocuklar güneş, ay, babam gibi cevaplar vermişlerdir. Öğretmen hepsini tebrik ettikten sonra:

“Çocuklar güneşi yaratan, ayı yaratan, babamızı yaratan, sevdiğimiz her şeyi yaratan Allah birdir. O’na benzeyen hiçbir şey yoktur.” dedi (Şuşoğlu, Atasaven, & Bahçeci, 2016, s. 12).

Diğer bir “Dinleyelim-Öğrenelim” kısmında yer alan “En Güzel Kitap” metninde Kur’an-ı Kerim tanıtılmış ve en güzel kitap olarak nitelendirilmiştir (Şuşoğlu, Atasaven, & Bahçeci, 2016, s. 20).

Çocuklarla doğa üzerine bir etkinlik planlanır. Çocukların ağaçları, kuşları, çiçekleri gözlemlenmesi istenir. Allah’ın yüceliği ile alakalı sohbet edilir. Sonrasında yumurta kabuklarına çim tohumları ekilir. Tohumlar yeşermeye başlayınca öğretmen çocuklara şu soruları sorar:

“Çocuklar, kahverengi topraktan yeşil çimenler nasıl oluştu? İçine yeşil boya mı koyduk? Yeşil suyla mı suladık? Cevaplar dinlenir. Sonrasında “Hiçbirini yapmadık değil mi? Çok güçlü olan Rabbimiz kahverengi topraktan yemyeşil çimler çıkardı. Daha bunun gibi neler çıkarır?” Çocuklardan örnekler istenir. Allah’ın büyüklüğü hakkında sohbet edilir. Burada çocukların analitik düşünme becerisini geliştirmek için etkinlikler planlanmıştır (Şuşoğlu, Atasaven, & Bahçeci, 2016, s. 37).

“Bulmaca Etkinliği”nde Tahin ile Pekmez karakterlerine ait resimler bulunmaktadır.

Etkinliklerin tanıtılmasında yönergelerden yararlanılmıştır. Örneğin;

Yönerge: Resimleri inceleyelim. İstedığınız yoldan bir sorumluluğa ulaşalım. Ulaştığımız sorumluluk resmini arkadaşımıza anlatalım.

Bu etkinliğin kazanımı sorumlulukları yerine getirmenin önemidir. Sonrasında bazı örüntü tamamlama etkinlikleri verilmiş ve sorumlulukları yapalım şeklinde yönlendirilmiştir (Şuşoğlu, Atasaven, & Bahçeci, 2016, s. 50).

“Cennetin kapısının anahtarı kelime-i şهادet” afişı verilmiştir. Öğretmen sesli bir şekilde kelime-i şهادeti çocuklara tekrar ettirir (Şuşoğlu, Atasaven, & Bahçeci, 2016, s. 56).

“Balonumu Paylaşıyorum” etkinliğinde kes yapıştır etkinliği ile “paylaşma” değeri sunulmuştur (Şuşoğlu, Atasaven, & Bahçeci, 2016, s. 77).

Bu kitapta öğrencilere duygu ve fikirlerini anlamalarını sağlanması amaçlanmıştır. Öğrenci merkeze konulmuştur. Öğrenciye kendi seçtikleri değerleri açıklama imkânı verilmiştir. Bu yüzden değer öğretme yaklaşımlarından “değer açıklama yaklaşımı (değer ayrımı ya da belirginleştirme)”na yer verildiği söylenebilir (Aydın & Akyol, 2013, s. 72).

Değer eğitimi yöntemlerinden oyunlar esnasında olumlu davranışı kazandırmak adına devamlı olarak tekrarının yapıldığı “sürekli tekrar yapma yönteminden” yararlanılmıştır. Aile-çocuk bağlantılı etkinlikler ile büyüklerinde gördükleri davranışları çocukların daha kolay uyum sağlaması adına “gözlem yoluyla öğrenme yöntemine” yer verilmiştir.

2. Kitap

Bu kitapta “selamlaşma”, “doğruluk” ve “adalet” değerlerine rastlanmıştır. Kitapta din öğretiminde ise “temizliği öğreniyorum”, “dua ediyorum”, “Allah her şeyi farklı yaratmıştır.” bölümlerine yönelik etkinlikler yer almaktadır.

“Dinleyelim-Öğrenelim” bölümünde yer alan “Tonton Fil” metninde selamlaşma değeri ile alakalı şunlar verilmiştir:

Tonton fil ile ponpon fil çok iyi arkadaşı. İlk karşılaştıklarında hortumlarını birbirine dolayarak selamlaşırlardı. Çünkü selamlaşınca günleri çok güzel ve neşeli geçerdi.

Tonton fil:

“-Biliyor musunuz çocuklar hayvanlar âleminin bütün hayvanları karşılaştıklarında birbiriyle selamlaşırlar” dedi. “-Nasıl selamlaştıklarını merak ettiniz değil mi? Hemen söyleyeyim. Atlar burunlarını birbirlerine sürerek, karıncalar birbirlerine dokunarak selamlaşır. Ve mutluluk içinde yaşarlar. Duyduğuma göre Müslümanlarda karşılaşıncaya birbirlerine selam veriyorlar.”

Ponpon fil: “Nasıl selam veriyorlar?”

Tonton fil: “Selamünaleyküm, diyorlar. Bunu duyanda ve aleyküm selam, diyor.”

Ponpon fil: “-Ooo birbirlerine dua ederek güne başlıyorlar, harika!”

“Siz de selamlaşın, mutlu yaşayın (Şuşoğlu, Atasaven, & Bahçeci, 2016, s. 4).”

Bu sloganla ilgili bir etkinlik planlanmıştır. Sınıf ikiye ayrılır. Bir grup postacı olur diğer gruba neşeli müzik eşliğinde selamlaşarak mektupları dağıtır. Selamlaşma değerinin aktarımı “telkin yöntemi” ile gerçekleşmiştir. Bu sebeple “değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımından” yararlanıldığı söylenebilir (Bacanlı H. , 2017, s. 12).

“Renkler Olmasaydı Dünya Nasıl Olurdu? Söyleyelim” etkinliği çocuğun bilişsel gelişimini artırmaya yönelik hazırlanmıştır. Çocuk verdiği cevaplar ile nesne-olay-duruma dikkatini verir. Bir duruma yönelik sorular sorulup çocuğun düşündürme ve analiz yapma becerisini desteklemek amaçlanmıştır (Ergin & Köseoğlu, 2017, s. 74).

“Doğruluk Güneşi” metninde doğruluk değeri telkin edilmiştir. Bu metinde şu ifadeler yer almaktadır:

Padişah kendinden sonraki padişahı seçecekmış. Bütün çocuklara dikmesi için tohum dağıtmış. Herkes padişahın huzura gelmiş. Padişah çocukların hepsini tek tek dinledikten sonra Susam’a “-Senin saksın neden boş evladım?”

Susam: “-Verdiğiniz tohumları ektim, suladım. Ama olmadı.”

Padişah: “-Üzölme evladım. Çünkü benden sonra bu ülkenin padişahı sen olacaksın.”

“Aslında bütün saksıların boş ve çiçeksiz olması gerekirdi. Çünkü ben sizlere tohum yerine kara boncuk dağıtmıştım. İçinizden sadece Susam doğru söyledi. Bu kadar doğru olan bir çocuk, büyüyüp padişah olunca ülkesi üzerine doğruluk güneşi gibi parlar. Doğru söylemeyen çocuklar çok üzölmüş. Bundan sonra her zaman doğruyu söylemeye karar vermişler (Şuşoğlu, Atasaven, & Bahçeci, 2016, s. 17).”

Sonraki etkinlikte şöyle bir soru sorulmuştur: “Padişah o tohumdan size de verseydi siz ne yapardınız?” Bu etkinlikte sorulan soru, çocuğun kendi yaşamında neyin önemli olduğunu vurgulamasına yöneliktir. Aynı zamanda ahlaki değerler içeren örnek olay hakkında rasyonel düşünme becerilerini kullanılması hedeflenmiştir. Bu nedenden dolayı “değer analiz yaklaşımına” yer verildiği söylenebilir (Hökelekli, 2016, s. 73).

“Dua Ediyorum” etkinliği ile şiir sunulmuştur.

“Allah’ım kötü sözden,

Sen koru dilimizi,

Güzel dualar ile

Temizle zihnimizi (Şuşoğlu, Atasaven, & Bahçeci, 2016, s. 32).”

“Öğretmene Not” etkinliğinde çocuklara ezberletilmesi gereken dualar sunulmuştur. Örnekleri şu şekildedir: “Allah’ım beni, annemi, babamı ve tüm Müslümanları affet. Allah’ım bizi en sevdiklerinden et (Şuşoğlu, Atasaven, & Bahçeci, 2016, s. 37).”

“Adaletliyim” metnindeki Tahin, babasına: “-Babacığım senin poşetin ağır, Pekmezin poşeti hafif. Sen neden ağır poşeti taşıdın?” Babası: “-Pekmez küçük olduğu için hafif poşeti taşıdı. Ben Pekmez’den daha büyük olduğum için ağır olanı taşıdım. Böylece adaleti sağladık. Adalet eşit olmak değil, gücün neye yetiyorsa onu yapmaktır

Tahinciğim.” dedi (Şuşoğlu, Atasaven, & Bahçeci, 2016, s. 56). Böylelikle adalet değerinin ne olduğu örnek üzerinden somutlaştırarak verilmiştir.

Adalet değeriyle alakalı örnek bir öykü sunulmuş ve öğrencilerden adaletli davranışlara örnek vermesi istenmiştir. Etkinliklerde adalet değerinin “değer açıklama yöntemi”nden yararlanılarak sunulduğu görülmüştür (Sapsağlam, 2016, s. 73).

3. Kitap

Bu kitapta “yardımlaşma” değerine yer verilmiştir. Din öğretiminde ise “Allah’ın isimlerini öğreniyorum”, “Teşekkür ederim Allah’ım”, “Peygamberimi tanıyorum”, “Peygamberimi örnek alıyorum”, “Ezanı dinliyorum”, “Camiye gidiyorum”, “Camiyi seviyorum” etkinlikleri sunulmuştur.

“Pekmez Şükrediyor” metninde “şükür” ve “Teşekkür ederim Allah’ım” ifadeleri sunulmuştur. Şükür, metin içerisinde şu şekilde yer almaktadır: “Şükür, her nimetin sahibinin Allah olduğunu bilmektir. Allah’ın verdiği nimetlere teşekkür etmektir (Şuşoğlu, Atasaven, & Bahçeci, 2016, s. 15).”

“Pekmez ıhlamuru içince iyi hissetti. Allah’a sağlıklı olduğu için, ıhlamuru yarattığı için, verdiği bütün nimetler için çok teşekkür etti (Şuşoğlu, Atasaven, & Bahçeci, 2016, s. 15).”

Öğretmen, fon kartondan çocuklara güneş, bulut gibi figürler oluşturur. Akılcı düşünme becerilerini geliştirmek için şu soruları sorar: “Güneş doğmasa dünyamız nasıl olurdu? Dünyamızda ağaçlar olmasa ne olurdu? Dünyada bulutlar olmasa ne olurdu?”

En sonunda öğretmen şu ifadeleri kullanmıştır: “Allah’a bizim için güneşi, ağaçları ve bulutları yarattığı için çok teşekkür edelim (Şuşoğlu, Atasaven, & Bahçeci, 2016, s. 19).”

“Pekmez ve arkadaşları hastalara yardım etmek için elma toplarlar ve onları ikram ederler (Şuşoğlu, Atasaven, & Bahçeci, 2016, s. 32).”

Yardımlaşma değeri, hastalara yardım, ihtiyacı olanlara yemek ısmarlama şeklinde işlenmiştir.

Camileri tanımaya yönelik “Gezi-Gözlem” etkinliği planlanmıştır. Böylece değer eğitimi yöntemlerinden “gözlem yoluyla öğrenme” yönteminden yararlanıldığı söylenebilir (Aydın & Akyol, 2013, s. 39). Ele alınan değerlerin metinlerle sunulmasında metin içerisinde direkt verildiği görülmüştür. Bu nedenle “değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımından” yararlanıldığı söylenebilir (Dilmaç & Ulusoy, 2018, s. 72).

4. Kitap

Bu kitapta “sevgi-saygı” değerlerine yer verilmiştir. Buna paralel olarak din öğretiminde “Allah’ı seviyorum”, “Peygamberi seviyorum” gibi konular üzerinde durulmuştur. Bu değerler ile ilgili örnekler şöyledir:

“İyi ki bize güzellikleri veren Rabbimiz var. Allah’ım seni çok seviyorum” dedi Pekmez.

Saygı çantasını hazırladı. Dünya turuna çıktı. Niyeti yıllardır kaybettiği çok kıymetli bir hazineyi bulmaktı.

...

-Benim adım Sevgi, aradığım hazinenin ikiz kardeşiyim. Bende o hazineyi arıyorum. Tek başıma başaramıyorum birlikte arayalım mı, ne dersin?” dedi Saygı.

...

Çocukları sevdiler, saydılar. Çocuklar büyüklerini sevdiler, saydılar. Büyükler insanları, çocukları, hayvanları sevdiler, saydılar. Öğrenciler hocalarını sevdiler saydılar. Evlatlar annelerini sevdiler, saydılar. Ve çok güzel bir dünya kurdular. Kaybolan hazinenin sevgi ve saygı olduğunu anladılar. Bu hazineyi kaybetmemek için çok çalıştılar (Şuşoğlu, Atasaven, & Bahçeci, 2016, s. 21).”

“Sevgi ve saygı” değerleri “değerlerin doğrudan öğretilmesi yaklaşımı” ile verilmiştir.

Tahin:

“-Baksana bulutlar birbirlerini ne kadar çok seviyor. Sanki birlikte oyun oynuyorlar.”

Pekmez:

“-Bence bulutlar da bizi çok seviyor. Güneşli havada bize gölge yapıyor (Şuşoğlu, Atasaven, & Bahçeci, 2016, s. 23).”

“Aileye Not” kısmında sevgi dolu bir çocuk yetiştirmek için bazı tavsiyeler sunulmuştur. Bu tavsiyeler velilere çocuklara sunulması için telkin edilmiştir. Örneğin sevgi temalı hikâyelerin okunması verilen tavsiyelerden birisi olmuştur.

Bu kitapta “sevgi-saygı” değerlerine yer verildiği belirtilmiştir. Bu değerler kapsamında “büyüklerle sevgi-saygı”, “küçüklerle sevgi-saygı”, “doğaya sevgi-saygı” gibi başlıklarla beraber “vatan sevgisine” yönelik bir şiir paylaşılmıştır. Bu şiir şu şekildedir:

“Ay yıldızlı bayrağım dalgalan gökyüzünde,

Ezanlar hiç susmasın, verdiğin serinlik de

Annem, babam, kardeşim neşe ile yaşasın,

Vatanım, düşman sana ebediyen ayak basmasın.

Dedelerim verdiler seni bana emanet,

Emanete sahip çıkarım ilelebet,

Bir değil, bin tane de olsa canım,

Uğruna kurban olsun her canım (Şuşoğlu, Atasaven, & Bahçeci, 2016, s. 71).”

Bu etkinliklerde de “değerlerin doğrudan öğretimi”ne rastlanmıştır (Akbaş O. , 2014, s. 72).

5. *Kitap*

Bu kitapta “dostluk” değeri vurgulanmıştır. Din öğretimine yönelik olarak “Allah’ı tanıyorum”, “Ramazan ayını ve orucunu tanıyorum.”, “Kur’an-ı Kerimi tanıyorum.”, “Bayram günlerini seviyorum.” gibi başlıklar üzerinde durulmuştur. Bu kitap ramazan ayına ve oruç ibadetine yönelik bilgi sunumu oldukça fazladır.

“Arkadaşlık ve dostluk” değeri kapsamında “Kalp Yapalım” etkinliği ile iki kalp yapılır. Sonra kalplerden biri kırılır. Bunun üzerine öğretici “Arkadaşlıkta ve dostlukta kalp kırmanın neticesi hakkında konuşalım.” der. Başka bir etkinlikte ise çürümüş elmalarla sağlam elmalar yan yana konulur. Bir hafta sonra diğer elmalarında çürümüş olduğu görülür. Bu konu üzerine arkadaş seçiminin öneminden bahsedilir (Şuşoğlu, Atasaven, & Bahçeci, 2016, s. 9).”

Bu değerle alakalı sunulan şiir şu şekildedir:

“Gece çok karanlıktır

Yıldızlar ve ay geceyi aydınlatır.

Bizim de yıldızlarımız vardır:

Dostlarımız!

... (Şuşoğlu, Atasaven, & Bahçeci, 2016, s. 50)”

“Rüzgâr ile Güneş”in hikâyesinde “Rüzgâr güç kullanarak ve kötülükle hiçbir şey yaptıramayacağını her şeyin dostlukla ve iyilikle yaptırabileceğini anlamış (Şuşoğlu, Atasaven, & Bahçeci, 2016, s. 53).”

Bu kısımda “dostluk” değerinin benimsenmesi için bilgi aktarımı yapıldığı görülür. Bu nedenle “değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımı”nın benimsendiği söylenebilir. Değer eğitimi yöntemlerinden “telkin yöntemi”ne yer verildiği görülmüştür.

6. *Kitap*

Bu kitapta “sabır”, “çalışkanlık”, “cesaret” değerlerine yer verilmiştir. “Rüzgâr ve Aceleci” metninde bir tırtılın sabırla kelebeğe dönüşmesi anlatılır. Bu metne ek olarak “Çember Saati” etkinliği sunulur. Bu etkinlikte çocuklarla çember oluşturulur. Öğretmen hazırladığı kartlara dikkat çeker. Şöyle der: “Size gösterdiğim resimle alakalı aklınıza ilk geleni söylemenizi istiyorum” der ve resimleri göstermeye başlar. Anne resmini gösterir ve çocukların cevaplarını dinler. Öğretmen pekiştirici cümleler kurar: “Annelerimiz bizi dokuz ay karınlarında taşır, sonra da sabırla kucağında taşır. Büyümemiz için sabırla fedakârlıkta bulunur değil mi çocuklar?” Çocuklara tırtıl ve kelebek, tavuk ve civciv, öğretmen, baba resimleri gösterilir. Tırtılın kelebek olabilmek için kozasında sabırla beklediği anlatılır. Tavuğun yavruları olması için yumurtaların üzerinde sabırla oturduğu anlatılır. Öğretmenin öğrencileri yetiştirmek için sabırla, sevgiyle emek harcadığı anlatılır. Sonunda çocuklarla sabırlı olmanın önemiyle alakalı sohbet edilir. Babanın, dışarıdaki zorluklara sabredip ailesi için çalıştığı anlatılır (Şuşoğlu, Atasaven, & Bahçeci, 2016, s. 17).”

“Aileye Not” kısmında “Hz. Eyyüb’ün Sabrı” kıssasının aktarılması istenir (Şuşoğlu, Atasaven, & Bahçeci, 2016, s. 17).

“Çalışkanlık” değeri ile alakalı Harezmi’yi anlatan metne yer verilmiştir. Burada şu ifadeler geçer:

“Sıfırı bulan kişi, Müslüman bilim adamı Harezmi’dir. Harezmi gençliğinde ilmi konulara çok meraklıydı. Saray kütüphanesinde idarecilik yapmıştır. Çalışkanlığıyla tüm Müslümanlara örnek olmuştur (Şuşoğlu, Atasaven, & Bahçeci, 2016, s. 22).”

Kitapta “cesaret” değeriyle alakalı “100 Yıl Önce” metnine yer verilmiş, burada da Çanakkale zaferinden bahsedilmektedir. Metinde şu ifadeler yer almaktadır:

“Seyyid Ali Onbaşı’nın bu cesur davranışı bütün askerlere moral oldu.

Düşmandan hiç korkmadılar. Büyük bir cesaretle savaştılar ve düşmanları

yendiler. O gün bugündür. Bütün dünya dedelerimizin Çanakkale’de yazdığı cesaret destanını anlattı. Dedelerimiz çok güçlü olan düşmandan korkmadılar ve büyük bir savaşı kazandılar (Şuşoğlu, Atasaven, & Bahçeci, 2016, s. 57).”

Bu kitapta seçilen değerın iyi ve güzel yanları vurgulanmıştır. Değer benimsetilmek istenmiştir. O yüzden burada “değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımı”na yer verildiği söylenebilir (Dilmaç & Ulusoy, 2018, s. 69).

7. Kitap

Bu kitapta herhangi bir değer aktarımı yer almamaktadır. Bu kitap, set ile eş zamanlı kullanılması için planlanmıştır. Bu kitabın içeriğinde dikkat çalışmaları, sıralama, gözlem, eşleştirme, ayırt etme, tahmin gibi çocuğun bilişsel ve dil gelişimine yönelik etkinlikler yer almaktadır (Şuşoğlu, Atasaven, & Bahçeci, 2016).

4.4.3. Okul Öncesi Dini Eğitim Seti

Bu set özünde on beş kitaptan oluşmaktadır. Ancak diğerleri boyama, sözlük, sertifika, yap-boz, Elif-ba tanıtımı gibi nitelikler taşıdığı için değerlerini irdelemek adına setteki bu sekiz kitaba tablo oluşturulmuştur. Bu tablo EK’te yer almaktadır. Bu sette “başarı”, “cesaret”, “sabır”, “sorumluluk”, “arkadaşlık ve dostluk”, “yardımlaşma” değerlerinin yer aldığı açıkça görülmektedir. Bu değerler İslam tarihinde yer alan önemli şahsiyetlerin kıssaları hikâyeleştirilerek sunulmuştur.

Bu değerlerin aktarımında “değerlerin doğrudan öğretimi (telkin metodu)” yaklaşımından yararlanıldığı söylenebilir. Değer telkini yaklaşımında toplum tarafından benimsenen, doğru olduğu düşünülen değerlerin kurallar olarak ortaya konması ve öğrencinin bunları kabulü söz konusudur. Çocuktan istenilen, ortaya konulan değerlerin anlamlarını bilmesi ve takdir etmesidir (Kaymakcan & Meydan, 2011, s. 69).

“Okul Öncesi Dini Eğitim Seti” İncelemede Kullanılan Ölçütler

Dil ve Anlatım

Bu setin kitaplarda kullanılan cümleler yalın ve anlaşılırdır. Devrik cümle kullanılmamıştır. Her bir kitapta 32- 35 civarında cümle kullanılmıştır. Bu kitaplarda resimler yoğun, yazılar sadedir (Körükçü, 2012, s. 71).

Bu sette kahramanlar Güven ailesinin bireyleridir. Güven ailesinin üyeleri, Âmine, Ayşe ve Ali adlı üç kardeş, anne ve babadır. Bu ailede peygamberimizin arkadaşlarını tanıtılır. Bu tanıtım esnasında birtakım değerler çocuğa sunulmaktadır. Bu sette değerlere ek olarak güzel ahlak konusuna da yer verilmiştir.

Bu dönemde çocuk, gelişim özellikleri dolayısıyla meraklıdır, sorular sorar (Ergin & Köseoğlu, 2017, s. 27). Setteki anlatımlar da çocukların sorduğu sorularla şekillenir. “Müşrik, ilim sahibi, kandil, mehteran” gibi kavramlar sette geçen ama anlaşılmayan kelimelerdir (Karaca & Yıldırım, 2016). Bu kelimeler basite indirgenerek anlatım sade tutulmaya çalışılmıştır.

Bilimsel İçerik

Bu sette “Peygamberimizin Arkadaşları” serisinde sunulan kişilerle ilgili verilen bilgiler İslam tarihinde sunulan bilgiler ile örtüşmektedir. Diğer kitaplardaki içeriklerde incelendiğinde bilgilerin yanlış olmadığı görülmektedir.

Fiziksel Yapı, Görsel Düzen ve Tasarım

Bu set resim, boyut, cilt, harf, punto, kapak ve sayfa düzeni unsurlarına bakılarak incelenecektir.

Setin resim-metin sunumu bu yaş dönemine uygundur. Metin 26 ile 28 kelime ifade edilmiştir. Geri kalan alanlar boşluk kalmayacak şekilde canlı, koyu parlak renklerle resimlendirilmiştir. Çizilen resimler metinle paralellik taşımaktadır. Resimler kitabın biçimi, içerik, dil ve anlatım özellikleri ile uyumludur (Güleç, 2020, s. 93).

Sette kullanılan renkler, kitapların teması ve konusuyla bağlantılıdır. Kitabın içeriğine bakmadan temaya ilişkin izlenimler resimlere bakılarak anlaşılmalıdır. Örneğin Ali ile babası akşam vakti yola çıkmaktadırlar. Renklerin daha da koyu şekilde sunulması ile vaktin akşam olduğu anlaşılmaktadır. Setteki resimler genellikle parlak, renklidir (Karaca A. K., 2016, s. 1-15).

Setteki kitaplar boyut açısından çocuğun gelişim özelliklerine uygundur. Ciltleme kısmında, tel zımba tercih edilmiştir. Ancak ciltlemede iplik dikişin tercih edilmesi uygun kabul edilmiştir (Oğuzkan, 2001, s. 72). Sette kullanılan kapaklar, içeriklerle uyumludur. Sayfalarda 1. hamur mat kuşe kâğıt seçilmiştir. Punto 24 ila 36 punto arasında kullanılmıştır. Yazı karakteri uygundur.

Set, incelemede kullanılan ölçütler anlamında çoğunlukla uygun bulunmuştur.

“Okul Öncesi Dini Eğitim Seti” Değerler Yönünden İncelenmesi

Peygamberimizin Arkadaşları-1 Hz. Ali

Bu serinin karakterinden olan Ali’nin annesi Ali’ye, Hz Ali’yi anlatmaktadır. Hz Ali’nin olumlu kişilik özellikleri vurgulanır. Bu kısımda vurgulanan değerler özellikle cesaret ve başarıdır. Metinde şu şekilde geçmektedir:

Annesi:

“Hz. Ali cesareti, güzel konuşması ve ilim sahibi olmasıyla bilinirdi. -Hz. Ali, hayatı boyunca bilgili olmak için çok çalıştı. Onun yaşadığı dönemde okuma yazma bilen kişi azdı. Hz. Ali okuma yazma bildiği gibi Kur’an-ı da ezberleyenlerdendi. Peygamberimiz vefat ettikten sonra Müslümanlara halife olan yani yöneticilik yapan dört büyük halifenin de sonuncusuydu. Eğitime çok önem verdiği için Medine’de bir okul kurdu ve burada çok önemli kişilerin ders vermesini sağladı (Karaca & Yıldırım, 2016, s. 11).”

Ali:

“-Peki, ne kadar cesurdu? Hiç korkmaz mıydı?”

Annesi:

“-Her insan zaman zaman korkabilir. Önemli olan korkuya rağmen doğru olanı yapmandır, işte cesaret budur.”

Annesi metnin bu kısmında Ali’ye Hz. Ali’nin Peygamberin yatağına geçip onu kurulan tuzağı bozduğu olayı anlatır:

Ali:

“-Gerçekten çok cesurmuş. Yani Peygamberimizin hayatını kurtarmış oldu değil mi?”

Annesi:

“-Evet, Aliciğim. Biliyor musun o çocukken de çok cesurdu?”

Ali:

“-Anneciğim Hz. Ali’yi çok sevdim. İyi ki adımı Ali koymuşsunuz.”

Annesi:

“-İnşallah sen de Hz. Ali gibi güzel ahlaklı, ilim sahibi ve cesur olursun güzel yavrum, diye dua etti (Karaca & Yıldırım, 2016, s. 14).”

Burada Ali annesine sorular sormakta ve metin diyalog halinde sunulmaktadır. Ali’nin annesi Fatma Hanım, Hz. Ali’yi anlatırken “ilim sahibi” olmasından bahseder.

Ali: “-İlim sahibi olmak ne demek anneciğim” diye sordu.

“-Bilgili, eğitilmiş, doğruyu yanlış ayırt edebilen kişiler ilim sahibidir” (Karaca & Yıldırım, 2016, s. 9).

Bu kısımda didaktik soru sorma ve anlatım yönteminden yararlanıldığı görülmektedir. Hz. Ali’ye dair olumlu özellikler ve ahlaksal ilkeler barındırmaktadır. Anlatıcı yani annesi lider rol üstlenmiştir. Ali’ye anında geri bildirim verilmiştir. Sonuç

olarak bu kısımda “değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımından” yararlanıldığı söylenebilir (Dilmaç & Ulusoy, 2018, s. 45).

Burada değer eğitimi yöntemlerinden ahlaki hikâye sunularak “telkin yöntemi” , davranışlarda Hz. Ali üzerinden onun gibi şahsiyet sahibi olmasına yönelik “yönlendirme yapma yönteminden” yararlanıldığı görülmüştür (Aydın & Akyol, 2013, s. 73).

Peygamberimizin Arkadaşları-2 Bilal-i Habeşi

Bu kısımda Güven ailesinin evine konuk olan Gülcihan Nine üzerinden “misafirperverlik” ve “saygı” değerleri, Bilal-i Habeşi anlatımı yapılırken de “sabır” değerinin aktarımı yapılmıştır.

Gülcihan Nine:

“-Tamam, sabırsızlanma yavrucuğum.”

“-Sizi gidi sabırsızlar sizi” dedi nineleri.

“-Sahabi, İslam’dan vazgeçirmek için ona baskı ve işkence yaptığı halde Bilal, inancından vazgeçmeyip sabretti (Karaca & Yıldırım, 2016, s. 13).”

Çocuklar anlatım boyunca ninelerini saygıyla ve ilgiyle dinlemişlerdir. Merak ettikleri soruları nineleri sözlerini tamamladıktan sonra sormuşlardır.

Gülcihan Nine, torunlarına ezanın nasıl ortaya çıktığını, Bilal-i Habeşi’nin kim olduğunu aktarmıştır. Nine torunlarına sabır ve kararlılık değerleriyle rol model olarak sunulmuştur. “Değerlerin Doğrudan Öğretimi Yaklaşımında” da davranışlara rota belirleyerek sorumluluk ve görev sunulması söz konusudur (İbalı, 2015).

“Ninesi sözlerini tamamlayınca Ali’nin bir şeyler mırıldandığını gördü.

-Şeyy sesimi test ediyordum, güzel mi diye” dedi.

Babası:

“-Hadi bir şeyler söyle de duyalım sesini” dedi.

“-Aliciğim, Bilal-i Habeşi’nin yerini almaya niyetlisin, anlaşıldı” dedi annesi.

Tüm aile gülümseyerek ona baktı (Karaca & Yıldırım, 2016, s. 15).”

Burada “değer eğitimi yöntemlerinden” “telkin yöntemi” kullanılmıştır. Nine, torunlarına ezan ve Bilal-i Habeş hakkında bilgi sunmuştur. Ayrıca “-Aliciğim, Bilal-i Habeşi’nin yerini almaya niyetlisin, anlaşıldı, dedi annesi” cümlesi ile “yönlendirme yapma yönteminden” yararlanılmıştır. Bu yöntemde yararlanılan karakterlerin tutumlarını çocuğa sunmak ve onun örnek almasını beklemek söz konusudur (Dam, 2014, s. 85).

Peygamberimizin Arkadaşları-3 Hz. Ebubekir

Serinin bu kısmında Hz. Ebubekir anlatımı üzerinden “arkadaşlık ve dostluk” değeri vurgulanmıştır. Hz Ebubekir’in “cömert” davranışları sunularak bu değer kazanılması önemsenmiştir. Kitabın sonunda bir kumbara oluşturma etkinliğine de yer verilmiştir.

Güven ailesinin ablası Ayşe, okul ödevi için Sevr mağarasının maketini yapmıştır. Kardeşleri de bu mağaranın neden önemli olduğuna dair sorular sormuşlardır. Ayşe bu maket üzerinden Peygamber ve Ebubekir’in dostluğunu vurgulayan şu ifadeleri kullanmıştır:

“-Peygamberimiz, çok yakın arkadaşı Ebubekir ile Mekke’den Medine’ye hicret ederken bu mağaraya sığındı. Mağaradayken Peygamberimiz, sevgili dostu Ebubekir’in kucağında yorgunluktan uyuyakaldı. Bu sırada Hz. Ebubekir, delikten çıkan bir yılan fark etti ve Peygamberimize zarar vermesin diye ayağıyla deliği kapattı. Yılan bu sırada ayağını soktu. Canı çok yandı ama Peygamberimiz uyanmasın diye hiç sesini çıkarmadı (Karaca & Yıldırım, 2016, s. 4).”

Ali ve Âmine:

“-Ebubekir gerçekten çok iyi bir arkadaşmış. Yoksa kimse ayağını yılanı doğru uzatmaz.”

Ayşe:

“-Evet, Ali, gerçekten çok iyi bir arkadaş ve sadık bir dosttu. Bundan dolayı ona Ebubekir Sıddık denilirdi.”

Çocukların anneleri Fatma Hanım:

“-Hz. Ebubekir çok yumuşak huylu ve alçakgönüllüydü. En büyük özelliklerinden biri de cömertliği idi.” Bunun üzerine annesi Ebubekir’in malının tamamını sadaka olarak vermesini anlatır (Karaca & Yıldırım, 2016, s. 11).

“Hz. Ömer, o zaman anladı ki arkadaşı Ebubekir’i cömertlikte geçmesi mümkün değildi.”

“Onlar hayırlı, güzel bütün işler için yarışıyorlardı. Sadaka vermek için, zekât dağıtmak için, insanlara yardım etmek için hatta gülümsemek için (Karaca & Yıldırım, 2016, s. 13).”

“Sonrasında çocuklar anlatılanlardan etkilenecek Ayşe’nin maketini sadaka kumbarasına dönüştürürler. Kitabın sonunda da etkinlik olarak hayal edilen kumbarayı yapmaya yönlendirilirler (Karaca & Yıldırım, 2016, s. 15).”

Burada “dostluk” değerinin sunulmasında direkt bilgi aktarımı yapıldığından “değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımından” yararlanılmıştır.

“Cömertlik” değerinin sunulduğu durumda ise çocuklar bu değer önemli olduğunu keşfederek tutum sergilemişlerdir. Çocuğun aktarılan değeri davranışlarında kendi isteği ile seçerek uygulaması “değer açıklama yaklaşımının” etkili olduğunu gösterir.

Değer eğitimi yöntemlerinden “telkin yöntemi” kullanılmıştır (Dilmaç & Ulusoy, 2018, s. 41).

Peygamberimizin Arkadaşları-4 Enes bin Malik

Bu kitapta “dostluk ve arkadaşlık” değeri vurgulanmıştır. Enes b. Malik’in Peygamberin arkadaşlarından olması üzerinden bu değer verilmiştir.

“-İyi dost, arkadaş demek. Ayrıca biz bu ismi Enes bin Malik gibi güzel ahlaklı bir insan olsun diye seçtik” dedi halası (Karaca A. K., 2016, s. 7).

Bu kısımda daha çok Enes bin Malik ile ilgili bilgi aktarımı yapılmıştır. Bu sebepten değer eğitimi yöntemlerinden “telkin yöntemi” değer öğretme yaklaşımlarından “değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımından” yararlanılmıştır.

Peygamberimizin Arkadaşları-5 Ebul Erkam

Bu kitapta “misafirperverlik” değeri vurgulanmıştır. Ali ve babası perşembe sohbeti için babasının arkadaşına konuk olurlar. Konuk oldukları İsa Amca’nın evini babası Ebul Erkam’ın evine benzetir. Ali de “Ebul Erkam’ın evine beni hiç götürmedin, o nerede?” diye sorar. Bu soru üzerine babası Ebul Erkam’ın İslam tarihindeki önemini anlatır. Ali bu evi “iyilik evi” olarak adlandırmıştır (Karaca A. K., 2016, s. 14).

Yusuf Bey, oğlu Ali’ye arabada yolculuk boyunca Ebul Erkam’ı anlatmıştır. Dolayısıyla “değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımından” yararlanıldığı söylenebilir.

Değer eğitimi yöntemlerinden “telkin yönteminden” ayrıca Ali’nin davranışları görerek örnek almasından dolayı da “gözlem yoluyla öğrenme yönteminden” yararlanıldığı söylenebilir (Aslan, 2009, s. 23).

Peygamberimizin Arkadaşları-6 Hz. Hamza

Kitapta “cesaret” değeri işlenmiştir. Aile bir mehter gösterisine gitmiştir. Ali mehterin ne zaman çaldığını sormuştur. Bunun üzerine:

“-Osmanlı zamanında savaşlarda askerlere cesaret vermek için çalınırdı. Öyle ki mehteri duyan askerler birer aslan gibi güçlü ve cesur olurlardı. Tıpkı senin adaşın Hz. Hamza gibi (Karaca & Yıldırım, 2016, s. 4).”

“-Evet, biliyorum Hz. Hamza çok cesurmuş. Hatta ona Allah’ın aslanı derlermiş.”

“-Evet, Hz. Hamza Müslüman olunca da Peygamberimizi hiç yalnız bırakmadı. Hep yanında mücadele etti. Cesareti ve yiğitliği ile tanındı (Karaca & Yıldırım, 2016, s. 7).”

Değer eğitimi yaklaşımlarından, “değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımından” faydalanılmıştır. Hz Hamza ile ilgili verilen bilgiler çocuklara telkin edilmiştir. Bu bilgiler doğrudan çocuklara sunularak, onların bu değeri benimsemesi beklenir (Köylü, 2019, s. 72).

Değer eğitimi yöntemlerinden “gözlem yoluyla öğrenme” yönteminden yararlanıldığı söylenebilir. Değerin davranışta görülebilmesi için tercih edilen bu yöntemde bir mehter gösterisi ile değer öğretimi daha anlamlı hale gelmesi istenmektedir (Aslan, 2009, s. 25).

Peygamberimizin Arkadaşları-7 Hz. Ömer

Bu kitapta “adalet” değerine yer verilmiştir. Güven ailesi kitap okuma saati yaparken birden elektrikler gider. Bunun üzerine mum yakarlar. Babaları Yusuf Bey “adalet” değerini çocuklara Hz. Ömer’in torunu Ömer bin Abdullaziz’i anlatarak aktarmaktadır:

“-Ömer bin Abdullaziz, tıpkı dedesi gibi çok adaletliydi. O kadar adaletliydi ki mesela halifeliği sırasında kendi işleri için kendine ait mumu, devlet işleri için de devlete ait mumu kullanırdı (Karaca & Yıldırım, 2016, s. 8).”

“Müslüman her canlıya adaletli davranmalıdır” diye cevap verdi Yusuf Bey.

Hz. Ömer için babaları:

“-Öyle adaletliydi ki o Müslüman olduğunda herkes çok sevindi. Hz. Ömer, dört büyük halifeden biriydi ve adaletli bir halife oldu. Halifeliği döneminde geceleri sık sık sokaklarda dolaşır, yardıma ihtiyacı olan var mı diye tek tek kontrol ederdi, diye anlattı Yusuf Bey (Karaca & Yıldırım, 2016, s. 9).”

Bu kısımda yetişkinlerin çocuklara ahlaki değerleri doğrudan öğretmek, onların fikirlerini şekillendirme ve iyi alışkanlıklar kazandırma eğilimi görülmektedir. Bu nedenle “değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımından” yararlanıldığı söylenebilir.

Değer eğitimi yöntemlerinden ise bir bilgiyi zihne yerleştirmek önemsendiğinden “telkin yönteminden” yararlanılmıştır. Hz. Ömer ve torunu Ömer bin Abdüllaziz örneklerinden değeri çocuklara kazandırmak için “karakter eğitimi yönteminden” faydalanılmıştır (Sapsağlam, 2016, s. 81).

Peygamberimizin Arkadaşları-8 Hz. Osman

Kitapta “yardımlaşma ve dayanışma” değerine yer verilmiştir. Peygamberimizin Arkadaşları-8 Hz. Osman kısmında Güven ailesinin annesi Fatma Hanım’a dedesinin Kur’an-ı Kerim hediye etmesi ile çocuklarla büyüklerin paylaşım içerisinde olması önemsenmiştir. Fatma Hanım’ın dedesi Osman ile Hz. Osman arasında bağ kurulmuştur. Sonrasında Hz. Osman hakkında bilgi sunulmuştur:

“Hz. Osman, Kur’an-ı Kerim’i ilk yazan insanlar arasındaydı. Çok yumuşak huyluydu, güzel ahlaklıydı ve güzel konuşurdu. Dört büyük halifeden biridir ve Kur’an-ı Kerim onun döneminde çoğaltıldı. Bu sayede de tüm insanlara ulaştı (Karaca & Yıldırım, 2016, s. 13).”

Bu kısımda çocuklar hafız kavramının ne olduğunu sorar. Bunun üzerine Fatma Hanım:

“-Kur’an-ı Kerim’in tamamını ezberleyenlere hafız denir. İnşallah sizlerde bir gün hafız olursunuz” diyerek dua eder.

Çocuklar da hep bir ağızdan “Amiiin” dediler (Karaca & Yıldırım, 2016, s. 15).”

Bu kısımda da bilgi aktarımı, tanımlamalar ve ilkeler içerdiğinden “değerlerin doğrudan öğretimi yönteminden” yararlanıldığı söylenebilir (Tosun C. , 2016).

“Okul Öncesi Dini Eğitim Seti” Diğer Materyaller

Harika Harfler Etkinlik Kitabı: Bu kitapla Kur'an-ı Kerim alfabesinin çocuklara öğretilmesi amaçlanmıştır. Bu yüzden çeşitli etkinlikler sunulmuştur. Harf sınırlarını tanımak için kitaba boyama etkinliği konulmuştur.

“I harfini istediğimiz renge boyayalım.” şeklinde yönlendirilmektedir. Ardından çizgileri birleştirme etkinliği ile harfin yazımını pekiştirme çalışması yer alır. Sonra “I (e)” harfi ile başlayan nesnelerin işaretlenmesi etkinliği mevcuttur. Bu etkinlikler bütün harfler için sunulmuştur. En sonunda bütün harfleri kesip kurdanlara yapıştırma etkinliği vardır (Karaca & Yıldırım, 2016, s. 3).

Bu kitapta herhangi bir değer öğretimine rastlanmamıştır.

Harika Harfler Cüz Kitabı: Bu kitap “Harika Harfler Etkinlik Kitabı”nda öğrenilen harfleri birleştirip okumayı öğretmek içindir. Bu kitabın sonunda çocuk Kur'an okumaya geçecektir. En sonunda “Kur'an'ı Okumaya Geçiş Belgesi” yer almaktadır (Karaca & Yıldırım, 2016).

Bu kitapta herhangi bir değer öğretimine rastlanmamıştır.

Harika Harfler Dualar ve Sureler Kitabı: Bu kitapta Kur'an öğretimi etkinlikleri kapsamındadır. Kur'an okumayı öğrenen çocuğa, ezber metodu ile bazı dua ve surelerin öğretilmesi amacını taşır (Karaca & Yıldırım, 2016). Kevser suresi ve Salı-Barik duası öğretilmeye çalışılan dua ve surelere örnektir.

Bu kitapta herhangi bir değer öğretimine rastlanmamıştır.

Özel Gün ve Geceler: Bu kitap İslam inancındaki önemli gün ve gecelerin tanımı yapmakta ve bunlara ait örnek etkinlikleri kapsamaktadır.

Örneğin Kurban Bayramı'nın tanımı ve amacı verilmiştir. “O gün neler yapabiliriz?” başlığı ile ihtiyaç sahiplerine kurbanın bir kısmını dağıtmak gibi ifadeler yer alır. “1. Etkinlik” bölümünde ilgili kitabın sayfasında sunulan Kurban Bayramı kartı

izgili yerlerden kesilir. Kulak pamuğu kullanılarak verilen örnekteki gibi hazırlanır. Ve ailelere sunulur (Karaca & Yıldız, 2016, s. 11).

Diğer önemli günlerden olan cuma günü, hicri yılbaşı, aşure günü için bölümlerde boyama, kes-yapıştır, kart hazırlama, sayfaları süsleme etkinliklerine yer verilmiştir (Karaca & Yıldırım, 2016, s. 27-31).

Kırk Hadis Boyama Kitabı: Bu kitapta “Din samimiyettir.”, “Oruç kalkandır.”, “Temizlik imanın yarısıdır.”, “Gülümsemek sadakadır.”, “Merhamet edene Allah da merhamet eder.”, “Aranızda selamı yayın.” gibi kısa sayılabilecek hadisler ile boyama etkinlikleri oluşturulmuştur. Ayrıca artık malzemeler kullanılarak bir “salâvat kutusu” materyali oluşturulması planlanmıştır.

Bu boyama kitabında hadisler bir olay örgüsü ile sunulmuştur. Bu hikâyede sunulan değerler “samimiyet”, “sevgi-saygı”, “sorumluluk”, “merhamet”, “sabır”, “selamlaşma”, “iyilik”, “arkadaşlık”tır. Bu değerler boyama etkinlikleri ile sunulmuştur (Karaca & Yıldırım, 2016, s. 3). Resimler, sunulan metin ile uyumludur. Değerler, metinler ve resimler ile direkt verilmiştir. Bu nedenle “değerlerin doğrudan ğretimi yaklaşımından” yararlanıldığı söylenebilir (Sapsağlam, 2016, s. 69).

Bu değerler kitapta şu şekilde yer almaktadır:

“Dedesiyle samimi oldukları gibi Allah’a, Allah’ın kitabı Kur’an-ı Kerim’e, peygamberlere ve tüm Müslümanlara karşı da samimi olmak gerektiğini öğrenmişti, Ali. Samimi olmak demek, iten davranmak, sevgi ve saygı göstermek, yakınlık duymak demektir (Karaca & Yıldırım, 2016, s. 3).”

“Dedesi Ali’ye, dünyadaki ibadet ve davranışların Müslümanlara Allah’ın sevgisi ve cennet gibi bir hediye kazandıracadığını anlatmıştı. Ali ve Ayşe kardeş gibiydiler. Birbirlerine yardım eder, birbirlerini her türlü zarardan korumaya çalışırlardı. Birbirlerinin güzel davranışlarını örnek alırken olumsuz bir davranış görürlerse uyarırlardı (Karaca & Yıldırım, 2016, s. 4).”

“İnanan insan, hem insanlara hem hayvanlara hem de bitkilere karşı merhametli ve şefkatli olmalıydı. Ali, kendinden zayıf ve yardıma muhtaç canlılara acıyan, onlara yardımcı olan insanlar Allah’ın merhamet ettiğini öğrenmişti (Karaca & Yıldırım, 2016, s. 11).”

“Ali, bahçesinin çok güzel olmasını istiyordu. Bahçesine istediği çiçeklerden dikti. Sabrın Müslüman’ın yolunu aydınlatan ışık gibi olduğunu öğrenmişti. Çiçeklerine sabırla bakması, onları gerektiği gibi sulaması ve zararlı şeylerden koruması şarttı. Nihayet onunda rengârenk çiçekleri vardı (Karaca & Yıldırım, 2016, s. 12).”

“Selamlaşma insanın kendini güvende hissetmesini sağlar. Güven duygusu da insanların arasındaki sevgi ve saygıyı güçlendirir. Selamlaşmanın birbirini sevebilmenin en kolay yolu olduğunu öğrenmişti Ali. Artık her gördüğü kişiye selam veriyordu (Karaca & Yıldırım, 2016, s. 15).”

“Ali, Allah’a inananların birbirlerine iyiliği tavsiye ederek kötülükten uzaklaşmaları gerektiğini öğrenmişti. Bir iyiliğe sebep olan kişi o iyiliği yapmış gibi kabul edilirdi (Karaca & Yıldırım, 2016, s. 23).”

“İnsanın, Allah’ı ve Peygamberimizi seven, iyi ve ahlaklı arkadaşlar edinmesi önemlidir. Kişinin bu dünyada da ahrette de sevdikleriyle beraber olacağını öğrenmişti Ali (Karaca & Yıldırım, 2016, s. 25).”

Dini Terimler Sözlüğü: Bu kitapta İslam dini ile alakalı bazı kavramların anlamları verilmiştir. Bu kavramlar şunlardır: “Kur’an-ı Kerim”, “peygamber”, “İslam’ın şartları”, “kelime-i şهادet”, “kelime-i tevhit”, “besmele”, “ibadet”, “namaz”, “abdest”, “teyemmüm”, “gusül”, “cemaat”, “oruç”, “zekât ve sadaka”, “fitre”, “hac”, “umre”, “farz”, “vacip”, “sünnet”, “ensar”, “muhacir”, “tevekkül”, “tefekür”, “rızk”, “sıla-i rahim”, “esma-ül Hüsna”, “dua” ve “şükür”.

Bu kavramların tanımları doğrudan yer almaktadır. Örneğin:

“Oruç, gökyüzü ağarmaya başladığı andan akşam ezanının okunduğu zamana kadar hiçbir şey yememek, içmemek, her türlü kötülükten sakınmak demektir. Oruca başlamadan evvel sahura kalkarız. Sahur, oruç tutanların gün doğmadan önce belirli saatte yedikleri yemektir. Orucun sona erdiği vakit olan güneşin battığı ve akşam ezanının okunduğu vakte iftar denir. İftar yemeğini yiyerek o günkü orucumuzu tamamlamış oluruz. İftara başlarken hurma ile başlamak ve dua etmek Peygamberimizin sevdiği davranışlardandır (Karaca & Yıldırım, 2016, s. 16).

Sevgili Peygamberime Kırk Salâvat Boyama Kitabı: Bu kitapta boyama sayfaları boyunca peygambere selam gönderilmiştir. Dolayısıyla “selamlaşma” ve “sevgi” değerlerinden yararlanılmıştır. Kitabın başlangıcında bu durum şu şekilde ifade edilmiştir:

“Sevgili çocuklar,

Peygamberimiz Hazreti Muhammed’dir. Bize hep iyi şeyler öğrettiği için biz O’nu çok severiz. O’na selam gönderdiğimiz zaman çok sevinir. O da bizi sever. Biz O’nun ailesini ve arkadaşlarını çok severiz. Bu kitapta sevgili Peygamberimize, ailesine ve arkadaşlarına selam gönderiyor, onları ne kadar çok sevdiğimizi gösteriyoruz. Dileriz Peygamberimiz gönderdiğimiz selamlara çok sevinir, Allah bu selamları kabul eder ve bizi sevdiklerimizle beraber cennetine koyar (Şen, 2016, s. 5).”

“Allah’ım! Canım Peygamberim Hazreti Muhammed’e ve ailesine gökyüzündeki yıldızlar kadar selam gönderiyorum.” şeklinde kırk adet boyama etkinliği yer almaktadır. Boyamada yıldızlara ek olarak güneş, ağaç, balon gibi figürler yer almış, benzer ifadeler kullanılmıştır (Şen, 2016, s. 8).

4.4.4. Ciki'nin Sevinci Hikâye Seti

Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yayımlanan bu hikâye seti altı kitaptan oluşmaktadır. Bu sette işlenen değerler şunlardır: “dostluk ve arkadaşlık”, “yardımlaşma”, “merhamet”, “sorumluluk”, “çalışkanlık” ve “çevre bilinci”.

Bu sette değinilen kavramlar “sure”, “dua”, “teşekkür etmek”, “israf” ve “selamlaşma” olmuştur.

Bu sette hikâyelerin ilk kısımları verilmiş, hikâyenin sonunu çocuğun tamamlaması istenmiştir. Ancak resimlemede hikâyenin varacağı son ve ana fikir belli olduğu için çocuğun zihinsel gelişim özelliklerine hizmet ettiği söylenemeyebilir.

Sete dâhil olan hikâyeler incelediğinde çocukların davranışlarını şekillendirme, iyi alışkanlıklar edindirme ve onlara rehberlik etme düşüncelerinin olduğu söylenebilir. Değerler ve kavramların çocuklara benimsetilmek amacıyla bu materyalin oluşturulduğu düşünülebilir. Bütün bunlardan yola çıkarak bu sette “değerlerin doğrudan öğretimi \değer telkini yaklaşımından” yararlanıldığı ifade edilebilir.

“Cikciki'nin Sevinci Hikâye Seti” İncelemede Kullanılan Ölçütler

Dil ve Anlatım

Bu sette cümleler arası anlam bağlantısı olmadığı görülmüştür. Örneğin:

“Güzel bir yaz günüydü. Anne ördek oyun oynayan yavrularını izlerken, içlerinden biri ‘Acıktım anne’ dedi. Anne ördek ona bir solucan bulup verdi. Sonra: ‘Hep oyun olmaz, biraz çalışalım. Haydi, bakalım yüzmeye gidiyoruz.’ dedi. Ama yavrularından birinin aklından başka bir şeyler vardı. Kur’an’da ‘gezin, görün, öğrenin’ diye tavsiye ediliyor. Bende öyle yapmalıyım diye düşündü. Annesinden izin almadan yavaşça çalılardan ardına girdi. Bu arada dalda onları izleyen Cikciki, nereye gidecek diye onu takip etmeye başladı. ‘Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?’ ayetini hatırlayarak kendiyi gurur duydu.

Rastladığı hayvanlarla konuşarak, bitkileri inceleyerek epeyce yol kat etti.

Gölden çok uzaklaştığının farkında değildi (Ekici, 2008, s. 1-3)..."

Metin bu şekilde sunulmuş, hikâyenin geri kalanını çocuğun tamamlanması istenmiştir (Ekici, 2008, s. 5). Görüldüğü gibi içerikte uzun ve kusurlu cümleler yer almaktadır. Setin tamamında anlatım yönünden kopukluk bulunmaktadır. Metnin dil ve anlatım özellikleri bakımından bu yaş dönemi çocuğa uygun olmadığı görülmektedir.

Bilimsel İçerik

Bu sette kullanılan tür, bilimsel içerik bakımından değerlendirilmeye uygun değildir.

Fiziksel Yapı, Görsel Düzen ve Tasarım

Bu set 1. hamur kuşe kâğıda baskılıdır. Sayfalarda resimlere yoğunluk verilmiştir. Ancak resimleme bu yaş dönemi çocuğa uygun gözükmemektedir. Annesinden izin almadan yuvasından uzaklaşan ördek, resimlerde avcının tuzağına takılır, yağmur altında ıslanır. Kısacası yaptığı hatadan ötürü cezalandırılır. Bu yaş dönemi çocuklara bu tarz korkutucu öğelerin yer aldığı resimler sunulması çocukta olumsuz bir izlenim bırakabilmektedir (Yılmaz, 2016, s. 62).

Bu setin sayfalarında boşluk çok fazladır. Tasarım ilkelerinde ve görsel düzende "çocuğa görelilik" ilkesine uyulmadığı söylenebilir (Oğuzkan, 2001, s. 110).

"Cikciki'nin Sevinci Hikâye Seti" Değerler Yönünden İncelenmesi

Cikciki ile Küçük Ördek hikâyesinde "çalışkanlık" değerine yer verilmiştir. Bu hikâyede anne ördek, yavru ördeğe:

"Hep oyun olmaz. Biraz çalışalım. Haydi, bakalım yüzmeye gidiyoruz (Ekici, 2008, s. 1)." şeklinde telkinde bulunarak çalışkanlığa vurgu yapar.

Cikciki ile Küçük Tavşan hikâyesinde “dostluk” değerine rastlanır. Cikciki ile küçük tavşan çok iyi arkadaşdır. Birlikte oyun oynarlar, sohbet ederler. Bu kitapta “dua” kavramı vurgulanmıştır (Ekici, 2008, s. 2).

Cikciki ile Küçük Lütfi hikâyesinde “yardımlaşma” değeri işlenmiştir. Lütfi kardeşiyle yardımlaşarak bir uçurtma yapar. Sonrasında uçurtmayı ellerinden kaçırlar. Uçurtmayı kurtarmalarına Cikciki yardım eder (Ekici, 2008, s. 4).

Cikciki ile Küçük Kedi hikâyesinde “sorumluluk” değeri vurgulanmıştır. Bu hikâyedeki Mustafa karakteri ödev sorumluluğunu yerine getirdikten sonra oyun oynamaya bahçeye iner. Sözlerini tutar böylece sorumluluk sahibi bir çocuk olur (Ekici, 2008, s. 2).

Cikciki ile Küçük Kuş hikâyesinde “yardımlaşma” değerine yer verilmiş, kış günü yiyecek bulamayan canlılara Cikciki’nin yardım etmesi üzerinden bu değer işlenmiştir (Ekici, 2008, s. 1).

Cikciki ile Küçük Ağaç hikâyesinde “arkadaşlık” değeri işlenmiş ve çevre bilinci vurgulanmıştır. Cikciki arkadaşı ağaç ile görüşür. Bu görüşme sırasında ormandaki ağaçların kesilmiş olduğunu görür ve çok üzülür. Sonra “Kıyamet kopsa bile ağaç dik.” hadisini hatırlatır (Ekici, 2008, s. 3).

4.4.5. 4-6 Yaş Grubu Kur’an Kursu Etkinlik Kitabı

Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından 4-6 Yaş Grubu Eğitim Programı kapsamında hazırlanan “Etkinlik Kitabı”nın Dini Bilgiler-1 kısmında en çok etkinlik “Dua, Şükür ve Özür Dileme” ünitesinde bulunmaktadır. Bu ünite on yedi etkinlik vardır. Sonrasında “Sevgi ve Merhamet” ünitesinde on altı, “Saygı”, “Sorumluluk”, “Yardımlaşma”, “Sabır” ünitelerinde on beşer etkinlik bulunmaktadır. “İyilik”, “Doğruluk ve Dürüstlük” ünitelerinde on üç etkinlik yer alır. En az etkinliğin yer aldığı “Adalet” ünitesinde on iki etkinlik bulunmaktadır. Etkinlik Kitabı’nın Dini Bilgiler-2 kısmında en çok etkinlik

“Allah’ı Seviyorum” ünitesinde, en az etkinlik ise “Dinimi Seviyorum” ünitesinde yer almaktadır.

4-6 yaş grubu çocuğun hedeflenen şekilde sağlıklı ve doğru bir din anlayışına sahip olması için kavram öğretimine ayrı bir önem verilmelidir. Bu nedenle etkinlikler içerisinde geçen kavramalar da önem taşımaktadır.

Bu programda Dini Bilgiler-1 ve Dini Bilgiler-2 etkinlik kitaplarında öğrencilere kazandırılması hedeflenen bir takım kavramlar bulunmaktadır. Bu kavramlar şunlardır: “özür”, “şükür”, “teşekkür”, “dua”, “kandil”, “cami”, “peygamber”, “şefkat”, “salâvat”, “ezan”, “Kur’an-ı Kerim”, “namaz”, “abdest”, “hak”, “israf”, “temizlik”, “şadırvan”, “ensar”, “muhacir”, “sahabe”, “mescid”, “sadaka”, “emek”, “emanet”, “eşitlik”, “dini mekânlar”, “vatan”, “din”, “bayramlar”, “şehitlik”, “gazilik”, “millet”.

Dini Bilgiler-2 bölümünde bunlara ek olarak çocuklara “Allah”, “peygamber”, “kitap” gibi kavramları tanıtıcı etkinlikler yer almaktadır.

Etkinlikler içerisinde “Elhamdülillah”, “Bismillahirrahmanirrahim”, “maşallah”, “sallallahu aleyhi ve selem” gibi dini ifadeler kullanılmış ve bu ifadelerin anlamları üzerinde durulmuştur.

Allah’ın isimlerinden olan “Rahim”, “Vedud”, “Rahman”, “Halik” isimleri ve bu isimlerin anlamlarının öğretilmesi hedeflenmiştir.

Etkinliklerde yer alan değerler “sevgi”, “merhamet”, “iyilik”, “saygı”, “farklılıklara saygılı olma”, “nazik olmak”, “dostluk”, “kibarlık”, “sorumluluk”, “çalışkanlık”, “çevre bilinci”, “selamlaşma”, “yardımlaşma”, “kardeşlik”, “arkadaşlık”, “paylaşma”, “başarı”, “sabır”, “adalet”, “doğruluk ve dürüstlük”, “aile kurumuna önem verme”, “cömertlik”, “dayanışma”, “doğal çevreye ve canlılıklara duyarlık”, “hakseverlik”, “misafirperverlik”, “samimiyet”, “sözünde durmak”, “tutumluluk ve vatanseverlik”tir.

Kur'an-ı Kerimi tanıma etkinlikleri içerisinde “besmele”, “kelime-i tevhit”, “kelime-i şahadet”, “vahiy” kavramları bulunmaktadır. Bununla birlikte çeşitli dua ve surelerin ezberleri yer alır. Bunlar başarı duası, Sübhaneke, Rabbena, Tahiyat ve Salli Barik duaları ile İhlâs, Kevser ve Fatıha sureleridir. Bu etkinliklerin kazanımları incelendiğinde sevgi ve saygı değerlerinin yer aldığı görülür. Bu ifadeler şu şekildedir: “Kur'an-ı Kerim'e saygı davranışlarını bilir. Kur'an-ı Kerim öğrenmeye istekli olur. “gibi (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2020, s. 367).

Programda kazandırılması hedeflenen değerler bireysel, toplumsal, kültürel ve evrensel değerlerdir. Bu değerler ile topluma faydalı olabilecek, dini ve ahlaki değerlerinin farkında bireyler yetiştirmek hedeflenmektedir.

Programda etkinlikler arasında “anlatım”, “soru-cevap”, “ezber”, “drama”, “eğitsel oyun”, “örnek olay”, “pandomim”, “gezi-gözlem”, “röportaj”, “kavram öğretimi” yer almaktadır (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2020, s. 6). Bu yöntemlerin yanında çeşitli materyallerden de şiir, şarkı, ilahi, hikâye, tekerleme, resim vb. bulunmaktadır (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019-2020, s. 7).

Etkinlikler ile öğrencilere kazandırılmak istenen beceriler şunlar olmuştur:

- Dil becerilerini etkili kullanabilme, çevresiyle iletişim kurma yetisi geliştirmek
“Dua ile ilgili ifadeleri kullanır.”, “İnsanların sorumlu olduğu toplumsal davranışlara örnekler verir.”
- Temel düzeyde mantıksal düşünme becerisi kazandırmak “Sevgi ve merhamet göstermenin Allah'ın sevdiği davranışlardan olduğunun farkına varır.”, “Saygı davranışının olumlu sonuçlarını fark eder.”
- Kendini ifade etme, çevresini tanıma ve anlamlandırma becerilerini geliştirmek
“Kendine dair olumlu düşüncelerini ifade eder.”, “Sınıftaki sorumluluklarını yerine getirir.”, “Karşılaştığı problemlere adil sonuçlar üretir.”

- Çocuğa toplumsal uyum ve sosyal katılım becerisi kazandırmak “Kendini grup önünde tanıtır.” , “Arkadaşlarını tanır.”
- Değerleri ve kendi seviyelerine uygun temel ahlaki değerleri bu yaş grubuna tanıtmak ve bu değerleri benimsemesini sağlamak “Sorumluluk almaya istekli olur.”, “Yardımlaşmanın olumlu sonuçlarını fark eder.”, “Allah’ın var ve bir olduğunu bilir.”, “Peygamberimizin kişisel özelliklerini bilir.”, “Namazda Kur’an-ı Kerim’den ayetler okunduğunu bilir.”
- Kur’an-ı tanınması ve harfleri öğrenmesini sağlamak “Kur’an-ı Kerim’in özel bir kitap olduğunu fark eder.”, “Kur’an-ı Kerim harflerinin şekillerini tanır.”.
- Çevre bilinci oluşmasını sağlamak “Çevreye zarar verici davranışlardan uzak durur.”, “Çevreyi temiz tutar (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2018, s. 13-29).”

4.4.6. “4-6 Yaş Grubu Kur’an Kursu Etkinlik Kitabı” Değer Öğretme Yaklaşımları Açısından Değerlendirilmesi

Bu kısımda “4-6 Yaş Kur’an Kursu Etkinlik Kitabı”nın değerler yönünden incelemesi adlı inceleme başlığı yer almamaktadır. Bunun nedeni bu kitabın etkinliklerinin Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından belirlenmiş olmasıdır.

Değerlerin Doğrudan Öğretimi Yaklaşımı

Bu yaklaşım klasik ahlak ve karakter eğitimi yaklaşımını anlatmak için kullanılır. Bu etkinliklerdeki yaklaşımın, ele alınan değerleri çocuklara direkt olarak aktarma ve benimsetme amacını güttüğü söylenebilir. Bu etkinliklerde öğretici, çocuklara kazanmaları gereken değerleri doğrudan söyleyerek onların bu değerleri benimsemelerini beklemektedir. Öğretici, benimsetmek istediği değere göre buna uygun hikâye, şiir, atasözü, kıssa, resim ile bunları sınıfta çocuklara uygulamıştır(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2020, s. 6).

Bu yaklaşım ile ele alınan etkinliklerde anlatım (takrir), ezber ve soru cevap yöntem/teknikleri kullanıldığı görülmüştür(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2020).

4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Etkinlik Kitabı'nda değer öğretme yaklaşımlarından **“değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımı”** çerçevesinde ele alınan etkinlikler şunlardır:

Etkinlik Kitabım'da yer alan “Değer Ağacı” etkinliği ile öğretici karton ve mukavvadan en az çocukların boyunda, çokça dalları olan büyük bir ağaç hazırlar ve sınıfın uygun bir köşesine koyar. Bu ağaç daha sonra eğitim-öğretim boyunca her hafta o haftanın değerine uygun sembollerle süslenecektir. Eğitim-öğretime başlanan ilk haftada çocuklara dua ve şükretmenin ne olduğu sorularak etkinliğe başlanır. Ardından öğretici, çocuklara daha önceden hazırladığı ağaç maketini gösterir ve aşağıdaki açıklamayı yapar:

“Çocuklar bu ağaç sınıfımızın değer ağacı. Ama gördüğünüz gibi yaprakları, çiçekleri ya da meyveleri yok. Kupkuru dalları var. Bu ağacın dalları bizim sevgimizle yapraklanıp süslenecek ve meyve verecek. Nasıl olacağını merak ediyor musunuz? Bundan böyle yaptığımız her bir güzel davranış için size bir yaprak, çiçek, meyve vb. resimler vereceğim. Siz de bu resimleri değer ağacımızın dallarına yapıştıracaksınız. Bu hafta gösterdiğiniz dua ve şükür davranışları için size birer yaprak vereceğim(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 45).” der.

Öğretici, hafta boyunca ettikleri her dua ve teşekkür için hazırladığı yaprak resimlerini öğrencilere verir. Bu ekte yaprak resimleri yer almaktadır. Diğer eklerde de benzer şekilde çiçek, meyve resimleri bulunmaktadır. Öğretici, verilen resmin üzerine çocuğun adını ve yaptığı dua, şükür ve özür davranışlarını yazar. Çocuğun bu yaprağı ağacın dalına yapıştırmasına yardım eder. Hafta boyunca zaman zaman evde sergiledikleri teşekkür davranışları da sorulur. Onlar için de birer yaprak resmi verilerek

ağaca yapıştırılır. Haftanın sonunda öğretici, ağacın yanında çocuklarla fotoğraf çekilir. Çekilen fotoğraflar sınıf panosunda sergilenir. Projenin sonunda bütün fotoğraflar bir araya getirilir. Öğretici bütün hafta boyunca her etkinliğin sonunda sorular sorarak değerlendirme yapar.

Dua, şükür ve özür dileme “Değer Ağacı” etkinliği değerlendirme soruları şu şekildedir:

1. Dua ve şükür nedir?
2. Dua etmek ve teşekkür etmek neden önemlidir?
3. Biz neden dua etmeliyiz? Neden teşekkür etmeliyiz(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 45)?

Sevgi ve merhamet değerleri, “Değer Ağacı” etkinliğinde öğretici çocuklara sevgi ve merhametin ne olduğunu sorarak derse başlar. Öğretici:

“Çocuklar bu ağacı hepimiz biliyoruz. Bu sınıfımızın değer ağacı. Geçtiğimiz hafta yaptığımız dua ve teşekkür dolu davranışlarla ağacımızı süslemiştik. Bu haftada sevgi ve merhametle çiçeklenecek ve süslenecek. Nasıl olacağını merak ediyor musunuz? Bu hafta gösterdiğiniz sevgi ve merhamet davranışları için size birer çiçek vereceğim. Sizde bu çiçeği değer ağacımıza yapıştıracaksınız(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 73).” der.

Etkinliğin değerlendirilmesi:

1. Sevgi neden önemlidir?
2. Kimleri, neleri seviyoruz ve onlara sevgimizi nasıl ifade ediyoruz?
3. Nasıl davranırsak sevgi dolu davranmış oluruz(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 73)?

Saygı değeri, “Değer Ağacı” etkinliğinde çocuklara saygının ne olduğu sorularak derse başlanır. Ağaç maketine dikkat çekildikten sonra, Öğretici:

“Çocuklar bu ağacı hepimiz biliyoruz bu sınıfımızın değer ağacı, geçtiğimiz hafta yaptığımız sevgi ve merhamet dolu davranışlarla ağacımızı süsledik, bu haftada saygımızla meyve verecek. Nasıl olacağını merak ediyor musunuz? Bu hafta gösterdiğiniz saygı davranışları için size birer elma resmi vereceğim. Sizde bu elma resimlerini değer ağacımıza yapıştıracaksınız(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 121).” der.

Etkinliğin değerlendirilmesi;

1. Saygı nedir?
2. Saygı neden önemlidir?
3. Kimlere ve nelere saygı duyuyoruz ve onlara saygımızı nasıl ifade ediyoruz(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 121)?

Sorumluluk değeri, “Değer Ağacı” etkinliğinde çocuklara sorumluluğun ne olduğu sorularak başlanır. Ardından önceden hazırlanmış olan ağaç maketine ve güneş maketine dikkat çekilir. Öğretici aşağıdaki açıklamayı yapar:

“Çocuklar bu ağacı hepimiz biliyoruz. Bu hafta gösterdiğiniz sorumluluk davranışları için ağacımıza ışık saçacağız. Nasıl olacağını merak ediyor musunuz? Bu hafta gösterdiğiniz sorumluluk davranışları için size minik güneş resmi vereceğim siz de bu resmi duvardaki büyük güneşe yapıştıracaksınız. Böylece onun ışığının ağacımızı aydınlatmasını sağlayacaksınız(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 185).” der.

Etkinliğin değerlendirilmesi:

1. Sorumluluk nedir?
2. Bizim sorumluluklarımız nelerdir(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 185)?

Yardımlaşma değeri, “Değer Ağacı” etkinliğinde çocuklara yardımlaşmanın ne olduğu sorularak başlanır. Ardından öğretici şu açıklamayı yapar:

“Çocuklar bu ağacı hepimiz biliyoruz. Bu, sınıfımızın değer ağacı. Geçtiğimiz hafta yaptığımız sorumlu davranışlarla bu hafta da ağacımıza arılar konduracağız. Nasıl olacağını merak ediyor musunuz? Bu hafta gösterdiğiniz yardımlaşma davranışları için size birer arı resmi vereceğim. Siz de bu resmi ağacımıza yapıştıracaksınız böylece ağacımıza arılar konmuş olacak(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 237).” der.

Etkinliğin değerlendirilmesi:

1. Yardımlaşma nedir?
2. Birbirimize yardım etmez ya da elimizde olanı birbirimizle paylaşmazsak neler olur(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 237)?

Sabır değeri, “Değer Ağacı” etkinliğinde çocuklara sabrın ne olduğu sorularak başlanır. Ardından çocuklara ağaç maketinin yanına konulan arı kovanı resmini gösterir ve aşağıdaki açıklamayı yapar:

“... Bu hafta gösterdiğiniz sabır davranışları için size birer bal peteği resmi vereceğim. Sizde bu resmi boyayarak ağacımızın yanındaki kovanımıza yapıştıracaksınız. Böylece arılarımız bal yapmış olacak(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 263).”

Etkinliğin değerlendirilmesi:

1. Sabır nedir?
2. Sabırlı olmak neden önemlidir?
3. Biz neden sabırlı olmalıyız(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 263)?

İyilik değeri, “Değer Ağacı” etkinliğinde çocuklara iyiliğin ne olduğu sorularak başlanır. Sonra, çocuklara daha önceden hazırladığı ağaç maketini ve duvara astığı bulut resmini gösterir ve aşağıdaki açıklamayı yapar:

“... Bu hafta gösterdiğiniz iyilik davranışları için size birer bulut resmi vereceğim. Sizde bu resmi ağacınızın üzerindeki bulut resminin üzerine

yapıştıracaksınız. Böylece bembeyaz bir bulutumuz olacak(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 289).” der.

Etkinliğin değerlendirilmesi:

1. İyilik nedir?
2. İyi olmak neden önemlidir?
3. Biz neden iyilik yapmalıyız(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 289)?

Doğruluk değeri, “Değer Ağacı” etkinliğinde çocuklara doğruluk ve dürüstlüğün ne olduğu sorularak etkinliğe başlanır. Ardından ağaç maketine dikkat çeken öğretici şunları söyler:

“Çocuklar geçen hafta yaptığımız iyi davranışlarla bembeyaz bulutlarımız olmuştu. Bu haftada doğru ve dürüst davranışlarımızla bulutlarımızdan yağmurlar yağacak. Bu hafta yaptığımız doğru ve dürüst davranışlar için size birer yağmur damlası resmi vereceğim. Sizde bu resmi bulutlarımızın altına yapıştıracaksınız. Böylece bulutumuzdan yağmurlar yağacak(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 289).” der.

Etkinliğin değerlendirilmesi:

1. Doğruluk nedir?
2. Doğru olmak neden önemlidir?
3. Biz neden doğru olmalıyız(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 289)?

Adalet değeri, “Değer Ağacı” etkinliğinde çocuklara adaletin ne olduğu sorularak başlanır. Ardından, öğretici ağaç maketine dikkat çekerek şunları söyler:

“Çocuklar bu ağacı hepimiz biliyoruz. Bu sınıfımızın değer ağacı, geçtiğimiz haftalarda yaptığımız doğru ve dürüst davranışlarla bulutlarımızdan bereketli yağmurlar yağmıştı. Bu haftada gösterdiğiniz adaletli davranışlar için size birer kelebek resmi vereceğim. Siz de bu resmi ağacımızın etrafına yapıştıracaksınız.

Böylece rengârenk kelebeklerimiz olmuş olacak(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 321).” der.

Etkinliğin değerlendirilmesi:

1. Adalet nedir?
2. Nasıl davranırsak adil davranmış oluruz(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 321)?

Dua, şükür ve özür dileme etkinliklerinde ***“değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımı”*** çerçevesinde tespit edilen etkinlikler şu şekildedir:

“Dua Yıldızları” etkinliğinde ilk olarak öğretici, yıldızların üzerindeki duaları tek tek okur. Daha sonra çocukların hazırlamış oldukları yıldızları siyah renkli fon kartona istedikleri yerlere yapıştırmalarını ister. Öğretici etkinliği değerlendirirken “Dua eder misiniz?” , “Ne zaman dua edersiniz?” , “Niçin dua edersiniz?” sorularını sorar(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 44).

“Ali Teşekkür Ediyor Hikâyesi” adlı etkinlikte çocuklara anlatım ve soru cevap teknikleri kullanılarak sunulmuştur. Bu etkinlikte bir okuma metni sunulmuştur. Metinde çocuklara şükür ve teşekkür kavramlarını öğretmek amaçlanmıştır(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 49).

“Allah Her Şeyi Görür” etkinliğinde ezber metodu kullanılarak değer doğrudan verilmiştir. Allah’ın her şeyi gördüğü, duyduğu ve bildiği vurgulanmıştır(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 51).

“Dua Ediyorum” etkinliğinde çocuklara dua eden insan resimleri gösterilir. Öğretici, çocuklara “Haydi birlikte dua edelim” der. “Allah’ım ailemi koru” ,”Allah’ım bize yardım et” duaları çocuklara tekrar ettirilir. Bu etkinlik değerlendirilirken çocuklara resimlerde neler gördüğü, nerelerde ve ne zaman dua edebiliriz şeklinde sorular sorulmuştur(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 52).

“Şükür Çiçeği” etkinliğinde öğretici, çocuklardan ilgili sayfayı açıp, çizimleri boyayıp, kesmelerini ister. Çocuklardan çiçeğin ortasına Allah’a teşekkür ettikleri bir şeyin resmini çizmelerini ister. Öğretici çocuklara “Çocuklar Elhamdülillah ne demek biliyor musunuz?” sorusunu yönlendirir. Çocuklardan gelen cevaplar değerlendirilir. Öğretici, çocuklara Elhamdülillah’ın anlamını açıklar: “Çocuklar, Elhamdülillah Allah’ım sana teşekkür ederim demektir.” Bu etkinlikte tanım ifadeleri kullanılmıştır. Değer doğrudan verilmiştir(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 53).

“Yemek Duası” etkinliğinde öğretici, çocuklara yemek duasını ezberletir. Sonrasında “Unuttum Hatırlat Oyunu” etkinliği ile öğrenilen kavramların pekiştirilmesi sağlanır. Bunlar: “Selamun Aleyküm”, “Bismillahirrahmanirrahim” ve “Elhamdülillah”tır. Bu etkinlik şu şiir ile sonlanır:

“Yemekten önce bismillah,

Sonra da Elhamdülillah

Çeşit çeşitler maşallah

Her zaman derim ben Allah(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 57)”

Sevgi ve merhamet etkinliklerinde **“değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımı”** çerçevesinde tespit edilen etkinlikler şu şekildedir:

“Sevgi Çiçeği” etkinliği performans ödevi olarak sunulmuştur. Çocuklardan evde çiçek hazırlamaları istenir. Öğretici, çocuklarla sevgi hakkında konuşur. Onlara bu sevgi çiçeklerini sevdikleri insanlara hediye etmelerini söyler(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 72).

“İslam Dini Sevgi Dini Şiiri” etkinliğinde ezber metodu ile sunulan şiir ezberletilir. Sonrasında “Dinimiz bizden nasıl olmamızı ister?” sorusu ile etkinlik değerlendirilir(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 77).

“Peygamberimizin Çocuklara Sevgisi” etkinliğinde öğretici, çocuklara Peygamberin çocukları çok sevdiğine yönelik anlatımda bulunur. Sonra öğretici,

çocuklardan kendi hayatlarından sevgi örneklerini resmetmelerini ister. Daha sonra öğretici, çocuklarla resimler üzerinden konuşur(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 78).

“Rahman Olan Allah Hikâyesi” anlatım tekniğinden yararlanılmıştır. Öğretici çocuklara bir hikâye paylaşmak istediğini söyler. Eklerdeki resimleri sırası geldikçe göstererek hikâyeyi anlatmaya başlar. Öğretici çocuklara kâinattaki bütün canlıların kendi yavrularına karşı merhametle ve rahmetle davrandıklarını söyler. Allah’ında yarattıklarına kâinattaki bütün varlıklardan daha merhametli olduğunu ifade eder(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 88).

“Camiyi Seviyorum Şarkısı” etkinliği ezber metodu ile çocuklara ezberletilir. “Allah’ın Rahim İsmi” ve “Allah’ın Vedud İsmi” etkinliklerinde, Allah’ın Rahim ismi ile merhamet değeri, Vedud ismi ile de sevgi değeri telkin edilmiştir(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 89).

Saygı değeri etkinliklerinde **“değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımı”** çerçevesinde tespit edilen etkinlikler şu şekildedir:

“Cami Maketi” etkinliği ile öğretici çocuklardan performans ödevi olarak cami maketi ister. “Öğretici, sevdiğimiz insanlara sevgimizi göstermenin yollarından birinin onları ziyaret etmek olduğunu söyler. Çocuklara, camileri neden ziyaret ediyor olabileceğimizi sorar. Camiye gitmenin Allah’a olan sevgimizi göstermenin bir yolu olduğunu söyler. Camiye gidildiğinde namaz kılanlara ve dua edenlere saygılı davranılması, rahatsız edici söz ve davranışlarda bulunulmaması gerektiğini anlatır.” Öğretici etkinlik sunumunda birtakım öğütlerde bulunur(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 120).

“Saygı Kelimeleri Oyunu” etkinliğinde öğretici, çocuklara günlük hayatta “sayın, bey, hanım” gibi saygı ifadeleri kullanıldığını, Allah ve Peygamberimiz için de saygı ifadelerimizin bulunduğunu söyler ve örnekler verir. Allah için “celle celaluhu”, Peygamberimiz için “hazreti” ve “aleyhisselam” ifadelerinin kullanıldığını söyler ve

bunları ezberletir. “Salâvat Melodisi” etkinliğinde salâvat, çocuklara melodik ritimle öğretici tarafından söylenir(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 125).

“Saygı Örnekleri” etkinliği ile öğretici, çocuklara resimler gösterir. Bu örnekler kâğıtlara yapıştırılır. Öğretici, çocuklardan saygılı davranışlara örnekler vermelerini ister(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 165).

“Zeyd’in Kuşu” etkinliğinde öğretici “Biliyor musunuz çocuklar bugün size sevgili Peygamberimizin insanlara ve varlıklara karşı çok saygılı bir insan olduğunu anlatacağım.” diyerek çocuklara Peygamberimizin kuşu ölen çocuğu ziyarete gitmesini anlatır. Öğretici “Kısacası Peygamberimiz tüm insanlara ve varlıklara karşı saygılıydı.” der(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 181).

Sorumluluk değeri etkinliklerinde *“değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımı”* çerçevesinde tespit edilen etkinlikler şu şekildedir:

“Geri Dönüşüm Kutum” etkinliğinde çocuklara ekteki kâğıtlar verilerek evde aileleri ile performans ödevleri yapmaları istenir. Bu etkinlik ile öğretici, çocuklara çevreye karşı sorumluluklarımız olduğunu vurgular(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 184).

“Elif’in Malzemeleri Hikâyesi” etkinliğinde öğretici çocuklara “Çocuklar israf ne demek biliyor musunuz?” sorusunu sorar. İsrâf, bir şeyi gereksiz yere kullanmamaktır açıklamasını yapar. Daha sonra çocuklara tekerleme okur ve birlikte tekrar ederler.

“Öğrendim 1 ve 2’yi

Hem de israf etmemeyi

Sıra geldi 3 ve 4’e

Yemeklerimi bitiriyorum güzelce

... (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 201)”

“Geciken Saat Hikâyesi” metninde sorumlulukları erteleyen saatin işlerin aksamasına sebep olduğu anlatılır. Bu metinde sorumluluk değerinin önemi telkin edilmiştir. “Musa’nın Domatesleri Hikâyesi” metninde bitki yetiştirme sorumluluğu alan çocuk anlatılır. Böylece değer doğrudan verilmiş olunur(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 207).

“Kâinata İsrâf Yoktur” etkinliğinde de anlatma tekniği ile değer telkin edilmiştir. Öğretici “Gördüğünüz gibi çocuklar israfı sevmeyen yüce Allah, kendisi de hiçbir şeyi israf etmez. Bu nedenle bizimde hiçbir şeyi israf etmemizi ister ve israf etmeyenleri çok sever. Bakın Kur’an-ı Kerim’de Allahu Teâlâ ne söylüyor bize: “... Yiyiniz, içiniz, israf etmeyiniz... (A’raf, 7/31).”

“Veda Hutbesi” etkinliğinde öğretici çocuklara “Sizlere görev ve sorumluluklarını en güzel şekilde yerine getiren birinden yani Peygamberimizden bahsedeceğim.” der. Metinde Peygamberin “Ben size karşı görev ve sorumluluklarımı yerine getirdin mi?” ifadeleri vurgulanmıştır. Öğretici, metni okuyup Peygamberin, Allah’ın insanlardan yapmalarını ve yapmamalarını istediği davranışları gösterme konusunda görev ve sorumluluklarını yerine getirme mutluluğunu yaşadığını söyler. Başarılı insanların aynı zamanda sorumlu insan olduklarını da vurgular(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 234).

Yardımlaşma değeri etkinliklerinde ***“değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımı”*** çerçevesinde tespit edilen etkinlikler şu şekildedir:

“Yardımlaşma Kumbarası” etkinliğinde öğretici, çocuklara yapılacak kumbara hakkında bilgi verir. Bir hafta boyunca bu kumbarada ihtiyacı olanlar için para biriktirileceği söylenir. Çocukların kumbaradaki paraları bir araya getirilir ve çocuklarla birlikte bir yardım kuruluşuna ya da çevrede ihtiyacı olan bir aileye verilir(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 236).

Bu etkinlikte yardımlaşma değeri çocuklara performans ödevi ile verilmiştir.

“Filli Kazağı Paylaşmak Hikâyesi”nde öğretici, çocuklara hikâye metni sunmuştur. Etkinliğin değerlendirmesi “Size ait olan bir eşyayı aile bireyleriyle paylaşıyor musunuz? Daha önce biri sizinle bir eşyasını paylaştı mı? Bir eşyanızı paylaşmak ve yardımlaşmak size ne hissettiriyor?” soruları ile yapılmıştır(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 242).

“Susayan Köpek” etkinliğinde öğretici, çocuklara “Bugün size Peygamber Efendimizin arkadaşlarına anlattığı bir olayı anlatacağım.” der. Bu hikâyede her canlıya yapılan iyilik için bir sevap vardır, cümlesi vurgulanır. Öğretici, Allah’ın yarattığı bütün varlıklara insanların merhametle davranması gerektiğini, gerektiğinde de yardım etmesini istediğini söyler. Köpeğe yardım eden adam üzerinden canlılara yardım edilmesi telkin edilir(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 243).

Anlatım yönteminin kullanıldığı “Göçmen Kuşlar”, “Mescid-i Nebevi”, “Sevincimizi Paylaşalım”, “Kuş Sarayları Hikâyesi” ve “Sadaka Hikâyesi” etkinliklerinde yardımlaşma değeri hikâyeler üzerinden doğrudan verilmiştir(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 246).

Sabır değeri etkinliklerinde **“değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımı”** çerçevesinde tespit edilen etkinlikler şu şekildedir:

“Sabır Mikrofonu” etkinliğinde öğretici, çocuklara bir mikrofon tasarlanması ödevi verir. Çocukların hazırladıkları mikrofonlar ile büyüklerinden hayatlarındaki sabır davranışına dair dinledikleri/röportaj yaptıkları örnekleri sınıfta arkadaşlarıyla paylaşmaları istenir(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 262).

“Abdullah’ın Sabrı Hikâyesi” etkinliğinde annesi çocuğa sabırlı olmasını öğütler.“Sabrın Sonu Selamet Şiiri” etkinliğinde sunulan şiir öğretici tarafından çocuklara ezberletilir(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 268).

“Sabırlı Peygamberim” etkinliğinde anlatım tekniği öğretici çocuklara “Sizlere Peygamberimizin sabrından bahsedeceğim.” der. Öğretici metni çocuklara sunar. “Sabır

Çiçeği Hikâyesi”, “Hz. Eyyüp’ün Sabrı” ve “Penguen’in Sabrı Hikâyesi” etkinlikleri ile sabır değeri metin ile doğrudan verilmiştir(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 272).

İyilik değeri etkinliklerinde **“değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımı”** çerçevesinde tespit edilen etkinlikler şu şekildedir:

“İyilik Halkası”nda öğretici, çocuklara evde aileleri ile kendi iyilik halkalarını oluşturmalarını ister. Sonra öğretici, bunları ipe geçirerek bir iyilik halkası oluşturur. Halkalar sınıfın duvarında sergilenir.

Etkinliğin değerlendirilmesi şu şekildedir:

“Çocuklar iyilik ne demektir? Ne yaparsak iyilik yapmış oluruz? Siz daha önce hangi iyilikleri yaptınız(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 288)?”

“İyilik Fotoğrafları” etkinliğinde öğretici, konu ile alakalı resimleri çocuklara gösterir ve neler gördüklerini sorar. Bunun üzerine öğretici, bütün iyi ve güzel davranışların birer iyilik olduğunu söyler. Yapılan yardımların, sadakaların ve hayırların da iyilik olarak sıralanabileceğini söyler. Kişinin kendisi, ailesi, çocukları ve başkaları için yaptığı fedakârlıkların ve yardımların hepsinin birer iyilik olduğunu anlatır(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 293).

“Sadaka Taşları Hikâyesi” etkinliğinde öğretici, çocuklara geçmişte fakirlere yardım etmek için nasıl bir yol kullanıldığını anlatılır. “İyilik Şiiri” başka bir etkinlik olarak verilmiştir. Şiir, çocuklara ezberletilerek doğrudan sunulmuştur(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 296).

Doğruluk ve dürüstlük değeri etkinliklerinde **“değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımı”** çerçevesinde tespit edilen etkinlikler şu şekildedir:

“Doğruluk Treni” etkinliğinde öğretici çocuklara lokomotif resmi dağıtır ve kendisi için bir vagon hazırlar. Hazırladığı vagona kendisinin de doğru ve güvenilir olduğunu bildiği kişilerin fotoğraflarını yapıştırırlar(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 318).

“Müslüman Doğru Olur Şiiri” etkinliğinde doğruluk ve dürüstlikle alakalı ifadeler doğrudan verilmiştir(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 325).

“İki Yavru Ayıcık Hikâyesi”, “Ayşegül’ün Kedisi Hikâyesi”, “Hz. Ali’nin Doğruluğu” ve “Canım Ablam” etkinlikleri ile doğruluk ve dürüstlük değerleri telkin edilmiştir(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 326).

Adalet değeri etkinliklerinde **“değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımı”** çerçevesinde tespit edilen etkinlikler şu şekildedir:

“Susayan Hasan” etkinliğinde Peygamberimizin, torunlarına karşı adaletli tutumu anlatılmıştır. Ardından öğretici, adaletin önemli olduğunu ve Peygamberimizin herkese adil davrandığını söyler. Adalet değeri bu örnek ile telkin edilmiştir(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 355).

“Bütün İnsanlar Eşittir” etkinliğinde öğretici, çocuklara Peygamberin bütün insanlara eşit davrandığını anlatır. “Hurma Sepeti” etkinliğinde öğretici, çocuklara “Hz. Muhammed’in insanlar arasında eşit davranmasını örnek almaları gerektiği söyler. Peygamber kendisine hediye olarak getirilen yiyecekleri insanlar arasında eşit ve adil bir şekilde paylaştığını söyler (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2020, s. 358).”

Değer Açıklama Yaklaşımı (Değer Ayrımı ya da Değer Belirginleştirme)

Bu yaklaşımda öğrencilere benimsemeleri gereken seçilmiş değerler yerine, zaten belirlenmiş olan değerden yola çıkılır. Bu yaklaşımda amaç, öğrenenlerin kendi sahip oldukları değerler üzerine düşünmeleri, farkındalık oluşturmaları ve kendi ahlaki düşünce, duygu ve davranışlarında bir bütünlüğe erişmeleridir (Hökelekli, 2013, s. 48).

Bu yaklaşım ile ele alınan etkinliklerde rol oynama, canlandırma ve eğitsel oyun yöntem/teknikleri kullanıldığı görülmüştür (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2020, s. 6).

4-6 Yaş Grubu Kur’an Kursu Etkinlik Kitabı’nda değer öğretme yaklaşımlarından “değer açıklama yaklaşımı” çerçevesinde ele alınan etkinlikler şunlardır:

“Bilge Kuş Draması” etkinliğinde öğretici, bilge kuş ve yavrularının kuklalarını etkinlik kitabında belirtildiği şekilde hazırlayarak parmaklarına geçirir. Ardından kitapta sunulan hikâye metnini canlandırır. Öğretici, hikâyeyi canlandırdıktan sonra sevgi ve merhamet değerlerinden bahseder(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 79).

“Kelebek Draması” etkinliğinde öğretici, drama için sınıftan üç çocuk seçer. Çocuklardan biri kelebek rolünü, diğer ikisi ise kelebeğin arkadaşı rolünü canlandırırlar. Kelebek rolündeki çocuk tuvalet kâğıdıyla sarılır, kozada olduğu hissettirilir. Arkadaşları yardım eder. Etkinlik öğretici tarafından “canlılarla sevgi içinde yaşamalıyız” vurgusuyla tamamlanır(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 87).

“Maske Draması” etkinliğe ile öğretici, çocuklara insanların birbirlerine benzemediğini söyleyerek farklı özelliklerde yaratıldığımızı ifade eder. “Eğer farklılıklarımız olmasaydı ne olurdu?” sorusunu sorarak cevapları dinler. Öğretici, çocuklara kitapta sunulan maskeyi çoğaltıp dağıtır. Öğretici, çocuklara herkes aynı yüze sahip olduğu durumda neler hissettiklerini sorar. Sonunda insanların farklı özelliklere sahip olduğu ve bu farklılıklara saygılı olmak gerektiği vurgulanır. Etkinliğin değerlendirilmesi şu sorular ile yapılır: “Herkes birbirine benzeseydi ne olurdu?”, “Allah herkesi neden farklı yarattı?”, “İnsanların farklılıklarına saygı göstermezsek ne olur(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 128)?”

“Rüzgâr ve Güneş Draması” etkinliğinde çocuklara “Rüzgâr ve Güneş” hikâyesi okunur. Hikâyedeki roller çocuklara dağıtılır. Öğretici, hikâyenin resimlerini çocukların görebileceği yerlere koyar. Hikâye canlandırılır. Bu canlandırma ile çocuklardan “Neden diğer insanlara karşı kibar ve saygılı olmalıyız?” sorusuna cevap bulmaları beklenir(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 175).

“Ördek Kukla Oyunu” etkinliği bir kukla oyunudur. Aile bireylerinin görevleri bu oyun ile verilmektedir(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 189).

“Çevremizi Temiz Tatalım Draması” etkinliğinde öğretici çocukları iki gruba ayırır. Bir grup doğa grubu diğer grup ise insanlar grubu olur. Doğa grubu çiçek olup etrafta salınırlar. İnsan grubu gelip etrafı kirletir. Çiçekler solarlar. Sonrasında insanların doğaya karşı sorumlulukları olduğu çocuklar tarafından bu drama ile öğretilir(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 195).

“Ensar ve Muhacir” etkinliğinde öğretici, çocuklara ensar ve muhacir kavramlarını açıklar. Sonrasında çocukların yarısını ensar diğer yarısını muhacir yapar. Ensar olanlar sınıfta kendilerine ev olarak yerler belirler. Belirlenen yerlerde beklerken muhacir olanlar sınıfa gelir. Ensar olan çocuklar muhacirleri evlerine götürür ve evlerinde bulunan giyeceklerini, yiyeceklerini, oyuncaklarını ve eşyalarını varmış gibi yaparak onlarla paylaşmalarını, onlara evlerinde odalarını ve yatacak yerler göstermelerini ister. Bu etkinlikte “rol oynama yöntemi” etkin bir şekilde kullanılmıştır(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 241).

“Kâinata Yardımlaşma Draması” etkinliğinde öğretici, etkinlik öncesi dramada geçen hayvanların kuklalarını hazırlar. Çocuklara onları sevimli dostlarla tanıştıracaklarını, bu dostların onlara kâinatın her yerinde yardımlaşmanın olduğu konusunda örnekler vereceğini söyler. Daha sonra hazırlamış olduğu kuklalarla canlandırma yapmaya başlar. Bu kuklalar sincap, arı, kuş ve balıktır. Yardımlaşma değeri canlandırma yapılarak çocuklara sunulmuştur(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 249).

“Sabır Draması” etkinliğinde, rol oynama tekniğinden yararlanıldığı görülür. Öğretici, çocuklara anne ve çocuk rollerini paylaştırır. Çocuklar, annenin işlerine sabırla yardım ederek parka giderler. Çocuklara sabır değerini inşa etmesi için drama ile bu etkinlik sunulmuştur(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 283).

“Trafik Polisi Draması” etkinliğinde değer, drama ile sunulmaktadır. Çocuklardan biri trafik polisi olur. Diğer çocuklarda araba olurlar. Trafik polisi işini doğru yaptığında her şey yolunda gitmekte ancak işini yanlış yaptığında kargaşa

çıkılmaktadır. Öğrenciye işini doğru yapmak değeri doğrudan söylenmek yerine fark edilmesi sağlanmıştır(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 331).

“Haksız Hakkı Draması” etkinliğinde öğretici iki ayrı kukla hazırlar. Bu kuklalar “Adil Ahmet” ve “Haksız Hakkı”dır. Öğretici, çocuklara önce kuklaları tanıtır. Sonra da bu kuklaları konuşturmaya başlar. Haksız Hakkı şekerleri kimine az kimine çok dağıtırken, Adil Ahmet herkese eşit dağıtır. Öğretici, etkinliğin değerlendirmesini şöyle yapar: “Haksız Hakkı şekerleri size adaletsiz dağıtınca neler hissettiniz? Adil Ahmet şekerleri size adaletli dağıtınca neler hissettiniz? Adaletli olmak insana ne kazandırır(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 345)?”

Değer Analizi Yaklaşımı

Değer analizi yaklaşımı, ahlaki değerler içeren örnek olaylar üzerinde düşünme becerileri kullanarak ahlaki değerler hakkında akılcı düşünme becerileri kazandırmayı amaçlayan bir yaklaşımdır(Kaymakcan & Meydan, 2011, s. 83). Öğüt ve direktiflerle değer aktarımını değil, çözümlemeye dayalı karar alma becerileri geliştirmeyi hedefler(Tosun C. , 2016, s. 88).

4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Etkinlik Kitabı'nda değer öğretme yaklaşımlarından “değer analizi yaklaşımı” çerçevesinde ele alınan etkinlikler şunlardır:

“Dua, şükür ve özür dileme” değerleri sunulurken “Kırılan Çiçek” etkinliğinde öğretici çocuklara örnek bir olay sunar:

“Taha yeni uyanmıştı. Annesi ona kahvaltıda çok sevdiği yiyecekleri hazırlıyordu. Taha annesi mutfaktayken salonda yeni aldığı topuyla oynuyordu. Topa sert vurunca yanlışlıkla çiçeğe çarptı. Çiçeğin dalları kırıldı, saksının toprakları da etrafa saçıldı. Taha'nın annesi geldi ve ‘Taha ne oldu?’ dedi. Taha bir an durup ne diyeceğini düşündü.” Bundan sonra öğretici yarım kalan hikâyeyi çocuklara:

“Taha sizce annesine ne demiştir?”

“Annesi Taha’ya ne cevap vermiştir?”

“Siz Taha’nın yerinde olsaydınız annenize ne cevap verirdiniz?” soruları ile değerler konusunda akılcı düşünme becerilerini kullanarak karar verme becerisi kazandırılması hedeflenmiştir(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019, s. 63).

“Hayvanlar Âleminde Yarış Hikâyesi”nde öğretici, çocuklara aşağıdaki hikâyeyi okur:

“Bir gün Aslan Kral, hayvanlar arasında bir yarışma yapmak ister. Bu yarışmayı dört farklı alanda yapacağız, der. Aslan Kral ‘İlk yarış yüzme, ikincisi koşma, üçüncüsü tırmanma, dördüncüsü ise uçma alanlarında olacak’ der. Kral ormandaki bütün hayvanları çağırır. Orada bulunan hayvanlar yarışmaya hazırlanırlar. Zürafa, sincap, serçe, fil, balık, yılan, su aygırı ve birçok hayvan yarışma alanında toplanır. Tüm hayvanlar denizin kenarında sıraya dizilir ve aslanın başla komutunu beklerler.”

Burada öğretici hikâyeyi yarıda keser. Çocuklara:

“Sizce bu yarışmanın birincisi kim olmuş olabilir?” sorusunu yöneltir.

Bu sorunun ardından öğretici grup tartışması yaptırır. Etkinliği şu sorularla değerlendirir: “Yarışmalar sizce adil miydi? Yarışmalarda adalet nasıl sağlanabilir? Siz hiç haksızlığa veya adaletsizliğe uğradınız mı ve neler hissettiniz?”

Bu etkinliklerde örnek olay, tartışma ve beyin fırtınası yöntemleri kullanılarak bu değer kazandırılmak istenmiştir(Diyanet İşleri Başkanlığı, 2020, s. 362).

Ahlaki Muhakeme Yaklaşımı

Etkinlik Kitabım’da, “ahlaki muhakeme yaklaşımı”na ait etkinliklere rastlanmamıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Erken çocukluk dönemi içerisinde yer alan 4-6 yaş dönemi, gelişimsel özellikler yönünden öğrenmenin en yoğun olduğu ve gelişimin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi için önemli olan kritik dönemlerden biridir.

Bu dönem; çocuğun karakter ve ahlak gelişimi, temel bilgi, beceri ve değerlerin edinilmesi ve daha ileriye taşınmasında çok önemli bir dönemdir. Bu yıllarda çocuğa farklı etkinlik ve aktivitelerle verilebilecek temel bilgi, beceri ve alışkanlıklar özetle davranış örnekleri çocukların kişilik gelişimi ve ileriki yıllarda eğitim yaşantısı üzerinde etkili olacaktır. Çocuğun bu yıllardaki eğitimi rastlantılara bırakılmamalı, ciddi bir biçimde ele alınmalı ve sağlam temellere dayanan metotlarla eğitilmeleri sağlanmalıdır.

Erken çocukluk dönemi, bütün konularda olduğu gibi değerler eğitimi konusunda da temellerin atıldığı ilk dönemdir. Çocuk, yaşamı boyunca değerlerle ilgili bilgileri öğrenmeye devam etmektedir. Bu dönemde yaşam becerilerinde oluşabilecek herhangi bir eksiklik çocukların birbirleriyle olan ilişkilerini etkilemektedir. Erken dönemde yaşanan olumlu deneyimler yaşamın ilerleyen yıllarının sağlıklı gelişimi için de gerekli temeli sağlayabilmektedir. Değerlerin kabul görüp yaşama aktarılabilmesi için küçük yaşlardan itibaren çocuğa kazandırılmaya başlanması gerekir. Bunun için aile, okul ve çevre arasında kurulacak olan etkileşim büyük önem taşımaktadır. Eğitim ortamları çocukların ailede kazandıkları değerleri pekiştireceği ve yeni değerleri yaşantılarının bir parçası olarak kazanacakları ortamlardır.

Türkiye’de erken çocukluk döneminde ahlak ve değerler eğitime yönelik içeriklerin yer almaya başlaması ve Diyanet İşleri Başkanlığı çatısında 4-6 yaş grubu dönemde din eğitimi veren kurumların faaliyet göstermesi konunun önemine yeni bir boyut kazandırmıştır.

Bu araştırmada Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından 4-6 yaş grubu için hazırlanmış bazı materyaller incelenmiştir. Erken çocukluk eğitiminde materyal olarak

kitaplar büyük öneme sahiptir. Buradan yola çıkarak 4-6 yaş grubu Kur'an Kurslarında yararlanılan bir masal kitabı, bir hikâye seti ve iki değer ve din öğretimine yönelik set incelenmiştir. Bu kitapların iç yapı ve dış yapı özellikleri incelendiğinde kitaplarda ve etkinliklerde bazı istenmeyen özellikler gözlemlenmiştir. İncelenen çocuk kitaplarının tamamı renkli resimlerden oluşmuştur. Bu kitapların dilbilgisi ve sayfa düzeni özellikleri 4-6 yaş grubu çocuğunun gelişim özelliklerine uygun olmalıdır. Ancak incelenen içeriklerde hem iç yapı hem de dış yapı özelliklerinde birtakım eksikliklerin olduğu görülmektedir. Özellikle kâğıdın mat seçilmesi, uygun çerçeve kullanımı, kâğıt ağırlığının 90 gramın altına düşmesi gözlemlenen eksiklerdir. Bununla beraber literatür tarandığında kitapların çoğunda sade bir dil kullandığı söylenebilir ancak zaman zaman vecizli ifadeler, atasözleri ve deyimlerin kullanımı yoğun bir anlatım tarzı katmıştır. Özellikle bazı masallarda devrik cümlelere rastlanılmıştır.

İncelenen materyallerde resim metin ilişkisi açısından değerlendirildiğinde neredeyse tamamının metni destekler nitelikte olduğunu söyleyebiliriz. Bu dönemdeki çocuklar henüz somut düşünme becerisine sahip olduğu için metinler resimle desteklendiğinde daha anlamlı hale gelir. Çalışma kapsamında incelenen çocuk kitaplarındaki karakterlerin, günlük hayattaki karakterlerden ve hayal ürünü karakterlerden oluştuğu söylenebilir. Bu kitaplarda belirgin bir şekilde hangi yaşa hitap ettiği belirtilmemiştir. Metin sonrası değerlendirme sorularına yer verilmezken, etkinlik sonrası değerlendirme sorularına yer verilmiştir.

Çocukların yaş grubu özellikleri ve ilgi alanlarına ait çeşitli konuların ele alınması çocuğun kavram becerilerini geliştirmesini sağlayacaktır. İncelenen materyallerde yer verilen kavramların sınırlı tutulması ve belli değerler etrafında etkinliklere yer verilmesi bir sınırlılık olabilir. Çocuğun yaş ve gelişim özelliklerine uygun, günlük hayatta karşılaşılabileceği problem durumlarına yönelik etkinlikler arttırılabilir.

Çocukların 4-6 yaş dönemlerinde dini-manevi gelişim ve gereksinimleri ile ilgili alan yazında yeterli çalışmanın yer almaması, bu dönem için hazırlanacak materyalleri de etkilemektedir.

4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Etkinlik Kitabı incelendiğinde zaman zaman çocuğun gelişimsel olarak ihtiyaç duymadığı kazanımların kullanıldığı görülmektedir. Bu açıdan çocukların gelişim seviyelerinin üzerinde kazanım hazırlamaktan kaçınılmalıdır. Bu programın içeriği çocuğun kendisi, sosyal çevresi ve doğa ile olan etkileşimine rehberlik edecek ve günlük hayatta karşı karşıya kalacağı durumlar için yol gösterecek şekilde düzenlenmelidir. Bu program düzenlenirken daha ayrıntılı ve kapsamlı bir şekilde hassas bir çalışma yürütülmelidir. Bu eksikliklerin giderilmesinde çocuk gelişimi uzmanı, öğrenme psikolojisi uzmanı, erken çocukluk dönemi eğitimi uzmanı ve din eğitimcilerin işbirliği içerisinde çalışmalar yürütmesi esas olabilir.

Bu çalışmada 4-6 yaş grubu Kur'an kursları eğitim programı kapsamında hazırlanan etkinlik kitabı, masal kitabı ve setler değer öğretme yaklaşımları açısından incelendiğinde ağırlıklı olarak değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımından yararlanıldığı söylenebilir. Bu yaklaşımda amaç çoğunlukla benimsetilmek istenilen değerlerin çocuğa sunulması ve bu değeri kabul etmesini sağlamaktır.

Bu programda 4-5-6 yaşlarındaki çocukların bir arada bulunması, öğrenci seviyesine uygunluk konusunda sorunlar içermektedir. Çocukların 4-5-6 şeklinde farklı yaşlara göre ayrılması yaşanan öğrenme güçlüklerini azaltabilir. Ayrıca materyallerin ücretli oluşu, eğitsel malzemeye ulaşma konusunda birtakım sorunları da beraberinde getirmektedir. Bu materyallerin güncellenmesi, biçim ve içeriklerinin geliştirilmesi, yeni etkinlik kitaplarının oluşturulması gerekmektedir. Etkinlik kitaplarında yer verilen materyallerin uygulanması bu çalışmada incelenmemiştir. Bu etkinliklerde eksikliğin en çok hissedildiği nokta eğitim materyallerinin özellikleridir. Bu materyaller 4-6 yaş

çocukların seviyelerine göre farklılaşabilen bol, renkli resimli ve daha çok farklılık etkinlik içeren materyaller yer almalıdır.

4-6 Yaş Kur'an kursları 2013 yılından itibaren uygulamaya konulan, yeni sayılabilecek bir uygulamadır. Buna karşın kökleri çok eskiye dayanan yetişkin Kur'an Kurslarından farklılaşan pek çok yönü vardır. Bu nedenle bu kurslarla alakalı güncelleme ve materyal geliştirme çalışmalarının gerçekleştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

EKLER

Bu etkinlikler incelenen kitaplarda sunulduğu gibi verilmiştir.

EK-1. KUR'AN KURSLARI ETKİNLİK KİTABI ETKİNLİKLERİ

KUR'AN KURSLARI ETKİNLİK KİTABI 1 (4-6 YAŞ GRUBU)

1- DUA, ŞÜKÜR, ÖZÜR DİLEME

DUA YILDIZLARI

DUA EDİYORUM

ŞÜKÜR ÇİÇEĞİ

SOFRA DUASI

KIRILAN ÇİÇEK

DUA KOLYESİ

KANDİL SİMİDİNİN HİKÂYESİ

MİNİK MEŞE'NİN ENDİŞESİ

2- SEVGİ VE MERHAMET

SEVGİ ÇİÇEĞİ PERFORMANS ÖDEVİ

KABAK DRAMASI

PEYGAMBERİMİZ VE KARINCALAR

3- SAYGI

CAMİ MAKETİ

DEĞER AĞACI (PROJE ÖDEVİ)

ALLAH'IN HALİK İSMİ

NAMAZA SAYGI DRAMASI

SÖZE SAYGI DRAMASI

NAMAZ KILMA UYGULAMASI

EK-1. (Devam) KUR'AN KURSLARI ETKİNLİK KİTABI ETKİNLİKLERİ

KUR'AN KURSLARI ETKİNLİK KİTABI 1 (4-6 YAŞ GRUBU)

4- SORUMLULUK

GERİ DÖNÜŞÜM KUTUM

İSRAF KAVRAMI

KÂİNATTA İSRAF YOKTUR

5- YARDIMLAŞMA

YARDIMLAŞMA KUMBARASI

FİLLİ KAZAĞI PAYLAŞMA HİKÂYESİ

GÖÇMEN KUŞLAR

MESCİD-İ NEBEVİ BOYAMASI

KUŞ SARAYLARI HİKÂYESİ

6- SABIR

SABIR MİKROFONU

7-İYİLİK

İYİLİK HALKASI

İYİLİK FOTOĞRAFLARI

SORUMU CEVAPLA OYUNU

SADAKA TAŞLARI HİKÂYESİ

DOĞRU DAVRANIŞ HANGİSİ

8-DOĞRULUK VE DÜRÜSTLÜK

DOĞRULUK TRENİ

MÜSLÜMAN DOĞRU OLUR ŞİİRİ

9-ADALET

GÜNEŞ PANOSU

HAYVANLAR ÂLEMİNDE YARIŞ HİKÂYESİ

EK-2. KUR'AN KURSLARI DİNİ BİLGİLER ETKİNLİK KİTABI

KUR'AN KURSLARI ETKİNLİK KİTABI 2 (4-6 YAŞ GRUBU)

DİNİ BİLGİLER 2

1- ALLAH'I SEVİYORUM

ALLAH'I SEVİYORUM ÇÜNKÜ... (PERFORMANS ÖDEVİ)

DAMLAYA DAMLAYA GÖL OLUR (PROJE ÖDEVİ)

BİLİYORUM, VARSIN VE BİRSİN!

MERYEM'İN ELMASI HİKÂYESİ

RIZIK ZİNCİRİ

KARINCA İLE BİLGİN AĞAÇ HİKÂYESİ

HABERSİZ KALMA DRAMASI

2- PEYGAMBERİMİ SEVİYORUM

PEYGAMBERİMİN SÖZLERİNİ ÖĞRENİYORUM

PEYGAMBERİMİZ (S.A.S) HERKESE DEĞER VERİRDİ

PEYGAMBERİMİZİN (S.A.S) AİLESİNİ TANIYORUM

3- KİTABIMI SEVİYORUM

KİTABIMI TANIYORUM

BENİ TANI OYUNU

KUR'AN-I KERİM'E SAYGILIYIM

4-İNSANLARI SEVİYORUM

SEVGİ ÇEMBERİ

ARI ZUZZ HİKÂYESİ

EVİM BENİM AİLEM

5- KÂİNATI SEVİYORUM

DOĞAYI SEVİYORUM, KİRLETMİYORUM

6-DİNİMİ SEVİYORUM

MİNİK ŞAİRLERDEN ŞİİR KİTABI

EK-2. (Devam) KUR'AN KURSLARI DİNİ BİLGİLER ETKİNLİK KİTABI

KUR'AN KURSLARI ETKİNLİK KİTABI 2 (4-6 YAŞ GRUBU)

DİNİ BİLGİLER 2

7-DİNİMİ MEKÂNLARIMI SEVİYORUM

CAMİLERİMİZİ TANIYORUM (PERFORMANS ÖDEVİ)

GÜZEL KABEM

MİNİK MİMARLAR

8-VATANIMI SEVİYORUM

VATANIM İÇİN ÇALIŞIYORUM (PERFORMANS ÖDEVİ)

İSTİKLAL ŞAİRİMİZ DRAMASI

9-BAYRAMLARIMIZI SEVİYORUM

BAYRAMLAŞMA-KANDİL ALBÜMÜ (PERFORMANS ÖDEVİ)

KÖYDE BAYRAM HİKÂYESİ

EK-3.MASAL KİTABIM MASALLARI VE DEĞERLER

MASALLAR	DEĞERLER
1. FUNİ İLE KEDİ	Arkadaşlık
2. SİVRİSİNEK İLE ASLAN	Kendini beğenmişlik
3. LEO İLE NEO	Sorumluluk
4. EMRE'NİN TEMBELLİĞİ	Sorumluluk
5. YALNIZ DUT AĞACI	Yardımlaşma ve dayanışma
6. BOŞ SAKSI	Doğruluk ve dürüstlük
7. İNCİNİN ÖYKÜSÜ	Çalışkanlık
8. MURAT'IN ÇİCEĞİ	Sorumluluk
9. TILKI LE LEYLEK	Dostluk
10. EV FARESİ İLE TARLA FARESİ	Arkadaşlık
11. KÖPEK İLE KORKULUK	Dostluk
12. KARAKAÇAN NASIL KAÇTI	Bencillik
13. KUPİ'NİN KEMİĞİ	Paylaşma
14. SALYANGOZ İLE KELEBEK	Yardımseverlik ve çalışkanlık
15. KARINCA İLE GÜVERCİN	Yardımseverlik
16. AYI İLE ASLAN	Sevgi-saygı ve dostluk
17. GÜLÜBİK'İN HAYALİ	Sevgi
18. TAHTA ÇUBUKLAR	Yardımlaşma
19. DÖRT ARKADAŞ	Yardımlaşma
20. GEYİĞİN BOYNUZLARI	Sevgi
21. SABIR DEDENİN AĞAÇLARI	Sabır
22. MERAKLI MUMİ	Merak
23. GECE LAMBASI ŞUBİ	Yardımlaşma
24. ÜÇ KARDEŞ	Çalışkanlık
25. GÖKKUŞAĞININ MUTLULUĞU	Dostluk
26. TAVUS KUŞUNUN YALNIZLIĞI	Dostluk
27. KURBİK'İN ÜZÜNTÜSÜ	Yardımlaşma
28. ÜÇ KEÇİ	Yardımlaşma
29. GÜZEL İNSAN	Yardımlaşma
30. KÜÇÜK KURBAĞA	Özgüven ve özdenetim
31. MERT'İN KEDİSİ	Sevgi
32. DİLBİLİMCİ İLE GEMİCİ	Kibir
33. KAHRAMAN TAVŞAN	Yardımlaşma
34. KRAL İLE KARTAL	Dostluk
35. ÇOBAN VE YABAN KEÇİLERİ	Sevgi ve saygı
36. KOÇ MU KÖPEK Mİ?	Güven
37. KIRMIZI PAPAĞAN	Dürüstlük
38. KÖMÜR İLE PAMUK	Sevgi ve saygı
39. GUGUK GUGUK	Sevgi ve saygı

EK-3. (Devam)MASAL KİTABIM MASALLARI VE DEĞERLER

MASALLAR	DEĞERLER
40. HUYSUZ ADAMIN DİKENLERİ	Sevgi ve saygı
41. ÖPÜCÜK KUTUSU	Sevgi
42. PARTAKİ KAVGA	Dostluk
43. AVCININ İYİLİĞİ!	Yardımlaşma
44. KÖYLÜ İLE KAPLAN	Yardımlaşma
45. İKİYÜZLÜ SEYİS	Doğruluk ve dürüstlük
46. YEDİ BAŞLI EJDERHA	Açgözlülük
47. MAKURİ'NİN ATI	Sorumluluk
48. DEVİGO	Yardımseverlik
49. ŞOKO'NUN ŞİŞELERİ	Sorumluluk
50. GÖLDEKİ CANAVAR	Korku
51. GÜL İLE BÜLBÜL	Sevgi ve saygı
52. GÜMÜŞ RENKLİ PARA	Yardımlaşma
53. AĞUSTOS BÖCEĞİ İLE KARINCA	Çalışkanlık
54. ISLAK BUĞDAYLAR	Adalet
55. PÜF NOKTASI	Özdenetim
56. AKILSIZ NANA	Sorumluluk
57. YUKİMO'NUN AĞACI	Sabır
58. OKUMA BİLMEYEN PUFİ	Sorumluluk
59. BAMBUL'UN ARKADAŞI	Çalışkanlık
60. MEŞE AĞACININ YAŞAMA SEVİNCİ	Sevgi
61. DELİK KOVA	Saygı
62. KURT İLE KÖPEK	Özgürlük
63. BULUTA UÇAN SERÇE	Yardımlaşma
64. ŞAŞKIN ŞUMU	Şükür
65. SEL İLE ASLAN	Yardımlaşma
66. KİMİN EVİ?	Saygı
67. YALNIZ KEDİ	Şükür
68. UÇİBO'NUN ÖZGÜRLÜĞÜ	Saygı
69. KIRK DEĞNEK	Dürüstlük
70. NOMİK'İN PUANLI ELBİSESİ	Yardımlaşma
71. KİM ÖNDE?	Yardımlaşma
72. ALTIN BALTA	Dürüstlük
73. KAVGACI MURTI	Sevgi ve saygı
74. MAVİ TAŞ	Sevgi
75. YAVRU FİL	Kibir
76. ARI İLE KEÇİLER	Başarı
77. VARYEMEZ'İN PABUÇLARI	Cimrilik
78. NUNU OĞLAN	Arkadaşlık

EK-3. (Devam) MASAL KİTABIM MASALLARI VE DEĞERLER

MASALLAR		DEĞERLER
79.	MOPİ'NİN CEVİZLERİ	Sorumluluk
80.	DENİZYILDIZLARI	Yardımlaşma

EK-4. OKUL ÖNCESİ DEĞERLER VE KAVRAMLAR SETİ

TAHİN İLE PEKMEZ SETİ	DEĞERLER
1. KİTAP	Sorumluluk/Paylaşma
2. KİTAP	Doğruluk- dürüstlük / Adalet
3. KİTAP	Yardımlaşma/Sevgi ve saygı
4.KİTAP	Sevgi ve saygı
5.KİTAP	Dostluk- kardeşlik
6.KİTAP	Sabır/Çalışkanlık

EK-5. OKUL ÖNCESİ DİNİ EĞİTİM SETİ VE DEĞERLER

OKUL ÖNCESİ DİNİ EĞİTİM SETİ	DEĞERLER
PEYGAMBERİMİZİN ARKADAŞLARI 1 HZ. ALİ	BAŞARI, CESARET
PEYGAMBERİMİZİN ARKADAŞLARI 2 BİLAL HABEŞİ	SABIR, SORUMLULUK
PEYGAMBERİMİZİN ARKADAŞLARI 3 HZ. EBUBEKİR	ARKADAŞLIK VE DOSTLUK
PEYGAMBERİMİZİN ARKADAŞLARI 4 ENES BİN MALİK	BAŞARI, ARKADAŞLIK VE DOSTLUK
PEYGAMBERİMİZİN ARKADAŞLARI 5 EBULERKAM	MİSAFİRPERVERLİK YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA
PEYGAMBERİMİZİN ARKADAŞLARI 6 HZ. HAMZA	CESARET
PEYGAMBERİMİZİN ARKADAŞLARI 7 HZ. ÖMER	ADALET
PEYGAMBERİMİZİN ARKADAŞLARI 8 HZ. OSMAN	YARDIMLAŞMA VE PAYLAŞMA

EK-6. CİKCİKİ’NİN SEVİNCİ HİKÂYE SETİ VE DEĞERLER

CİKCİKİ’NİN SEVİNCİ	DEĞERLER
CİKCİKİ İLE KÜÇÜK ÖRDEK	ÇALIŞKANLIK
CİKCİKİ İLE KÜÇÜK TAVŞAN	DOSTLUK
CİKCİKİ İLE KÜÇÜK LÜTFİ	BAŞARI/YARDIMLAŞMA
CİKCİKİ İLE KÜÇÜK KEDİ	SORUMLULUK
CİKCİKİ İLE KÜÇÜK KUŞ	YARDIMLAŞMA/MERHAMET
CİKCİKİ İLE KÜÇÜK AĞAÇ	DOSTLUK VE ARKADAŞLIK

KAYNAKÇA

- Abak, A. (2009). *Çevre Bilinci*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Abduh, M. *Fatiha tefsiri, (çev. Abdülkadir Şener-Mustafa Fayda)*. Kahire.
- Akbaş, O. (2014). *Değer Eğitimi Akımlarına Genel Bir Bakış”, Değerler Eğitimi* . İstanbul: Ensar Yayınları.
- Akbaş, O. (2004). *Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim 2. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aktepe, V. (2010). *İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde "Yardımseverlik" Değerinin Etkinlik Temelli Öğretimi ve Öğrencilerin Tutumlarına Etkisi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aladağ, S. (2009). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretiminde Değer Eğitimi Yaklaşımlarının Öğrencilerin Sorumluluk Değerini Kazanma Düzeyine Etkisi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aldemir, A. (2019). *Gelişim Psikolojisi*. Ankara: Benim Hocam Yayıncılık.
- Aslan, M. (2009). *Değerler Eğitiminde Kahramanlardan Yararlanma*. Tokat : Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aslan, M. (2009). *Değerler Eğitiminde Kahramanlardan Yararlanma*. Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi SBE.
- Atalay, A. (2012). *Okul Öncesi Eğitimde Materyal Geliştirme*. Ankara: Kök Yayınları.
- Atay, H. ((erişim tarihi: 29.12.2021)). *İslam’da Hayr*. Ankara.edu.tr/dergiler/69/1743/18498.
- Avcı, N. (2015). *Okul Öncesinde Materyal Geliştirme*. Ankara: Hedef Yayınları.
- Aybey, S. (2019). 4-6 Yaş Grubu Kur’an Kurslarının Eğitim-Öğretim Faaliyetleri ve Problemleri (Zonguldak İli Örneği. *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* , 207-240.
- Aydın, M. Z., & Akyol, Ş. G. (2013). *Okulda Değerler Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Aydoğan, Y., Öztürek, A., & Akdoğan, G. G. (2015). *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim*. Ankara: Vize Yayıncılık.
- Ayverdi, İ. (2016). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*. Kubbealtı Neşriyatı Yayıncılık.
- Bacanlı, H. (2017). *Değer Bilinçlendirme Yaklaşımı*. İstanbul: Çizgi Kitabevi.
- Bacanlı, H. (2017). *Değer Bilinçlendirme Yaklaşımı*. Konya: Çizgi Kitabevi.

Bakara: 2/ 177, 250; Al-i İmran: 3/ 120,200; Rad: 13/22; Nahl: 16/42, 110; Hacc: 22/35; Ankebut:.

Bakara:2/250; Al-i İmran:3/17, 120, 125, 142,186; Rad: 13/24.

Bakırcıoğlu, R. (2019). Çocukta Vicdan Gelişimi ve Eğitimi. *Eğitim Dergisi* (64).

Bayram, B. (2014). *Değerler Eğitiminde Montessori Yöntemi*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bayram, B. (2014). *Değerler Eğitiminde Montessori Yöntemi*. İstanbul: Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Berk, L. E. (2013). *Bebekler ve Çocuklar*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Berki, A. H., & Keskiöğlu, O. (2013). *Hatemül Enbiya, Hz. Muhammed ve Hayatı*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Beyaz, B. (2014). *Değerler Eğitiminde Montessori Yöntemi*. İstanbul: Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bilgin, B., & Selçuk, M. (1999). *Din Öğretimi Özel Öğretim Yöntemleri*. Ankara: Gün Yayınları.

Çağlar, D. (1981). *Uyumsuz Çocuklar ve Eğitimi*. Ankara: AÜEF Yayınları.

Çağrııcı, M. (1988). *“Adalet”*. İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Çakır, S. (2015). *4-6 Yaş Çocuklara Mahremiyet Eğitimi Verilmesinde Din Eğitiminin Rolü (Sivas Örneği)*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü /Yükek Lisans Tezi.

Çakmak, A. (2013). *İlköğretim Din kültürü ve Ahlak bilgisi Derslerinde Adalet Değerin Öğretimi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.

Çakmak, A. (2013). *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Adalet Değerini Öğretimi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü/Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Çakmak, T., & Yılmaz, B. (2009). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Okuma Alışkanlığına Hazırlık Durumları Üzerine Bir Araştırma: Hacettepe Üniversitesi Beytepe Anaokulu Örneği. *Dergipark* .

Çalışkur, A. (2010). *Psikolojide Değerler ve Gençlik*. İstanbul: Papatya Yayıncılık Eğitim.

Çengelci, T. (2010). *İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitiminin Gerçekleştirilmesine İlişkin Bir Durum Çalışması*. Eskişehir: Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çengelci, T., Hancı, B., & Karaduman, H. (2013). Okul Ortamında Değerler Eğitimi Konusunda Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri. *Dergipark* , 25.

- Çetin, N. (2021). *Değerler Eğitimi*. Ankara: İmbik Yayınları.
- Çileli, M. (1986). *Ahlak Psikolojisi ve Eğitimi*. Ankara: V Yayınları.
- Çileli, M. (1986). *Ahlaki Psikoloji ve Eğitimi*. Ankara: V Yayınları.
- Çılgın, A. S. (2007). *Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Çinemre, S. (2020). *Ahlak Gelişim Teorisi ve Ahlak Eğitimi*. Ankara: Nobel Bilimsel Eserler Yayınevi.
- Dam, H. (2013). *Çocukluk Dönemi Din Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Dam, H. (2014). *Din ve Değerler Eğitimi*. Samsun: Üniversite Yayınları.
- Dam, H. (2014). *İzcilik, Din ve Değerler Eğitimi*. Samsun: Samsun Üniversitesi Yayınları.
- Demir, Ö., & Camadan, R. (2019). 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Ebeveyn Memnuniyeti: Bayburt İl Örneği. *Bayburt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* , 7-38.
- Demirel, M. (2009). Sınıf Öğretmenlerinin ve Okul Yöneticilerinin Karakter Eğitimine İlişkin Öz Yeterlik İnançları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* , 35-48.
- Demirel, Ö., & Kiroğlu, K. (2006). *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Demirhan, C. İ. (2007). *İşcan, C., D. (2007). İlköğretim Düzeyinde Değerler Eğitimi Programının Etkililiği*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dilmaç, B., & Ulusoy, K. (2018). *Değerler Eğitimi* . Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Dilmaç, B., Kulaksızoğlu, A., & Ekşi, H. (2007). *Bir Grup Fen Lisesi Öğrencisine Verilen İnsani Değerler Eğitiminin İnsani Değerler Ölçeği İle Sınanması*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü/ Doktora Tezi.
- Diyanet İşleri Başkanlığı. (2020). *4-6 Yaş Grubu Etkinliklerle Elif-Ba*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Diyanet İşleri Başkanlığı. (2019). *2018 Yılı Faaliyet Raporu*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı .
- Diyanet İşleri Başkanlığı. (2020). *4-6 Yaş Grubu Etkinliklerle Elif-Ba*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Diyanet İşleri Başkanlığı. (2020). *4-6 Yaş Grubu Kuran Kursları Etkinlik Kitabı 1-2*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Diyanet İşleri Başkanlığı. (2019). *4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretici Kitabı-1*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Diyanet İşleri Başkanlığı. (2019-2020). *Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019-2020 Eğitim-Öğretim Yılı Kur'an Kursları Uygulama Esasları*. Ankara: DİB Yayınları.

- Diyanet İşleri Başkanlığı Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü . (2019). *2018-2019 Öğretim Yılı 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Yıllık Ders Planı*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü .
- Diyanet İşleri Başkanlığı. (2020). *Kur'an Kursları Etkinlik Kitabı-1*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Diyanet İşleri Başkanlığı. (2020). *Kur'an Kursları Etkinlik Kitabı-2*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Diyanet İşleri Başkanlığı. (2018). *Kuran Kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş Grubu)*. Ankara: DİB.
- Diyanet İşleri Başkanlığı. (2018). *Kur'an Kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş)*. Ankara.
- Doğan, D. (2014). Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an Kursları Öğretim Programı (Okul Öncesi Dönemi) Dini Bilgiler-1 Öğrenme Alanı Kazanımları Üzerine Değerlendirme. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* , 204.
- Doğan, L. (2019). . *4-6 Yaş Grubu Kuran Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlik Algıları (Kayseri Örneği)*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Doğan, M. (2008). *Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul: Pınar Yayınları.
- Dökmen, Ü. (2019). *İletişim Çatışmaları ve Empati*. Ankara: Remzi Kitapevi.
- Ekici, S. (2008). *Cikiciki'nin Sevinci*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Er, H., & Kaplan, H. (2020). *Kohlberg ve Ahlaki Gelişim Teorisi*. Mahya Yayıncılık.
- Er, İ. (1999). *Sosyal Gelişme ve İslam*. İstanbul: Rağbet Yayıncılık.
- Erdem, A. R. (2003). Üniversite Kültüründe Önemli Bir Unsur Değerler. *Dergipark* .
- Ergin, H. (2017). Duygusal Gelişim. H. Ergin, & A. Köseoğlu içinde, *Gelişim Psikolojisi* (s. 152-169). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Ergin, H., & Köseoğlu, A. (2017). *Gelişim Psikolojisi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Ergün, M. (1992). *Eğitim ve Toplum*. Ankara: Ocak Yayınları.
- Flew, A. (2010). *Felsefe Sözlüğü*, (çev. Nurşen Özsoy). İstanbul: Yeryüzü Yayınevi,.
- Geçgel, H., & Güleç, H. Ç. (2015). *Çocuk Edebiyatı- Okul Öncesinde Edebiyat ve Kitap*. Edirne: Paradigma Yayınları.
- Gelen, İ., & Özer, B. (2010). Oyunlaştırmanın Beşinci Sınıf Matematik Dersinde Problem Çözme Becerisi ve Derse Karşı Tutum Üzerindeki Etkisi. *Dergipark* .
- Goleman, D. (2017). *Duygusal Zeka*. İstanbul: Varlık Yayıncılık.
- Gökarp, M. (2019). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

- Gökduman, N. A. (2017). *Masal Kitabım*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Göleç, S. (2019). *Okul Öncesi Dönemi (4-6 Yaş Grubu) Çocukların Din Eğitiminde Görev Alan Eğitimcilerin-Din Görevlilerinin Pedagojik Yeterlilikleri*. Bursa: Uludağ Üniversitesi SBE.
- Göz, K. (2014). İslâm Felsefesinin Davranış Temelli Çevresel Tutuma Bakışı. *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* , 98.
- Gül, T. (2019). *4-6 Yaş Dönemi Çocuklarda Merhamet Eğitimi*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi SBE.
- Güleç, H. Ç. (2020). *Erken Çocukluk Dönemi Edebiyatı*. Ankara : Pegem Akademi Yayınları.
- Güleryüz, H. (2002). *Yaratıcı Çocuk Edebiyatı* . Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Gülseren, H. Ö. (2009). *Değerlerimiz ve Eğitimde Kalite Ödülü*. Elazığ: Elazığ Milli Eğitim Müdürlüğü.
- Gün, A. (2016). Veli ve Öğretici Görüşleri Doğrultusunda 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Eğitimi: Samsun İli Örneği. *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* .
- Gündüz, T. (2003). *İslam'ın Eğitim Anlayışı Çerçevesinde Gençlik Dönemi Din ve Ahlak Eğitimine Yeni Bir Bakış*”, *Gençlik Dönemi ve Eğitimi*. İstanbul: Ensar Yayınları.
- Güneş, A. (2016). *Din Öğretimi Materyalleri*. İstanbul: Dem Yayınlar.
- Güneş, A. (2016). *Din Öğretimi Materyalleri*. İstanbul: Dem Yayınları.
- Güney, S. (1998). *Davranış Bilimleri ve Yönetim Psikolojisi Terimler Sözlüğü*. Ankara.
- Höçük, Â. (2009). *Kur'an-ı Kerim'de "Sıdk" (Doğruluk) Kavramı*. Çanakkale: Yayımlanmamış Yüksek Lisans- Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi SBE.
- Hökelekli, H. (2016). *Ailede Okulda Toplumda Değerler Psikolojisi ve Eğitimi*. Timaş Yayınları.
- Hökelekli, H. (2016). *Çocuk Genç Aile Psikolojisinde Din*. İstanbul: Dem Yayınları.
- Hökelekli, H. (2013). *Değerler Psikolojisi ve Eğitimi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Hökelekli, H. (2013). *Psikoloji, Din ve Eğitim Yönüyle İnsani Değerler*. İstanbul: Dem Yayınları.
- Hökelekli, H. (2013). *Psikoloji, Din ve Eğitim Yönüyle İnsani Değerler*. İstanbul: DEM Yayınları.
- Hölekli, H. (2007). *Çocukta Ahlak Gelişimi ve Eğitimi*. İstanbul: Dem Yayınları.
- <http://tdk.gov.tr/sevgi> (erişim tarihi:01.01.2022). (2022, 01 01). 01 01, 2022 tarihinde <http://tdk.gov.tr/sevgi>: <http://tdk.gov.tr/sevgi> adresinden alındı

- <http://tdk.gov.tr/index.doğruluk>. ((erişim tarihi:26.12.2021)).
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.58ade5b9e1bcf.
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.58b1d76d6a75.
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=SABIR. ((erişim tarihi: 26.12.2021)).
- <http://www.tdk.gov.tr/sorumluluk> . ((erişim tarihi: 01.01.2022)).
- https://www.unicef.org/turkey/udhr/_gi17.html, 29. Madde. ((erişim tarihi:23.12.2021)).
- Hud: 12/112.
- İbalı, N. (2015). *Ortaöğretim Programlarında Yer Alan Değerlerin Öğretimi Hakkında Öğretmen Görüşleri* . Konya: Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İnan, C. (2006). Matematik Öğretiminde Materyal Geliştirme ve Kullanma. *Dergipark* , 47-56.
- İpşirli, S. *3-6 Yaş Çocuğun Genel ve Din Eğitiminde Temel Değerler*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İslam Ansiklopedisi. (2009). <http://www.diyaretislamansiklopedisi.com/sidk/>. İstanbul.
- İzutsu, T. (2013). *Kur'an'da Dini ve Ahlaki Kavramlar*, (çev. Selahattin Ayaz). İstanbul: Pınar Yayınları.
- Kara, B. (2019). *Okul Öncesi Dönemi (4-6 Yaş Grubu) Çocukların Din Eğitiminde Görev Alan Eğitimcilerin-Din Görevlilerinin Pedagojik Yeterlilikleri*. Bursa: Uludağ Üniversitesi SBE.
- Kara, M. (2013). Kur'an'da Adâlet Kavramı ve Güncel Değeri. *On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* (34), 141.
- Karababa, A. (2014). *Kuramsal Temelde Değer, Değerler ve Değerler Psikolojisi*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Karabaş, A. (2014). *Kuramsal Temelde Değer, Değerler ve Değerler Psikolojisi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Karaca, A. K. (2016). *Harika Harfler Etkinlik Kitabı*. İstanbul: Düş Değirmeni.
- Karaca, A. K. (2016). *Peygamberimizin Arkadaşları- Ebul Erkam*. İstanbul: Sedir Yayınları.
- Karaca, A. K. (2016). *Peygamberimizin Arkadaşları-4 Enes bin Malik*. İstanbul: Sedir Yayınları.
- Karaca, A. K., & Yıldırım, A. Y. (2016). *40 Hadis Boyama Kitabı*. İstanbul: Sedir Yayınları.

- Karaca, A. K., & Yıldırım, A. Y. (2016). *Dualar ve Sureler*. İstanbul: Düş Değirmeni.
- Karaca, A. K., & Yıldırım, A. Y. (2016). *Harika Harfler Cüz Kitabı*. İstanbul: Sedir Yayınları.
- Karaca, A. K., & Yıldırım, A. Y. (2016). *Harika Harfler Dualar ve Sureler*. İstanbul: Sedir Yayınları.
- Karaca, A. K., & Yıldırım, A. Y. (2016). *Harika Harfler Etkinlik Kitabı*. İstanbul: Sedir Yayınları.
- Karaca, a. K., & Yıldırım, A. Y. (2016). *Özel Gün ve Geceler*. İstanbul: Sedir Yayınları.
- Karaca, A. K., & Yıldırım, A. Y. (2016). *Peygamberimizin Arkadaşları-1 Hz. Ali*. İstanbul: Sedir Yayınları.
- Karaca, A. K., & Yıldırım, A. Y. (2016). *Peygamberimizin Arkadaşları-2 Bilal-i Habeşi*. İstanbul: Sedir Yayınları.
- Karaca, A. K., & Yıldırım, A. Y. (2016). *Peygamberimizin Arkadaşları-3 Hz. Ebubekir*. İstanbul: Sedir Yayınları.
- Karaca, A. K., & Yıldırım, A. Y. (2016). *Peygamberimizin Arkadaşları-4 Enes bin Malik*. İstanbul: Sedir Yayınları.
- Karaca, A. K., & Yıldırım, A. Y. (2016). *Peygamberimizin Arkadaşları-6 Hz Hamza*. İstanbul: Sedir Yayınları.
- Karaca, A. K., & Yıldırım, A. Y. (2016). *Peygamberimizin Arkadaşları-6 Hz. Ömer*. İstanbul: Sedir Yayınları.
- Karaca, A. K., & Yıldırım, A. Y. (2016). *Peygamberimizin Arkadaşları-8 Hz Osman*. İstanbul: Sedir Yayınları.
- Karaca, A. K., & Yıldız, A. Y. (2016). *Dini Terimler Sözlüğü*. İstanbul: Düş Değirmeni.
- Karaca, A. K., & Yıldız, A. Y. (2016). *Harika Harfler Cüz Kitabı*. İstanbul: Düş Değirmeni.
- Karaca, A. K., & Yıldız, A. Y. (2016). *Özel Gün ve Geceler*. İstanbul: Düş Değirmeni.
- Karaca, A. K., & Yıldırım, A. Y. (2016). *Dini Terimler Sözlüğü*. İstanbul: Sedir Yayınları.
- Karaca, F. (2007). *Dini Gelişim Teorileri*. İstanbul: Dem Yayınları.
- Karaman, F. (2010). *Sünnetin Işığında Tebliğ ve Davet*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Karasar, N. (2019). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Karatekin, N. (2003). *Karakter Okulu Öğretmen Kitabı*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karatekin, N. (2005). *Karakter Okulu Aile Seti*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karip, E. (2017). *Sınıf Yönetimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

- Karip, E. (2017). *Sınıf Yönetimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Kasten, H. (2017). *4-6 Yaş Çocuk Gelişimi Gelişim Psikolojisinin Temel Esasları*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Katılmış, A. (2011). Sosyal Bilgiler Dersindeki Bazı Değerlerin Kazanılmasına Yönelik Bir Karakter Eğitimi Programının Geliştirilmesi. *Eğitim Bilimleri Dergisi* , 44.
- Kaymakcan, R. (2010). Değerler Kavramı ve Gençlerin Dini Değerleri.
- Kaymakcan, R., & Meydan, H. (2011). Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programları ve Öğretmenlerine Göre Değerler Eğitimi. *Dergipark* .
- Keskin. *Değerler Eğitimi Yaklaşımları*”, *Teoriden Pratiğe Değerler Eğitimi*.
- Keskin, M. (2008). *İlköğretim I. Kademe Sınıf Öğretmenlerinin Bilişim Teknolojileri Okuryazarlık Düzeylerinin Öğrenci Başarısını Etkileme Düzeyi (Afyonkarahisar Örneği)*. Afyon: Afyonkarahisar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kıbrıs, İ. (2010). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Kırca, C. (1996). *Kur'an ve İnsan*. İstanbul: Marifet Yayınları.
- Kızılabdullah, Y. (2016). Din Öğretiminde Kavram Öğretimi. C. Tosun içinde, *Ortaokul 5-8 Düşünen Sınıflarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi* (s. 335-338). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Koca, F. (2005). *Kur'an-ı Kerim'e Göre Hz. Peygamber'in Örnek Hayatı*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Korkmaz, M. (2019). *4-6 Yaş Kur'an Kurslarında Din Eğitimi*. Bişkek: Kimlik Yayınları.
- Korkmaz, M. (2018). *Din Öğretimi Teknolojisi ve Materyal Geliştirme*. Kayseri: Kimlik Yayınları.
- Körükçü, Ö. (2012). Okulöncesi Eğitime Yönelik Resimli Çocuk Kitaplarının Bulunması Gereken Temel Özellikleri. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , 243.
- Köylü, M. (2014). *Çocukluk Dönemi Din Eğitimi, Gelişim Basamaklarına Göre Din Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Köylü, M. (2004). Çocukluk Dönemi Dini İnanç Gelişimi ve Din Eğitimi. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* , 139.
- Köylü, M. (2019). *Değer Eğitimi Yaklaşımları, Teoriden Pratiğe Değerler Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Köylü, M. (2007). *Küresel Bağlamda Değerler Eğitimine Duyulan İhtiyaç*. İstanbul: Dem Yayınları.

- Köylü, M., & Oruç, C. (2017). *Çocukluk Dönemi Din Eğitimi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kuçuradi, L. (1985). *Felsefi Açıdan Eğitim ve Türkiye’de Eğitimi*. İstanbul.
- Kuranı Kerim. *Rum Suresi*.
- Mehmedoğlu, Y. K. *Değerler Eğitimi ve Çocuk*.
- Montessori, M. (2016). *Çocuğun Keşfi*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Montessori, M. (2007). *Çocuğunuz Hakkında Bilmeniz Gerekenler*. İstanbul: Kaknüs Yayıncılık.
- Mümtebine: 60/8. (tarih yok).
- Müslüm. *Fedail*.
- Nisa: 4/58; Nahl: 16/90; Araf: 7/29; Maide: 5/42; Maide: 5/8; Nisa: 4/135. (tarih yok).
- Ogelman, H. (2021). *Sosyal ve Duygusal Gelişim*. Kolektif Yayınları.
- Oğuzkan, A. F. (2001). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Oktay, A. S. (2005). Hz. Peygamber’in İslami Değerlerin Yaşanması ve Uygulanmasında Model Olması. 8. *Kutlu Doğum Sempozyumu Tebliğler*, (s. 113). Isparta.
- Oktay, A., & Zavalı, S. (2014). *Değerler Eğitimi Akımlarına Genel Bir Bakış, Değerler Eğitimi*. İstanbul: Ensar Yayınları.
- Onay, C. (2008). *Çoklu Zekâ Kuramına Göre Oyunla Eğitim*. İstanbul: Nobel Yayınları.
- Oruç, C., Tecim, E., & Özyürek, H. (2011). Okul Öncesi Dönem Çocuğunun Kişilik Gelişiminde Rol Modellik ve Çizgi Filmler. *Ekev Akademi Dergisi*, 303.
- Özdemir, M. (2010). *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Dkab Derslerine Öğretim Materyali Hazırlama ve Kullanma Durumu*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özdemir, S. (2020). *Üniversitede Değerler Eğitimi*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Özdemir, S. (2020). *Üniversitede Değerler Eğitimi*. Isparta: Eğitim Yayınevi.
- Özdemir, S. (2020). *Üniversitede Değerler Eğitimi*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Özer, D. S., & Özer, K. (2021). *Çocuklarda Motor Gelişim*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Öztürk, L. (2001). *İslâm Toplumu’nda Hristiyanlara Gösterilen Hoşgörü Örnekleri*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi.
- Poyraz, C. (2017). Fiziksel Gelişim. H. Ergin, & A. Köseoğlu içinde, *Gelişim Psikolojisi* (s. 59). Ankara: Nobel Yayıncılık.

- Sakaoğlu, S. (1999). *Masal Araştırmaları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Samur, A. Ö. (2015). *Erken Çocukluk Döneminde Değerler Eğitimi”, Değerler Eğitimi*. Ankara: Maya Akademi.
- Santrock, J. W. (2021). *Yaşam Boyu Gelişim Psikolojisi*. Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.
- Sapsağlam, Ö. (2016). *Okul Öncesi Dönemde Karakter ve Değerler Eğitimi-Teoriden Uygulama*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Sarıçam, İ. (2007). *H. Muhammed ve Evrensel Mesajı*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Sarıçam, İ. (2007). *H. Muhammed ve Evrensel Mesajı*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Selçuk, M. (1989). *Okul Öncesi ve Okul Çağı Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Senemoğlu, N. (2005). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Sever, S. (2003). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Sözen, H. (2014). *Çocuğun Din Eğitiminde H. Muhammed’in Hayatı Bağlamında Kuramsal Bir Yaklaşım*. Ankara: Ankara Üniversitesi SBE.
- Şahin, Ş., Ökmen, B., & Kılıç, A. (2019). Sevgi Eğitimi Dersi Alan Öğrencilerin Sevgi ve Sevgi Eğitimi Dersine Dair Görüşleri. *Dergipark* , 176-197.
- Şeker, M. (2000). *İslam’da Sosyal Dayanışma Müesseseleri*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı.
- Şen, H. (2016). *Sevgili Peygamberime 40 Salavat Boyama*. İstanbul: Nesil Yayın Grubu.
- Şen, H. (2016). *Sevgili Peygamberime 40 Salavat Boyama*. İstanbul: Nesil Yayın Grubu.
- Şimşek, H., & Yıldırım, A. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Şirin, M. R. (2000). *99 Soruda Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Şuşoğlu, M., Atasaven, K., & Bahçeci, B. (2016). *Tahin İle Pekmez Okul Öncesi Değerler ve Kavramlar Eğitim Seti*. İstanbul: Erkam Yayınları.
- Tarhan, N. (2011). *Değerler Psikolojisi ve İnsan*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Taşpınar, M., & Atıcı, B. (2002). Öğretim Model, Strateji, Yöntem ve Becerileri/Teknikleri. *Eğitim Araştırmaları Dergisi* , 207.
- Tatar, Ş. (2013). *Okul Öncesi Eğitim Programı Din Eğitimi İlişkisi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi SBE.
- TDK. (tarih yok). *Sorumluluk*. 01 12, 2021 tarihinde alındı

TDV. *İslam Ansiklopedisi* (Cilt 40).

Tepe, H. (2002). Değerler ve Değer Bilgisi. *Bilgi ve Değer Sempozyumu Bildirileri* .

Tezcan, M. (2003). Gizli Müfredat: Eğitim Sosyolojisi Açısından Bir Kavram Çözümlemesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* , 53.

Tin: 95/1,2.

Topakkaya, A. (2008). Adalet kavramı bağlamında Aristoteles-Platon Karşılaştırması. *Dergipark* , 27-46.

Tortop, H. S., & Yılmaz, B. (2018). Değerler Eğitimi ve Üstün Yetenekliler . *Dergipark* , 10-27.

Tosun, A., & Yıldız, K. (2019). Erken Çocukluk Dönemi Din Eğitimi Yaklaşımları Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz. *Amasya İlahiyat Dergisi* .

Tosun, C. (2016). *Ortaokul 5-8 Düşünen Sınıflarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Tosun, C., & Çapçioğlu, F. (2016). 4-6 Yaş Kur'an Kursları Öğretim Programının Dini Gelişim Kuramları Çerçevesinde İncelenmesi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi* .

Trawick-Smith, J. (2021). *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Turan, F., & Yükselen, A. İ. (2015). *Okul Öncesi Dönemde Gelişim*. Ankara: Hedef Yayıncılık.

Turgay, N. (2012). İslam Kardeşliğinin Ahlaki Temellerinden Adalet ile İlgili İlahî Mesajlar. *Kutlu Doğum Haftası "Hz. Peygamber Kardeşlik Hukuku" Sempozyumu* (s. 291). Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Tüfekçi, K. (2020). *Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Kur'an Kursları Eğitiminin Öğretici ve Veli Görüşlerine Göre İncelenmesi*. Gaziantep: Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Türk Dil Kurumu.

Türk Dil Kurumu. (2021). *Merhamet*. Ankara: TDK Yayınları.

Türk Dil Kurumu. (2021). *Merhamet*. Ankara: TDK Yayınları.

Türk Dil Kurumu. (2021). *Merhamet*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Türk Dil Kurumu. (tarih yok). *Saygı*. 05 23, 2021 tarihinde TDK: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.58ade5b9e1bcf adresinden alındı

Türk Dil Kurumu. *Yardımlaşma*.

Türk, İ. (2009). *Değerler Eğitiminde Saygı*. Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Ulusoy, K., & Dilmaç, B. (2020). *Değerler Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Ulusoy, K., & Dilmaç, B. (2020). *Değerler Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Uzuner, N. K. (2019). Değerler Eğitimine İlişkin Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri. *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* , 42-58.
- Üzülmez, S. Ö. (2019). *5-6 Yaş Grubu Çocuklarda Dini ve Ahlaki Kavramların Algılanma Biçimleri (Karatay Birol Polat İlkokulu Örneği)*. Konya: Necmettin Erbakan SBE.
- Wadsworth, B. J. (2015). *Piaget'in Duygusal ve Bilişsel Gelişim Kuramı*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- www.tdk.gov.tr. (tarih yok).
- Yalçın, A., & Aytaş, G. (2018). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yaran, C. S. (2010). *Ahlak ve Etik*. İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Yaşar, M. (2015). *Okul Öncesi Döneminde Gelişim*. Ankara: Hedef yayıncılık.
- Yavuzer, H. (2021). *Çocuk Eğitimi El Kitabı*. Ankara: Remzi Kitap Evi.
- Yavuzer, H. (2002). *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Yayınevi.
- Yavuzer, H. (2013). *Resimleriyle Çocuğu Tanıma*. Remzi Kitapevi.
- Yaylacı, A. F. (2016). *Değerler Eğitimi ve Bir Fabrika Olarak Modern Okul*. . Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.
- Yazıbaşı, M. A. (2017). Çocukluk Döneminde Din ve Din Eğitiminin Çocuklara Kazandırdıkları. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* , 314.
- Yazıcı, K. (2006). Değerler Eğitimine Genel Bir Bakış . *Türklük Bilimi Araştırmaları* , 499-522.
- Yazır, E. H. (1982). *Hak Dini Kur'an Dili*. İstanbul.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yıldırım, B. (2015). *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden 4-6 Yaş Arası Çocuklara Din Eğitimi (Sivas İli Örneği)*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yılmaz, O. (2016). *Okul Öncesinde Çocuk Edebiyatı ve Medya*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Yurtseven, N. (2019). *Eğitimde Örtük Program ve Değerler Eğitimi*. Elazığ: Ulusal Eğitim Akademisi Dergisi.
- Yüksel, S. (2004). *Örtük Program*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

ÖZET

4-6 YAŞ KUR'AN KURSLARINDA DEĞERLER EĞİTİMİ VE DİN ÖĞRETİMİNDE YARARLANILAN MATERYALLERİN İNCELENMESİ

Yasemin ATEŞMEN

Yüksek Lisans Tezi, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Din Eğitimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Yıldız KIZILABDULLAH

Haziran, 2022

Bu çalışma, Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı faaliyet gösteren 4-6 yaş grubu Ku'ran kurslarında yararlanılan materyallerin incelenmesi ve değerlendirilmesini konu edinmektedir. 4-6 yaş grubu dönemi değerlerin kazanılmasında önemli bir dönemdir. Bununla birlikte dini-ahlaki eğitimin bu yaş grubu çocuklara karakter gelişimi ve kişilik oluşturma sürecinde din öğretimini ve değerler eğitimi gerekli kılmaktadır. Çocuklara değerlerin öğretilmesi konusunda materyal olarak kullanılan kitapların önemi büyüktür. Bu kapsamda çalışmada, Diyanet İşleri Başkanlığının 4-6 yaş Kur'an kursları programı kapsamında kullanılan birtakım kitaplar incelenmiştir. İncelenen bu materyaller, bir masal kitabı, bir hikâye seti ve iki tane ahlaki-dini öğretim ve değer eğitimi seti ile sınırlandırılmıştır.

Çalışmada nitel araştırma yönteminden yararlanılmıştır. Veri toplama aracı olarak, doküman incelemesi ve literatür taraması tercih edilmiş, veri analizinde ise içerik analizi kullanılmıştır.

Bu çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Bu bölümlerin ilkinde 4-6 yaş dönemi çocuğun bedensel, bilişsel, psiko-motor, sosyal-duyuşsal ve ahlaki gelişim özellikleri incelenmiştir. İkinci bölümde, değer kavramı üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölüm, 4-6 yaş dönemi için hazırlanan bazı materyallerin incelenmesine ayrılmıştır. Son bölümde ise, değer öğretme yaklaşımları çerçevesinde bu kitapların değerlendirmesi yapılmıştır. Bu değerlendirmelerde bu materyallerin büyük bir kısmının değerlerin doğrudan öğretimi (telkin) yaklaşımı ile hazırlandığı gözlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Erken çocukluk, değer, değerler eğitimi, materyal, Kur'an kursu.

ABSTRACT

EXAMINATION OF THE MATERIALS USED IN VALUES EDUCATION AND RELIGIOUS TEACHING IN THE QURAN COURSES FOR 4-6 YEARS OLD

Yasemin ATEŞMEN

Masters Degree Thesis, Departments of Philosophy and Religious Sciences

Department of Religious Education

Supervisor

Prof. Dr. Yıldız KIZILABDULLAH

June, 2022

The aim of the study is to examine and evaluate the materials used in 4-6 years age group Quran Courses serving under the Directorate of Religious Affairs. 4–6-year age group period is significant for the acquisition of values. In addition, religious-moral education is required for children in this age group for character and personality formation. The books used as a teaching material have an important role in teaching values to children. In this respect, the present study examines certain books used within the framework of the 4–6-year age group Quran Courses organized by the Directorate of Religious Affairs. The materials examined are limited to a fairy tale book, a set of stories and two moral & religious teaching and values education set.

A qualitative research method is used in this study. Document analysis and literature review are preferred as data collection tools while content analysis is used for data analysis.

This paper consists of four parts. The first part studies the physical, cognitive, psycho-motor, socio-affective and moral development properties of the 4-6-year age group. The second part addresses the conception of value. The third part studies certain materials prepared for the 4-6 year age group. The final part assesses these books within the framework of value education approaches. The results of these assessments have revealed that most of these materials are prepared based on direct teaching (indoctrination) of values.

Keywords: Early childhood, value, values education, material, Quran course.